معارف نظارت جلیله‌سنك فی ۱۳ مایس سنه ۳۱۱
تاریخلو ویکرمی نومرولی امرنامه موجبنجه طبع اولنمشدر

ՈՒՍՈՒՄՆ

ՊԱՐՏՈՒՑ

ՊԱՐՏՈՒՑ

Աշխատասիրութիւն

ՊԵՏՐՈՍԻ Ս. ՇԱՆՇԵԱՆՑ

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑ

1874

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ

Տ. Տ. ԳԷՈՐԳԱՅ Դ.

ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ՀՐԱՄԱՆԱՒ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՍՐԲՈՑ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

Տ. ԵՍԱՅԵԱՅ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԵՒ Ի ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

Տ. ՆԵՐՍԻՍԻ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԶԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՍ զայս ընտիր, հեղինակու-թիւն բարոյախօս Վարժապետի Գէորգի Սամուէլեան Շանշեանց, մատոյց մեզ 'ի տեսութիւն Յ. Մելքիսե-դեկ վարդապետ Մուրատեանց, միաբան Առաքելա-կան Սրբոյ Ուխտին Երուսաղէմի։ Սիրաբար և հա-ճութեամբ սրտի ընթերցաք, յորում խմբեալք պա-տուիրանաց Ս. Գրոց ուղիղ և անսխալ բացա-տրութեամբ համառօտեալ են. ուր հմտավարժ Մատե-նագիրն, առանց՛ ունելոյ ծանրաբանութեան, որպէս ոգւոյն ուսուցիչ՝ զիւր դաս իբրև ախորժահամ ճա-շակ մատակարարել սիրէ աշակերտող մանկանց և հա-մօրէն բարոյասիրաց։

Եթէ պատուիրանք Տեառն լոյս են, եթէ աստ-ուածպաշտութիւն քան զամենայն ինչ օգտակար է. ուրեմն, այս փոքրիկ շահաբեր է որդւոց Եկեղեցւոյ։ Եւ որ յորդորեմ զձեզ, ով ուսումնածարաւ դպրոցա-կան մանկունք, ընկալարուք զսա իբրև ոսկի ման-եակ 'ի պարանոցս ձեր, որ կարող է դաստիարակել կրթել զմիտս ձեր 'ի վսեմ բարոյականութիւն մարդ-կային պարտուց. առ որ ուղղեալ է զիւրն նպատակ առաքինասէր Մատենագիրն։

Ի 10 Ապրիլի 1870 ամի
Ի Պատրիարքարանի Հայոց

Մ. Վ. ԽՐԻՄԵԱՆ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳԼԱԿԱՑ
ԵՒ
ՊԱՏՐԻԱՐՔ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

Ձեզ կը նուիրեմ այս եր-
կասիրութիւնը, Հայաստանի
Զաւակներ, եւ կ'աղօթեմ առ
Աստուած, որ ոգեւորէ ըզ-
Ձեզ առաքինութեամբ՝ եւ
օգնէ Ձեզ՝ երջանկութեան
հասնելու ։

Գ· ՇԱՆՇԵԱՆՑ

[illegible]

9/12/40

[illegible]

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խնդրեցէ՛ք նախ զարքա-
յութիւնն Աստուծոյ և զար-
դարութիւն նորա և այդ ա-
մենայն յաւելցի ձեզ։

Մատ. Զ. 33։

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Երկու բան կայ, որ կը լցուցանեն հոգին միշտ նոր զարմացմամբ և յարգանօք, այն է՝ աստեղազարդ երկինքը մեզմէ բարձր և խղճմտանքի ձայնը մեր սրտերու մէջ։

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ ԿԱՆՏ.

ՊՕՂՈՍ առաքեալը մարդոց զանազան պարտաւորութեանց վրայ խօսելով՝ գլխաւորապէս երեք կը բաժնէ — Պարտաւորութիւն երկրպագութեան, որոյ առարկան է Աստուած, պարտաւորութիւն արդարութեան, որ կը վերաբերի առ ընկերն և պարտաւորութիւն չափաւորութեան, որ կը վերաբերի մեր անձին։

Մեր պարտաւորութիւնները, իրենց սկզբունքին նայելով՝ բոլորը կը պարունակին մէկ պարտաւորութեան մէջ, որ է հնազանդիլ Աստուծոյ։ Վասն զի, Աստուած է ինքն ըստ ինքեան ծայրագոյն բարութիւն։ Նա է օրէնսդիր բարոյական և միանգամայն նիւթական աշխարհի։ Նա է սկիզբն, յորմէ ծագումն ունին բարոյական և նիւթական աշխարհի օրէնքները։ Մեր խիղճը, որ ծնուած է մեր հոգւոյ հետ և աղբիւր է մեր ամեն պարտաւորութեանց, կ'իմացնէ մեզ որ կայ բարոյական աշխարհ․ իսկ նիւթական տես

դէպքը իւր պաշտօնակառոյց՝ կարգով կը յայտնէ մեզ, որ համայն բնութիւն կը կատարէ Աստուծոյ իմաստութեամբ, որոյ կամքը կատարելն է կոչումն բոլոր արարածոց, վասն զի Աստուած է սկիզբն և վախճան բոլորեցունց (1)։

Աշխարհիս մէջ մարդոյ բուն և ճշմարիտ կոչումն է կատարել բարոյական օրէնքը, որպէս զի կարենայ բարոյական կատարելագործութեամբ եւ առաքինութեան ճանապարհաւ հասնել երջանկութեան, լինել այնպէս, ինչպէս սահմանուած է Արարչէն, այսինքն լինել ըստ պատկերի և ըստ նմանութեան Աստուծոյ։ Վասն զի մարդոյ վսեմ պարտաւորութիւնն ու ճշմարիտ երջանկութիւնն է Աստուծոյ նմանիլ և ոչ աւրիշ բանի, լինիլ բարի, մաքրասէր, խաղաղասէր, հեզ, խոնարհ և համբերող, որովհետեւ Աստուած ամենաբարի է և Սէր գլխովին, որ և կը հրաւիրէ զմեզ յառաջել այս առաքինութեանց մէջ, որպէս զի կարենանք լինել կատարեալ, որպէս և ՚Նա Հայրն՝ երկնաւոր Հայրն մեր կատարեալ է։

Մարդոյ երջանկութիւնն Աստուծոյ մէջ է։ Մարդը կարող չէ հասնել երջանկութեան այս կենաց փորձանաց աշխարհին մէջ։ Մարդոյ կեանքը պատերազմ է և աշխարհս՝ դաշտ պատերազմի և միայն բռնաւորք կարող են յափշտակել Աստուծոյ արքայութիւնը, ինչպէս ասաց մեր Փրկիչը։ Այս փորձանքով ալեկոծուած կենաց մէջ զինուէ ճշմարիտ մարդն, որ ինքն կոչուած է արիութեամբ և առաքինութեամբ պատերազմիլ ամենակերպ մոլորութեանց և դժբաղդութեանց դէմ։ Այս պատերազմին մէջ է, որ կը բացուի և կը կրթուի մարդոյ բարոյական ՚բնութիւնը եւ ազատութիւնը։ Այս պատերազմով է որ մարդ կը մեծանայ

(1) Տե՛ս — Համառօտութիւն քրիստոնէական ուսմանց. — երես 4—5։

և կը գործածէր իւր Արարչին իւր հոգւոյ նորոգու-թեանը: Թէև ծանր և մեծ դժուարութեանց կը գտ-նէ և ձեռք կը բերէ մարդ իւր ազատութեան յաղ-թանակը այս աշխարհիս մէջ, սակայն գիտէ նա որ յաղթանակի թանկագին գնով միայն կը հասնի եր-ջանկութեան, որովհետև որչափ որ անձնասիրին է կա-տարեալ երջանկութիւն գտնել այս փոքրանման աշխար-հին մէջ, սակայն ազատութեանը, յուսով և հա-ւատով իմաստունք կրատանց մարդ երջանիկ լինելու՝ հանդերձեալին մէջ: Եւ այսպէս Ճշմարիտ մարդը յա-ւիտենական ազատութեան վրայ հիմնուելով՝ կը բարձ-րանայ իւր հոգւոյ աչքը այս կեանքէն դէպ 'ի հան-դերձեալ կեանքն՝ կ'անհետանայ ամբողջ աշխարհի, ուր լոյսը խաղաղ է և անանց, ուր փորձանքները վերջա-ցած են և միայն երանութիւնը կը թագաւորէ: Այս յուսով է որ մարդ՝ չ'արհամարհեր այս աշխարհը և այն բարութիւնը, զոր կարող է գործել ինչպէս իւր համար, նոյնպէս և իւր ընկերին համար: Նա չը պահանջեր այս կեանքէն այն, ինչ որ կարող չէ նա տալ: Նա առաջին և գլխաւոր պարտաւորութիւն կը համարի գործ դնել իւր ներկայ կենաց նպատակը, որ է ազատութիւն գործել: Նա երջանկութիւն կ'որոնէ ներկայ կենաց այն հոգևոր բարութեանց մէջ, զորս պատահարք և դժբաղդութիւնք կարող չեն նո-րա ձեռքէն խլել և յափշտակել, կամ [illegible] առնել, նա երջանկութիւն կ'որոնէ իւր բարի խղճի և հոգւոյ ան-դորրութեան և ազատութեան մէջ: Ճշմարիտ մար-դը, երբ բախտաւոր չէ աշխարհիս մէջ, անձնուէրն չը գանգատիր իւր վիճակէն, իւր ընկերէն և հասարա-կութեան կարգադրութիւններէն, վասն զի չէ վստահած աշխարհային վայելչութեան անձնուիրելով: Նա չը յու-սահատիր երբեք պատահած ձախողութիւններէն, զորս յօժարութեամբ կը կրէ: Նա կեանքը չ'արհա-մարհեր, թէև կեանքը անցաւորական է [illegible] ունա-

գուն որոնք զգայմունքը պահպանելու և հաստատութեան չէ մարդոյ հոգեկան եռանդքին: Նա կարող է թողուլ կեանքը առանց տխրութեան և դիմել 'ի մահ' առանց թուլութեան, դիմել 'ի մահ յուսով և խաղաղ սրտով, երբ իւր պարտաւորութիւնը կը պահանջէ, որ նա չը խնայէ իւր կեանքը: Նա կը կատարէ իւր պարտքը այնքան մեծ ջերմեռանդութեամբ, որչափ որ մեծ և ծանր են կատարելու հանգամանքները: Այս հանգամանքներն են, որ աւելի միջոց կը տան որ առաւել բացուի մարդոյ ազատութիւնը և բարոյական առաքինութիւնը. Մարդ երբ այս բարոյական կատարելութեանը կը գտնէ, ինչ վիճակի մէջ որ լինի, երբէք չը նախանձիր այլոց բախտաւորութեան, ճոխութեան և պատուաւորութեան կամ մեծութեան վրայ, որովհետև իւրը դրկուած է: Նա երբէք չը մտածեր այլոց ամբարտաւան հոգւոյն հաւատալու և կամ միջոցներ որոնելու, որով կարենայ գերազանցել ուրիշներէն: Նա ճշմարիտ հաւատարութիւնը միայն առաքինութեան մէջ կը տեսնէ և Աստուծոյ առջև հաւատար լինելուն մէջ: Նա փառաց կը փափաքի, բայց իւր փառաւորութեան միակ նպատակն է բարձրանալ բարոյականութեամբ, զօրաւոր լինել ճշմարտութեամբ, պարզ բարութեամբ, հաւատով, սրբութեամբ և առաքինութեամբ: Նա իշխանութեան կը փափաքի, բայց իւր որոնած իշխանութիւնն է իշխանութիւն բարոյական օրինաց, իշխանութիւն իւր անձին և իւր կրից վերայ: Այս բարոյական իշխանութիւնն է, զոր չը փոխեր նա երբէք աշխարհիս բոլոր իշխանութեանց հետ: Բայց պէտք է ասել, որ նա իւր քաղձանքը և աշխատանքը չը սահմանափակեր միայն այս վսեմ անձնաւորութեան մէջ, այլ աւելի զօրաւոր կերպով կ'աշխատի իւր ընկերի, իւր ազգակցի և բոլոր հասարակութեան յառաջադիմութեան համար: Եւ իւր աշխատանացը

քուն նպատակ կը բանէ ամէն հասարակաց հոգեւոր և քաղաքական շահը՝ քան թէ նիւթականը ։ Նա ուրախութեամբ կը նուիրէ իւր անձը հասարակաց բարօրութեան համար, որպէս զի տարածէ նոցա մէջ ճշմարիտ լուսաւորութիւն, հաստատէ նոցա սրտերու մէջ առաքինութեան կանոններ և քաղաքական օրէնքներ ։ Նա պատրաստ է մինչեւ անգամ իւր կեանքը զոհել այս գլխաւոր և ամենամեծ օրէնքը թագաւորութեանց համար, որ է Սէր առ Աստուած և առ Մարդ, և այդպէս վարձատրուած կը համարի իւր անձը, եթէ կարենայ բարոյապէս ազնուացնել իւր ազգակից մարդիկը, եթէ կարենայ փոխանակ ագահ, նախանձոտ և թշնամանող մարդկանց՝ ստանալ խոհեմ, զգաստ, արդար, մարդասէր և աստուածասէր մարդիկ ։ Այսպիսի գիտէ նա՝ որ աշխարհս որչափ որ կատարելագործուի, դարձեալ կարող չէ կատարեալ բարեկարգութեան աշխարհ լինել և կամ արդարութեան անպայման թագաւորութիւն. վասն զի մեր փրկչի թագաւորութիւնը այս աշխարհէն չէ ։ Ուստի և մարդոյ միակ կոչումն է կատարել աշխարհիս մէջ քաղաքական օրէնքը, կատարել ինչ որ կը պահանջէ մեզմէն մեր երջանկութիւնը, ինչ որ համաձայն է Աստուծոյ նախախնամութեան ։ Ճշմարիտ մարդոյ կեանքը մի պատերազմ է ։ Նա կը պատերազմի արդարութեան համար՝ անարդարութեան դէմ, սիրոյ համար՝ ատելութեան դէմ, ճշմարտութեան համար՝ մոլորութեան և սնոտութեան դէմ ։ Նա կը պատերազմի այսօր, վաղը և յաւիտեան ։ Մարդոյ սիրտը ստեղծուած է Աստուծոյ համար, կ'ասէ Օգոստինոս, և այս է պատճառն, որ նա անհանգիստ է միշտ, և չը հանգստիր երբէք, մինչեւ որ չը հանգստանայ Աստուծոյ մէջ ։

ՏԱՍՆԱԲԱՆԵԱՑ ՊԱՏԳԱՄԱՑ

ԵՒ

ՕՐԻՆԱՑ ՎԵՐԱՑ

ԱՌ ՀԱՍԱՐԱԿ

ՅԱստուծոյ երկի՛ր և զպատուիրանս նորա պահեա՛, զի այս է մարդն ամենեւին. Ժող. ԺԲ. 13.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ օրէնքն է կանոն գործողութեան, որոյ հետ պարտաւոր եմք համաձայնեցնել մեր կամքը և գործքը, որպէս զի չը զրկուինք յաւիտենական երջանկութենէ: Կամքն Աստուծոյ, որ մենք այս բարոյական օրէնքը կատարենք՝ չարժուած լինելով հնազանդութենէ և ի սիրոյ առ ինքն. Եւ որովհետեւ բարոյական օրէնքը անհրաժեշտ և ընդհանուր պարտաւորութիւն է ամեն մարդոյ համար, ուստի պէտք է որ յետագայ

չորս նշաններին կամ պայմաններին ունենայ :

Ա. Պէտք է որ Օրէնսդիրն մեզմէ բարձր լինի, որպէս զի իրաւունք ունենայ հրամայելու եւ օրէնք տալու :

Բ. Պէտք է որ օրէնքը որոշուած լինի պարզ կերպով, որպէս զի հասարակները կարենան իմանալ թէ ինչ կը պահանջէ օրէնքը :

Գ. Պէտք է որ պատուիրէ մեզ այն բանը, ինչ որ արդար է եւ համաձայն մեր բնութեան :

Դ. Պէտք է որ օրէնքը ունենայ վարձ եւ պատիժ, որպէս զի պնդէ մեր վրայ եւ նուաճէ մեր կամքը :

Այս նշանները լիովին կը գտնուին Աստուծոյ օրինաց մէջ :

Աստուած իւր կամքը յայտնած է իւր Խօսքով եւ մեր Խղճմտանքով : Այս խղճմտանքի օրինաց վրայ է, որ կը խօսի Պօղոս առաքեալն. « Այլ յորժամ հեթանոսք, որք զօրէնս ոչ ունին, բնութեամբ զօրինացն գործեն : Նոքա, որք զօրէնս ոչ ունին, անձանց իւրեանց իսկ են օրէնք, որք ցուցանեն զգործս օրինացն գրեալ ի սիրտս իւրեանց՝ վկայութեամբ

մտաց իւրեանց՝ և յանդիմանել զմիմեանս ի խորհրդոց իւրեանց, կամ թէ պատասխանի իսկ տալ յաւուրն, յորում դատիցի Աստուած զգաղտնիս մարդկան ըստ Աւետարանի իմոյ ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի »: Հռով. Բ. 14_15:

Այս օրէնքը, որ Բնական կ'անուանի, այնպիսի միջոց է, որ կարող է մեզ հեռացնել չարութենէ և տանիլ առ Աստուած: Սակայն ինքն ըստ ինքեան այս օրէնքը անզօր է; ինչպէս կը տեսնենք, որ շատ մարդիկ կը պատրեն իրենց խիղճը և կամ կը քնացնեն, ուստի Աստուած իւր խօսքով տուած է մեզ ուրիշ օրէնք, Հին և Նոր Կտակարանի կամ Աստուածաշնչի մէջ, որ կը պարունակէ ամէն բան, ինչ որ կարեւոր է մեր փրկութեան համար: Աստուածաշնչի մէջ կը պարունակին ամէն աստուածային օրէնքներ, որոց մէջ կարող ենք գտնել ամէն մեզ պատուիրած՝ պարտաւորութիւնները:

Եբրայեցւոց այն օրէնքները, որոնք կը վերաբերէին իրենց քաղաքական վիճակին եւ սպասաւորական ժամանակաւոր հանգամանքներուն, դադարեցան: Բայց

այն օրէնքը, որ բնական կապակցութեան վրայ հիմնուած է, որ կը կապէ մարդը Աստուծոյ հետ և միւս մարդկանց հետ, այն բարոյական օրէնքը ընդհանուր է և մշտնջենաւոր, զոր պարտաւոր ենք կատարել մեր երկրաւոր և երկնաւոր կենաց երջանկութեան համար։ Տասնաբանեայ Պատուիրանքը այս բարոյական օրինաց մասն է։ Այս բարոյական օրէնքն է, որ պէտք է լինի կանոն մեր բարի գործոց և այս օրինաց վրայ է որ կը խօսի Քրիստոս. «Մի՛ համարիք եթէ եկի լուծանել զօրէնս կամ զմարգարէս. ոչ եկի լուծանել, այլ լնուլ»։ Մատ. Ե. 17։

Տասնաբանեայ պատուիրանները մեկնելու համար պարտաւոր ենք հետևիլ այն կանոններուն, զորս Փրկիչը ցուցած է մեզ՝ Մատթէոսի աւետարանի հինգերորդ գլխոյն մէջ, ուր կը լրացնէ անկատար օրէնքները և կը հերքէ այն թիւր մեկնութիւնները, որով Եբրայեցւոց ուսուցիչները կամ օրինականները կը մեկնէին Աստուծոյ օրէնքը։ Այս բարոյական օրէնքները ճշմարտապէս մեկնելու կամ բացատրելու համար՝ պարտաւոր ենք ի մանալ.

Ա. Որ Աստուծոյ օրէնքը հոգեւոր է, այսինքն կը պահանջէ ոչ միայն արտաքին գործքեր, այլ և մեր միտքը, մեր սիրտը, մեր զգացմունքը և մեր կամքը, ինչպէս որ եօթներորդ պատուիրանը բացատրելու ժամանակ պարզապէս կը հասկացնէ մեզ Յիսուս ասելով. «Լուարուք ապաքէն, զի ասացաւ առաջնոցն՝ Մի շնար. բայց ես ասեմ ձեզ, թէ ամենայն որ հայի 'ի կին մարդ՝ առ 'ի ցանկանալոյ նմա, անդէն շնացաւ ընդ նմա 'ի սրտի իւրում»։ Մատ. Ե. 27—28։ Նոյն իսկ տասներորդ պատուիրանը՝ ցանկանալը կամ ցանկութիւնը արգիլելով՝ պարզապէս կը յայտնէ, որ Աստուածային օրէնքը հոգեւոր է։

Բ. Աստուած որ և է գլխաւոր յանցանք արգիլելով՝ կարգելու նմանապէս նոյն յանցանաց հետ յարաբերութիւն ունեցող ամէն մեղքերը։ Օրինակի համար, շնութիւնը արգիլելով՝ կարգելու ամէնափոքր միտումները, ցանկութիւնները և վարմունքները, որոնք 'ի շնութիւն կ'առաջնորդեն։ Սուտ վկայութիւնը արգիլելով՝ կարգելու ամէն 'ի զուր և անմիտ երդումն։ Մատ. Ե. 33—37։

Գ. Երբ Աստուած յանցանքը կ'ար-գելու, նորա դէմ կը պատուիրէ նոյն-պէս և առաքինութիւն. Օրինակի հա-մար, շնութիւնը արգիլելով՝ կը պատ-ուիրէ ողջախոհութիւն. մեծամտու-թիւնը արգիլելով՝ կը պատուիրէ խո-նարհութիւն, որով խաղաղութիւնը կը պահուի և կը հաստատուի. Մատ. Ե. 33—41. Աստուած ատելութիւնը արգի-լելով՝ կը պատուիրէ սէր առ թշնամին. Մատ. Ե. 43—47. Արարածին աստուա-ծային պաշտօն տալն արգիլելով՝ կը պա-տուիրէ միայն պաշտօն մատուցանել միայն Աստուծոյ.

Դ. Որ և է մեղք արգիլելով՝ կ'ար-գելու Աստուած ամէն բան, ինչ որ կա-րող է դէպ ի արգելուած մեղքը տա-նել. Այսպէս ահա սպանութիւնը ար-գիլելով՝ կ'արգելու ընդ նմին ատելու-թիւնը, նախանձը, բարկութիւնը, վրէ-ժխնդրութիւնը, ցանկութիւնը, ա-նարգ և նախատական խօսքերը, վէճը և վատ վարմունքները. Մատ. Ե. 21—22. Նոյն-պէս պատուիրելով՝ որ և է առաքինու-թիւն՝ կը պատուիրէ ամէն բան, ինչ որ կը դիւրացնէ նոյն առաքինու-

րութեան կատարումն ։

Որովհետեւ Հետեւեալ այն կանոններուն, կարող ենք Տասնաբանեայ պատուիրանները համաձայնեցնել Աստուծոյ ամէն պատուիրանաց հետ եւ հասկանալ միանգամայն որ Տասնաբանեայ պատուիրանքը մեր պարտաւորութեանց համառօտութիւնն է ։

Տասնաբանեայ պատուիրանաց գըլխաւոր հիմն այս է, որ կայ մի Աստուած գերագոյն, յաւիտենական, արարիչ, աղբիւր կենաց, պահպանիչ, բարերար, Աստուած ամենակարող եւ նախախնամող, Աստուած փրկարարող, ողորմ եւ Աստուած՝ գերագոյն բարութիւն մարդոյ ։ Այս գլխաւոր ճշմարտութեան վրայ հիմնուած է բովանդակ Բարոյականութիւնը, որոյ պատուանդանն է սէր առ Աստուած Հնազանդութեամբ հանդերձ, որ է ըսկիզբն մեր բոլոր պարտաւորութեանց ։ Աստուած ողորմած է այն մարդոց վրայ, որոնք կը սիրեն զԱստուած եւ կը պահեն ու կը կատարեն նորա պատուիրանքները ։ Այս գլխաւոր պարտաւորութեան մէջ կը պարունակին ամէն պարտաւորութիւններ առ Աստուած, որոնք գրուած

են պարտական առաջին տախտակին վըրայ և կը պարունակին նոյնպէս պարտաւորութիւններ առ ընկերն, որոնք գըրուած են պատուիրանաց երկրորդ տախտակին վրայ։ Մեր առ Աստուած ունեցած հնազանդութիւնը և սէրը կը բանայ մեր սիրտը ամեն բանի համար, ինչ որ կը պահանջէ մեզմէ հաստատակութիւնը կամ մարդկութիւնը և կը ջանայ նոցա պահանջածէն աւելի։

Տասնաբանեայ պատուիրանքը կ՚արգելու նաև չար ցանկութիւնը, որ հիմն է ամենայն չար գործոց։ Կը պարունակէ իւր մէջ պարտաւորութիւններ առ անձըն, որ է մերժողութիւն կամ իշխանութիւն անձին նկատմամբ։ Այնպէս որ աստուածային օրինաց մէջ ամեն պարտաւորութիւնները շղթայի պէս կապուած են իրարու հետ, որով և կարող ենք իմանալ հետեւեալ ճշմարտութիւնները։

Ա. Տասնաբանեայ պատուիրանքն է օրէնք ընդհանուր արդարութեան, որ կը հրամայէ հատուցանել ամենուն, ինչ որ պարտաւոր ենք։

Բ. Նա է գեղեցիկ համառօտութիւն

բնական խրատուց, որ հիմնուած է մարդոց առ Աստուած և առ ընկերս՝ ունեցած անփոփոխ յարաբերութեանց վրայ։

Գ. Նա է ուխտ աստուածային, որոյ հետ կապուած են մարդիկ կամ ժամանակաւոր և հոգևոր կամ յաւիտենական օրհնութիւնք։ « Եւ պատմեաց մեզ զուխտն իւր, զոր պատուիրեաց ձեզ առնել զտասն պատգամսն և գրեաց ըզնոսա ՚ի վերայ երկուց քարեղէն տախտակաց »։ Օրէն. Դ. 13։

Դ. Նա է ճշմարիտ հիմն — գլխաւոր օրէնք — համայն մարդկային միաբանութեան կամ ընկերականութեան, որով կը կազմին և կը հաստատուին ազգք և ազինք։ Նա կը հաստատէ իրաւունքներ և պարտաւորութիւններ ընկերականութեան ամէն մէկ անդամի համար։ Նա կը ծանուցանէ և կը հաւաստէ, որ Աստուած է գլուխ ամէն մարդկային միաբանութեան. ուստի եւ կը պատուիրէ ճանաչել զնա որպէս ամենակարող և հանապազորդեան պաշտպան օրինաց։

Ե. Տասնաբանեայ պատուիրանքն է հիմն կանոնաւոր աստուածպաշտութեան։ Նովաւ կարեմք արժանաւոր պաշ-

տօն մատուցանել Աստուծոյ եւ պահել. որպէս ընդհանուր արդարութեան. վասն զի նա է որ կը յիշեցնէ մեզ մեր պարտաւորութիւնները եւ կը զօրացնէ մեր միտքը՝ չը մոռանալ մեր կոչումը և մեր մեծ նպատակը ։

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՑ

ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԿՈՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՔ

ՏԱՍՆԱԲԱՆԵԱՑ պատուիրանաց յառաջաբանը այսպէս կըսկսի. « Ես եմ Տէր Աստուածդ քո, որ հանի զքեզ յերկրէն Եգիպտացւոց՝ ի տանէ ծառայութեան »:

Աստուած այս խօսքերով կը հրամայէ իր ժողովուրդը Յիշեցնելով իր ամենազօրութեան իրաւունքին և այս մասին կ'առաջարկէ երեք պատճառ. Ա. Որ ինքն է խառնէ ունի, տէրն եւ կ'ասէ. Ես եմ Տէր. Բ. Որ Քեզ երախտաւոր ունի ըրածէ փրկու, տէրն և կ'ասէ. Ես եմ Տէր Աստուածդ քո. Գ. Որ Հայրենական յիշատակութեան ընդունելով փրկութեան պարգևաց ժողովրդեան

պատմին մեզ, ուսուցանէ և կրթէ. Որ հանէ զը-մեղ յերկրէն Եգիպտացւոց ՚ի տանէ ծառայու-թեան:

Այս երեք պատուիրանները մեծ նշա-նակութիւն ունին մարդկային և Քրիստո-նէից համար: Աստուած, ինչպէս որ Եբ-րայեցւոց Տէրն էր, նոյնպէս և մեր Տէրն է, մեր Արարիչն և մեր Նախախնամա-ւորն: Նա է միակ առարկայ կենդանու-թեան եւ երջանկութեան: Նա է նմա-նապէս մեր Աստուածը, մեր Բարերա-րը, որ սիրած է զմեզ Եբրայեցւոցմէ աւելի: Վասն զի այն ուխտը, զոր մեզ հետ կապեց, աւելի գերագոյն է քան Եբրայեցւոց հետ կապած ուխտը: «Բայց արդ աստուածային եւս պաշտաման ե-հաս Յիսուս, որչափ լաւագոյն եւս ուխ-տի է միջնորդ, որ յառաւել աւետեաց օրինադրեցաւ: Եւ վասն այնորիկ նորոյ ուխտին է միջնորդ, զի յորժամ մահ լի-նիցի ՚ի փրկութիւն [illegible] առաջնոյն ուխ-տին յանցանաց, զաւետիսն առցեն հրա-ւիրեալքն ՚ի ժառանգութիւն յաւիտե-նից»: Եբր. Ը. 6. Թ. 15. Աստուած ազատեց զմեզ ոչ թէ Եգիպտոսի ծառա-յութենէն, այլ մեղքի անգութ և ան-

տան մատուցանել Աստուծոյ եւ պահել ողջ ընդհանուր աղաղակութեան. վասն զի նա է որ կը ջնջէ մեր մեղ մեր պարտ-ազանցութիւնները եւ կը զօրացուցանէ մեր միտքը՝ չը մոռնալ մեր կոչումը եւ մեր մեծ նպատակը։

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՑ

ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԿՈՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՔ

ՏԱՍՆԱԲԱՆԵԱՅ պատուիրանս աստուածային պարզէ նախնեաց. « Ի Տէր Աստուած քո. որ հանի զքեզ յերկրէն Եգիպտացւոց ի տանէ ծա... թեան »։

Աստուած այս խօսքերով ... ըլլալ մեր ... Փրկիչն մեր ... եւ այս մե... պատճառ. Ա... ... եւ ... Տէր. ... բ... ...։

Թէ
ծներ
ալ որ
յեցուց
րանք ա
ին սուտ

ընդունիմք
ներ, որ կայ
ծող եւ նա
կույն ունի եւ
յարգուելու,
ծուածներ պաշ
նամեծ ցանցանք
ստուածութիւնք
ութիւնը սրբու
եւ տարածչական սրբ
ունուները մի յայտնի
ամար թէ մինչեւ ոք
են մարդիկ ապակա
նանալ ; Ճշմարիտ Աս
եւ կուսքերուն պաշտօն
։ Այս պատմուած է,
արքեալը կը պատուիրէ մի
նոյն պաշտօն մատուցանել.
խաբէութէ, որ կամեցի խա

թանէն.. ծառայութեան տունէն ազատեցի։ Աստուած և յաւիտենական [illegible]։

Ահա՛ պատուիրանը որ ենք այս ամենուն մեր միտքը բերել, որպէս զի չմոռնանք Աստուծոյ օրէնքը պահել և կատարել։

Տասնաբանեան պատգամները երկու կը բաժնուին։ Առաջինին մէջ կը պարունակին չորս պատուիրանք, որոնք մեր առ Աստուած ունեցած պարտաւորութեանց կը վերաբերին։ Իսկ երկրորդին մէջ կը պարունակին վեց պատուիրանք, որոնք մեր առ մարդիկ ունեցած պարտաւորութեանց կը վերաբերին։

Առաջին պատուիրանն է. « Մի՛ եղիցին քեզ այլ աստուածք բաց յինէն »։ Այս պատուիրանով կ'արգելու Աստուած ընդհանուր կռապաշտութիւնը, այսինքն Աստուծոյ սեփհական պաշտամունքը այլ իրաց տալը։ Այն պաշտօնը, զոր հեթանոսները կը մատուցանէին սուտ աստուածներուն, կը կոչուէր կռապաշտութիւն։ Որովհետեւ նոքա իրենց աստուածները կը պատկերացնէին ըստ մեծի մասին կուռքի ձեւով և խնկայէս կը հաւատային որ կարող են նոքա միջնորդ լինել իրենց գործերուն։ Մի՛ եղիցին քեզ այլ աստուածք

պաշտօնական պատասխանատուութեամբ՝ մենք ոչ թէ պիտի կարծենք թէ ուրիշ աստուածներ կան, այլ պարտաւոր ենք խնամել որ այս խօսքը կը վերաբերի Եբրայեցւոց դրացի ազգաց կարծիքներուն, որոնք ամենքը պաշտօն կը մատուցանէին սուտ աստուածներու :

Երբ կը հաւատանք և խոստովանինք այս ամենամեծ ճշմարտութիւնը, որ կայ միայն մէկ Աստուած, ստեղծող և նախախնամող աշխարհի, որ միայն ունի իրաւունք պաշտուելու և յարգուելու, այնուհետեւ ուրիշ աստուածներ պաշտել՝ կը նշանակէ ամենամեծ յանցանք գործել, կը նշանակէ Աստուածութիւնը անարգել, նորա մեծութիւնը արարածոց հաւասարեցնել և արարչական պատիւ չը տալ : Հեթանոսները մի յայտնի օրինակ են մեզ համար թէ մինչև ո՛ր աստիճան կարող են մարդիկ սայթաքանիլ և անպիտանանալ՝ ճշմարիտ Աստուածը թողլով և կուռքերուն պաշտօն մատուցանելով : Այս պատճառաւ է, որ Պօղոս առաքեալը կը պատուիրէ միմիայն Աստուծոյն պաշտօն մատուցանել. «Մի՛ ոք զձեզ խաբեսցէ, որ կամիցի խո-

նարհութեամբ և կրօնիւք հրեշտակաց»։
Կողոս. Բ. 18. «Տեառն Աստուծոյ քում
երկիրպագանիցես և զնա միայն պաշտես-
ցես»։ Մատ. Դ. 11. «Եւ եղեւ ՚ի մտա-
նելն Պետրոսի, ընդ առաջ եղեւ նմա
Կոռնելիոս, անկեալ առ ոտսն երկիր-
պագանէր, և Պետրոս կանգնեաց զնա
և ասէ՝ յոտն կաց, և ես ինքն մարդ եմ»։
Գործ. Ժ. 26.

Առաքելոց պատուիրանը կ'արգելու
կախարդութիւնը, չար հոգիներուն հա-
ւատալ ընծայելն և ամէն նախապաշար-
մունքները, որով մարդիկ կը կարծեն թէ
արարածոց մէջ ևս կը գտնուի այնպիսի
կարողութիւն և զօրութիւն, զոր
մի միայն Աստուած ունի։ «Մի գտանի-
ցի ՚ի քեզ, որ ածիցէ զուստր իւր կամ
զդուստր իւր ընդ հուր և դիւթիցէ դիւ-
թութիւնս և հմայիցէ և հաւահմայ լինի-
ցի և կախարդիցէ կախարդանօք և վը-
հուկ և նշանագէտ լինիցի առ ՚ի զմեռեա-
լս հարցանելոյ»։ Երկրորդ Օրին. ԺԸ. 10
—11. Վերջապէս կ'արգելու նաև ամէն
հեթանոսութիւնը, որ թէպէտ հինցած
նման կուռքերու և փոխանց չէ, բայց գալ-
ձեալ դատապարտութեան արժանի է։

վասն զի մեր սիրոյն, որ միայն Աստուա-
ծոյն կենդանականի, արդարածին կը տանք.
արքայութեան Աստուծոյն. ուստի կը սիրեմք եւ
մեր յոյսն ու հաւատոյ փրկութեան Աստուա-
ծոյն՝ արդարածին վասն կը դնենք: Այս եւս
անտեսակ մի կատարելագործութիւն է, որ նոյն-
պէս զգուշապատուիրուած է Աստուծոյ սա-
քեւ: "Մեռուցէք այսուհետեւ զանդամսն
ձեր երկրաւորս. Դուք ընկեցէք զպոռ-
նկութիւն, զպղծութիւն, ախտ, չար
ցանկութիւն չարեաց եւ զագահութիւն,
որ է կռապաշտութիւն ու. Կող. Գ. 5. "Ո-
րոց Աստուած որովայնն է եւ փառք՝ ա-
մօթն իւրեանց, որք զերկրաւորսն եւ եթ
խորհին ու. Փիլիպ. Գ. 19.

Աստուած կը հրամայէ նմանապէս.
"Մի՛ եղիցին քեզ աստուածք օտարք ա-
ռաջի երեսաց իմոց ու. Երկրորդ Օրին. Ե. 7.

Այս խօսքերը —Աստուծոյ— ուստի
կրկնադարձեալ պատուիրանաց միայն եւ
կը յայտնեն որ ոչ թէ միայն Ճշմարիտ
Աստուածպաշտութիւն է կատարելագործութեան
ինչ եւ կայ այլ ինքն կատարելագործութիւն,
եւ մարդկային ամէն աստուածպաշտներուն ձեռնա-
րկու Աստուծոյ հետ կենակցութեան, եւ
ընդդիմանալ զԱստուած խոստացեալն կը ձե-

ւմնան և սրտով ստորոտի աստուածները կը պաշտեն ։ Այս խօսքերը ցոյց կու տան նմանապէս , որ Աստուած ականատես վերջ է իւր ժողովրդեան ամեն փորձու- թեան և զինքը անարգողաց . կը հատուցէ , երբ ժողովրդին անհաւատարմութիւնը կը տեսնէ ։ Եւ Եզեկիէլ մարգարէն կը պատմէ ։

Աստուած հրամայելով որ ժողովուրդը օրէնք պահպանելով չմեռնին , ընդ նմին կը պատուիրէ ճանաչել , որ ինքն է միայն ճշմարիտ Աստուած . կը պատուիրէ պաշտել զինքը . այսինքն խոստովանել իւր անեղութիւնը մեր սիրտն ու միտքը , նոյնպէս և մեր մարմինը . կը պատուիրէ փառաւորել զինքը որպէս Տէր , որպէս Որ Էն ; յորմէ կատարեալ կախումն ունինք մենք , որ է միակ աղբիւր ամե- նայնի , ինչ որ ունինք եւ ինչու վերայ որ կարող ենք մեր յոյսը դնել . նա է մեր բարերարական բարութիւնը , մեր կենացը և երջանկութիւնը ։ Միով բանիւ , Աս- տուած կը պատուիրէ մեզ ունենալ այն ամեն զգացմունքները , որոնք որոշ- ապէս փառաւորել իւր գերագոյն կատա- րելութիւնները և յայտնել մեր ճշմարիտ

աստուածպաշտութեան, թէ [illegible] թէ [illegible] եւ թէ գործով:

Երկրորդ պատուիրանաւն կը հրամայէ Աստուած [illegible] կամ չը [illegible] և ոչ մի [illegible] կամ [illegible] Աստուածութեան [illegible] և չը [illegible] զայն [illegible] [illegible] Աստուած: Այս երկրորդ պատուիրանը [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] հետ. վասնզի [illegible] [illegible] կ'արգելուն [illegible]: [illegible] [illegible] կ'արգելու ընդհանրապէս, իսկ երկրորդը [illegible] [illegible]: [illegible]. երկրորդն կ'արգելու [illegible] չը [illegible] [illegible] [illegible]: Երրորդ պատուիրանը [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] կը [illegible], որպէս [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] կը [illegible] [illegible], որ [illegible] [illegible] էր Ե- գիպտոսի և [illegible] [illegible] մէջ:

Երկրորդ պատուիրանէն մի [illegible] մի [illegible] կը [illegible] [illegible] [illegible] կը [illegible] [illegible], որ [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] Աստուծոյ, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] կամ [illegible] [illegible]: [illegible] Աս-

[illegible] և [illegible] որ և իցէ [illegible] [illegible] Աստուած [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Այս [illegible] է. որ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 18. [illegible] [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] է [illegible] [illegible] որ և իցէ [illegible] բայց առաւել սիրել քան զԱստուած՝ [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

Նորոգչութեան. երբ այս պարագայութիւնն [illegible] ներքին հոգեւոր պաշտաման կը դառնայ։ Նաեւ մեր [illegible] եւ ոչ թէ լոկ արտաքին փառաբանութեան թեւերը կը պատուաստեր զԱստուածն։

Երկրորդ պատմութիւնը կը յայտնէ մեզ, որ մեզ հետ խառնուածը մեր Եկեղեցին է եւ Աստուածը, Աստուած ամենակարողը եւ Նախախնամը, այսինքն՝ [illegible] խաղաղութիւն [illegible] մեզ՝ թէ [illegible] այլ ս պատմութիւն ծանուցել նորանն։ Նա միայն է ամենակարող, եւ [illegible] կարող չէ փոխուելիր նորա [illegible]։ Նա միայն է ամենակարող. եւ [illegible] բարերարութեանն կը [illegible] այն մարդկութեան պահելը։ Նորա ամենակալութեան [illegible] պաշտամունք [illegible] կը [illegible] եւ ամենայն [illegible] թեանցն կը ծառայէին։

Սուրբ Գրոց մէջ գրած դրուած. Նա [illegible] բարեաց [illegible] Հաւատացեալ [illegible] այն, [illegible] Աստուածային [illegible] Ա. Գիրքն Աստուծոյ [illegible] [illegible] [illegible] Հայր [illegible] [illegible] կը [illegible] եւ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] Բ. 19–21. « [illegible]

[illegible] Ե. 22–25.

[illegible]

աստուածապաշտութեանը ։ Աստուած կը զօրացնէր և կ'օգնէր նոցա վերջ. Թէ և նաւզան Հալածիչներուն նեղութեանց և զօրու-թեան ... Հանդարտամտութեան մէջ
Թշուառներուն կը պատասխանէ Աստուած , բայց միաբանազգականներն և յոյս կը տայ խոր ... ղեկավարութեանը , ինչպէս յայտնի է իւր աստուածային խոստացեալ է ։ “Առնեմ ողորմութիւն ի հազարս ազգաց սիրելեաց իմոց և որոց պահեսցեն զհրամանս իմ ։ Բ. Օրին. Ե. 10.

Այս խոստումն կը նշանակէ ; որ և-թէ նորայեղեալքն ընծայքն Հաստատութեամբ Աստուածոյ ճշմարտութեան մէջ են ունե-նալքն ... և Հաստատուածն կեանք ... ապաւինելով ։ Ա-ստուածային ... որ ... այսպէս ... երկրաւոր ժամանա-նակ , խնդրէր մը կ'առնէ ... մեծագոյն յետ ։ “Այսպէս Աստուած կը խոստա-նայ փառաւորութեամբ , բարեաց մեծութեամբ և երկրաւոր զաւակներով ու պաշտպանելով նոցա սերունդը ։ Այս ժամանակաւոր օրհ-նութեան և պատուոյ խոստումները իս-կապէս միայն Եբրայեցւոց ազգին կը վե-րաբերէր , որոնք ; ժամանակի պարագա-

ութեամբ զԱս-
ուծոյ՝ պարգեւօք
ել զհրաշագործութիւնս ,
ու , սիրով , հաւա-
տարմութեամբ հնազանդութեամբ :
աստուծոյ միայն կամքը
ելով եւ նորա անձնուէր
բանեցանել . փառաց զի Աս-
տուածն իւր մէջ ամեն
ւն եւ նորա կարողութիւնը
ու բարձր է , որ մեր երկրա-
ւ եւ մինչեւ անդամ ի վեր է :
ունքներով լցուած էր Դա-
ւիթի հոգին , երբ հիացմամբ
երէր Աստուծոյ մեծամեծ գործ-
ադակերպով . «Տէր , Տէր մեր , զի՞
է անուանքս ի վերայ ամենայն
Համբարձաւ մեծ վայելչութիւն
երայ քան զերկինս » : Ը . 1—2 :
զգացմամբ լցուած էին նոյն խոկ հը
որ յանձնարարին առաքեալ
հրաշալեաւ . Ա . Պետ .
Թեան խորհուրդը կը

ներքին և արդիւնք աստիճանաւոր. քաղաքականութիւ-
նըրուն դիրքը և աշխարհին վրայ ունեցած երե-
ւոյթ կէտերը ամենատեսակ ... . որ հաւա-
տքին կը ճանաչեցնէ. Սակայն Դի...-
նոցը եւս պատմութեան մէջ. Հաստատուն
թէ որչափ մեծ նշանակութիւն ունի Աս-
տուծոյ պաշտամանց ժամանակութիւնը
և ... հաստատուած է այն եւ ...
և փոփոխութիւն, որով մենք կը բաժանենք Աս-
տուծոյ սիրոյն արժանանալ ։

Աստուծոյ խոստումները հաւատա-
ցողաց ... հետ՝ պարգևացեալ
կը ...՝ թէ որչափ շատ է Աստուա-
ծոյ ողորմութիւնը ։ Աստուած իւր ա-
ռաքեալը չը պատճառներ կը ... ա-
րութեամբ ... եւ այս պատճառը
անհամեմատ է. իսկ իւր պատուիրանք-
ները պատճառները կը խոստանայ սիրով և
ողորմութեամբ վարձատրել, և այս
ողորմութեան ու սիրոյն անհամեմատ չէ
... . «Իւր առնել ողորմութիւն
ի հազար ազգս սիրելեաց իւրոց եւ պահող
պատուիրանաց նորա» ։

ՀՈԳԻՈՅ և անձնիշխանութեան զԱս-տուած ճանաչելու հանճար՝ պարտաւոր ենք մենք լցուած լինել զարմացմամբ, յարգանօք, երկիւղիւ, սիրով, հաւա-տարմութեամբ և հնազանդութեամբ։ Պարտաւոր ենք Աստուծոյ միայն կամքը մեզ առաջնորդութեան և նորա անհուն մեծութեան պաշտօնեայ. քանզի զի Աս-տուած կը բովանդակէ իւր մէջ ամէն կատարելութիւն և նորա կատարելութիւնը անվերջանալի մեծ և բարձր է, որ մեր երևա-կայութենէն և մտքէն անդամ 'ի վեր է։ Այս զգացմանց նախընթացք լցուած էր Դա-ւիթ մարգարէին հոգին, երբ հիացմամբ կը նկարագրէր Աստուծոյ մեծամեծ գործ-քերը աղաղակելով. "Տէր, Տէր մեր, զի՜նչ սքանչելի է անունդ 'ի վերայ ամենայն երկրի ։ Համբարձաւ մեծ վայելչութիւն քո 'ի վերայ քանց երկինս ,,։ Ը. 1—2։ Այս զգացմամբ լցուած էին նոյն իսկ հը-րեշտակները՝ "Զոր ցանկանային տեսանել զմեծութիւն ընդ այսոր հրեշտականք ,,։ Ա. Պետ. Ա. 12։ Երբ փորձութեան խորհուրդը կը

պատկերացնենք մեզ և այս զարմացման զգացումը կը համեմատենք Աստուծոյ անսահման էութեան հետ՝ մի խորքին յարգանք և անդադար երկիւղածութիւն կը ծնի մեր սրտին մէջ։ Այսպէս է մեր ոչնչութիւնը Աստուծոյ առջեւ, որ բոլոր մեր յարգն ու պատիւը անկէ են յայտնել անձին բանի, ինչ որ մենք պարտական ենք Աստուծոյ։ Ուստի ջերմին ջերմ երախտապարտութեան և գոհութեամբ պատրաստ ենք տալ անձին պատիւ, ինչ որ ընծայեմ է նորա պաշտամունքն եւ նորա՝ ամենակարողութեանը, ինչ որ հանգստացի է նորա կատարելութեանցը և նախախնամութեանը, ինչ որ անհասանելի է նորա ամենատեսութիւնն իմաստութիւն. նորա ողորմածին, նորա առատաձեռնութիւնն և պաշտպանութեանն. ինչ որ նախախնամութիւնն է նորա արդարութեանը և դատաստանականին. Վասն զի անձնէն ահաւորն յանցանքն է ատելու կերպ առանձին Աստուծոյ պատուիրանք և ամենանը, և այս է անհամ որ ճանաչագեւ Հաւատացողներն և Զղջողներն, Եւ այս հոգեհամոզութիւնը Եղիսաբեթայ մէջ կը պատմուէր մեծ հաւատով. Հեռանալ ամենայն ... և անարատ պաշտամունք ..., որ մեր ...

մեր մեծ խոստմէն, մեր բարեխնամական կեան-
քէն հաստատուած յաջողութեան, որ մենք
՚ի բոլոր սրտով կը պաշտենք զԱստուած։
“ Ես ալ՝ ասէ Տէր, զփառաւորողս իմ
փառաւորեցից, եւ որ արհամարհեն զիս՝
անարգեսցին ”։ Ա. Թագ. Բ. 30։ Աստուծոյ
էութիւնը, Աստուծոյ գաղափարը այնպէս
է որ ծնունդ մեր մէջ երկիւղ եւ ջերմե-
ռանդն սէր, որով կարենանք հաճելի
ըլլալ նորան եւ արդարութեամբ կատա-
րել մեր ամեն պարտաւորութիւնները.
Զգուշանալով նորա կամացը եւ օրէնքին
ընդդիմանալով նորա չարիքներուն։ “ Երկիւղ Տեա-
ռն ատեաց զանիրաւութիւն ”։ Առակ.
Ը. 13։

Մենք պարտաւոր ենք երկիւղ ու-
նենալ Աստուծմէ, որովհետեւ Աստուած
անսահման իրաւունք ունի մեր վրայ։
Նա է մեր Արարիչն, Նախախնամողն,
Թագաւորն եւ Փրկիչն։ Նա տուաւ մեզ
օրէնքներ մեր կեանքը ուղղելու համար։
Նա վկայ է մեր ամեն խօսքերուն եւ
գործքերուն, մեր ամեն մտքերուն եւ
զգայմունքներուն։ Նա է մեր դատա-
ւորն եւ նորա վճռէն կախուած է մեր
երջանկութիւնը կամ աներջանկութիւ-

նը, ինչպէս կ՚ասէ Երեմիա մարգարէն. «Ո՞ չ երկիցէ 'ի քէն, Թագաւոր ազգաց, զի քեզ իսկ վայելէ է ։։ «Որդի փառաւորէ զհայր, և ծառայ երկնչի 'ի Տեառնէ իւրմէ ։ Իսկ արդ՝ եթէ հայր եմ, ո՞ւր են փառքն իմ, և եթէ Տէր եմ, ո՞ւր է պատիւն իմ, ասէ Տէր ամենակալ ։։ «Եւ վախճան բանիցս, զամենայն լուր, յԱստուծոյ երկիր և զպատուիրանս նորա պահեա. վասն զի այս է ամենայն մարդոյն ։։ Եւ եթէ Հայր կոչեցէք զնա, որ առանց աչառութեան դատաստան իւրաքանչիւրի գործոց, առաքեալ երկիւղով զձեր պանդխտութեան ժամանակս գնասջիք ։։ Երեմ. Ժ. 7։ Մաղաքիա. Ա. 6։ Եկլէս. ԺԲ. 13։ Ա. Պետ. Ա. 17.

Այս երկիւղը այն է որ յաղթող հանդարտեցնէ զմեզ ամեն փորձութեան և ամեն երկիւղի մէջ ։ Վասն զի, նա, որ Աստուծոյ երկիւղն ունի, բարձր է կրկին զօրութենէն, բարձր է աշխարհային փառասիրութենէն, բարձր է ամեն մարդկային երկիւղներէ. վասն զի երկիւղած մարդէն հեռի է ամենայն երկիւղ և յաղթող է ամենայնին ։։ Նա բարի կը

գործէ ոչ թէ մարդկանց հաճոյանալու համար, այլ որպէս ծառայ Աստուծոյ։ Նա՝ բնաւ երբէք չը համարձակիր ժամանակաւոր նեղութեանց համար անպատուել Աստուծոյ անունը։ Նա հալածանաց և մահուան մէջ անգամ կ'աղաղակէ. « Ես ուրիշ երկիւղ չունիմ բայց Աստուծմէ »։ Սորա համար է, որ Փրկիչը կը յորդորէ զմեզ ասելով. « Բայց ձեզ ասեմ՝ սիրելեաց իմոց, մի՛ զարհուրիցիք յայնցանէ, որք սպանանեն զմարմին և յետ այնորիկ աւելի ինչ ոչ ունիցին առնել, այլ երկնչիջիք յայնմանէ, որ յետ սպանանելոյ՝ ունի իշխանութիւն արկանել 'ի գեհեն »։ « Ես եմ նոյն որ մխիթարեցի զքեզ. ծանիր զինչ որ էիր և երկեար 'ի մահկանացու մարդոյ և յորդւոյ մարդոյ, որ իբրև զխոտ ցամաքեցաւ »։ Ղուկ. ԺԲ. 4։ Եսայ. ԾԱ. 12։ Այս տեղէն պարզապէս կ'երևի այն խօսքի ճըշմարտութիւնը, որ կ'ասէ. « Աստուծոյ իմաստութիւնը պէտք է որ Աստուծոյ երկիւղէն սկսուի . . . ։ « Սկիզբն ըմբռնութեան երկիւղ Տեառն, իմաստութիւն՝ բարի ամենեցուն, որք առնեն զնա, օրհնութիւն նորա մնայ յաւիտեա-

նըս յաւիտենից»։ Սաղ. ԺԸ. 8։

Աստուծոյ երկիւղը կապուած է նորա պատուոյ եւ սիրոյ հետ. վասն զի Աստուծոյ երկիւղը անբաժանելի միութիւն ունի այս յարգանաց եւ սիրոյն հետ, զոր մենք պարտիմք ունենալ առ Աստուած։ Վասն զի Աստուծոյ երկիւղն է երկիւղ որդւոյ եւ ոչ երկիւղ ծառայի, եւ այս երկիւղի համար է որ կ'ասէ Պօղոս առաքեալն. «Զի ոչ առէք զհոգի ծառայութեան միւսանգամ յերկիւղ, այլ առէք զհոգի որդեգրութեան, որով աղաղակեմք աբբայ հայր»։

Լաւ սնուցած որդւոյ համեմատաբար եւ քրիստոնեան հօր երկիւղը ամենեւին ծանր պարտաւորութիւն չէ, այլ մխիթարութիւն։ Նոյն երկիւղը ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ ջանալ հաճոյ լինել իւրեանց գթառ հօր սիրոյն եւ զգուշանալ նորա ըզգթութենէն չը զրկուելու։

Այս երկիւղը, սպառնալիքը եւ պատիժը վախենալու երկիւղ չէ, այլ հայրական սիրոյ քաղցրութենէն զրկուելու երկիւղ։ Երբ այս գեղեցիկ երկիւղը տպաւորուած է մեր սրտի մէջ, միշտ ազաթուն ենք մենք եւ հետեւանքն յառա-

հաստատական զձգապղղութիւններէ ազատ։

Մենք պարտաւոր ենք սիրել զԱստուած, որովհետեւ Աստուած թէ՛ սիրելու ամեն կատարելութիւններն ունի եւ թէ՛ կը ծածկէ զմեզ իւր սիրով եւ բարութեամբ, ինչպէս բնութեան, նոյնպէս եւ միաբանութեան մէջ։ Պարտաւոր ենք սիրել, վասն զի նախ նա սիրեց մեզ։ «Ոչ զի մեք սիրեցաք զԱստուած, այլ զի նա սիրեաց զմեզ։ Զի եթէ մինչ թշնամի էաք՝ հաշտեցաք ընդ Աստուծոյ մահուամբ որդւոյ նորա, որչափ եւս ՚ի հաշտելս մերում ապրեսցուք կենօք նորա։ Զի այնպէս սիրեաց Աստուած զաշխարհ, մինչեւ զորդին իւր միածին ետ, զի ամենայն որ հաւատայ ՚ի նա, մի կորիցէ, այլ ընկալցի զկեանս յաւիտենականս»։ Յովհ. Ա. Թղ. Դ. 10։ Հռովմ. Ե. 10։ Յովհ. Գ. 16։ Աստուած տուաւ մեզ իւր Հոգին, որպէս զի նորոգէ մեր մէջ իւր պատկերը. «Բայց գիտեմք, եթէ որոց սիրեն զԱստուած յամենայնի գործակից լինի ՚ի բարիս»։ Հռովմ. Ը. 28։

Մենք պարտաւոր ենք սիրով եւ շնորհակալութեամբ լցուած լինիլ, որովհետեւ Աստուած կը սիրէ զմեզ առանց ակնկա-

րութեան, և մանաւանդ որ մենք կարող չենք երջանիկ լինել առանց զԱստուած սիրելու։ Նա միայն է, որ կարող է լըցուցանել մեր անսահման ցանկութիւնները և կարօտութիւնները, գոհացնել մեր սիրտը և բժշկել մեր բոլոր ցաւերը։ Այս սիրով լցուած էր Դաւիթ մարգարէն, երբ կ'աղաղակէր։ «Զի՞նչ կայ իմ բնաւ յերկինս, կամ ի քէն զի՞նչ ես խնդրեցից յերկրի, նուաղեցաւ սիրտ իմ և մարմին իմ, Աստուած սրտի իմոյ եւ բաժին իմ, Աստուած յաւիտեան»։ Սաղ. ՀԲ. 25–26։

Պարտաւոր ենք սիրել զԱստուած, որովհետեւ Աստուած ինքն այս սէրը պարտաւորութիւն դրած է մեր վրայ. «Տուր յիս, որդեակ, զսիրտ, սիրեսցես զՏէր Աստուած քո յամենայն սրտէ քումմէ և յամենայն անձնէ քումմէ և յամենայն մտաց քոց»։ Առակ. ԻԳ. 26։ Մատ. ԻԲ. 37։

Աստուած, պատուիրելով որ զինքը սիրենք բոլոր սրտով եւ բոլոր մտքով, կ'ուսուցանէ միանգամայն, որ աստուածային սիրով պէտք է որ լցուած լինի մեր սիրտը. նոյն սէրը պէտք է որ տիրէ

մեր սրտի փոյթ, ուղղել մեր բոլոր բնա-
դաւանակութիւններն ու մեր մտաց բոլոր
զդրութիւնը, և միանգամայն հեռացնել
մեր սրտէն ամէն յանցաւոր կապակցու-
թիւն. «Մի՛ սիրէք զաշխարհ և մի՛ որ
ինչ յաշխարհի է, եթէ որ սիրէ զաշխարհ,
ոչ է 'ի նմա սէր Հօր»: Յովհ. Ա. Թղ.
Բ. 15:

Մեր ամենէն անմեղ կապակցու-
թիւններն անգամ այնպէս է որ Աստու-
ծոյ սիրոյն ենթարկուած ըլլին: Պարտա-
կան ենք զԱստուած ամէն բանէ աւե-
լի սիրել, և մեր սիրածներն ալ այն
պէս պէտք է սիրենք, ինչպէս Աստուած
կը հրամայէ: Պէտք չէ գտնենք նոցա
մէջ ոչ հանգստութիւն և ոչ երջանկու-
թիւն. վասն զի կատարեալ երջանկու-
թիւնը միայն Աստուծոյ մէջ է: «Որ սի-
րէ զհայր կամ զմայր իւր աւելի քան
զիս, ոչ է ինձ արժանի»: Մատ. Ժ. 37:
Մեր առ Աստուած ունեցած սիրոյ նը-
շաններուն մէկն է — Ա. Բաւականութիւն
սրտի, զոր մենք կը գտնենք Աստուծոյ
վրայ մտածելով, աղօթելով, նորա խօս-
քը կարդալով, և ամէն աստուածահա-
ճոյ գործերը գործելով: Այսպիսի բա-

լութեան, և մանաւանդ որ մենք կարող
չենք երջանիկ լինել առանց զԱստուած
սիրելու ։ Նա միայն է, որ կարող է լե-
ցուցանել մեր անսահման ցանկութիւն-
ները և կարօտութիւնները, գոհացնել
մեր սիրտը և բժշկել մեր բոլոր ցաւերը։
Այս սիրով լցուած էր Դաւիթ մարգա-
րէն, երբ կ'աղաղակէր։ "Զինչ կայ իմ
բնաւ յերկինս, կամ ի քէն զինչ եւս
խնդրեցից յերկրի, նուաղեցաւ սիրտ իմ
և մարմին իմ, Աստուած սրտի իմոյ եւ
բաժին իմ, Աստուած յաւիտեան"։ Սաղ.
ՀԲ. 25–26։

Պարտաւոր ենք սիրել զԱստուած,
որովհետեւ Աստուած ինքն այս սէրը
պարտաւորութիւն դրած է մեր վրայ.
"Տուր ինձ, որդեակ, զսիրտ, սիրեսցես
զՏէր Աստուած քո յամենայն սրտէ քումմէ
և յամենայն անձնէ քումմէ և յամե-
նայն մտաց քոց"։ Առակ. ԻԳ. 26։ Մատթ.
ԻԲ. 37.

Աստուած, պատուիրելով որ զինքը
սիրենք բոլոր սրտով եւ բոլոր մտքով,
կ'ուսուցանէ միանգամայն, որ աստուա-
ծային սիրով պէտք է որ լցուած լինի
մեր սիրտը. նոյն սէրը պէտք է որ տիրէ

մեր սրտին վրայ, ուղղէ մեր բոլոր ըն-
դունակութիւններն ու մեր մտաց բոլոր
զօրութիւնը, եւ միանգամայն հեռացնէ
մեր սրտէն ամէն յանցաւոր կապակցու-
թիւն. «Մի՛ սիրէք զաշխարհ եւ մի՛ որ
ինչ յաշխարհի է, եթէ ոք սիրէ զաշխարհ,
ոչ է 'ի նմա սէր Հօր»: Յովհ. Ա. Թղ.
Բ. 15.

Մեր ամենէն անմեղ կապակցու-
թիւններն անգամ այնպէս է որ Աստու-
ծոյ սիրոյն ենթարկուած ըլլին: Պարտա-
կան ենք զԱստուած ամէն բանէ աւե-
լի սիրել, եւ մեր սիրածներն ալ այն-
պէս պէտք է սիրենք, ինչպէս Աստուած
կը հրամայէ: Պէտք չ'է գտնենք նոցա
մէջ՝ ոչ հանգստութիւն եւ ոչ երջանկու-
թիւն. վասն զի կատարեալ երջանկու-
թիւնը միայն Աստուծոյ մէջ է: «Որ սի-
րէ զհայր կամ զմայր իւր առաւել քան
զիս, ոչ է ինձ արժանի»: Մատ. Ժ. 37.
Մեր առ Աստուած ունեցած սիրոյ նշ-
աններն այս են. — Ա. Բաւականութիւն
սրտի, զոր մենք կը գտնենք Աստուծոյ
վրայ մտածելով, աղօթելով, նորա խօս-
քը կարդալով, եւ ամէն աստուածահա-
ճոյ գործերը գործելով: Այսպիսի բա-

ւականութիւն կը զանէ . ամեն զաւակ իւր ծնողներէն , երբ կը սիրէ թէ՛ ա-նոնց ունեցած պարտքերը կատարելով և թէ՛ թղթակցելով , եթէ հեռաւոր ս-տարութեան մէջ են . « Ինձ մերձենալ առ Աստուած բարի է և դնել առ Տէր զյոյս իմ » : Սաղ . ՀԲ . 28 . « Ուրախ եղէ ես , որք ասէին ցիս ՚ի տուն Տեառն երթիցուք մեք » : Սաղ . ՃԻԱ . 1 — Բ . Մեր առ ընկերն , որ կը պահանջէ մեզմէն նա-յիլ մեր եղբարց վրայ իբրեւ Աստուծոյ որդւոց վրայ : Այս մասին է , որ կ՚ըսէ Յիսուս . « Որովհետեւ արարիք միում յեղբարցս այսոցիկ փոքրկանցս , ինձ ա-րարիք » : Մատ . ԻԵ . 40 . « Եթէ ոք ա-սիցէ թէ սիրեմ զԱստուած և զեղբայր իւր ատիցէ , ստախօս է . որ ոչ սիրէ զեղ-բայր իւր , զոր տեսանէ , զԱստուած զոր ոչն տեսանէ , զիարդ կարիցէ սիրել » : Յովհ . Ա . Թուղ . Դ . 20 . — Գ . Ճշմարտանալ աշխատասէր և ամեն ժամանակ , ամեն պայ-մանի մէջ ուրախութեամբ կատա-րել Աստուծոյ կամքը . ասոր համար կարող ջանանք ատել մեր որդիք կենաց անոնց . « Իմ կերակուրս այն է , զի առնեմ զկամս առաքողին զիս , և կա-

տարբերեցին զգործս նորա ։ Իսկ որ արտահայտէ
զբանն նորա , առաջարկել՝ 'ի նմա կատա-
րեալ է սէրն Աստուծոյ ։ Այս է սէրն
Աստուծոյ եթէ զպատուիրանս նորա
պահեսցուք և պատուիրանք նորա չեն
ինչ ծանունք ։ Յովհ. Աւետ. Դ. 34. Յովհ.
Ա. Թղ. Գ. 5. Ե. 3. — Դ. Ունենալ
ճշմարիտ եռանդն Աստուծոյ փառաց հա-
մար , այսպիսի վառեալ լինիլ սուրբ
ցանկութեամբ և ջանալ , որպէս զի բո-
լոր մարդիկ ճանաչեն , սիրեն , պատուեն
և փառաւորեն զԱստուած ։ Այս ցանկ-
ութեամբ պարապեալ էին վառեալք
եւ շարժեալք Աստուծոյ առաքելութիւնք
յառաջ տանելու թէ մեր խօսքով եւ
թէ մեր գործքով անձնազոհութեամբ ։
« Հոգւով եռացեալք . Տեառն ծառայե-
ցէք ։ Հռովմ. ԺԲ. 11. Բայց մեր
այս եռանդը պէտք է որ միշտ լուսա-
ւորեալ եւ կարգաւոր լինի մարդա-
սիրութեամբ եւ խոնարհութեամբ հոգւոյն
նեա ։ Այս մասին վերայ ազդարարէ Յակո-
բոս առաքեալն ասելով . « Ապա եթէ
նախանձ եւ գայթակղութիւն եւ հակառա-
կութիւն ունիցիք 'ի սիրտս ձեր . մի պար-
ծիք ստեք զճշմարտութենէ ։ Իսկ

Վերին իմաստութիւնն նախ զի սուրբ է, ապա խաղաղարար, հեզ, դիւրահաւան, լի ողորմութեամբ և պտղովք բարեաց, անխտիր, առանց կեղծաւորութեան »: Յակ. Գ. 14—17:

Յիսուս սիրոյ պատուիրանքը կ'ամփոփանէ Աստուծոյ և ընկերոջ պատուիրանին. Նախ այն պատճառաւ, որ այս պատուիրանքն ամբողջն է աստուածային օրէնքին և ամենամեծ էութիւնը, և երկրորդ որ այս պատուիրանքը ընդհանուր է և ամենապարզագոյնը, որ կը պարունակէ իւր մէջ միւս բոլոր պատուիրանքները, ինչպէս գեղեցիկ կ'ասէ Ս. Օգոստինոս. «Սիրեա՛ զԱստուած եւ արա՛ զոր ինչ կամիս»: Վասն զի երբ որ ճշմարտապէս զԱստուած կը սիրենք, այլ եւս ոչինչ մխիթարութիւն և բաւականութիւն չենք որոներ բայց միայն աշխատիլ հաճոյ լինել Աստուծոյ: Ինչպէս Աստուծոյ երկիւղը նոյնպէս եւ սիրոյ պատուիրանը սուրբ կը պահէ զմեզ և ամէն կը քաղցրացնէ և կ'ազնուացնէ մեր կեանքը: Սէրը դիւրին և սիրելի կը դարձնէ մեր համար Քրիստոնէութիւնը և կը քաջալերէ զմեզ դէպ՝ կատարելութեամբ զօրեղ ամէն բան այն վերջին

Էակի փառաց համար, զոր կը տեսնենք։ Այս սէրը քաղցր է և տոկագրաւ, ինչպէս կ'ասէ Ս. Գիրքը. «Զի լուծն իմ քաղցր է եւ բեռն իմ փոքրոգի։ Եւ պատուիրանք Նորա չեն ինչ ծանունք»։ Մատ. ԺԱ. 30։ Յով. Ա. Թղ. Ե. 3։ Մեր Փրկիչը յայտնապէս կ'ասէ, որուն հետ կարող ենք առնել և մենք «Իմ կերակուր այն է, զի արարից զկամս այնորիկ, որ առաքեացն զիս և կատարեցից զգործս Նորա»։ Յով. Դ. 34։

Այս սէրը մեր մէջ վառելու համար աղօթաւոր ենք Նախ՝ շարունակ աստուածապաշտ գործքերով պարապիլ, որով աւելի և աւելի կը հաճոյանանք Աստուծոյ։ Երբ կ'աշխատինք մենք Աստուծոյ կամաց համաձայն գործել՝ յայտնապէս կզգանք, որ ամենևին դժուարութիւն չը կայ Աստուծոյ ծառայութեան մէջ։ և մեր փափաքը աւելի կը մեծցնէ մեզ Աստուծոյ և կը միացնէ Նորա հետ, որ աղբիւրն է մեր երջանկութեան։ Երկրորդ՝ պարաւոր ենք լաւ մտածել Աստուածային անհուն ողորմածութեան վըրայ, զոր ցոյց տուաւ մարդկութեանս և մանաւանդ՝ իւր Միածին Որդւոյն, յա-

Ճանի կարդալ Աստուածաշունչ Մ. Գիր-քը, որոյ մէջ Աստուծոյ ողորմութիւնը կը քարոզուի, ապաշխարել և զօրացնել մեր հաւատը, որով կարողանանք փրկչի անձ-նազոհութեան մեծութիւնը հասկանալ եւ կատարելապէս զգալ, որ նորա մէջ-նորդութեամբ հաշտուած ենք Աստուծոյ հետ, քննելով զգալ այս մեծ խոր-հուրդը և կրկնել Պօղոս առաքելոյն հետ. «Ողորմին Աստուծոյ սիրելի է ինձ, վասն զի ինձ համար զոհուած է», որով և կը կատարուի մեր վրայ Ղուկաս Աւետա-րանչի խօսքը. «Զի սրտով շատ թողու-ցու՝ շատ սիրէ և սրտով սակաւ՝ սա-կաւ»։ Մար. է. 47։ Այս զգացումներն ունենալով մենք այլ եւս երկիւղ չենք ունենար նորա արդարութենէն, այլ մե-այն կը փափաքինք նորա բարութիւնը։ Երրորդ՝ պատրաստուած ենք աղօթել անդա-դար. վասն զի մեր սիրտն Աստուծոյ ձեռքն է։ Նա միայն կարող է թեքել մեր սիրտը ինչպէս ինքն հաճի է։ Նա միայն կարող է ուսուցանել եւ ազդել մեզ սիրել Քրիստոսի ճշմարտութիւնը և նա միայն կարող է սրբել մեր վրայ իւր անհուն շնորհները։ «Տէր հաստատեա զա-

րութեանցն 'ի ձեռն Հոգւոյն Սրբոյ, 'ի ներքին մարդոյն բնակել Քրիստոսի Հաւատովք 'ի սիրտս ձեր. սիրով արմատացեալք և հաստատեալք: Զի կարող լինիջիք հասանել ընդ ամենայն սուրբս, զի՞նչ է լայնութիւն և երկայնութիւն, և բարձրութիւն և խորութիւն. Ճանաչել զգերազանցութիւն գիտութեան սիրոյն Քրիստոսի. զի լցջիք ամենայն լրութեամբն Աստուծոյ: Եփես. Գ. 16–20:

Ճանապարհին Աստուծոյ կամեցողը՝ կը ճշմարտիւ զգալ խորին խոնարհութեամբ և քաջ խնդալով՝ թէ ինչ է Աստուած և ինչ ենք մենք. կը ճշմարտիւ յանձնել զմեզ Աստուծոյ և թողուլ որ նա ուղղէ մեր միտքը, մեր յոյսը, մեր զգացմունքը և զգայարանութիւնները իր ուզածով և մեր բոլոր կեանքը՝ իր կամքով:

Խոնարհութիւնը երեք բան կը սորվեցնէ մեզի. — Յօժարութեամբ և Հաւատալ այն ճշմարտութեանց հաստատ, զոր Աստուած յայտնած է մեզ. Հնազանդութիւն ցուցնել, զոր Աստուած պատուիրած է մեզ, և Յանձնուիլ Տէրոջը՝ կատարեալ հպատակութեամբ և հաստատակամութեամբ. որովհետև այս աշխարհս որու-

թիւնները անպատմանելի են յարքայութեան Հօրմէր: Թէ ինչպէս պարտաւոր ենք մեր անձը Աստուծոյ յանձնել. որպէս հնազանդելոյ օրինակն տուաւ. մեզ Յիսուս Քրիստոս իւր չարչարանաց ամենայն ժամուն մէջ. «Հայր, անցո՛ զբաժակս զայս յինէն, բայց ոչ որպէս ես կամիմ, այլ որպէս դու»: Մատ. ԻԶ. 39: Մենք ինքնին կը չարժուէի՞նք արդեօք այս խօսքերը ասելու, եթէ ճշմարտապէս համոզուած չըլլինէինք, որ Աստուած ոչ միայն մեր Տէրն է, այլ և է ամենահանճար իմաստուն, ամենահզօր բարի և ամէնբան կը ճանաչէ մեր օգտակար և մեր անձը, բայց թէ մենք ինքնին: «Համր եղէ և ոչ բացի զբերան իմ, զի դու արարեր»: «Տէր որ ինչ բարի է առաջի իւր ինքն արասցէ»: Սաղ. ԼԸ. 10: Ա. Թագ. Գ. 18:

Մարդ պարտաւոր է կատարելապէս հնազանդ ըլլալ առ Աստուած, վասն զի նա է ամենակարող, ամենիմաստ, ամենաբարի և կը տայ մեզ հանապազօր իւր սիրոյ և բարութեան ապացոյցը և այնքան սիրեց զմեզ, մինչև տուաւ մեզ իւր Միածին Որդին որպէսզի առ հաւատա-

չեայ իւր անհուն բարութեանց, զոր
խոստացեալ է մեզ հաւատարմութեամբ իւրոյ
մեզ. Նա, որ իւր Որդին ոչ խնայեաց, մի-
թէ ամեն բան չպիտո՞յ չշնորհէ նորա հետ։
Նա մեզ կը խոստանայ ամեն բարիք սըր-
տաշարժ կերպիւ և կը հրաւիրէ մեզ հո-
գը 'ի Նա ընկենուլ, ըստ բանի Պետրոս ա-
ռաքելոյն. «Զամենայն հոգս ձեր ընկե-
ցէք 'ի Նա, զի Նա է որ հոգայ վասն ձեր»։
Ա. Պետ. Ե. 7. Առաքեալն կ'օրհնէ այն
մարդը, որ հաստատուն հաւատ ունի
Նորա վրայ. «Եւ օրհնեալ լիցի մարդն,
որ յուսայցէ 'ի Տէր, և եղիցի Տէր յոյս
նորա և եղիցի իբրև զծառ զուարճա-
ցեալ 'ի գնացս ջուրց և ընդ գնացս ջուր-
ցըն ձգտեցուսցէ զարմատս իւր և մի եր-
կիցէ, յորժամ հասանիցէ տօթ. և եղիցին
ստեղն նորա անտառացեալ և շուրջ զնո-
վաւ յամի երաշտութեան մի երկիցէ և
մի կասեսցի 'ի տալոյ պտուղ»։ Երեմ.
ԺԷ. 7–8. Սուրբ. Գիրքը պարզապէս կը
յայտնէ մեզ, որ ամենամեծ յանցանք է
և ապերախտութիւն չընծայել հաւատ
ընծայել պարգևատուին. Վասն զի այս-
պիսի հաւատքը մեր Աստուծոյն կը վի-
րաւորէ և ունի իւր արժանիքները, որք

են հետեւեալները ։

Ա. Աստուծմէ միայն պահանջել ամեն յաջողութիւն այն միջոցներու համար, զորս 'ի գործ կը դնենք կամ վառանդէ ու- զատուելու համար, կամ մեր կարօտու- թիւնը լրուցանելու համար և կամ մեր ամեն պարտաւորութիւնքը կատարելու համար, վասն զի Աստուծմէ միայն կա- խուած է մեր ամեն յաջողութիւնը. «Ես տնկեցի, Ապողոս ջուր ետ, այլ Աստ- ուած աճեցոյց, այսուհետեւ ոչ այն ինչ որ է որ տնկեացն եւ ոչ այն որ ջուրն ետ, այլ որ աճեցուցն՝ Աստուած է»։ «Եթէ ոչ տէր շինէ տունն, 'ի նանիր վաստակին շինողք նորա, եթէ ոչ տէր պահէ զքաղաք, 'ի նանիր արթնին պա- հապանք նորա»։ Ա. Կորնթ. Գ. 6–7։ Սաղ. ՃԻԷ. 1–2։

Բ. Չը մ'հատնիլ և չը կորուսանել եր- բեք մեր հոգւոյ զգաստութիւնը և չը թու- լանալ բնաւ հաւատալէ, երբ պակասած են մարդկանց օգնութիւնները ։ Վասն զի և կամ փորձանաց մէջ հաստատուն յու- սով, որ Աստուած խաղաղ չը թողուր զմեզ, այլ ուժ հայթայթելով միջոցներ մեզ օգնելու, ինչպէս և կ'ասէ Պօղոսու.

« Վասն այսորիկ ասեմ ձեզ, մի հոգայք վասն հոգւոց ձերոց, զի՞նչ ուտիցէք, և մի վասն մարմնոց ձերոց՝ թէ զի՞նչ ագանիցիք. զի հոգի առաւել է քան զկերակուր և մարմին քան զհանդերձ: Հայեցարո՛ւք 'ի թռչունս երկնից, զի ոչ վարեն և ոչ հնձեն և ոչ ժողովեն 'ի շտեմարանս և Հայրն ձեր երկնաւոր կերակրէ զնոսա »: Մատթ. Զ. 25—26: « Թէ պատրաստեսցի 'ի վերայ իմ պատերազմ, ոչ երկիցէ սիրտ իմ, թէ յարիցէ 'ի վերայ իմ ճակատամարտ, առ այն և յուսամին 'ի քեզ, Տէր, յուսացայ: Հայր իմ և մայր իմ թողին զիս և Տէր ընկալաւ զիս »: Սաղ. ԻԶ. 3—10:

Գ. Քրիստոնէի հաւատարմութեան ամենաբարձր աստիճանն է սպասել Տեառն, հաստատ յուսալ Նորա խոստմանց վրայ եւ ամենեւին չ'երկբայիլ, երբ Նա իւր օգնութիւնը կը յետաձգէ և կը հարծուի թէ թողած է զմեզ: Պէտք է ըսպասել համբերութեամբ և ակն ունել այն ժամին, զոր նշանակած է Նա մեր ազատութեան համար, « Համբերեր տեառն և քաջալերեաց, զօրասցի սիրտ քո և համբերեր տեառն. բայց թէ անսագա-

մեսցէ, համբերեա՛ նմա, զի որ գալոցն է եկեսցէ և ոչ անագանեսցի »: Սաղ. ԻԶ. 14: Ամբակ. Բ. 3: Որպէս զի այս մեր առ Աստուած ունեցած հաւատը օրինաւոր եւ բնական լինի, պարտաւորական ենք աշխատիլ մեր կեանքով եւ գործքով հաճոյանալ Աստուծոյ: Պարտաւորական ենք բարի ճանապարհաւ գործ դնել մեր խոհեմութիւնը և մեր բոլոր ձիրքը. « Յուսա՛ ՚ի Տէր, և արա՛ զքաղցրութիւն, բնակեա՛ յերկրի եւ հովուեսցես ՚ի մեծութեան նորա »: Սաղ. ԼԶ. 3.

Մենք պարտիմք առ Աստուծոյ — Ա. Կատարեալ և աներկբայ հաւատ, խոստովանելով որ նա է մեր Տէրը, մեր Բարերարը եւ մեր Փրկիչը. « Քանզի գնոյ գնեցայք, փառաւորեցէք զԱստուած ՚ի մարմինս ձեր և ՚ի հոգիս, որ է յԱստուծոյ »: Ա. Կորն. Զ. 20: — Բ. Հաստատուն վստահութիւն, որ Աստուած ինչ որ հրամայած է մեզ, արդար է, բանական և կ՚առաջնորդէ մեզ յերջանկութիւն. « Աղաչեմ զձեզ, եղբարք, գթութեամբն Աստուծոյ, պատրաստել զմարմինս ձեր պատարագ կենդանի, սուրբ, հաճոյ Աստուծոյ զբանաւոր պաշտօնն ձեր.

Հռովմ. ԺԲ. 1-2: — Գ. Կատարեալ հնա-
զանդութիւն, վասն զի նա է նշան ճըշ-
մարիտ հաւատոյ և սիրոյ առ Աստուած:
«Եւ ասէ Սամուէլ, եթէ հաճոյ իցէ Տեա-
ռըն ողջակէզ և զոհ ընծայել քան զլսել
ձայնի Տեառն, ահա լաւ է ունկնդրու-
թիւն քան զզոհ և հնազանդութիւն՝ քան
զճարպ խոյոց»: Ա. Թագ. ԺԵ. 22: Պար-
տաւոր ենք մենք հնազանդիլ Աստուծոյ
ջերմեռանդն սրտով, մեր կենաց ամեն
պարագաներուն մէջ, հնազանդիլ ուրա-
խական երկիւղածութեամբ, օրինակ ու-
նենալով մեզ հրեշտակներն երկնքի մէջ:
«Եղիցին կամք քո, որպէս յերկինս եւ
յերկրի»: Մատ. Զ. 10: Պարտինք հը-
նազանդիլ, օրինակ ունենալով մանաւանդ
մեր Փրկիչը, որ իրեն կենդանութեան համար՝
տուաւ մեզ հնազանդութեան կանոն.
«Զի օրինակ մի ետու ձեզ, զի որ-
պէս ես ձեզ արարի, և դուք առնիցէք»:
Յով. ԺԳ. 15. Վերջապէս մեր հնազան-
դութեան հետ՝ պարտաւորինք ունենալ փու-
թոյ և հոգացողութիւն ամէնքի կատա-
րելագործուելու եւ Աստուծոյն նմանե-
լու: «Եղբարք, ես ոչ համարիմ զանձն
իմ թէ հասեալ իցեմ, բայց մի ինչ է,

զի զառ 'ի յետոյսն մոռացեալ եմ և 'ի յառաջագոյնսն նկրտիմ, ուղղ երթեալ ընթանամ 'ի կէտ կոչմանն իմոյ 'ի Յիսուս Քրիստոս »։ Փիլ. Գ. 13—14։ « Եղերո՛ւք կատարեալք որպէս և Հայրն ձեր երկնաւոր կատարեալ է »։ Մատ. Ե. 48։

ԵՐՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

« Մի՛ առնուցուս զանուն Տեառն Աստուծոյ քո 'ի վերայ սնոտեաց․ զի ոչ սրբեսցէ Տէր զայն, որ առնուցու զանուն նորա 'ի վերայ սնոտեաց »։

Երրորդ պատուիրանը կ'արգելու գործ դնել Աստուծոյ անունը առ հասարակ ամեն բանի մէջ, ինչ որ ընդդէմ է այն խորին յարգանացը, որով պարտք է որ լցուած ըլլայ մեր սիրտը ։ Նա կ'արգելու երդման ժամանակ գործ դնել Աստուծոյ անունը ստութեան համար, վասն զի երդնուլ՝ կը նշանակէ վկայ կանչել զԱստուած մեր խօսացած բանին համար ։ Ուստի՝ չը յայտնելով ճշմարտութիւնը կամ ուրանալով մեր խօս-

տումը՝ մենք կ'ենթարկենք զմեզ Աստուծոյ արդար պատժոյն :

Երդումը, ինչպէս կրօնական գործ, թոյլատրուած է Ս. Գրոց մէջ : Վասն զի, երդմամբ մենք կը պատուենք զԱստուած եւ նորա բոլոր կատարելութիւնները : Երդմամբ կը խոստովանինք, որ նա կը ճանաչէ մեր սիրտը, կը ճանաչէ ամեն բան եւ կը սիրէ ճշմարտութիւնը, եւ որովհետեւ ինքն ամենագէտ է եւ արդար, անշուշտ կը պատժէ զմեզ, եթէ սուտ երդնունք : « Յանձն իմ երդնում, թէ որ ինչ ելանէ 'ի բերանոյ իմմէ՝ արդարութիւն է եւ բանք իմ՝ ոչ եղծցին : Ի տեառնէ Աստուծոյ քումմէ երկիցես եւ զնա պաշտեսցես եւ 'ի նա յարեսցիս եւ յանուն նորա երդնուցուս » : Եսայի ԽԵ. 23 : Բ. Օրին. Ժ. 20 :

Արդարեւ երդումը մեծ նշանակութիւն ունի, ուստի ամենամեծ գործքերու համար միայն պէտք է երդնուլ. օրինաւոր հանգամանքը, երբ դատաւորը կը պահանջէ այնպիսի վէճեր վերջացնել, որոնք ճշմարտութեան ապացոյցը կարօտ են եւ որոնք ուրիշ եղանակաւ հնար չէ որ վերջանան, բայց միայն մեր երդմամբ . Ի խնդիրս

կարող է ճշմարտութիւնը զգայութիւն ստանալ։ Հին օրինաց մէջ երդումը թոյլատրուած էր ճշմարտութիւնը զօրացնելու եւ վէճերը արդարութեամբ լուծելու նպատակաւ, ինչպէս կը վկայէ եւ Պօղոս առաքեալն. «Արդարեւ մարդիկ, որ ինչ ՚ի վեր է, զնովաւ երդնուն՝ յայն երդնուն եւ ամենայն հակառակութեան նոցա վախճան ՚ի հաստատութիւն՝ երդումն է»։ Եբր. Զ. 16.

Երբ մարդ երդմամբ կոչուի՝ պարտաւոր է ունենալ այն կարեւոր զգուշութիւն, որպէս զի Աստուծոյ անունը արտասանէ խորին յարգանօք, արդարութեամբ եւ ճշմարտութեամբ։ Ուստի պարտաւոր է բնաւ մտածել երդմամբ վկայութեան վրայ եւ զգուշութեամբ չ՚երդնուլ, առանց ամեն հանգամանաց վրայ օրինաւորապէս խորհելու։ Իսկ արդարական է միշտ բռնելով կ՚պատասխանատուացնել իւր առջեւ ամեն բանի, որուն համար հաշուած է պատասխանատուութեանը։ Պարտաւորեալ է միայն վկայել ինչ որ հաստատ գիտէ եւ երբեք պէտք չէ իր փափաքին զօրծոյն դրութիւնը եւ հանգամանքը։ Պէտք չէ որ ծածկէ, խամ արտայայտութիւն տալու մէկ

ւորմէ , կամ երկնքինի խօսքերը զօրն դը-
նէ ,, կամ իւր [illegible] խօսքերուն
իւր մտքի մէջ այդ մեծութիւն տայ եւ
կամ իւր խորհուրդն ու [illegible] իրա-
րու [illegible] [illegible], [illegible] որ [illegible]
[illegible] [illegible], որ [illegible]
[illegible]. այն [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ։ [illegible]
[illegible] է [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] այն
[illegible], [illegible] [illegible]
որ [illegible] [illegible] ։ Պէտք է մի-
այն [illegible] [illegible] [illegible], որոյ կա-
[illegible] [illegible] չէ. այլ որ [illegible]-
ւոր եւ [illegible] [illegible] եւ [illegible] ։
Արդեօք [illegible] էք. [illegible], որ [illegible] [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] եւ ի [illegible] եր
[illegible] մեծ յանցանք [illegible] է ։

Մեծ յանցանք մը [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ։
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] է . [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
է որ [illegible] մէջ [illegible] [illegible] [illegible] ։
[illegible] , [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ղին զիս, և երդնուն 'ի չարառուածն ո:
Եբր. Ե. 7: Յիսուս Քրիստոս կը յան-
դիմանէ եւ կը դատապարտէ առհասարակ
[illegible] երդնուլն, նաեւ այն ժամա-
նակ, երբ այս երդումը ուղղակի կամ ա-
նուղղակի կերպով Աստուծոյ կը վերաբե-
րի. «Այլ ես ասեմ ձեզ, ամենեւին մի՛
երդնուլ, մի՛ յերկինս, զի աթոռ է Աս-
տուծոյ, մի՛ յերկիր, զի պատուանդան
է ոտից նորա, մի՛ յԵրուսաղէմ, զի քա-
ղաք է մեծի թագաւորին, և մի՛ 'ի գլուխ քո
երդնուցուս, զի ոչ կարես մազ մի սպի-
տակ առնել կամ թուխ, այլ եղիցի ձեր
բան, այոն՝ այո, և ոչն՝ ոչ. զի աւելին
քան զայս 'ի չարէն է»: Մատ. Ե. 34-36.

Սուտ երդումը կը նշանակէ սուտը
ճշմարտութեան տեղ դնել և ջանալ հաստատել,
կամ խաբեբայութեամբ ծածկել, կամ
երդմամբ խոստանալ այնպիսի բան, որ
կատարելու դիտաւորութիւն չը կայ և
կամ [illegible] հաստատ չը պահել երդ-
ման: Այս մեղքին նշանակութիւնը
սուտ երդումն է 'ի [illegible]
թիւն: Այս յանցանքը կը զրպարտէ
իր մէջ [illegible]
[illegible] Աստուծոյ [illegible]

թեան՝ կը նշանակէ ահուելի յանցգնու-
թեանց անհաւատարմութեան նորա անուանը եւ
շարժել 'ի մէջ մխիթարութիւն մեր դէմ։
Ո՛րչափ սաստիկ է Աստուծոյ ատելին այն
մարդը, որ ճանաչելով աստուածութիւնը՝ դար-
ձեալ կը յանդգնի խօսել հայհոյութեան
ձայնիւ։ Վերջապէս ընդհանուրն յան-
ցանք եւ միաւորութեանց դատապարտելի
երկրպագութեան. է թէ՛ դատաստանաց
ատելու եւ թէ՛ անձն մարդկային ապրելու՝
մխիթարել մեր երգասիրել եւ անձնատուութը մի-
ապաւինութեան կարող խօսել։ Այս յանց-
գանքը անձին ճանաչման, անձն ապգայ
եւ անձն երկրպագութեան մէջ միշտ ապրեցու-
թեան եղած է։ Այս յանցանքն է, զոր
զգուշութեամբ կ'արգելու Աստուած երկ-
րորդ պատուիրանաւ եւ կը սպառնայ, որ
անձնանուն անպարտ է եւ դատապարտու-
թեան ենթակայ այն մարդը, որ 'ի զուր
բերան կ'առնու Աստուծոյ սուրբ անուա-
նը։ Աստուած կատարեալ ատելով պատու-
ժել այն յանցանքը գործողները, խնայէր
եւ կը յայտնէ մարգարէին բերանով. «Եւ
հանիցէք զզա, ասէ Տէր ամենակալ, եւ
մեղք 'ի տունէ դուրս եւ 'ի տունէ, որը
երդնուցուն սուտ յանուն իմ եւ բնա-

կեսցի ՚ի մէջ տան նորա եւ վախճանեսցէ զնա եւ զփայտս նորա եւ զքարինս նորա ։ Զաք. Ե. 4.

Երդումը կը հաստատուի Անոր, երբ կատարուելիք պարտաւորութեան չէ երդմամբ ու ռամկական ստուգութիւն կամ ճշմարտութիւնը. ըստ դիտակէն, արդեօք ճշմարիտ և արդարութիւն է. Թէ ամէնուն և տուած, և կամ կարծրոտ եթէ արդեօք ամենևին կատարել լեն. Այսպէս կը Հերքուէր երդումը որոց առաւել Հրաշալիութեան արժեքներ. Անհնար երդումն կը տուեալ զենք զերկինս երդմանը զանազանութիւն կամ զերկիր ուրիշ յանձնառութիւն և կը բռնադատել ամէն մարմէջ անհարգանք և նախատանք առ Աստուած. Այս պատճառաւ դիտաւորութեամբ երդուող մարդն անձամբ յանցաւոր կը նուաստէ Ս. Գրոց մէջ.

Երբ մարդ անհնարաւոր երդում մ'առնու է և չկրնար կատարել որ ստորագրելի՝ մեղաւոր է իւր անձին. զորօրինակ երդմանն չփոխել կը պահանջէ որ կատարէ իւր երդումը, մանաւանդ երբ այն անձը կամ իշխանութեանց. որուն երդուած է, չէն ուզեր կատարելը պահանջել. բանաւորապէս իշխանութենէն արձակեալ իշխանութեամբ –

հօր սա տղղին։ «Զերկիւղածս տեառն փառաւորող ասէ, որ երդնու ընդ ընկերի իւրում և ոչ ստէ»։ Սաղ. ԺԴ. 4։

Երրորդ. Անիրաւ կամ Անօրինաւոր կը համարուի, երբ կը խոստանայ մարդ այնպիսի բան, որ հակառակ է աստուածային օրինաց, ինչպէս խոստացան Իսրայելացիք, որոց վրայ կը խօսուի այսպէս. «Եւ իբրև այգ եղեւ, արարեալ ժողով Հրէից՝ նզովեցին զանձինս ոչ ուտել և ոչ ըմպել մինչև սպանցեն զՊօղոս»։ Գործ. ԻԳ. 12։ Կատարել այսպիսի երդումն՝ կը նշանակէ մեծ յանցանք գործել, որովհետեւ երբոր [illegible] չէ ինչպիսի գործ գործել, զոր Աստուած կը դատապարտէ։ Ուստի հարկ է շուտով դղջալ և մերժել այն օրինակ երդումն և միւսանգամ աստուածպաշտ ուխտադրութիւն դարձնել. որովհետեւ մի այսպիսի յանցանաց մէջ չը իյնինք։

Երդումը կը համարուի Զուր, երբ որ սնոտի բաներու համար և կամ սովորական խօսակցութեանց մէջ վկայութեան կը դնեն կամ կը կոչեն Աստուծոյ անունը, ինչպէս սովորութիւն ունին շատ մարդիկ երդումներ։ Այսպիսի երդ-

բնազդը եղբօրանէն եւս կը առնէ ղեկը Կը երդմնազանցութիւնն եւ Քրիստոս այսպիսի-ներուց գործքը կը դատապարտէ իբրեւ սատանայական գործ, եւ կը պատուիրէ այն կամ ոչ ասելով միայն բաւականանալ, առաւելը քան զայն համարելով՝ ի սա-տանայէ. «Այլ եղիցի ձեր բանն, այոն՝ այո եւ ոչն՝ ոչ, զի աւելին քան զայս ի չարէն է»։ Մատթ. Ե. 37. Յիսուս Քրիս-տոս այս պատուէրը տալով՝ կը յանդի-մանէ Հրէից կարգ աղանդները, որոնք կ'ու-սուցանէին իբր թէ երդումը պատուիրա-նը միայն երդմնազանցութեան կը վերա-բերի, մինչդեռ ընդհակառակն կը վե-րաբերէր ամեն երդումի, որով Աստու-ծոյ անունը ի զուր կը յիշուէր։

Աստուծոյ անունը երդմանց յիշելով մեր խօսակցութեանց մէջ, մանաւանդ ա-ռանց հարկաւոր զրուցելու՝ աւելի հաւատա-ցնելու կ'ենթարկենք մեր խօսքերը. ու-րիշները անմեն առողջ դատապարտութեան տակ մեզ անդրադարձում կը մտահոգեմք, որ Աստուծոյ Հրամանը անարգանաց; Աստուծոյ անունը վայրապար եւ անտե-ղի յիշելը, անարգականաց աւելի դիւ-րութեամբ եւ անփութաց կը խօսէ իբր եղ-

բայցը, սուտ խօսելով և պատրաստուե-
լով ։ Տարաբաղդաբար երդումը մեծ անպատ-
ւութիւն է երդուողին համար, վասն
զի ինքզինքն կը յայտնէ, որ պատուաւոր
մարդը կարող չէ հաւատալ իւր խօսքին
Իսկ նա, որ երկիւղած է, միշտ կը բա-
ւականանայ այս խօսքերով՝ այո, այո, և
ոչ՝ ոչ, և կը զգայ որ իրմէն աւելի բան
չ'ենք պահանջեր, այլ կը հաւատան եւ
կ'ընդունին նորա ամեն առածները։

Աստուծոյ անունը, որ ահեղ է իւ-
րաքանչիւր Քրիստոնէի համար լինի յայս-
պէս ճշմարտութեան՝ երջանկու-
թեան ժամանակ. յայս՝ վասնզի մէջ,
խոնարհութիւն՝ աղաղակութեան ժա-
մանակ, ոչ եւ հաւատ՝ կենաց. ամեն
հանգամանքներու մէջ, այս պաշտօնէի ա-
նուանը, որ ահեղ է լինի անզգայի օգնու-
թեան առ ամենակարողն Աստուած եւ
վերջին հառաչանք՝ մեր հոգեվարութեան
բարկէնեւ թողած զինուորի վրայ, երբ
Աստուած զմեզ առ ինքն կը կոչէ. այս
սուրբ անունը երբ կ'արտասանենք մենք
առանց զգայութեան, առանց յարգ-
անաց եւ առանց մտածութեան, որչափ
պղծենք կ'անարգենք. և որչափ կը մե-

զանազանեցաք Աստուծոյ դէմ։ Ազգային կեա-
նագրեցինք այս ամսագրոյ անունը, երբ առաջ-
յառաջաբար կ՚արտասանենք մեր անձին արդա-
յանկած սեռերի խօսակցութեանց մէջ։ Բայց
մէջ հաստատութեան կամ մերձեցման համար,
փոխանակ մեր Փրկչին հրամանին հետե-
ւելու. և այս կամ ո՛չ աւելորդ բաւակա-
նանալով, շատ անգամ թեթեւամտու-
թեամբ կը կրկնենք — Աստուած միայն որ սրբա-
պէս է, Աստուած միայն, որ արարիչն չ՚է,
և այլն. մինչդեռ մեր սիրած մարդոց ա-
նունը տալը անսպառութիւն կը համա-
րենք։ Գարունքներ ու դրդ խոստովանենք,
որ ամենաքիչ միայն առաքինութիւնը մեծ ա-
նարգանք է Աստուծոյ համար և երկրորդ
պատուախնդրի մէջ յիշուած օրինակներն են-
թադրուած են ոչ միայն պատմութեան
ները, այլ անձերը, որոնք Աստուծոյ ա-
նունը կը յիշեն ՚ի զուր և առանց յար-
գանաց։

Այս վասն առաքինութեանց, այսինքն
Աստուծոյ անունը փութապատր յիշելէն
հեռանալու և ուղղելու համար, հարկ
է. — Ա. Աղօթելով հեռանալ անձին ա-
ռաքինութեան, որոնք կը մղեն զմեզ դէպ ՚ի
այս մեղքը, ինչպէս են կռիւ, արգահատ,

վրայ ընկերականութեան, այլ առաքինու-թեան եւ այլն. եւ ընդ հակառակն՝ ընկերական առաքինի եւ իմաստուն մարդկանց հետ, որոնք անաչառ աչքով կը յանդիմանեն եւ կը դրդուցանեն. երբ այսպիսի մեղաց մէջ կը գտնուինք եւ չենք զգար մեր անձկութիւնը։ — Բ. Նաեւ մտածել, որ այդպիսի մեղաց մէջ ընկղմելով՝ ազատ չեն վտանգելէն զայն՝ մեր հոգին. եւս կը կորուսանենք։ — Գ. Միշտ մտաց մէջ ունենալ Աստուծոյ մեծութիւնը եւ արժանաւոր յարգանքը, զոր պարտաւորիմ տալ մեր բովանդակ կենաց մէջ, որովհետեւ մեր թեթեւամիտ արարմունքը առաւել սովորութեան հետեւանք է, քան թէ դատողութեան։

Այս ամէն պատրաստութիւնը խնամելով պատրաստուած ենք ուրեմն մտնելու թէ փորձելու գեղեցիկ սովորութեան, այսինքն ՚ի զուր եւ վայրապար չը մտնել երբեք Աստուծոյ տաճարը, նոյնպէս նախապատրաստութիւնը, նոյնպէս պաշտօնը, առանց մտածելու եւ առանց զգալու։ Երբ մանկութենէ այսպիսի բարի ունկնդրութեան ունենանք, անշուշտ տաճարին մէջ Աստուծոյ անունն յիշելու միայն կը վառէ եւ

կը զարթուցանէ մեր երեւակայութիւնը վսեմ գաղափարով եւ պատուոյ ու սիրոյ զգացմունքը։ Բարեպաշտօն աղօթութեամբ սնուած եւ մեծցած ծոցից տէր մարդիկ, գերազանցին կատարելութեան Հասնելով, երբեք չեն յիշեր Աստուծոյ անունը՝ առանց երկիւղածութեան եւ յարգութեան։ Նիւտոն երբեւիցէ արտասանած է. անոր Համար կը պատմուի թէ՝ առանց խորին մտածութեան, առանց սրտի մըրոյ կանգնելու եւ գլխարկը Հանելու՝ երբեք չէր արտասաներ Աստուծոյ պաշտելի եւ սուրբ անունը։

Ուխտելն՝ եւս սրբազան մի երդումն է, որով մարդիկ կը խոստանան Աստուծոյ՝ որ եւ իցէ գործ կատարել, որուն Համար ոչ թէ պարտաւորուած են, այլ կամ իրենց բարեպաշտութիւնը եւ ջերմ Հաւատարմութիւնը ցոյց տալու Համար, կամ երախտագիտութիւն մի յայտնելու Համար, կամ որ եւ իցէ մեղքէ Հեռանալու Համար եւ կամ սկսած գործերուն մէջ Աստուծոյ օրհնութիւնը ստանալու Համար, կ'ուխտեն ինքնին այս ինչ կամ այն ինչ բանը։ Այսպիսի ուխտադրութեան օրինակը կը տեսնենք Ծննդոց գրքին մէջ։

երբ Յակոբ կը խոստանայ ասելով. «Եւ ուխտեաց Յակոբ ուխտ եւ ասէ. Եթէ եղիցի Տէր Աստուած ընդ իս և պահե- ցուսցէ ՚ի ճանապարհի յայսմիկ, զոր ես երթամ և տացէ ինձ հաց ուտել եւ հանդերձ զգենուլ և դարձուսցէ զիս ող- ջութեամբ ՚ի տուն հօր իմոյ և եղիցի ինձ Տէր Աստուած, և վէմս զոր կանգնեցի արձան, եղիցի ինձ տուն Աստուծոյ եւ յամենայնէ զոր տացես ինձ, տաց քեզ տասանորդս»: Ծնն. ԻԸ. 20–22:

Մեր ուխտադրութեան մէջ եւս պարտաւոր ենք պահել նոյն կանոնները, որոնք կը վերաբերին երդման, և կատա- րել ճշդիւ մեր ուխտը, երբոր օրինաւոր է. «Եթէ ուխտիցես Տեառն Աստուծոյ քում, մի՛ յամեցուցիս հատուցանել զայն, զի պահանջելով պահանջէ Տէր Աստուած քո ՚ի քէն և լինիցի քեզ ՚ի մեղս. այլ թէ չկամիցիս ուխտել՝ չէ լինիցի քեզ ՚ի մեղս»: Բ. Օրն. ԻԳ. 21:

ՉՈՐՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

«Յիշեսջիր զօրն շաբա-
թուց սրբել զնա. վեց օր
գործեսցես և արասցես զա-
մենայն գործս քո. յաւուրն
եօթներորդի շաբաթ Տեառն
Աստուծոյ քում՝ մի գոր-
ծեսցես ՚ի նմա զամենայն
գործս քո»:

Չորրորդ պատուիրանը կը հրամայէ մեզ սուրբ պահել շաբաթ օրը և յատկացնել զայն Աստուծոյ այն պաշտօնին, զոր պարտաւոր ենք տալ: Մենք ճշմարտապէս զԱստուած կը պաշտենք այն ժամանակ, երբ կը բարձրացնենք առ նա մեր հոգին և զգացմունքը և կը պաշտենք ՚ի բոլոր սրտէ, խոստովանելով, որ նա է մեր Տէրն ու Արարիչը եւ մենք ոչինչ ենք նորա առջեւ, փառաւորելով նորա կատարելութիւնները և շնորհակալ լինելով նորա ամեն ողորմութեանց համար, զղջալով մեր մեղքերը և լալով մեր անարժանութիւնը, հայցելով նորա գըթութիւնը Քրիստոսի անուամբ և յանձնելով զմեզ նորա ծառայութեանը, խընդ-

ընելով նորա օգնութիւնն ու օրհնու-
թիւնը, որուն կարօտ ենք և ուսանելով
նորա կամքը, կարդալով նորա խօսքը և
մտածելով նորա օրինաց վրայ, զօրացը-
նելով մեզ նորա շնորհքովը և կատարե-
լով նորա պատուիրանքը:

Այս պաշտօնը կարող ենք մենք մա-
տուցանել Աստուծոյ մեր սրտով, որ կ՚ա-
նուանի Պօղոսէ հոգւով, զոր կը պահանջէ
մեզմէն մեր Տէրը: «Հոգի է Աստուած,
կ՚ասէ Քրիստոս, և երկրպագողաց նո-
րա պարտ է հոգւով և ճշմարտութեամբ
երկրպագանել»: Յով. Դ. 24: Կարող
ենք այս ներքին հոգևոր պաշտօնի հետ
միացնել և արտաքինը, որուն մասնակից
է մարմինը, յայտնելով մեր հոգւոյ ներ-
քին շարժումը եւ զգացումը արտաքին
նշաններով, այսինքն՝ չոքելով, որ է նշան
խոնարհութեան, ծնրադրելով կամ գետա-
նամած տարածուելով, որ է նշան մեր
ոչնչութեան Աստուծոյ առջև, արտա-
սուելով, կարդալով, սաղմոսելով, բարձ-
րաձայն աղօթելով և այլն:

Բայց եթէ այս արտաքին պաշտօնը
կապուած չէ մեր ներքին հոգեկան պաշ-
տօնի հետ, այն ժամանակ մեր աստուած-

պաշտութիւնը ճշմարիտ աստուածպաշտութիւն չէ, այլ կեղծաւորութիւն եւ փարիսեցիութիւն, որոյ համար մեր Փրկիչը կը յանդիմանէ եւ կը դատապարտէ Հրէից ժողովուրդը ասելով՝ «Ժողովուրդս այս շրթամբք պատուէ զիս եւ սիրտ իւրեանց հեռացեալ մեկուսի է յինէն»: Մատ. ԺԵ. 8: Տեսա կարեւոր է մարդոյ համար ներքին հոգեւոր պաշտանի հետ ունենալ եւ արտաքին պաշտօն: Ահա պատճառները. — Ա. Մեր սիրտը կը պահանջէ արտայայտել իւր զգացմունքը եւ արտաքին պաշտօնն է բնական եւ կարեւոր, որով կը յայտնուի մեր զեղուն հոգւոյ զգացումը, վասն զի բերանը սրտէն կը խօսի. «Ի յաւելուածոյ սրտի խօսի բերան»: Ղուկ. Զ. 45: — Բ. Արտաքին աստուածպաշտութիւնը կ'օգնէ մեր բարեպաշտութեանը, կը կենդանարէ մեր հոգին եւ կը զօրացնէ մեր սիրտը նորոգ զօրութեամբ: — Գ. Աստուած իւրին կը պահանջէ ներքին պաշտօնի հետ եւ արտաքին պաշտօն: Եթէ հոգւով պաշտել կը հրամայէ, կը պատուիրէ նմանապէս եւ բերանով խոստովանիլ. «Եթէ խոստովանեսցես բերանով քով Տէր

զՅիսուս և հաւատասցես 'ի սրտի քում թէ Աստուած յարոյց զնա 'ի մեռելոց, կեցցես. զի սրտիւ հաւատայ յարդարութիւն եւ բերանով խոստովանի 'ի փրկութիւն ։ Հռով. Ժ. 9. Աստուած ինքն կը փափաքի որ մենք զինքն փառաւորենք ինչպէս հոգւով, նոյնպէս եւ մարմնով. « Քանզի գնոց (գնով) գնեցայք, փառաւոր արարէք զԱստուած 'ի մարմինս ձեր և 'ի հոգիս ։ Ա. Կոր. Զ. 26.

Մարդն պարտական է եւ կարող է պաշտել զԱստուած առանձինն, բանալով իւր հոգին Աստուծոյ առջեւ, յայտնելով իւր զգացողութիւնը և կարօտութիւնը, աղօթելով և կարդալով նորա խօսքը ։ Այս աղօթքը կ'անուանի Առանձնական աղօթք ։

Մարդ կարող է պաշտել զԱստուած՝ իւր ընտանեաց հետ, որ շատ կարեւոր է գերդաստանի մէջ բարեպաշտութեան զգացմունքը վառ պահպանելու և Աստուծոյ օրհնութիւնը իրենց վրայ իջեցնելու համար ։ Այսպիսի աղօթքով միաբանութիւն կը հաստատուի հօր եւ որդւոց մէջ, տիրոջ և ծառայի մէջ, տիկնոջ և աղախնոյ մէջ, առն և կնոջ մէջ ։

եւ այսպէս կը պահպանուի խաղաղութիւն, հաւատարմութիւն և սէր բոլոր գերդաստանի մէջ։ Բայց յայտնանէ պարտաւոր են մարդիկ միաբանական պաշտօն մատուցանել Աստուծոյ եկեղեցւոյ մէջ հասարակաց բարօրութեան և խաղաղութեան համար և այս աղօթքն է, որ կ'անուանի Հրապարակական Աղօթք։

Հրէից լեզուաւ Շաբաթ բառը կը նշանակէ հանգիստ։ Նոքա պարտաւոր էին յիշել այս օրը, այսինքն որոշել միւս օրերէն եւ Աստուած ինքն պատուիրած էր սուրբ պահել այս օրը, այսինքն հրաժարիլ ուրիշ գործքերէ և բոլորովին իրենց անձը Աստուծոյ ծառայութեանը նուիրել։ Այս մի միջոց էր, որ նոքա հանապազ յիշէին աշխարհի ստեղծագործութիւնը, յիշէին աշխարհի Արարիչը և հեռանան չաստուածներէ և կռապաշտութենէ։ Այս աւուր մէջ աւարտուած է ստեղծագործութիւն երկնի և երկրի, ծովու և ցամաքի և այլն, վասն որոյ և այն օրը ընտրուած է սուրբ պահելու համար։

Շաբաթ օրը Հրէից համար առանձին նշանակութիւն ունէր, ուստի եւ

նոցա. նոյն որք խօսին կը զարդարէին ա-
մեն ընդհանուր և մասնաւոր գործքերէ
և մինչեւ այն աստիճան սաստիկ էր այս
կանոնաւորապահութիւնը, որ արգիլուած
էր մինչեւ անգամ կերակուր պատրաս-
տել, կրակ վառել, և եթէ մէկը փայտ
ժողովէր անտառէն, կը քարկոծուէր:
Այս պատուիրանը կատարեալ բարոյա-
կան է եւ Քրիստոնէից համար անգամ
պարտաւորութիւն է. Հրէից նման, մի
որ յատկապէս Աստուծոյ ծառայութեա-
նը նուիրել և դադարել բոլոր ծառայա-
կան գործքերէ: «Եւ եղեւ ՚ի մտանելն
նորա ՚ի տուն ուրումն յիշխանաց Փա-
րիսեցւոց ՚ի շաբաթու ուտել հաց եւ
նոքա սպասէին նմա և ահա այր մի էր
անդ Ջրգողեալ առաջի նորա, պատաս-
խանի ետ Յիսուս և ասէ ցօրինականս և
ցՓարիսեցիս՝ թէ արժա՞ն է ՚ի շաբաթու
բժշկել. և նոքա լուռ եղեն. և բռնեալ
հարկեալ զնմանէ բժշկեաց զնա և արձա-
կեաց և ասէ ցնոսա. ո՞յր ուրուք ՚ի ձէնջ
եզն կամ էշ անկանիցի ՚ի ջրհոր եւ ոչ
վաղվաղակի հանիցէ զնա յաւուր շա-
բաթու ոչ: Ղուկ. ԺԴ. 1-6.

Վերջապէս՝ հարկ է որ նշանակուած

լինի մի օր, յորում հաւատացեալներդ ՚ի միասին հրապարակաւ մատուցանեն Աստուծոյ արժանաւոր պաշտօն։ Եւ շաբաթ օրուան յատուկ պաշտօնը քանի մի նշանակութիւն ունի։ — Ա. Աստուած ինքըն որոշած է այս օրը, որ մարդ մտաբերէ իւր կրօնական պարտաւորութիւնները ու զգացումները և հեռանայ աշխարհային ամեն գործքերէ, որով շրջապատուած է։ — Բ. Այս պատուիրանն ունի օգուտ և բարութիւն ոչ միայն հոգւոյ համար, այլ և մարմնոյ համար, որ կարօտ է հանգստութեան և որոյ ոյժը շուտով կարող է թուլանալ, եթէ բոլոր օրերը անընդհատ աշխատանքի նուիրէ։ — Գ. Այս պատուիրանը լի է մարդասիրութեամբ օրական մշակներու, ծառաներու և ամեն աշխատաւոր մարդկանց նկատմամբ, որոնք ծանր աշխատութեան տակ են և յաճախ կարօտ են հանգստութեան։ Եթէ այս հանգստեան օրը նշանակուած չը լինէր, գուցէ շատերը ագահութեան անձնասիրով զրկէին իրենց անձը ամեն անդորրութենէ։ Հապա այս գեղեցիկ նշանակութիւնը ի՞նչպէս կարող ենք մոռանալ, որ նշանակէ

տուած օրը ամէն մարդիկ կարող են մէ-
մեանց միաբանեալ եւ ընտանեկան հաւատա-
րութեամբ Աստուծոյ առջեւը ներկայա-
նալ ։

Քրիստոնէից հանգստութեան օրը, փոխանակ շաբաթու, կիւրակին է, վասն զի այն օրը յարութիւն առաւ մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս ։ Քրիստոսի յարութիւնը խիստ մեծ նշանակութիւն ունի, ուստի և Քրիստոնեայք այս մեծ և աստուածայինը գործը շաբաթուան միջոցը ապահետը հանգիստ՝ տարած են կիւրակին՝ որ հանգստեան ։ Եկեղեցին սկսաւ սուրբ պահել այս օրը Առաքելոց ժամանակէն սկսած, ինչպէս և կը կարդանք առաքելական Գործոց մէջ, աշակերտները կը հաւաքուէին Միաշաբաթի օրը՝ Աստուծոյ խօսքը լսելու և Պօղոս առաքեալն կը պատուիրէ նոյն օրը Քրիստոնէից գումարուած ժամանակ գանձանակի մէջ ձգել. «Ըստ իւրաքանչիւր միաշաբաթւոյն իւրաքանչիւր ոք 'ի ձէնջ առ անձին իւրում գանձեսցէ, որ ինչ եւ յաջողեսցի դո» Ա. Կորն. ԺԶ. 2 ։ Իսկ Երրորդ դարուն մէջ, Կոստանդիանոս կայսեր օրով, շաբաթ առաւ օրը, կանոնական կերպով

Հաստատուեցաւ Կիւրակի օրը :

Քրիստոնեայք պարտաւոր են սուրբ պահել այս օրը : — Ա. Դադարելով բոլոր մարմնաւոր գործքերէ , հեռանալով նիւթական աշխատանքէ , որոնք անհրաժեշտ չ'են մարդուն և որոնք կ'արգելուն նոյն օրը Աստուծոյ ծառայելու : — Բ. Սոյն օրը միշտ Եկեղեցի երթալ : — Գ. Սոյն օրը գերդաստանի մէջ աղօթական կեանքին աւելի ուշադրութեամբ և ջերմեռանդութեամբ առանձնական պաշտաման ձօնուցանել Աստուծոյ ամենակերպ բարեպաշտութեամբ : — Դ. Հեռանալ ամէն մարդոյ զուարճութիւններէ , որոնք բողոքականներն անպատշաճ են այս ա-նուանակոչ աւուր մէջ :

Քրիստոնեայք պարտաւոր են Կիւրակի օրը Եկեղեցի գնալ . հնազանդելով Աստուծոյ կանոնացը և յարգելով բուն արժանեայն , ինչպէս կը հրամայէ Զարդարող-պաշտօնէութեանը : Այս ժամուն մեր Փրկիչը իւր անձը ողջակէզ կը տայ մեզ . Աւետարանին մէջ : Առաքեալք , փոխանակ Հրէից աւետարանութեան կամ ժողովարանին , միասին կը ժողովուէին առանձինն , որուն համար ալ կը խօսի Պօղոս . առաքեալն ,

«Նու մի՛ թողուցուք զժողովս միմեանց, որպէս և սովոր են ոմանք»։ Եբր. Ժ. 25։ Ի՞նչ բան կարող է լինիլ աւելի քան զայս քաղցր և սրտալի, երբ մենք բարձ-րաձայն եւ միաբարբառ կը յայտնենք մեր աստուածպաշտութիւնը, մեր հա-ւատոյ շնորհակալութիւնը, մեր սիրոյ զգացումը եւ մեր յուսոյ հաստատու-թիւնը, զոր պարտինք Արարչին երկնից և երկրի։ Ի՞նչ բան կարող է աւելի քան զայս սրտաշարժ լինիլ, երբ մենք միա-բան մեր եղբարց հետ կը խնդրենք մեր երկնաւոր Հօր օրհնութիւնը, պաշտպա-նութիւնը և խնամքը, յորմէ կախեալ է երջանկութիւն և ապահովութիւն ազ-գաց։ Ի՞նչ բան կարող է հաւատարիմ այս երախտագիտական զգացմանց, երբ շնորհակալ կը լինինք նորա անհուն ողոր-մութեանն և հրապարակաւ կը խոստո-վանինք մեր սուրբ կրօնը։

Այսպիսի հրապարակական աստ-ուածպաշտութիւնը կը ներգործէ մեր եղբարց վերայ; որոց բարի օրինակ կը ջա-նինք Աստուծոյ արքայութիւնը յառա-ջացնելու. վասն զի հրապարակական աստուածպաշտութիւնը գեղեցիկ միջոց

է Աստուծոյ վարդապետութիւնը տա-
րածելու համար, որովհետեւ զուրկ պիտի
մնային շատ մարդիկ, եթէ Քրիստոնէա-
կան եկեղեցւոյ միաբանութիւնը եւ հա-
ւատոյ ու սիրոյ խաղաղութիւնը չը աւե-
րէր :

Միաբանական աստուածպաշտու-
թիւնը կ'օգնէ ամէն անհատի վրայ՝ հա-
ւատոյ մէջ յառաջանալու եւ կրօնա-
կան ճանաչողութիւնը լուսաւորելու, կը
զօրացնէ բարեպաշտութեան եւ մարդա-
սիրութեան զգացմունքը, կը ճանչցնէ
եղբայր՝ եղբօր, կ'առաջնորդէ զղջալու
գործած մեղքերը, կը մխիթարէ յուսով,
կը քաջալերէ հաւատով, եւ այսպէս կը
բազմապատկէ ամէնուն եռանդը, երբ
միահամուռ կը լսեն Աստուծոյ խօսքը,
որով միացած է զօրութիւնը՝ քաղցրու-
թեան հետ. եւ երկնաւոր օրհնութիւնը՝
երկրաւոր փառաբանութեան հետ: Ուս-
տի եւ իւրաքանչիւր ճշմարիտ Քրիստո-
նեայ կարօտ է ասել Դաւթի մարգարէին
հետ. "Ուրախ եղէ ես, յորժամ ասէին ցիս
'ի տուն Տեառն երթիցուք մեք": Սաղ.
ՃԻԱ. 1: Այսպէս կը ճանաչեն ամէն քա-
ղաքավարական մարդիկ, որոնք կը զգան

միարանական աղօթքի քաղցրութիւնը ։

Եթէ կը փափաքինք մեծ օգուտ քաղել մեր Եկեղեցի երթալէն, պարտաւոր ենք երթալէն առաջ մտածել Աստուծոյ էութեան վրայ, մեր ՚ի Նմանէ ստեղծուած լինելին կախման վրայ, Նորա ողորմութեան վրայ, որուն կարօտ ենք, և առհասարակ ամէն բանի վրայ, ինչ որ Աստուած մեզմէ կը պահանջէ ։ Այսպիսի պատրաստութիւնը կ՚օգնէ մեզ ջերմ՝ զգայողութեամբ Աստուծոյն մատուցանելու փայելուչ պաշտօն ։ Նմանապէս Եկեղեցւոյն մէջ պարտաւոր ենք լինել խորին յարգանօք, ուշադրութեամբ, հեզութեամբ և ջերմեռանդն ցանկութեամբ ընդունելով Աստուծոյ խօսքը մեր սրտին մէջ և անընդմիջապէս ՚ի գործ դնելով ։ « Որով ՚ի բաց թօթափելով զամենայն ապականութիւն և զյաւելուածս չարեաց, հեզութեամբ ընդունիջիք զբանն ընձաւորս, որ կարողն է կեցուցանել զոգիս ձեր, զի լինիջիք առնողք բանին և մի լսողք միայն համարելովք զանձինս, զի եթէ ոք միայն լսող իցէ բանին և ոչ առնող, նման է նա մարդոյ, որ աչուցեալ հայի ընդ երեսս իւր, որ ծն-

նմանիցի ՚ի հայելւոջ , որ հայեցեալ նայի զինքն և գնայց այլուր , և անդէն մոռացաւ թէ որպիսի ոք էր ։ Յակ. Ա. 21-25.
Իսկ եկեղեցիէն ելնելով պատրաստաւոր ենք մոռնալ մեր լսած կենդանատու խօսքերուն վրայ , մեր Փրկչի անման պատուիրանքին վրայ . պատրաստաւոր ենք առ մեզ ուղղել Աստուծոյ խօսքը կամ քարոզը , որ ընդհանրապէս կը խօսուի . պատրաստաւոր ենք քննել եւ համեմատել մեր գործերը քարոզուած առաքինութեանց կամ մոլութեանց հետ ։ Պատրաստաւոր ենք աղօթել , որ տայ մեզ Աստուած կարողութիւն և զօրութիւն ընդունելու և գործդնելու Նորա խօսքը , որ կարող է փրկել մեր հոգին ։ Մտադրութիւն չը դարձընել այս պատրաստաւորութեանց վրայ , կը նշանակէ զլկուիլ Ճշմարիտ աստուածպաշտութենէ և օգուտ չը քաղել Աստուծոյ խօսքերէն մեր հոգւոյ փրկութեան համար , կը նշանակէ հեռանալ աստուածպաշտութեան նպատակէն եւ երջանիկ ազդեցութենէն ։

Քրիստոնեայք , բաց ՚ի կիւրակէից , ունին յատուկ տօներ , բայց այս տօները այնպէս պէտք լինին , որ արգելք չը

դաւանած ժողովրդի գործունէութեանը։ Ընդհանուր Քրիստոնէից տօները, որոնք Տէրունական կը կոչուին, մեր փրկչին վերաբերերուն համար, գլխաւորապէս հետեւեալներն են՝ — Ծնունդ եւ Յայտնութիւն Քրիստոսի, Մկրտութիւն, Չարչարանք, Յարութիւն, եւ այլն։ Այս տօները նշանակուած են այն նպատակաւ, որ մենք յիշենք եւ մտաբերենք այն անօրինակ անցքերը, որոնք մեր Քրիստոնէական հաւատոյ եւ յուսոյ հիմունքն են։ Բայց յայտնապէս, իւրաքանչիւր ազգային կամ մասնաւոր եկեղեցիներ ունին առանձին յատուկ տօներ ալ որոց, որոնք մեր միտքը կը բերեն առաքինի մարդկանց յիշատակը, որոնք ՚ի մէջ հաւատոյ՝ կեանօք եւ մահուամբ պահած, մաքրած եւ պաշտպանած են քրիստոնէութիւնը իւրաքանչիւր ազգի մէջ, որ եւ եկեղեցին նոյն տօնախմբութիւնը կատարելով՝ կը յիշեցնէ նոցա փառաւոր օրինակը՝ յորդորակ հաւատացելոց։ Իսկ ինչ որ կը վերաբերի աստուածապաշտութեան միւս մասերուն, պարտաւոր ենք յիշել որ բոլորն ալ մտադրութեան արժանի են, ինչպէս են՝ Աղօթք, Աստուծոյ խօսքը կար-

դալ, եկեղեցական խորհուրդներ, շարականներ, մաղթանք, քարոզ, և այլն։ Նա, որ քարոզին նշանակութիւն կը տայ միայն Եկեղեցւոյ մէջ, շատ կը սխալի․ վասն զի քարոզը միայն մեր միտքը և երեւակայութիւնը գոհացնելու համար չէ, այլ ջերմեռանդ ցանկութեամբ կատարելու և Աստուծոյ մօտենալու։ Ով որ մարդոյ խօսքը կը նախապատուէ Աստուծոյ խօսքէն, նա հրապարակական աստուածպաշտութիւնը՝ լոկ զուարճութեան առարկան կը կարծէ։ Ինչպէս Աստուծոյ խօսքը, նոյնպէս և քարոզը պէտք է որ ունենան եկեղեցւոյ մէջ իրենց պատշաճաւոր տեղը և նշանակութիւնը։ Պէտք է պաշտել զԱստուած հեզութեամբ սրտի, խոնարհութեամբ և ժողովքին հասկանալի լեզուով քարոզել, առանց որոյ, ինչպէս կ'ասէ Պօղոս առաքեալն, մեր խօսքը վայրապար կը լինի. "Նոյնպէս և դուք եթէ լեզուօք նըշանակիցէք զբանն, զիարդ ճանաչիցին խօսքն, զի լինիցիք այնուհետեւ իբրեւ ընդ օդս խօսեցեալք։ Եւ ամենայն ինչ ձեր պարկեշտութեամբ և ըստ կարգին լինիցի"։ Կորնթ. ԺԴ. 9—10։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՐՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԱՌ ՄԱՐԴԻԿ

Մեր պարտաւորութիւնները կամ պարտքերը կը բաժանենք երկու — Ընդհանուր, որ պարտինք կատարել առ ամենայն մարդիկ, և Յատուկ, որ կը վերաբերին յատկապէս մի քանի մարդոց հետ ունեցած կապակցութեանց: Ընդհանուր պարտաւորութիւնները երկու են — Արդարութիւն և Սէր: Արդարութեան բառը, Ս. Գրոց մէջ, քանի մի տեղ կը նշանակէ Ուղղութիւն և Բարեպաշտութիւն: Այս բառը անձնական առաքինութեանց զարդը կը գտնուի փրկուածներու մօտ, որոնք ամենայն ջերմեռանդութեամբ կ'աշխատին տուրք տալ իրենց անձը և այնպիսի մարդիկ են, զորս Ս. Գիրքը Արդար կ'անուանէ: Իսկ երբեմն Արդարութիւն բառը կը նշանակէ Բարի ողջմտութիւն, որով մեր առ մարդիկ ունեցած ամեն պարտաւորութիւնները կը կատարենք, որ և կ'անուանի Արդարութեան կէտը: «Որ խրատէ զմեզ զի ուրացեալ զամբարշտութիւն և զաշխարհական ցանկութիւնս՝ զգաստ

տութեամբ եւ արդարութեամբ եւ աստուածպաշտութեամբ կեցցուք յաշխարհի ։ Տիտ․ Բ․ 12։ Բայց այստեղ Առաքելոյն բառով պարտինք հասկանալ այն առաքինութիւնը, որով պարտաւոր ենք ամենուն հատուցանել՝ ինչ որ պարտ ենք եւ չը զրկել զոք ո՛չ կեանքէ․ ո՛չ գոյքէ եւ ո՛չ պատուէ ։

Մարդը պարտաւոր է արդար ըլլալ․ վասն զի Աստուծոյ օրէնքը ամենաճիշդ կերպով կը պահանջէ այս պարտաւորութիւնը, ինչպէս եւ Տասնաբանեայ պատգամաց երկրորդ տախտակը ընդհանրապէս հիմնուած է արդարութեան վրայ, որով պարտինք հատուցանել մեր ընկերին ամեն օգուտ եւ երբեք չը վնասել ։ Պօղոս առաքեալն յայտնապէս կը պատուիրէ․ «Արդ՝ հատուցէք իւրաքանչիւր զպարտսն ։ Հռով․ ԺԳ․ 7։ Նա կը յայտնէ նմանապէս, որ անիրաւները կարող չեն ժառանգել երկնից արքայութիւնը ։ «Եւ թէ ո՛չ գիտէք, զի անիրաւք զարքայութիւնն Աստուծոյ ո՛չ ժառանգեն ։ Ա․ Կորն․ Զ․ 9։ Եւ այս պատճառաւ զԱստուած կը ներկայացնէ վրէժխնդիր անիրաւներուն․ «Մի՛ զանց առնել եւ զրկել զեղբ-

յայտնին պէտքերը իւր, քանզի վրէժխնդիր է Տէր 'ի վերայ ամենայնի այդորիկ, որպէս յառաջագոյն ասացաք և եդաք վկայութիւն »: Ա. Թես. Դ. 6 :

Մարդկային միաբանութիւնք կամ ընկերականութիւնը կարող չէ յարատևել, եթէ չը կատարէ աստուածային պատուիրանքները և եթէ միաբանութեան անդամները փոխ հասցնեն միմեանց և չը հատուցանեն իրենցմէ պահանջուած պարտքը : Արդարութիւնն է հիմն կարգի և կապ միաբանութեան : Նա է միաբանութեան առաջին առաքինութիւնը, առանց որոյ միւս առաքինութիւնները լոկ ստուերներ են . օրինակի համար՝ առանց արդարութեան՝ բարերարութիւնը միայն կեղծաւորութիւն կը լինի, եթէ յառաջացած է զրկողութենէ, չը տալով այլոց իրենց պատկանաւոր վարձը : Արդարութիւնք պէտք է որ կապուած լինի ուղղութեան հետ, այսինքն մարդիկներէն չը պահանջել միշտ այն բանը, ինչ որ քաղաքական օրէնքները և արդարութիւնը իրաւունք կը տան պահանջելու : Շատ դիպուածներ կան, որ մենք պէտք չ'է գործ դնենք մեր իրա-

ունենք, վասն զի գիտենք մենք որ մարդ-կային օրէնքները անկատար են և չունին նախատեսութիւն ամեն պատահմանց համար ։ Նոքա միայն կը զգուշացնեն մեծամեծ անիրաւութիւններէ, և շատ անգամ զրկողութիւն կարող է յառաջ գալ, եթէ մենք խստութեամբ գործ դնենք մեր ընկերին նկատմամբ՝ մեզ տրուած իրաւունքները ։ Այս հիման վրայ տուած է Լատինացւոց այս ճըշ-մարիտ առածը. Սումմում իուս, սումմա ինի-ուրիա, այսինքն՝ Խիստ իրաւունքը՝ խիստ անի-րաւութիւն է ։ Աւետարանը բացարձա-կապէս կը զարթուցանէ մեր մէջ այս ուղղութեան հոգին, կը շարժէ մեր սիր-տը այնպիսի զգացումներով, որ դադա-րեցնենք մեր իրաւունքը, ինչպէս Ս. Գիր-քոց մէջ օրինակ տրուած է Աբրահամի և Ղովտի իրարմէ բաժանումն ։ Ահա այս ուղղութեան հոգին է, որ շատ ան-գամ չը թոյլատրեր մեզ պահանջել մար-դիկներէն՝ ինչ որ մարդկային օրէնքները կը թոյլատրեն պահանջելու. « Ասէ Աբ-րահամ ցՂովտ, մի լիցի կռիւ ընդ իս և ընդ քեզ, և ընդ հովիւս իմ և ընդ հովիւս քո, զի արք եղբարք եմք մեք, ոչ

աւաղիկ երկիրդ ամենայն առաջի քո է. մեկնեաց յինէն, թէ դու յահեակ, եւ յաջ, եթէ դու յաջ, ես յահեակ»։ «Եւ արդ ամենեւին իսկ պակասութիւն է ձեզ, զի դատաստանք իսկ գոն ՚ի միջի ձերում, ընդէ՞ր ոչ դուք զրկիք եւ ոչ դուք առաւել նենգիք»։ Ծնն. ԺԳ. 8—9։ Ա. Կորն. Զ. 7։

Քրիստոս տուաւ իւր աշակերտներուն այս արդարութեան եւ ուղղութեան կանոնը, որ կը վերաբերի մեր ամեն պարտաւորութեանց առ մարդիկ։ Այս արդարութեան կանոնը պարզ է եւ միանգամայն դիւրաւ գործադրելի. «Զամենայն զոր միանգամ կամիցիք, թէ արասցեն ձեզ մարդիկ. այնպէս արարէք եւ դուք նոցա. զի այն իսկ են օրէնք եւ մարգարէք»։ Մատ. Է. 12։ Այսինքն կամեցէք մարդկանց ոչ թէ այն՝ ինչ որ ձեր կիրքը կամենալ կու տայ, այլ այն՝ ինչ որ արդար է եւ ուղիղ. արարէք այն՝ ինչ որ կը ցանկայիք, որ այլք ձեզ առնէին»։ Հեթանոսաց մէջ եւս կը նշմարուէր այս կանոնը, բայց կրճատեալ եւ արգելական ձեւով. վասն զի Հեթանոսք կ'ասէին. «Մի՛ ցանկայք եւ մի՛ առնէք այ-

լոյ, ինչ որ չէք ցանկար, որ այլք ձեզ առնեն»։

Արդարութենէն յետոյ՝ երկրորդ ընդհանուր պարտաւորութիւնն է Սէրը։ Սէր բառը Ս. Գրոց մէջ շատ անգամ կը նըշանակէ սէր առ Աստուած և առ ընկերըն, ինչպէս կ'ասէ Պօղոս առաքեալն. «Եթէ լեզուս մարդկան խօսիցիմ և ըզհրեշտակաց և զսէր ոչ ունիցիմ, եղէ ես իբրեւ պղինձ, որ հնչէ, կամ իբրեւ ըզծնծղայս, որք ղօղանջեն»։ Ա. Կորն. ԺԳ. 1։ Վասն զի՝ այս երկու զգացողութիւնները անբաժան կերպով իրարու հետ կապուած են. իսկ Տասնաբանեայ պատգամաց մէջ կը նշանակէ միայն սէր առ ընկերն, որ է ջերմեռանդութեամբ կամենալ երջանկութիւն ընկերին և առնել բարի։

Այս սիրոյ կանոնն է, զոր կը տայ մեզ մեր մարդասէր Փրկիչն «Եւ սիրեսցես զընկեր քո իբրև զանձն քո»։ Մատ. ԺԹ. 19։ Սէր ընկերին այնպէս է որ լինի այնքան ջերմեռանդն և գործնական, որքան կը փափաքինք, որ մեր ընկերները ունենան առ մեզ։ Պէտք է որ փափաքինք և կարողութեանց չափով Համար, ամեն

բանն, ինչ որ կը յանձնէանք ուղիղ դատա-
ւորութեամբ որ կատարեն նոքա մեզ հա-
մար : Ընկեր անելով՝ պարապութիւք հասկա-
նալ ամեն մարդ, առանց խտրութեան,
չը նայելով՝ ոչ հարստութեան, ոչ աս-
տիճանին, ոչ կրօնքին, ոչ տարաղանդքին, և
ոչ երկրին, ուր նոքա կը բնակին. վասն
զի՝ նոքա ամենքը ունին մի և նոյն ծա-
գումը, մի և նոյն բնութիւնը, մի և նոյն
ընդունակութիւնը և մի և նոյն կոչումն :
Հեթանոսք, նաև նոյն իսկ Եբրայեցիք,
կառավարելայէս չէին ճանաչեր ընկեր բա-
ռի նշանակութիւնը, ասոր էր ընկեր
կը համարէին միայն իրենց ազգականները,
ծնողքը, դրացիքը և իրենց քաղաքացի-
ները : Քրիստոս Աւետարանական գեղե-
ցիկ առակի մէջ կ'ուսուցանէ մեզ ըն-
կերասիրութեան կանոնը. Սամարացին
կ'օգնէ Եբրայեցւոյն և նորա կարօտու-
թիւնը կը լուծանէ, թէպէտև նա ու-
րիշ ազգէ էր, թշնամի Եբրայեցիներուն
և միանգամայն կրօնքով կ'որոշուէր նո-
ցա կրօնքէն. Այս առակը կը վերջացը-
նէ Քրիստոս պատուիրելով այսպէս. «Գը-
նա, արա՛ դու նոյն». (Ղուկ. Ժ. 29—37.)

Այս ոգին է Քրիստոսեան կրօնք միաբա-

նութեան, ինչպէս կ'ըսէ և Պօղոս առա-քեալը. «Եւ ի վերայ այսր ամենայնի զսէրն, որ է կապ կատարելութեան»: Կող. Գ. 14: Սէրը կը ծնանի հեզութիւն, կը քաղցրէ և կը թեթեւցնէ ամենատեսակ նեղու-թիւնները: Սէրը կ'օգնէ և կը քանդէ մեր ընդդիմախօսութիւնը կատարելով մեր պար-տաւորութիւնները յօժարու. Համառօտա-կութեան, ինչպէս կ'ըսէ. «Նա է կա-տարումն օրինաց»: Հռով. ԺԳ. 9-10:

Մեր հաւատքը կ'ուսուցանէ մեզ, որ սէրն է մեր ամենատեսակ պարտաւորու-թեանց, մեր միտքը բերելով, որ Աստուած ամեն մարդիկ մէկ արիւնէ ստեղծած է. «Արար ի միոջէ ամենայն ազգս մարդկան, բնակել ի վերայ ամենայն երեսաց երկրի»: Գործ. ԺԷ. 17-26. Եւ յա-սիրոյ աստուածային հրամանն Համանը է որ կ'ա-սէ՞ զԱստուած սիրողը կը սիրէ նմանապէս և իւր եղբայրը: «Եւ զայս պատուիրան ու-նիմք առ ի նմանէ, զի որ սիրէ զԱստ-ուած, սիրեսցէ և զեղբայր իւր»: Ա. Յովհ. Դ. 21: Մեր հաւատքը կը պա-հանջէ մեզմէ ընկերասիրութիւն, նոյնպէս աղքատաց ձեռնտուութեան, ողորմու-թեան հանդերձ՝ զոր Աստուած յայտ-

ցած է մեզ. «Զգեցարո՛ւք այսուհետեւ իբրեւ ընտրեալք Աստուծոյ՝ սուրբք եւ սիրեցեալք, գթութ, քաղցրութիւն, խոնարհութիւն, հեզութիւն, երկայնամտութիւն եւ այլն»։ Կող. Գ. 12–15։

Սուրբ Գիրքը կը յայտնէ մեզ, որ սէրն է. — Ա. Այն կապը, որ պէտք է Քրիստոնեայի բոլոր առաքինութիւնները միացնելու միաբանութեան հետ. «Այլ զամենայն մանաւանդ զսէր քրիստոնեայք էք եւ սիրողք ամենայն եղբարց»։ Ա. Կոր. ԺԶ. 25։ «Ես ի նոսա եւ դու յիս, զի եղիցին կատարեալք ի մի»։ Յովհ. ԺԷ. 25։ — Բ. Նա է նպատակ Աւետարանի. «Քանզի գլուխ պատուիրանին սէր է ի սուրբ սրտէ, ի մտաց բարեաց եւ յանկեղծ հաւատոց»։ Ա. Տիմ. Ա. 5։ — Գ. Նա է յայտնիչ նշան Քրիստոնէի։ «Յայսմ գիտասցեն ամենեքեան եթէ իմ աշակերտք էք, եթէ սիրիցէք զմիմեանս»։ Յովհ. ԺԳ. 35։ — Դ. Նա է նշան, որով կարող ենք ճանաչել զմեզ, որ փրկութեան ճանապարհին վրայ ենք. «Մեք գիտեմք, զի փոխեցաք ի մահուանէ ի կեանս, զի սիրեմք զեղբարս. իսկ որ ոչն սիրէ, անկեալ ի մահուան մնայ»։ Ա. Յովհ. Գ. 14։ Անկեղծապէս հա-

ւսոյը որպէս մարգարէութեան օրինակ կը տայ մեզ զՔրիստոս, որ յանձնուն սիրոյ շարժեալ անդադար կը ջքէր, որ ամեն տեսակ օգնութիւն մատուցանէ մարդկութեան. «ԶՅիսուս, որ 'ի Նազարէթէ, զոր օծ Աստուած հոգւով սրբով և զօրութեամբ, որ շրջեցաւ բարիս առնել եւ բժշկել զամենայն բռնաբարեալս 'ի սատանայէ, զի Աստուած էր ընդ նմա»: «Քանզի գիտէք զշնորհսն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, զի վասն ձեր աղքատացաւ, որ մեծատունն էր, զի դուք նորա աղքատութեամբն մեծասցիք»: «Ամենայն որ 'ի նմին է հաստատեալ՝ ոչ մեղանչէ և ամենայն՝ որ մեղանչէ՝ ոչ ետես զնա և ոչ ծանեաւ զնա»: «Եւ գնացէք սիրով, որպէս Աստուած սիրեաց զմեզ և մատնեաց զանձն իւր վասն մեր պատարագ և զենումն Աստուծոյ 'ի հոտ անուշից»: «Պատուիրան նոր տամ ձեզ, զի սիրեսջիք զմիմեանս, որպէս սիրեցի ես զձեզ եւ դուք սիրեսջիք զմիմեանս»: Գործ. Ժ. 33: Բ. Կորնթ. Ը. 9: Ա. Յովհ. Գ. 16: Յովհ. ԺԳ. 34: Եփես. Ե. 2:

Այս սիրէն կը սովորինք՝ ահա՛ որ միայն իւր անձը եւ իւր անձին օգուտը

մտածող մարդը հեռի է սիրոյ պատուի-
րանէն և կանոնաւոր Եկեղեցւոյ։ Հեռի է նա
նոյնպէս արքայութենէ, հեռի է կեանքէ
և քրիստոնէական յոյսերէ, ինչպէս հե-
ռի են եղբայրասպանը և չարագործը։

Թէպէտև սիրոյ սերմն ընդհանու-
րապէս կար մարդոց սրտի մէջ և Հին Կը-
տակարանի մէջ հաստատուած էր՝ որպէս
պատուիրան, բայց Յիսուս Քրիստոս ա-
ռաւել լուսաւորեց սիրոյ պատուիրանը
և անուանեց Նոր։ — Ա. Որովհետև հա-
ստատեց առաւել զօրեղ պատճառներու
վրայ։ — Բ. Որովհետև իւր կենդանի
ցոյց տուաւ նոր օրինակ և նոր կատա-
րելութիւն։ — Գ. Որովհետև արծար-
ծեց մեր սրտի մէջ ընդհանուր սիրոյ զգա-
ցումները, որոնք մոլար կիրքերով թըմ-
րած էին։ — Դ. Որովհետև՝ նա հեռա-
ցուց այն մոլորութիւնները, որոնք սպա-
թուլցած էին սիրոյ պատուիրանը, ինչ-
պէս կը տեսնենք այս ամենը բացատ-
րուած Մատթէոսի Աւետարանի մէջ.
«Լուարուք ասացեալն, զի ասացաւ՝ սի-
րեսցես զընկեր քո և ատեսցես զթշնա-
մին քո. Այլ ես ասեմ ձեզ՝ սիրեցէք զթը-
շնամիս ձեր և այլն»։ Մատ. Ե. 43–48։

Սէր առ ընկերս իւր կատարեալ բա-
կաղուանիւք այնքան է որ ընծի . — Ա . Զի՛ .
առանց անխտրութեան , առանց շահա-
սիրութեան : Պարտաւոր ենք սիրել եւ-
ծառայել մեր ընկերին յարժանաւոր ընկե-
րով սորա սիրով . «Եթէ սիրէք զայնս որ
սիրենն ձեզ զի՞նչ շնորհ է ձեր . զի եւ
մեղաւորքն սիրեն զսիրելիս իւրեանց ; Եւ
եթէ բարի առնէք բարերարաց ձերոց ,
որ շնորհ է ձեր , զի եւ մեղաւորքն զնոյն
գործեն : Եւ եթէ տայք փոխ այնոցիկ ,
յորոց ակն ունիցիք առնուլ , որ շնորհ է
ձեր , քանզի եւ մեղաւորք մեղաւորաց
փոխ տան զի առցեն զհաւասարն ,
բայց սիրեցէք զթշնամիս ձեր եւ այլն » :
«Սէր առանց կեղծաւորութեան » . Ղուկ .
Զ . 32–35 : Հռով . ԺԲ . 5 : — Բ . Սիրոյ ա-
ռաքինոյն այնչափ է որ ամփոփէ իւր մէջ
ամենն օրէնքն , ինչ պատուիրանք որ ընծին .
նաեւ մեր թշնամիքը . Լսենք՝ թէ ինչ
ասէր կը յանդիմանէ Յիսուս եւ կը նախատէ
Երուսաղէմի փարիսեցիները , որոնք Սի-
[illegible] Հօրը Հա-
կառակ՝ [illegible]
[illegible] Հռովմայեցւոց իշխանն . Պօղոս
առաքեալն կը վկայէ՝ բարի առնել

ամենուն. «Այսուհետեւ մինչդեռ ժամանակս 'ի ձեռս է՝ գործեսցուք զբարիս առ ամենեսին, մանաւանդ առ ընտանիս հաւատոյ»: Գաղ. Զ. 10:

Գ. Սէրը այնպէս է որ ընդհի կարգաւ: Մենք պարտաւոր ենք նոցա վրայ աւելի հոգ և խնամք ունենալ, որոնց հետ միացած ենք սրտիւ, բնութեամբ եւ ուրիշ պայմանով: Այս հիմամբ մենք կապուած ենք մեր ծնողաց հետ, մեր բարեկամաց եւ ազգականաց հետ, մեր ազգակիցներու և դրացիներու հետ, որոնք ունին մեզ հետ մի հաւատ. առաւել եթէ որքան այդոց չափ կարօտեն օգնութեան, նախ խնդրելէ պարտիքը վճարել: «Գործեսցուք զբարիս առ ամենեսեան, մանաւանդ առ ընտանիս հաւատոյ»: Գաղ. Զ. 10: Բայց 'ի մերձաւոր կապակցութենէն՝ պարտիքը ունենալ մեր ընդհանուր ազգին համար. ուստի մեր ազգայնոց հետ կապուած միաբանութիւնը աւելի նախապատիւ պիտի համարինք քան թէ այն փոքրիկ միաբանութիւնը, որով կապուած ենք միայն քանի մի անձանց հետ: Մենք պարտաւոր ենք, հարկը պահանջած ժամանակ, մանաւա-

ւորը զոհել ընդհանուրին , փոքրը՝ մեծին և այն ։ Այսինքն մենք պարտաւոր ենք Ազգի օգուտը նախապատիւ համարել մեր գերդաստանի եւ բարեկամաց օգտէն , և ընդհանուր մարդկութեան շահը՝ Ազգի շահէն ։ Վասն զի՝ ընդհանուրին փնտռելով՝ չենք կարող ճշմարտապէս ծառայել մեր ընկերին ։ Այս նշանակութեամբ խիստ գեղեցիկ ասած է երեւելի սուրբ մարդիկներէն մէկը , որուն կարող ենք ձայնակցիլ ։ « Ես կը սիրեմ իմ գերդաստանս աւելի քան իմ անձը , իմ հայրենիքը՝ աւելի քան իմ գերդաստանը , բայց աւելի կը սիրեմ մարդկութիւնը քան իմ հայրենիքը ։

Դ . Սէրը պէտք է որ լինի գործունեայ , մեծահոգի եւ հաստատ . « Որդեակք իմ , մի՛ բանիւք եւ լեզուաւ սիրեսցուք , այլ արդեամբք և ճշմարտութեամբ » ։ Ա . Յով . Գ . 18 ։ « Այլ ըզբարիս գործել մի՛ հեղգասցուք » ։ Գաղ . Զ . 10 ։

Ե . Սէրը պէտք է որ իւր սկզբամբ աստուածային լինի , որովհետեւ մարդկանց սէրը բնութենէն հիմնուած է նոցա համակրութեան վրայ եւ իրենց օգտի

վրայ․ իսկ քրիստոնէական ընկերակցու-
թիւնը պէտք է որ իւր ծագումն աստ-
ուածայնութենէն առնենայ, այսինքն մեր
Շնորհակալութենէն՝ Աստուծոյ ցուցած
ողորմութեանց համար։ Պէտք է որ լաւ
բմբռնենք այն մեծ գաղափարը, որ Աս-
տուած ընտրած է մեր Նախնի մարդկանց՝
վիճակը ներկայացնելու աշխարհիս վրայ.և
ընդունելու մեզմէն այն սիրոյ վկայու-
թիւնը, զոր պարտինք ցուցանել, սիրե-
լով մեր եղբայրը. « Սիրելիք, եթէ Աս-
տուած այնպէս սիրեաց զմեզ, ապա և
մեք պարտական զմիմեանս սիրել»։ Ա․
Յով․ Դ․ 11։

Աստուածային պատուիրաններով ընկերակցու-
թիւնը կը դառնայ սուրբ պաշտօնութիւն
և սուրբ կապ, որ ամենևին չը լուծուիր
կամ քակուիր։ Մերը ոչ թէ մեզ կը հե-
ռացնէ մեր ներքին հոգևոր կապակցու-
թենէն, զոր կ'անուանենք Եկեղեցականութիւն,
այլ ընդ հակառակն՝ աւելի կը բանայ մեր
սիրոյ պարտականութեան համար, կող-
պէ մեր վրայ բարութեամբ ու պարտե-
կանութիւն, կը ծնանի մեր մէջ հեզու-
թիւն, ուրախութիւն եւ ցնծութիւն։
Քրիստոս ինքն սիրեաց զՂազարոս և զՅով-

հանդէս յատուկ սիրով։ Նա լացաւ Ղազարոսի վերայ և Հրէայք ասացին․ «Տեսէք․ որչափ սիրէր զնա»։ Յովհ. ԺԱ. 35—36։ Յովհաննէս առաքեալներէն կ'անուանի «սիրելի աշակերտ Յիսուսի․ «Դարձաւ Պետրոս եւ տեսանէ զաշակերտն, զոր սիրէր Յիսուս, որ երթայր զհետ նորա»։ Յովհ. ԺԱ. 20։ Յովնաթան կը սիրէր զԴաւիթ իւր հոգւոյ պէս․ «Եւ եղեւ իբրեւ վախճանեաց խօսել ընդ Սաւուղայ և անձն Յովնաթանու կապեցաւ ընդ անձին Դաւթի և սիրեաց զնա Յովնաթան իբրեւ զանձն իւր»։ Ա. Թագ. ԺԸ. 4.

Բարեկամութիւնը մեծ ազդեցութիւն ունի մեր վարուց եւ երջանկութեան վրայ, ուստի և մենք պէտք չ'է որ փնտռենք մեր բարեկամաց մէջ բնական հաճոյութիւն և պատուաստական ծառայութիւն, այլ աւելի պարտինք փնտռել լուսաւորեալ միտք, առողջ դատողութիւն, ճշմարիտ հաւատ եւ ուղղամտութիւն առաքինութեան. «Եւ մի լինիք ընկերք անհաւատից, քանզի զի՞նչ հաղորդութիւն է արդարութեան ընդ անօրէնութեան և կամ զի՞նչ հա-

ղորդութիւն է լուսոյ ընդ խաւարի և
կամ զի՞նչ միաբանութիւն է Քրիստոսի
ընդ Բելիարայ և կամ զի՞նչ միաբանու-
թիւն հաւատացելոյն ընդ անհաւատի
և կամ զի՞նչ նմանութիւն է տաճարի
Աստուծոյ ընդ մեհենաց. ապաքէն
դուք տաճար Աստուծոյ կենդանւոյ էք »
Բ. Կորն. Զ. 14–16. « Աչք իմ ’ի հա-
ւատացեալս երկրի, զի նստցին նոքա
ընդ իս »։ Սաղ. Ճ. 6։

Թշնամեաց հետ պարտաւոր չ’ենք ընտանեբար վարուիլ և բայց անհնարին հաւատ ընծայել, քանզի որ նոքա կ’ատեն մեզ և կը խորհին մեզ վնասել, այլ պարտաւոր ենք ծանուցել որպէս մերձաւոր, ատելով նոցա բարութիւն, հեզութեամբ պատասխանելով, ներողութեամբ խօսիլ նոցա վրայ. պատուիրանն ընել ծառայութիւն՝ երբ հարկ է, աղօթել նոցա համար, ընդունել սիրով՝ երբ կը գիտեն մեզ, ջանալ զարթուցանել նոցա մէջ խաղաղասէրութեան զգացողութիւններ։ Այսպս հրաման է որ կը պատուիրէ մեզ մեր Փրկիչն ասելով. « Սիրեցէք զթշնամիս ձեր, օրհնեցէք զանիծիչս ձեր, բարի արարէք ատելեաց ձերոց »։ Մատ. Ե. 44–45։

Պարապմանցն [illegible] բնական առանձինն մեզ ընկերական [illegible], [illegible] օգտակար են. եւ թէ [illegible] ուսումնական, [illegible] ներքնոյն եւ յառաջադիմութեան [illegible] հանճարոյ, որչափ մեզ պէտք կարեւոր է։ Զորս առաւել ենք օգնել, եթէ կարողութեան կամ ներգործութեան մէջ են, եթէ հիւանդութեան կամ երկիւղի մէջ են, պարտաւոր ենք օգնել, որչափ կարող ենք։

Մարդ օգնելոյ իւր ընկերին կը կարող է Աստուծոյ կամօք, որ յայտնած է. — Ա. Ողորմութեամբ, [illegible] կը կարօտեալներ, երբ կը տեսնենք աղքատութեան մէջ։ — Բ. Տեսնելով մարդկային անհամաձայնութիւնները, որ է [illegible] ընդհանուր մարդկային ընկերակցականութեան, եւ չար [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Աստուածային կամքն այն է, որ մէկի համբերութեամբ [illegible] միւսին [illegible] թիւնները։ Գ. [illegible] թէ այլոց [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

մէջի հաւասարութիւն՝ պահել և գրեալ է. թէ՝ որ զբազումն էառ՝ ոչ աւելացաւ, և որ զնուազն էառ՝ ոչ նուազեցաւ ու. Բ. Կորն. Ը. 13–16. Այսպէս կարող է. ազգային մեծամեծ հարստութիւն, մէկի բարերարութեամբ և միւսի շնորհակալութեամբ. կը հաստատէ բարւոք կապով, կը կազմէ ընդհանուր միութիւն և ամենքը միասին կը պաշտպանէ և կ'օրհնէն նախախնամութեամբ. — Գ. Ս. Գիրքը անդադար կը պատուիրէ առնել ողորմութիւն. "Եւ եթէ լինիցի 'ի միջի քում կարօտեալ յեղբարց քոց 'ի քաղաքացեաց քոց 'ի միում երկրին զոր տացէ քեզ Տէր Աստուած քո, մի՛ դառնացուցանիցես զսիրտ քո և մի՛ կծկեսցես զձեռն քո յեղբօրէ կարօտելոյ". Բ. Օրին. ԺԵ. 7. "Ոչ զայնպիսի պահս ընտրեցի, ասէ Տէր, այլ լոյծ զկնճիռն անիրաւութեան, քակեա զխարդախութիւն մուրհակաց քոց; արձակեա զբեկեալս թողութեամբ. և զամենայն մուրհակս անիրաւութեան պատառեա; բրդեա քաղցելոց զհաց քո և զաղքատս անյարկս տար 'ի տուն քո. Եթէ տեսանիցես զմերկն՝ զգեստուցանիցես և յընտանեաց զաւակի քո զանձն մի՛ ան-

կանխիցես»։ Եսայ. ԾԸ. 6–7։ «Զբարերարութիւն և զհաղորդութիւն մի մոռանայք, զի ընդ այնպիսի պատարագս հաճի Աստուած»։ Եբր. ԺԳ. 16։ Քրիստոս կ'ուսուցանէ մեզ Աւետարանի մէջ, որ պիտի յիշէ այն բարութիւնը, զոր մարդ կ'առնէ աղքատին. «Պատասխանի տայցէ Թագաւորն և ասասցէ ցնոսա, ամէն ասեմ ձեզ, որովհետև արարիք միում յեղբարցս այսոցիկ փոքրկանց՝ ինձ արարիք»։ Մատ. ԻԵ. 40։

Ողորմութիւնն է ամենէն աւելի օգտակար եւ բարի գործը, որով կարող ենք գործ դնել մեր կայքը։ Ի՞նչ զգացողութիւն կարէ հաւասարիլ այն զգացողութեանը, զոր կը ծնանի մեր մէջ ողորմութիւնը. միջոցներ աշխարհային ցանկութեան և փառասիրութեան համար գործ դրած կայքը և ստացուածքը կը տան մեզ միայն ունայն հաճոյք եւ շատ անգամ կը թողուն մեր մտաց մէջ դառն յիշատակ։ Բարեգործութիւնն է ընդհանուր ճանապարհ, որով կարող ենք մխիթարել նեղեալները, դժբաղդները եւ կարօտեալները, որով եւ կարող են նոքա օրհնել Նախախնամութիւնը։ Նա

է միջոց՝ նոցա սկսած գրաւելու, տարա-բաղդ եղբայրները մեզ համար աղօթքի հրաւիրելու և այսպիսի ժամանակաւոր գործերով Աստուծոյ օրհնութիւնը բա-նտանալու։ « Տուէք եւ տացի ձեզ՝ չափ բարւոք, թաթաղուն, շարժուն, զեղուն տացեն 'ի գոգս ձեր, նովին չափով, որով չափով չափեք, չափեսցի ձեզ»։ « Այլ կարող է Աստուած զամենայն շնորհս ա-ռաւելուլ 'ի ձեզ, զի յամենայնի յամե-նայն ժամ զամենայն բաւականութիւն ընկալեալ՝ առաւելուցուք յամենայն գոր-ծոց բարութեան, որպէս եւ գրեալ է՝ սփռեաց և ետ աղքատաց, արդարու-թիւն նորա մնայ յաւիտեան։ Այլ այն որ պարգևէ սերմն սերմանահանաց և հաց 'ի կերակուր պարգևեսցէ և բազ-մացուսցէ զսերմանիս ձեր»։ Ղուկ. Զ. 38։ Բ. Կորն. Թ. 8–12։

Վերջապէս կը պատուհի որ մենք մեր հարստութիւնը կը կորսնցնենք կամ կը թողունք մեր մահէն յետոյ, բայց երբ ողորմութեան համար գործ-ածենք՝ կը ստանանք մեզ հետ յաւիտենա-կան ապրանքը. « Փոխ տայ Աստուծոյ՝ որ ողորմի աղքատին և ըստ տուրց նորա

հատուցանէ նմա»։ Առակ. ԺԹ. 17. «Ան-
ձին իւրում բարի գործէ այր ողորմած ;
կորուսանէ զմարմին իւր այր անողորմն»։
Առակ. ԺԱ. 17. «Գանձեսցեն անձանց հիմն
բարւոք ի Հանդերձեալսն, զի բուռն Հար-
կանիցեն զճշմարիտ կենացն»։ Ա. Տիմ. Զ. 19.

Իւրաքանչիւր մարդիկ իւր։ հիւրասիրու-
թեան ջանալով պարտաւորեալ են ողորմու-
թիւն առնել մեծատանց. Հայրն ամենե-
քեան Մարդ՝ չէ կայ, որ պարտաւորեալ
չէ ըստ կարողութեան իւրում պաշտօնէ ա-
Հարձակ յօժարութեամբ, որ օգտակար
է միաբանապէս և իւր ամենեցուն. Պօղոս առ-
աքեալն. Կը պատուիրէ ոչ միայն ծառա-
յութեան զի դատնալ աղքատ, այլև աշխա-
տիլ աղքատ ողորմելոյ ընդ կարօտութեան
ու նենգաւորեալ։ «Վաստակեսցէ գործել ձեռ-
օք իւրովք զբարին, զի բաւական իցէ
տալ ում պիտոյ իցէ»։ Եփես. Դ. 18.
Այս Հայեցուածովք մեզ խրատ ողորմու-
թեանց ամենայն բանն է Թագաւորին էր, իմա-
ցեալ էր. այլ ի սիրոյ քրիստոնէից, որք մեծու
Հարստութեամբ աստուածպաշտութեան Հա-
մարեցան։ Այս որ ինչ զի ողորմեցին բա-
րեգործութեան է այն մեծագործութեան Համար
որոնք աղքատին մխիթարեն մեզ կը քրիստոնէից

Արդարութեան՝ կամ աղքատներ, որոնք աշ-
խատ... բան չ՚ունին, բայց հարուստ են. օգնել
խեղճոյ ընկերին՝ չափաւորելով այլոց նախա-
հաւասարութիւնը եւ միջնորդելով նախա-
հանձնար. Զբաղմունքները՝ կարող են մի-
մեանց օգնել աշխատութեան մէջ, որոն-
ցանելով եւ խնամելով հիւանդութեան ժա-
մանակ եւ [illegible]
թիւնները [illegible]
մեծ են բան թէ [illegible]
ները. . . . .

Մարդոյ [illegible] խոհեմութեան
[illegible], [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
եւ [illegible]
[illegible] եւ [illegible]
[illegible] եւ [illegible],
[illegible]
[illegible]
[illegible] եւ [illegible]
[illegible]
եւ [illegible], [illegible] կարող [illegible]
[illegible]
[illegible] Սաղմ. [illegible].

28. Ա. Կոր. Թ. 7. Ը. 12. Ողորմութիւ-նը պարտաւոր էին առնել նմանապէս Առաքելոյն սիրով հաւանեալք. «Եւ որ ար-բուսցէ միում ՚ի փոքրկանցս յայսցանէ բաժակ մի ջուր ցուրտ միայն յանուն ա-շակերտի՝ ամէն ասեմ ձեզ. ոչ կորուսա-նէ զվարձս իւր»։ «Զոր ինչ առնիցէք՝ ՚ի սրտէ գործեցէք, իբրև Տեառն և ոչ իբրև մարդկան»։ Մատթ. Ժ. 42։ Կող. Գ. 23։

Ողորմութեան ժամանակի պարտա-ւոր էին մտադրութեամբ զառատութիւնը չը նայելով, այլ աշխատելով միշտ առատ առատ [illegible] զդրամ [illegible] քան [illegible] [illegible] Պօղոս առա-քելոյն խրատը. «Որ սերմանէ խնա-յելով՝ խնայելով և հնձեսցէ. և որ սերմա-նէ առատութեամբ, առատութեամբ և հնձեսցէ»։ Բ. Կոր. Թ. 6. Զգուշա-նալ էին նմանապէս զգուշանալ. որ ՚ի ցոյց մարդկան և հպարտութեան չը լինի մեր ողորմութիւնը. այլ ՚ի ծածուկ Աս-տուծոյ. «Եւ յորժամ առնիցես ողոր-մութիւն, մի փողս հարկաներ առաջի քո. զի [illegible] ողոր-մութիւնն քո ՚ի ծածուկ, և Հայրն քո որ

տեսանէն 'ի ծածուկ՝ հատուսցէ քեզ
յայտնապէս »: Մատթ. Զ. 3-4:

[illegible]

Մ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
կերպներու սրբութեան և փրկութեան
համար և այս կարգաւ ենք ; [illegible] Ա.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 24. [illegible] Ե. 11. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Ա. [illegible] Ե. 14. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Ա. 19. 20. [illegible]

ցես զեղբայր քո 'ի մտի քում, յանդիմանութեամբ յանդիմանեսցես զընկեր քո և մի՛ ընդունիցիս վասն նորա զմեղս »: Ղեւտ. ԺԹ. 17 :

Այս պարտաւորութիւնն հարկ է որ կատարեսցի համարձակութեամբ և ազատութեամբ, բայց միանգամայն և խոհեմութեամբ և հեզութեամբ, որպէս զի չլինի [illegible] [illegible] այն մարդկային անձնասիրութիւնք, զորս [illegible] [illegible]: Այս եղանակաւ մեր խրատն [illegible] [illegible] [illegible], մանաւանդ երբեմն հարկ է ձեռն առնուլ [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] համարին: [illegible] [illegible] [illegible] որ [illegible] է [illegible] և [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] այլ [illegible] է Աստուածոյ [illegible] և յիւրոց [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] մեր [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] մեր [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Եթէ հանիցես զպատուական յանարգէ, իբրեւ զբերան իմ եղիցես. [illegible] [illegible] [illegible]. Մատթ. [illegible]. [illegible] «Եղբարք, եթէ յանկարծ ըմբռնեսցի այր 'ի [illegible] [illegible] և [illegible] [illegible] ; [illegible] [illegible] [illegible].

էք ․ Հաստատեցէ՛ք զայնպիսին հոգւով
հեզութեան, զգոյշ լինելով անձանց, գուցէ
մի և դուք փորձիցիք, զգործ իւր քնն-
նեսցէ իւրաքանչիւր ոք և ապա անձին
իւրում միայն պարծանս տացէ և մի առ
ընկերաւն ։ Գաղ. Զ. 1—5 ։ “Բայց մի իբ-
րեւ զթշնամի համարիցիք, այլ խրատես-
ջիք իբրեւ զեղբայր ։։ Թես. Գ. 15. — Գ.
Պարտիմք օգնել մեր ընկերին հեզութեամբ
բարութեամբ, թեթեւացնելով և մխի-
թարելով նեղութեան և տառապանաց
մէջ, որպէս զի չը յուսահատի և տըր-
տմութեան չը բառնայ Նախախնամութեան
դէմ, այլ ընդհանրապէս՝ օգնենք, որ
օրհնէ Աստուծոյ կամքը. “Աղքատին ընդ-
ձեռ, եղերուք, պաշտպանութեան ընկերք որ-
կարաց և սգէն ։։ “Երանի ողորմածաց զի
նոքա ողորմութիւն գտցեն ։։ Մատ. Ե ։
7. — Դ. Պարտիմք ամէն բանի մէջ բարի
օրինակ տալ մեր ընկերին. Այս է ամենէն
հաստատ և ազդեցիկ ճանապարհն է, ո-
րով կարող ենք օգնել մեր ընկերին դէպ-
ի բարութիւն. “Այնպէս լուսաւորեսցէ
լոյս ձեր առաջի մարդկան, որպէս զի
տեսցեն զգործս ձեր բարիս և փառաւո-
րեսցեն զՀայրն ձեր, որ յերկինսն է ։։ Մատ. Ե.

Ե. 16։ Այս տեղէն ահա կարող ենք իմանալ՝ թէ որչափ սաստիկ կը մեղանչենք մենք, երբ չար օրինակաւ պատճառ կը դառնանք այլոց կորստեան, կամ բանիւ կամ գործով, որով այլք կը մոլորին, կամ կը հեռանան պարտաւորութենէ։ Այսպիսի պարագայից մէջ ինչպէս որ մեր ընկերի կորստեան պատճառ ենք, նոյնպէս և պատասխանատու ենք նորա հոգւոյ համար Աստուծոյ առջեւ և նորա ամեն գործած չարութեանց համար. Վա՜յ կ'ասէ Քրիստոս, այն մարդուն, որ կը մոլորեցնէ »։ « Ասաց եւ առ աշակերտսն իւր, ոչ է մարթ չը գալ գայթակղութեան. բայց վայ այնմիկ է, յորմէ ձեռն գայցէ. լաւ էր եթէ վէմ երկանաքար կախէր զպարանոցէ նորա և ընկենոյր 'ի ծով, քան թէ գայթակղեցուցանիցէ զմի 'ի փոքրկանցս յայսցանէ »։ Ղուկ. ԺԷ. 1–2։

Տէրը մեզմէ կը պահանջէ նոյնպէս, որ խաղաղութեամբ կենանք, վասն զի խռովութեան և անհամաձայնութեան մէջ շատ կարող ենք մեղքեր ծնանիլ ընդդէմ սիրոյ։ Այս խաղաղութեան համար է, որ կը պատուիրէ Ս.

Գիրք. «Եթէ հնար լինի իցէ ՚ի ձէնջ՝ ընդ ամենայն մարդկան խաղաղութիւն առնիջիք»։ Հռով. ԺԲ. 18։ Փրկիչը կ'առաջարկէ մեզ խաղաղութեան հզօր պատճառներ եւ կը պատուիրէ ամեն միջոց գործ դնել խաղաղութեան մէջ համատուն մնալու համար։ — Ա. Պարտինք հեռանալ անիրաւ, գոռոզ եւ անպատուպահանջողութենէ եւ վրէժ խնդրութենէ, որոնք կարող են մեր ընկերները վիրաւորել. իսկ ասոր հակառակ պահել մեր ընկերին հետ ամենայն կանոն ուղղութեան, արդարութեան եւ սիրոյ, ուրախութեամբ օգնելով ամեն պատահմանց մէջ. «Եղբայրսիրութեամբ առ միմեանս գթածք, ՚ի պատիւ զմիմեանս լինիջիք, ՚ի փոյթ մի՛ վեհերոտք, հոգւով եռացեալք. Տեառն ծառայեցէք»։ Հռով. ԺԲ. 10-11։ — Բ. Երբ կը թշնամանէ մեզ մեր ընկերն եւ կ'անպատուէ, պէտք չէ որ փոխարինենք, այլ պարտինք համբերել նորա պակասութիւնը եւ ներել. «Զգեցարուք այսուհետեւ իբրեւ ընտրեալք Աստուծոյ, սուրբք եւ սիրելիք, զգութ, զողորմութիւն, զքաղցրութիւն, զխոնարհութիւն, զհեզութիւն,

դեղձանութեան, ներքին միաբանութիւն, չը-
ներել իրերաց ։ Կող. Գ. 12–13. Երբ
մեզ կը վշտացնէ եւ լլկէ. շատ մեծ է, խոնա-
րհութեամբ ամեն ձանձրացուցիչները փոխա-
ձեւէն դիմել՝ եթէ չը կարողանանք մեր իմ-
քնաւորութեանց ատամնել. ազատութիւնը կը
պահանջէ բարդել գաստատանաւորն կը
եւ մի՛ եւ նոյն ժամանակ մեր խղճմտանաց հա-
մար չափաւորութեան չը հնազանդել։ Աւ-
ւետարանի պատուիրանին համեմատ
այնպէս սիրող է փափուկ, որ պատասխան
չը տանք մեր թշնամեաց փոխ գանգատա-
նու եւ կամ հաշտութեան ճանապարհը
դժուարացնելու։ Եթէ հնար է, առելի
լաւ է փոքր եւ անարգանքը տանել եւ
ամէն գանգատէ զգուշանալ։ Արդարա-
մաց հաշտութեան հոգին օրինակ ունե-
նալով մեզ, ինչպէս յայտնուած է Ծննդ-
դոց ԺԳ. գլխոյն մէջ։ "Եւ արդ ամենե-
ւին իսկ վատթարութիւն է 'ի ձեզ, զի
դատաստան կայ 'ի միջի ձերում,
ընդէ՞ր ոչ զրկէք եւ ոչ զուք առա-
ւել տուժիք։ "Սէր երկայնամիտ է, քաղց-
րանայ. ոչ նախանձի, ոչ ամբար-
տաւանի, ոչ հպարտանայ։" Ա. Կորն.
Զ. 7. ԺԳ. 4.

Այս մասին մեր օգուտը համաձայն է մեր պարտաւորութեանը. վասն զի գանգատը կը դառնայ մեր համար աղբիւր նեղութեան, ատելութեան, չարութեան, հակառակութեան և փոխ-ձայնն ու հետեւանքը կը տանի շատ անգամ՝ դէպ 'ի մեծամեծ վնասներ։ Այն զոհը, որ մենք կը կրենք խաղաղութեան և սիրոյ համար՝ առ հասարակ մեզ օգտակար է. վասն զի՝ կը լուցանէ մեր սիրտը ուրախական զգացումներով, կ'անդորրացնէ և կը խաղաղէ մեր կեանքը և կը խոստանայ մեզ ամենակարող և խաղաղասէր Աստուծոյ բարութիւնը։

Երբ կը պատուիրէ Քրիստոս չը հակառակիլ թշնամուն, պարտինք խնամել որ խաղաղութիւն պահպանելու համար է։ Երբ կը պատուիրէ խաղաղութեամբ և հեզութեամբ համբերել, այս չը նշանակեր թէ իսպառ անձնատուր պիտի լինինք մեր թշնամուն, այլ հաշտութեան եղանակ որոնել։ Վասն զի Աւետարանը երբէք չարգելուր մեր անձի արդար եւ կարեւոր պահպանութիւնը։ Պօղոս առաքելոյն հետ անիրաւութեամբ կը վարուին և նա իւր անձը պահպանելու հա-

մար կը յիշէ իւր Հռովմայ քաղաքացի լինելն ։ Նոյն ինքն Քրիստոս պատուիրեց իւր աշակերտներուն , երբ կը նեղէին և կը չարչարէին զձեզ , փախէք միւս քաղաքըն ։ Մատ . Ժ . 23 ։ Յիսուս ինքն դատաւորի առջեւ խօսեցաւ . « Եւ Յիսուս ասէ ցնա , եթէ չար ինչ խօսեցայ , վըկայեա՛ վասն չարին , իսկ եթէ բարի , ընդէ՞ր հարկանես զիս » . Յովհ . ԺԸ . 23 ։

Երբ խաղաղութիւնը վրդովուած է , պարտաւոր ենք ջանալ վերահաստատելու՝ հաշտութեամբ և ներողութեամբ ։ Այս պարտաւորութեան համար Յիսուս կ՚ասէ թէ՝ Աստուած չընդունիր ձեր պաշտօնը , եթէ անհաշտ էք ձեր ընկերներու հետ ։ Աստուածպաշտութեան ամէնէն ապահով ճանապարհն է երբէք թշնամութեան և բարկութեան տեղի չը տալ Աստուծոյ սիրոյ համար ։ « Եթէ մատուցանիցես զպատարագն քո ՚ի վերոյ սեղանոյ եւ անդ յիշեսցես , եթէ եղբայր քո ունի ինչ խէթ զքէն , թո՛ղ զպատարագն քո ՚ի վերայ սեղանոյն եւ երթ նախ հաշտեաց ընդ եղբօր քում և ապա եկեալ մատուցջիր զպատարագն քո » ։ Մատ . Ե . 23-24 ։ Եթէ մենք ա-

նարգած ենք մեր ընկերներն , պարտաւոր ենք աճապարել խոստովանիլ և զըղջալ . իսկ եթէ այլք անարգանք հասուցած են մեզ , բաւական չէ միայն ընդունիլ և մեծահոգութեամբ վարուիլ մեզ դիմած ժամանակ , այլ պարտաւոր ենք կանխապէս մեր կողմէն խաղաղութիւն առաջարկել , որով աւելի կը դիւրացնենք հաշտութիւնը ։

Խաղաղութեան սէրը պէտք է որ շարժէ զմեզ ամեն տեղ խաղաղութիւն վերահաստատելու , ուր որ վրդովուած է և այս պարտաւորութիւնը կատարելու համար պատրաստ ենք . — Ա . Մեր կեանքով ճարել այս բարեհոգութիւնը եւ խնամասուն անունը , որ մեր առած խօսքը ՝ամենուն առջեւ պատուով ընդունուի ։ — Բ . Ամեն մեր միջամտած գործքերուն մէջ լինիլ առանց կրից եւ նախապաշարման ։ — Գ . Հաշտեցնել տարբեր բնաւորութիւնները և այս մասին գործ դնել ամեն միջոց , որոնք հակառակ չեն խոհեմութեան և սիրոյ ։ Եթէ այս ջանքերը ունին իրենց ծանրութիւնը , ունին նմանապէս եւ իրենց քաղցրութիւնն ու վարձք ,   ։

Այսպիսի մեծ բարութիւններ առնելով և առաջուց ամեն մեղքէ հեռանալով՝ մարդ կը կատարէ Աստուծոյ գործ և կը լինի նորան նմանող որդի, որուն համար կ'ասէ Քրիստոս. «Երանի՜ խաղաղարարաց, զի նոքա որդիք Աստուծոյ կոչեսցին»: Մատ. Ե. 9:

ՅԱՏՈՒԿ ՊԱՐՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ
ԱՌ ՀԱՍԱՐԱԿ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

> «Պատուեա՛ զհայր քո և զմայր. զի բարի և երկայնակեաց լիցիս ՚ի վերայ երկրի»:

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ պատուիրանը կը հրամայէ կատարել այն պարտաւորութիւնները, զորս ունին որդիք առ իւրեանց հայրն և մայրն. Այս խօսքերու մէջ — Պատուեա՛ զհայր քո և զմայր, զի բարի և երկայնակեաց լիցիս ՚ի վերայ երկրի — կը պարունակին ամեն պարտաւորութիւններ առ հայր, առ մայր և առ ամեն մարդիկ,

որոնք ծնողաց տեղ կը բռնեն : Այս պարտաւորութիւնները կարելի է բաժանել չորս — Յարգանք, Սէր, Հնազանդութիւն և Օգնութիւն :

Յարգանքն է ճանաչել ծնողական իշխանութիւնը, մտադրութիւն դարձնել նոցա վրայ, լինիլ երախտագէտ, յայտնել նոցա բարի զգացումներ, վարուիլ նոցա հետ քաղցրութեամբ, հեզութեամբ և խոնարհութեամբ, ընդունիլ նոցա խրատները և խորհուրդները, խօսիլ նոցա հետ պարկեշտ եւ պատուաւոր խօսքերով, միշտ բարի լինիլ վարքով և երբեք ծնողաց վստահութիւնը և սէրը առ չարն չը գործադրել, բնաւ չը յայտնել ծնողներէն ստացածները և լսածները, պահպանել միշտ ծնողական պատիւը գերդաստանի մէջ, զոր կարող են նոքա թուլութեան, ծերութեան և ընդունակութեան նուազելուն պատճառաւ կորուսանել այլ տեղ : Այս յարգանքը գերդաստանի մէջ միշտ անփոփոխ և լրիւ պէտք է որ մնայ : Որդիք պարտաւոր են յարգել իրենց ծնողքը, որոնք, Աստուծմէն յետոյ, իրենց առաջին տէրն կը կոչուին. վասն զի ծնողացն

և ս որոշուած է համարեալ թէ մասն իշխանութեան Աստուծոյ, և որդւոց համար ամենամեծ և սուրբ կը համարուէին իրենց հայրըն ու մայրն։ Հին ազգերը Բաբեղաղա—Ըի—Ն առելով կը հաւկանային Աստուծոյ երկիւղը և որդիական յարգանքը առ ծնողքս, վասն զի երկոքեան եւս նոյն ծագումն ունին։ Նա որ կը պատուէ երկնաւոր Հայրն, միթէ չը՞ սարսափիր անարգել այն անձինքը, որոնք զԱստուած կը ներկայացնեն աշխարհիս վրայ։ Մովսէսի օրէնքը մահուամբ կը պատժէր այն որդիքը, որոնք կ'անիծէին կամ կը հարկանէին իրենց ծնողքը, կամ կ'ապստամբէին նոցա դէմ. "Եթէ ուրուք որդի իցէ խեռ և անզգամ և ոչ լսիցէ ձայնի հօրն և մօրն իւրոյ և խրատեսցեն զնա և ո՛չ անսայցէ նոցա, կալցեն զնա հայր և մայր նորա և տարցեն զնա առ ծերակոյտ քաղաքին իւրեանց եւ ՚ի դուռն տեղւոյ իւրեանց և ասասցեն ցարս քաղաքին իւրեանց՝ որդին մեր այս խեռ է եւ անզգամ և ո՛չ լսէ ձայնի մերում, հանդգնանակող է և արբեցող. և քարկոծեսցեն զնա արք քաղաքին նորա և մեռցի և բարձջիք զչարն ՚ի միջոյ ձերմէ ”։ Օրին.

ԻԱ. 18–21։ Նոյի որդիքներէն Քամ Աստուծոյ անիծից տակն ընկաւ, որովհետեւ իւր հօր վրայ ծիծաղեցաւ։ Ծընողաց պատկառութիւնը իրաւունք չը տար որդւոց նոցա պատիւը անարգելու։ Որդիք պարտական են համբերել ծնողական պակասութեանցը, ներել նոցա և ծածկել նոցա թերութիւնները որքան կարելի է։ Եւ եթէ ստիպուած լինին խօսիլ նոյն պակասութեանց վրայ՝ պարտական են խօսիլ քաղցրութ̃ և պատուով, միշտ աղօթելով նոցա համար և վայելուչ խոնարհութեան մէջ մնալով։

Ինչ վիճակի և կացութեան մէջ որ գտնուին որդիքը, երբէք պէտք չ'է, որ մոռանան իրենց ծնողաց մեծութիւնը, որ բնութեան և կրօնից օրինաց վրայ հաստատուած է։ Որդւոց հարստութիւնը և պատիւը կարող չեն ոչնչացնել ծնողաց մեծութիւնը։ Յովսէփ Գեղեցիկ իշխանութեան հասնելով Եգիպտոսի մէջ՝ բնաւ չը մոռացաւ իւր ծնողաց պատիւը, յարգեց իւր հայր Յակոբը, որ հասարակ հովիւ էր և նորա՝ առաջը ելաւ. «Եւ ասէ Իսրայէլ, Յովսէփ, ահա երեսաց քոց ոչ կարօտ եղէ և եցոյց ինձ

եւ Աստուած զզաւակ քու։ Ծնն. ԽԸ. 11։

Արդիւնքն սէրն առ ծնողս է ցանկալ որով նոցա երջանկութեանը, աղօթել առ Աստուած, որ սփռէ նոցա վրայ ողորմութիւն եւ գթութիւն, գրաւել առ իւրեն նոցա սէրը եւ հաւատարմութիւնը եւ յամենայն զօրութենէ աշխատիլ նոցա բարելաւութեան համար, հեռանալ ամեն բանէ ինչ որ կարող է տխրութիւն պատճառել, չը ձեռնարկել այնպիսի գործի, որով կարող են ծնողք վշտանալ։ Այսպիսի որդիական սիրոյ օրինակ կը տեսնենք մեք, երբ Յակոբի որդին Յուդան կը խնդրէ Յովսէփէն, որ Բենիամինը արձակէ, որպէս զի նեղութիւն չը պատճառէ իւր հօրը. «Եւ արդ կացից ես ծառայ քո փոխանակ մանկանդ, ստրուկ տեառն իմոյ, եւ պատանեակդ ելցէ ընդ եղբարս իւր, քանզի զիա՞րդ ելանիցեմ առ հայր իմ, եթէ պատանեակդ չիցէ ընդ մեզ. զի մի՛ տեսից զչարիսն, որք գտանիցեն զհայր իմ»։ Ծննդ. ԽԴ. 33–35։

Ծնողքը սիրելը այնպիսի մեծ պարտաւորութիւն է, որ այնչափ յարգեն եւ պատուեն որդիք, դարձեալ չեն կա-

րող լեզուն վճարել հրախօսադիտութեան արհեստը ։ Նոքա չեն կարող այն գըրականքը և այն սիրոյ զեղմունքն ունենալ, զոր ունին ծնողք առ որդիս ։ Երբ մտաբերենք միանգամ մեր ծնողաց կըրած հոգսերը, նեղութիւնները, ամեն կերպ համբերութիւնները, խնամքները և ծանր աշխատանքները մեզ մեծացնելու համար, կը տեսնենք որ անհուն կերպով պարտաւորուած ենք մեր ծնողքը սիրել եւ պատուել ։ Որդիական սէրը այնքան բնական է և ճշմարիտ, որ անասուն որդիքը, ծնողքը չը պատուող որդիքը համարուած են միշտ իբրեւ հրէշներ ։ Այն որդին որ կը մոռանայ իւր հայրն ու մայրն, իւր Աստուծմէ կարգուած առաջին բարերարները, նա կարող չ'է երբէք Աստուծոյ բարութիւնը վայելել, որ միայն ծնողասէր որդւոց խոստացած է ։ Ծնողաց խստութիւնը և վատ սովորութիւնը ամենեւին իրաւունք չեն տար որդւոց՝ չը սիրել իրենց ծնողքը ։ — Ա. Վասն զի՝ որդիական սիրոյ պարտաւորութիւնը հիմնուած չ'է ծնողաց բարեգթութեան վրայ, այլ գլխաւորապէս՝ նոցա բարերարութեան վրայ ։

ղոր երբեք հնար չէ ոչնչացնել ։— Բ. Եթէ ծնողքը խստութիւն ունին , այս խըստութենէն կարելի չէ գուշակել , որ նոքա չին սիրեր իրենց որդիքը ։ Այս պակասութիւնը կարող է յառաջ գալ նեղ միտքէն կամ թուլութենէ , որուն պատճառաւ են որդիք համբերել ։— Գ. Շատ անգամ՝ այս խստութիւնը կը ծագի որդւոց փառ բնաւորութենէն կամ թերութիւններէն , որոց ուղղութեան համար ծնողք կը պարտաւորին խիստ եւ սաստիկ միջոցներ ձեռք առնուլ ։— Դ. Եթէ հայրն բնականապէս խիստ է , միթէ որդւոց պարտքը չէ՞ սիրով մեղմել նոյա խստութիւնը եւ գրաւել նոյա սիրտը քաղցրութեամբ եւ հանձնողական վարմունքով ։

Որդիական հնազանդութիւնն առ ծնողս է վարուիլ նոցա կամաց համաձայն , ամեն գործ նոցա խորհրդով եւ հրամանաւ կատարել եւ նոցա արգիլած բաներէն հեռանալ ։ Կը նշանակէ նմանապէս առանց ծնողաց համաձայնութեան ձեռնամուխ չը լինիլ այնպիսի գործերու , որոնք ուղղակի գերդաստանի բարեկեցութեանը կը վերաբերին , ինչպէս են ամուսնանալ

թիւն, եւ այլն: Ուղղափառական հնազանդու-
թիւնը նոյն տանջանաց ունի, ինչ որ ու-
նի հայրական իշխանութիւնը, այսինքն
երկուքն ալ աստուածութեան վրայ պէտք
է որ հիմնուած ըլլան, համաձայն առ-
աքելական կանոնի. «Որդիք հնազանդ
լերուք ծնողաց ձերոց, զի այն է արժան»:
Եփես. Զ. 1: Երբ երախտայն կատարելու-
թեան հասակին հասնի եւ պարտաւորի
իւր խղճի համոզմամբ չը հնազանդիլ ծը-
նողաց, պարտաւոր է հեզութեամբ եւ
քաղցրութեամբ առաջարկել անհնազան-
դութեան ատիթ տուող պատճառները,
բայց միշտ յարգելով և երբէք չը խառ-
նելով ուրիշ խռովութեանց մէջ ունեցած
հնազանդութիւնէն: Թէպէտեւ որդիա-
կան յարգանքը ամեն հասակի մէջ մի և
նոյն պէտք է որ ըլլայ, բայց հնազանդու-
թիւնը 'ի հարկէ մանկութեան հասակի
մէջ աւելի է, քան թէ կատարելութեան:
Կատարելութեան հասակի հնազանդու-
թիւնը բանականութեան ծնունդ ըլլա-
լով աւելի քաղցր է, քան թէ երկիւղը:
Այս հասակին մէջ աշխարհային կամ
քաղաքական օրէնքը կ'արգելէ որդւոց
ծնողական իշխանութենէ, սակայն նոցա

դատաւոր են դարձեալ մի կերպով կախումն պահպանել, շարժուած լինելով աւելի զօրեղ զգացողութեամբ քան թէ աշխարհային օրէնքը ։ Դատաւոր են միշտ խորհուրդ հարցնել, նոցա համաձայնութիւնն ստանալ, չը վարուել նոցա կամաց հակառակ՝ միշտ պատճառանելով ։ Եսաւի անմուանութիւնը փչացուց Իսահակի և Ռեբեկայի սիրտը. «Եւ էր Եսաւ ամաց քառասնից եւ էառ կին զՑուդիթ դուստր Բէերայ Քետացւոյ և զՄասեմաթ դուստր Ելոնայ Քետացւոյ եւ դառնացուցին զԻսահակ և զՌեբեկայ»։ Ծնն. ԻԶ. 34—35։

Որդիք պարտին հնազանդիլ ծնողաց։ — Ա. Վասն զի՝ Աստուած խօսքը պատուիրած է. «Որդիք հնազանդ լերուք ծնողաց ձերոց ՚ի Տէր, զի այդ է արժան»։ Եփես. Զ. 1. Արդարութիւնն եւս այս կը պահանջէ, որովհետեւ հնազանդութիւնըն է անհրաժեշտ հետեւանք յարգելոյ և սիրելոյ, ինչպէս եւ մեր Փրկիչն կ՚ուսուցանէ մեզ երկու օրինակ տալով, յորում մեծ որդին կը կատարէ հօր կամքը, իսկ փոքր որդին անհնազանդ կը գտնուի, եւ առանց հնազանդութեան

անհնարին է ճշմարտապէս պատուել Հայրը : — Բ. Վասն զի մանկական հասակի մէջ որդիք կարողութիւն չունին իմանալու թէ ինչ պէտք է անել, ինչպէս պէտք է վարուիլ. իսկ ծնողք կ'աշխատին միշտ նոցա երջանկութեան համար և գիտեն թէ ինչ է որդւոց համար վայելուչ եւ օգտաւէտը : Որդին ապերախտ կը լինի, երբ ինքնագլուխ գործէ և ապերախտութիւնն կը կրկնապատկուի, երբ ծնողաց յանդիմանութիւնն եւս մոռնայ : — Գ. Որդիական պարտաւորութիւն է պահպանել ծնողքը ամեն հանգամանաց մէջ, երբ կարօտութիւն ունին, կամ մխիթարելով, կամ հոգալով, կամ խնամելով, կամ թեթեւացնելով նոցա վիշտերը, կամ մեղմացընելով նոցա թշուառութիւնը և բարեզարդելով նոցա ծերութիւնը, որպէս զի նոցա կեանքը լինի երջանիկ : Բնութիւնը, երախտագիտութիւնը և կրօնքը միաձայն կը հրաւիրեն որդիքը իրենց պարտուքը կատարելու ջերմեռանդութեամբ և մեծ քաղցրութեամբ : Որդւոց վարձը արդէն այս քաղցր պաշտաման մէջ է, զոր կըրդան, երբ կ'օգնեն ծնողաց, որոնցմէ

կեանք ստացած են։ Յիսուս Քրիստոս պարզ կը հասկցնէ որդիական պարտաւորութեան սրբութիւնը, երբ կը յանդիմանէ Փարիսեցիները, որոնք թիւր կը մեկնէին՝ պատուէ՛ զհայր քո և զմայր պատուիրանը։ Փարիսեցիք Աստուծոյ պատուէրը կը զոհէին իրենց աւանդութեանը, այսինքն բառական կը համարէին հարըն ու մայրը տուրք տալ և ասել՝ ահա՛ գործ դի՛ր քեզ համար և ուրիշ պատիւ մի՛ պահանջեր. բայց Յիսուս յանդիմանեց ասելով. «Զի ասաց Աստուած. պատուեա՛ զհայր քո և զմայր, և որ բամբասէ զհայր կամ զմայր՝ մահու վախճանեսցի. և դուք ասէք. որ ասիցէ ցհայր իւր կամ ցմայր իւր, թէ պատարագ է զոր յինէն օգտիցիս և ոչ պատուիցէ ըզհայր իւր և զմայր իւր. և խոտէք զբանըն Աստուծոյ վասն ձերոյ աւանդութեանդ»։ Մատ. ԺԵ. 4-5.

Հինգերորդ պատուիրանի մէջ եղած խոստումը, որդւոց երկար ապրելու մասին; կը վերաբերի իսկապէս Երբայեցւոց Աստուած կը խոստանայ տալ նոցա երկար և խաղաղ կեանք Քանանացւոց երկրի մէջ և այս յարմար էր իրենց կացու-

թեանը և վիճակին : Իսկ մեզ Քրիստո-նէից հետ կապած աստուածային շը-նորհաց դաշնադրութիւնը կը բարձրա-ցընէ մեր յոյսը նիւթական աշխարհէն 'ի վեր, ժամանակաւոր խոստումներէն դէպ 'ի յաւիտենական խոստումը : Այս պատուիրանը նախադաս է ամեն պա-տուիրանաց, որք կը վերաբերին առ ըն-կերն, և Պօղոս առաքեալն կ'ասէ, որ այս առաջին պատուիրանն է, որոյ հետ Աս-տուած կապած է իւր խոստումն. « Պա-տուեա զհայր քո և զմայր, որ է առա-ջին պատուիրան յաւետեան. զի քեզ բարի եղիցի և երկայնակեաց լինիցիս 'ի վերայ երկրի » : Եփես. Զ. 2—4 : Այս տե-ղէն կարող ենք հասկանալ, որ որդիա-կան սէրը մեծ նշանակութիւն ունի Աս-տուծոյ առջեւ և ծնողքը պատուող որ-դիքը կարող են յուսալ առանձին օգ-նութեան երկնաւոր Հօրէն : Պարտա-ւոր ենք հաւատալ, որ այս պատուիրա-նի կատարելն շատ կ'օգնէ մեզ կատարել միւս պարտաւորութիւնները : Այս ե-ղանակաւ կարող են որդիք գրաւել ա-մենուն սէրը և յարգանքը և պատճառ լինիլ. Ինչպէս գերդաստանի, նոյնպէս և

ընկերականութեան երջանկութեանը ։ Վերջապէս, եթէ նախանձական կերպով այս աշխարհիս մէջ Աստուծոյ հովանաւորութիւնը չերեւի ծնողաց որդւոց վրայ, այս արդէն հաւաստի է, որ պարտաւորութեան կատարումն կը տայ նոցա ներքին հոգւոյ խաղաղութիւն եւ յայս յաւիտենական կենաց, զոր Աստուած խոստացած է իւր կամքը կատարողներուն ։

Ինչպէս որ որդիք պարտաւորութիւն ունին առ ծնողս, նոյնպէս և ծնողք պարտաւորութիւն ունին առ որդիս ։ Ծընողք պարտին սիրել իրենց որդիքը, խընամք ունենալ նոցա վրայ, հոգել նոցա կրթութեան և վարուց վրայ, առաջնորդել զնալ 'ի լուսաւորութիւն, ոչ թէ միայն խրատով, այլ եւ իրենց օրինակով ։ Պարտին խրատել և զգուշացնել չարութենէ, ուղղել նոցա բարքը քաղցրութեամբ, աշխատիլ ամեն կերպով, որ լինին նոքա, արժանաւոր և օգտակար անդամ ազգի, լինին բարի մարդ եւ բարի քրիստոնեայ ։ Պարտին օգնել որդւոց ամեն կերպով, մինչեւ որ կարողանան նոքա իրենց անձը կառա-

վարել, պահել կարգ և միութիւն ըն-
տանեաց մէջ և աղօթել առ Աստուած
նոցա երջանկութեան համար ։ Սուրբ
Գիրքը կը խօսի սոյն պարտաւորութեան
վրայ. «Եւ ուսուցջիք որդւոց ձերոց խօ-
սել զսոսա 'ի նստել 'ի տան, 'ի գնալ 'ի
ճանապարհ, 'ի ննջել և 'ի յառնել եւ
գրեսջիք զսոսա 'ի վերայ սեմոց տանց
ձերոց և 'ի դրունս ձեր, զի բազմօրեայք
լինիջիք 'ի վերայ երկրի»։ Օր. ԺԱ. 19—21։
«Հարք, մի զայրացուցանէք զորդիս ձեր,
այլ սնուցանիջիք զնոսա խրատու և ու-
սմամբ Տեառն»։ Եփես. Զ. 4։ «Խրատեա՛
զորդի քո և հանգուսցէ զքեզ և տացէ
զարդ անձին քում»։ Առակ. ԻԹ. 17։
«Իսկ եթէ ոք իւրոց եւ մանաւանդ ըն-
տանեաց խնամ ոչ տանիցի, 'ի հաւատոյն
ուրացեալ է և չար եւս քան զանհաւատ-
ոյն է»։ Ա. Տիմ. Ե. 8։

Ծնողական պարտաւորութիւնն առ
որդիս պարտական են կատարել նաեւ
այն մարդիկը, որոնք հօր և մօր տեղ կը
բռնեն, ինչպէս են հօրեղբայր, հօրա-
քոյր, մօրեղբայր, մօրաքոյր, գերդաս-
տանի անդամներ, կնքահայր, հոգաբար-
ձու և ուսուցիչ, իւրաքանչիւրն համե-

ըստ իւրեանց ունեցած յարաբերութեան, նոյնպէս և երեխայքն կամ որդիքն պարտաւոր են պատուել այս անձինքը իրենց հօր նման ։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՐՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

Մարդ իւր ծնողքը պատուելէն 'ի զատ՝ պարտաւոր է պատուել նաև իւր մեծը և ծերը, որպիսի են, քաղաքական ընկերականութեան մէջ՝ իշխանք, դատաւորք, ծերք, և կրօնական միաբանութեան մէջ՝ քահանայք, վարդապետք, առաջնորդք, իսկ ընտանեկան շրջանին մէջ՝ տանուտէրք, նախահարք, որոնք պատկառելի պիտի լինին ծառայից և թոռանց համար ։ Այսպէս պարտաւոր են պատուել և աշակերտք այն անձինքը, որոնք գիտութիւն կամ արհեստ կ'ուսուցանեն ։

Այս պարտաւորութիւնը պարտին կատարել հետևեալ պայմաններով. — Ա. Յարգելով. — Բ. Հնազանդելով նոցա ամէն բանի մէջ, ինչ որ համաձայն է բա-

րոյականութեան և կրօնի . իսկ եթէ հա֊
մաձայն չէ նոցա պահանջողութիւնը ,
պարտաւոր են յայտնել նոցա՝ պատուով ,
ինչպէս որ Պետրոս և Յովհաննէս առա֊
քեալները պատասխանեցին դատաւոր֊
ներուն . «Իսկ Պետրոս և Յովհաննէս պա֊
տասխանի ետուն և ասեն ցնոսա , եթէ
արժա՞ն իցէ ձեզ լսել առաւել՝ քան Աս֊
տուծոյ , ընտրեցէք » : Գործ . Դ . 19 : — Գ .
Լինելով նոցա հաւատարիմ . — Դ . Համ֊
բերելով նոցա պակասութեանցը . — Ե .
Աղօթելով նոցա համար , վասն զի ինչ֊
պէս որ իշխանները պարտաւոր են հայր
լինել իրենց կառավարած ժողովրդին ,
նոյնպէս և ժողովուրդը պարտի լինել իբ֊
րեւ մի գերդաստան : Այս պարտաւո֊
րութեան կատարումէն կախուած է հա֊
սարակաց բարութիւնը , ընդհանուր խա֊
ղաղութիւնը , մեր օգուտը եւ մեր
ապահովութիւնը : Բայց այս պարտաւո֊
րութիւնները կատարելու համար մարդ
պարտական է շարժուած լինել իւր խղճ֊
մտանքէն Աստուծոյ կամքը կատարելու
և նորան հնազանդելու պայմանաւ : «Հը֊
նազանդ լերուք ամենայն մարդկեղէն ըս֊
տեղծուածոց վասն Տեառն » : «Ամենայն

անձն, որ ընդ իշխանութեամբ է 'ի հընազանդութեան կայցէ. քանզի ո՛չ յուստեքէ է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ, և որք ենն՝ յԱստուծոյ կարգեալ են. այսուհետեւ որ հակառակ կայ իշխանութեան, Աստուծոյ հրամանին հակառակ կայ, և որք հակառակ կան, անձանց դատաստանս ընդունին, վասն որոյ հարկ է հնազանդ լինիլ, ոչ միայն վասն բարկութեան, այլ վասն մտացն խղճի»: Ա. Պետ. Բ. 13: Հռովմ. ԺԳ. 1—5:

Կառավարիչները եւ դատաւորները պարտաւոր են պաշտպանել կրօնքը եւ հսկել ժողովրդի բարի վարուց ու բարուց վրայ, ջանալ, որչափ կարելի է, յառաջացնել Աստուծոյ արքայութիւնը, կառավարել ժողովուրդը արդարութեամբ և քաղցրութեամբ, իրենց անձը օրինակ տալ և ընծայել այս մեծ պարտուց կատարմանը, միշտ յիշելով, որ իրենց պարտաւորութիւնն է մեծ յանձնառութիւն, այսինքն մեծ բեռն, զոր պարտին սիրով առնել եւ տրուած է իրենց այս բարձր կոչումը, ոչ թէ իրենց սեպհական, այլ ընդհանուրի օգտին համար։ Նոքա են կառավարիչներ Աստուծոյ կողմէն ժողո-

վերջի բարութեան համար և պատասխանատու են Աստուծոյ առջև այս մեծ պաշտօնի կատարման համար. «Ձի Աստուծոյ պաշտօնեայ է քեզ 'ի բարիս»։ Հռով. ԺԳ. 4։

Մարդ ունի պարտաւորութիւններ առ իւր հայրենիքը։ Նա պարտական է՝ — Ա. Սիրել իւր հայրենիքը և ազգը, որուն անձամբ օրինակ տուած են Մովսէս, Դաւիթ և այլք. «Եթէ մոռացայց զքեզ, Երուսաղէմ, մոռասցի զիս աջ իմ, կցեսցի լեզու իմ 'ի քիմս իմ, եթէ ոչ յիշեցից զքեզ, եթէ ոչ նուագեցից զքեզ, Երուսաղէմ, սկիզբն ուրախութեան իմոյ»։ Սաղ. ՃԼԶ. 5–6։ Մեր Փրկիչը լացաւ Երուսաղէմի ապագայ դըժբաղդութեան վրայ, Թէպէտ և Երուսաղէմ յանցաւոր էր. «Եւ իբրև մերձեցաւ, տեսեալ զքաղաքն ելաց 'ի վերայ նորա»։ Ղուկ. ԺԹ. 4։ Մեր Փրկիչը կը ցանկար, որ Աւետարանը նախ տարածուի Իսրայէլի տան կորուսեալ ոչխարներուն մէջ։ «Նա պատասխանի ետ և ասէ. ոչ ուրեք առաքեցայ, եթէ ոչ առ ոչխարս կորուսեալս տանն Իսրայէլի»։ Մատ. ԺԵ. 24։ — Բ. Հնազանդիլ հայրե-

նեայ օրէնքին, եթէ հակառակ չեն աստուածային օրինաց։ Եթէ միաս և ընդդէմ են իւր անձնական օգտին, դարձեալ պարտաւոր է միրով ընդունիլ։ — Գ. Տալ հարկ ճշտութեամբ, տէրութիւնը պահպանելու եւ բարելաւելու համար. «Հատուցէք իւրաքանչիւր ըղպարտս, որում զհարկ՝ զհարկն, որում զմաքս՝ զմաքսն, որում զերկիւղ՝ զերկիւղըն, որում զպատիւ՝ զպատիւն»։ Հռով. ԺԳ. 7։ — Դ. Հեռանալ ամէն չարագըրգիռ պատահմունքներէ և ամէն բանէ, ինչ որ կարող է երկրի խաղաղութիւնը վրդովել. իսկ ընդհակառակն՝ աշխատիլ, որ վերանորոգութիւնը ամէն բանի մէջ լինի խաղաղ և օրինաւոր ճանապարհաւ։ — Ե. Վերջապէս պարտինք աշխատիլ ընդհանուր ազգի համար. աշխատիլ մեզմէն կախեալ ամէն տեսակ զոհաբերութեամբ, եթէ անշուշտ կարեւոր է անձնազոհութիւն, ինչպէս օրինակ ունինք մեզ Ս. Վարդանանք, Ղեւոնդեանք, Ատոմեանք, և ուրիշ ազգաց մէջ՝ Կոդրոս[1],

(1) Կոդրոս էր վերջին թագաւոր Աթենացւոց եւ յայտնի է իր անձնազոհութեամբ։ Երբ Աթենացիք կը պատերազմէին Դորեացւոց դէմ, պատգամախօսէն

վերջի բարութեան համար և պատասխանատու են Աստուծոյ առջեւ այս մեծ պաշտօնի կատարման համար. «Զի Աստուծոյ պաշտօնեայ է քեզ ՚ի բարիս»։ Հռով. ԺԳ. 4։

Մարդ ունի պարտաւորութիւններ առ իւր հայրենիքը. Նա պարտական է՝ — Ա. Սիրել իւր հայրենիքը և ազգը, որուն անձամբ օրինակ տուած են Մովսէս, Դաւիթ և այլք. «Եթէ մոռացայց զքեզ, Երուսաղէմ, մոռասցի զիս աջ իմ, կցեսցի լեզու իմ ՚ի քիմս իմ, եթէ ոչ յիշեցից զքեզ, եթէ ոչ նախադասեցից զքեզ, Երուսաղէմ, սկիզբն ուրախութեան իմոյ»։ Սաղ. ՃԼԶ. 5–6։ Մեր փըրկիչը լացաւ Երուսաղէմի ապագայ դըժբաղդութեան վրայ, թէպէտ և Երուսաղէմ յանցաւոր էր. «Եւ իբրեւ մերձեցաւ, տեսեալ զքաղաքն ելաց ՚ի վերայ նորա»։ Ղուկ. ԺԹ. 4։ Մեր Փրկիչը կը ցանկար, որ Աւետարանը նախ տարածուի Իսրայէլի տան կորսուած ոչխարներուն մէջ։ «Նա պատասխանի ետ և ասէ. ոչ ուրեք առաքեցայ, եթէ ոչ առ ոչխարս կորուսեալս տանն Իսրայէլի»։ Մատ. ԺԵ. 24։ — Բ. Հնազանդիլ հայրե-

նեայ օրէնքին , եթէ հակառակ չեն աս-տուածային օրինաց ։ Եթէ վնաս և ընդ-դէմ են իւր անձնական օգտին , դար-ձեալ պարտաւոր է սիրով ընդունիլ ։ — Գ . Տալ հարկ ճշտութեամբ , տէրու-թիւնը պահպանելու եւ բարելաւելու համար . « Հատուցէք իւրաքանչիւր ըզ-պարտս , որում զհարկ՝ զհարկն , որում զմաքս՝ զմաքսն , որում զերկիւղ՝ զերկիւ-ղըն , որում զպատիւ՝ զպատիւն » ։ Հռովմ. ԺԳ . 7 ։ — Դ . Հեռանալ ամէն չարագըր-գիռ պատահմունքներէ և ամէն բանէ , ինչ որ կարող է երկրի խաղաղութիւնը վրդովել . իսկ ընդհակառակն՝ աշխատիլ , որ վերանորոգութիւնը ամէն բանի մէջ լինի խաղաղ և օրինաւոր ճանապարհաւ ։ — Ե . Վերջապէս պարտինք աշխատիլ ընդ-հանուր ազգի համար . աշխատիլ մեզ-մէն կախեալ ամէն տեսակ զոհաբերու-թեամբ , եթէ անշուշտ կարեւոր է անձ-նազոհութի , ինչպէս օրինակ ունինք մեզ Ս . Վարդանանք , Ղեւոնդեանք , Ատո-մեանք , և ուրիշ ազգաց մէջ՝ Կոդրոս[1],

(1) Կոդրոս էր վերջին Թագաւոր Աթենացւոց եւ յայտնի է իր անձնազոհութեամբ ։ Երբ Աթենացիք կը պատերազմէին Դորեացւոց դէմ , պատգամախօսէն

Դէցիուս (1) և այլք ։ Թէպէտ և Աւետարանը այնքան չը յիշեր հայրենասիրութիւնը, բայց եւ ոչ երբէք կը մերժէ ։ Հին ազգերը աւելի կարօտութիւն ունէին, որ իրենց հայրենասիրութիւնը ուղղութիւն առանար և չափաւորութիւն, քան թէ զօրանար. վասն զի, հայրենասիրական զգացմունքը արդէն շատ զօրեղ էր հին ազգաց մէջ ամեն զգացումներէ, որով շատ անգամ կը փոխուէր արդարութեան և մարդասիրութեան իրաւունքը ։ Նոքա կը սիրէին իրենց հայրենիքը՝ փոխելով այլոց ։ Ս. Գիրքը առ ազգն ունեցած ամեն պարտաւորութիւնները կը պատուիրէ եւ օրինակ կը տայ

(Զրակուլ) պատգամ եղաւ, որ այն կողմը պիտի յաղթէ, որոյ թագաւորը զոհուի ։ Կոդրոս այս պատգամը լսելով՝ աղքատութեամբ մօտեցաւ պատերազմի մէջ և զոհեց իւր անձը իւր ազգին համար ։ Աթենացիք յաղթող հանդիսացան, բայց վճռեցին միանգամայն վերջացնել իրենց թագաւորութիւնը՝ Կոդրոսին արժանաւոր ժառանգ և յաջորդ ոչ մէկը սեպելով իրենց ազգին մէջ ։

(1) Դէցիուս-Մուս էր հիւպատոս Հռովմէացւոց, որ ազատեց Կոռնելիոս Կասսը Սամնիտացւոց պատերազմին մէջ ։ Պատերազմեցաւ Լատինաց դէմ և իւր անձը զոհեց, որով և Հռովմէացիք յաղթող հանդիսացան ։

ձեզ։ Եւ Ս. Գրոց ամեն սպառնալիքները հիմնուած են ընդհանուր արդարութեան եւ մարդասիրութեան վրայ, որով եւ որքագործուած է հայրենասիրութեան պարտաւորութիւնը ։

Եկեղեցականաց առ ժողովուրդն և ժողովրդոց առ եկեղեցականները ունեցած պարտուց վրայ այսպէս կը խօսի Ս. Գիրքը. «Աղաչեմ զձեզ, եղբարք, ճանաչել զվաստակաւորս եւ զվերակացուս ձեր 'ի տէր, և զխրատիչս ձեր եւ համարեցարո՛ւք զնոսա արժանիս առաւել սիրոյ վասն գործոյ նոցա»։ «Ունկն դիր լերո՛ւք առաջնորդաց ձերոց եւ հպատակ կացէ՛ք նոցա, զի նոքա արթնին վասն հոգւոց ձերոց, որպէս թէ համարոյ տալոց իցեն ընդ ձեզ. զի խրախութեամբ արասցեն զայն և մի յոգւոց հանելով, զի այն ոչ օգուտ ձեր է»։ «Հաղորդութիւն արարէք աշակերտան վարդապետին»։ Թես. Ե. 12–13։ Եբր. ԺԳ. 17։ Գաղ. Զ. 6։

Սուրբ Գիրքը կը պատուիրէ եկեղեցականաց ասելով. «Արածեցէ՛ք որ 'ի ձեզ հօտդ է յԱստուծոյ, վերակացու լինիլ մի՛ իբրեւ ակամայ, այլ կամաւ, մի՛

զօշաքաղութեամբ, այլ յօժարութեամբ,
մի՛ իբրեւ տիրելով վիճակաց, այլ լինել
օրինակ հօտին, զի յերեւել իշխանապետին՝
ընդունիջիք զանթառամ փառացն պը-
սակ ։ Ա. Պետ. Ե. 6 ։

Սուրբ Գիրքը առն եւ կնոջ պարտա-
ւորութեանց վրայ այսպէս կը խօսի ․
« Այրք սիրեցէք զկանայս ձեր, որպէս եւ
Քրիստոս սիրեաց զեկեղեցի եւ զանձն իւր
մատնեաց վասն նորա »։ « Թողցէ այր
զհայր եւ զմայր իւր եւ երթիցէ զհետ կը-
նոջ իւրոյ եւ եղիցին երկոքեան ՚ի մարմին
մի »։ « Ա՛յրք, սիրեցէք զկանայս ձեր եւ
մի՛ դառնացուցանէք զնոսա ։ Նոյնպէս եւ
այրք իմաստութեամբ բնակեսցին ընդ
նոսա, իբրեւ տկար անօթոյ առնիցեն պա-
տիւ կանանց իբրեւ ժառանգակցաց շնոր-
հացն կենաց, զի մի՛ խափան լինիցին
աղօթիցն »։ « Կանայք իւրեանց արանցն
հնազանդ լինիցին իբրեւ Տեառն, զի այր
է գլուխ կնոջ, որպէս եւ Քրիստոս գլուխ
է եկեղեցւոյ եւ ինքն է փրկիչ մարմնոյ »։
« Այլ եւ դուք մի ըստ միոջէ, զի իւրա-
քանչիւր ոք զիւր կին այնպէս սիրեսցէ
իբրեւ զիւր անձն եւ կին երկիցէ յառ-
նէ իւրմէ »։ Եփես. Ե. 25–31 ։ Կող. Գ.

19 ։ Ա . Պետ . Գ . 7 ։ Եփես . Ե . 21—22 —31 ։

Տանտիրոջ և ծառայի պարտաւորութեանց վրայ այսպէս կը խօսի Ս. Գիրքը. «Տեարք, զիրաւունս և զհաւասարութիւն ծառայից ձերոց շնորհեցէք, գիտասջիք զի և ձեր Տէր գոյ յերկինս»։ «Եւ դուք, տեարք, զնոյն արնիջիք առ նոսա, ներելով առնուլ զպատուհասն, գիտասջիք զի և ձեր Տէր գոյ յերկինս և անաչառութիւն ոչ գոյ առաջի նորա»։ «Ծառայից խրատանց տերանց հնազանդ լինել և հաճոյս յամենայնի, մի հակառակօղս, մի հատուս, այլ զամենայն հաւատս ցուցանել բարութեամբ, զի զվարդապետութիւն Փրկչին մերոյ Աստուծոյ զարդարեսցեն յամենայնի»։ «Ծառայք հնազանդ լերուք տերանց ձերոց յամենայնի, մի առ ականէ ծառայութեամբ, իբրև մարդահաճոյք, այլ միամտութեամբ սրտի երկնչել ՚ի տեառնէ»։ «Զոր ինչ առնիցէք, սրտի մտօք գործեսջիք, իբրև Տեառն և ոչ իբրև մարդկան»։ Կող. Դ. 14 ։ Եփես. Զ. 9—10 ։ Տիտ. Բ. 9. Կող. Գ. 22 ։

Ծերոց և երխտապարտաց առ մե

ձեանս ունեցած պարտաւորութեանց վրայ այսպէս կը խօսի Ս. Գիրքը. «Ծերոց զգաստս լինել, պարկեշտս, ցածունս, ողջամիտս, 'ի հաւատս, 'ի սէր, 'ի համբերութիւն, 'ի ժուժկալութիւն. պառաւանց նոյնպէս 'ի զգաստութեան, 'ի սուրբ վայելչութեան. մի բանսարկուս, մի գինեմոլս, այլ բարեխրատս, զի զ-գաստացուսցեն զմանկամարդան այրասէրս լինել, որդեսէրս, ցածունս, սուրբս, տնարարս, բարեգործս, հնազանդս իւրեանց արանց, զի մի բանն Աստուծոյ և վարդապետութիւն հայհոյեսցի»: Տիտ. Բ. 2_6: «Զի բազում ժամանակաւ իմաստութիւն և բազում կեանս՝ հանճար»: Յոբ. ԺԲ. 12: «Նոյնպէս և երիտասարդք հնազանդ լերուք ծերոց, ամենեքեան ընդ միմեանս զխոնարհութիւն ունիջիք»: Պետ. Ե. 5: «Զերիտասարդս նոյնպէս աղաչեսջիր ցածունս լինել ամենեցուն զանձն օրինակ կացուցանել գործոց բարութեան վարդապետութեամբ զանեղծութիւն ունել, զարթութիւն, զպարկեշտութիւն, զբանն ողջմտութեան, անպարսաւ լինել, զի որ հակառակորդն իցէ, յամօթ լիցի և մի ինչ ունիցի ասել

զմէնք չարութենէն »։ Տիփ. Բ. 6։ «Այլ յերիտասարդական ցանկութեանց փախիր և երթ զհետ արդարութեան »։ Բ. Տիմ. Բ. 22։

Իսկ ինչ որ կը վերաբերի եղբօր եւ քրոջ պարտաւորութեանց, սորա գըլխաւոր պայմանն է հեռանալ ամենակերպ հակառակութիւններէ, բամբասանքէ, չը խնդրել լոկ անձնական օգուտ, այլ ճանաչել, որ նոցա ամենամեծ շահը բոլոր գերդաստանի շահն է. ուստի եւ պարտաւոր են պատրաստ լինել միմեանց համար զոհուելու, երբ հարկը պահանջէ. համբերել իրարու թերութեանց. ուրախացնել միմեանց սիրտ. միշտ հաստատուն մնալ սիրոյ կապակցութեան մէջ, որպէս զի հաճոյ լինին երկնաւոր Հօրը, ուրախացնեն իրենց ծնողքը և այսպէս արժանանան աստուածային օրհնութեան։ « Զի՞ բարի կամ զի՞ վայելուչ, զի բնակին եղբարք ՚ի միասին »։ Սաղ. ՃԼԲ. 1։

Բարեկամաց պարտաւորութիւնն առ միմեանս օրինաւոր և շահաւէտ լինելու համար, հարկ է որ բարեկամները ընտրուած լինին խոհեմութեամբ և քրիստոնէական սիրով։ Նոքա պարտաւոր են

լուծին և կատարեալ վստահութիւն ունենալ իրարու վրայ, օգնել միմեանց ամեն կերպով, յանդիմանել միմեանց համարձակ ազատութեամբ, երբ սխալմունք կը նկատեն, գործ դնել իրենց բարեկամութիւնը միմեանց ուսուցանելու և ազատելու համար, ամենայն ինչ ունենալ ընդհանուր կերպով, հաղորդել միմեանց վիշտ և ուրախութիւն: «Այսպէս Ս. Կոյսն Մարիամ գնաց իր բարեկամ ու ազգական Եղիսաբէթը տեսնելու և նորա հետ խօսելու աստուածային Աւետեաց վրայ. «Յարուցեալ Մարիամ յաւուրսն յայնոսիկ գնաց 'ի լեռնակողմն փութապէս 'ի քաղաքն Յուդայ և եմուտ 'ի տուն Զաքարիայ և ետ ողջոյն Եղիսաբեթի: Եւ եղեւ իբրեւ լուաւ զողջոյն Մարիամու Եղիսաբէթ՝ խաղաց մանուկն յորովայնի նորա և լցաւ Եղիսաբէթ Հոգւով Սրբով»: Ղուկ. Ա. 39—41: Մարթայի և Մարիամու բարեկամութիւնը Քրիստոսի հետ աւելի եղաւ, որ փրկչի կենսատու խօսքը լսեն. «Եւ էր նորա քոյր մի, որում անուն էր Մարիամ, որ եկն և նստաւ առ ոտս Տեառն, և լսէր զբան նորա»: Ղուկ. Ժ. 39:

Մարդկանց միմեանց հետ ունեցած այնպիսի գեղեցիկ կապակցութիւնն է հիմն երջանկութեան և խաղաղութեան գերդաստանի, եկեղեցւոյ և քաղաքական միաբանութեան։ Այս էր պատճառն, որ Առաքեալք իրենց թղթերով միշտ կը պատուիրէին սրբութեամբ եւ ջերմեռանդութեամբ պահել բարեկամութիւնը, իբրև միջոց մեր փրկչի վարդապետութիւնը ամեն ժամանակ պատուելու. « Զի զվարդապետութիւն փրկչին մերոյ Աստուծոյ զարդարեսցեն յամենայնի »։ Տիտ. Բ. 10։

Մենք պարտաւոր ենք ամեն ժամանակ և ամեն պատահման մէջ կատարել մեր պարտաւորութիւնը, չը նայելով բնաւ այլոց զանցառութեանը. վասն զի, մեր պարտաւորութիւնները հիմնուած են Աստուծոյ հրամանի վրայ, իրենց իսկական գեղեցկութեան և միաբանական բարութեան վրայ, և ոչ թէ մարդկանց վարմանց վրայ, որոնց հետ յարաբերութիւն ունինք, ինչպէս կ՚ասէ Սողոմոն. « Մի ասիցես թէ զոր օրինակ արար նա ինձ՝ արարից նմա և հատուցից նմա, որպէս զրկեացն զիս »։ Առակ. ԻԴ. 29. Գա-

զոս առաքեալն այսպէս կը պատուիրէ ծառաներուն. «Ծառայք, հնազանդ լերուք յամենայնի երկիւղիւ տերանց՝ ոչ միայն բարերարացն և հեզոց. այլ և կամակորացն»: Ա. Պետ. Բ. 18:

Երբ մարդիկ իրենց օրինակաւ կը քաջալերեն մեկզմեկ, այն ժամանակ պարտաւորութեանց կատարումը կը դիւրանայ: Իսկ եթէ նոքա չը կատարեն, մեր պարտաւորութիւնը կատարելը աւելի սուրբ է, որոյ վարձքը եւ պատւը կը վայելենք երկնքի մէջ: Չը դադարինք ուրեմն բարի առնել. վասն զի անշուշտ 'ի ժամանակին կը հնձենք արդիւնքը. «Այլ զբարիս գործել մի ձանձրասցուք զի 'ի ժամանակի իւրում հնձեսցուք առանց լքանելոյ»: «Այսուհետեւ մինչ դեռ ժամանակս 'ի ձեռս է գործեսցուք զբարիս առ ամենեսեան, մանաւանդ առ ընտանիսն հաւատոյ»: Գաղ. Զ. 9-10: Արդէն այս կենաց մէջ կը զգանք մենք ուրախութիւն, երբ կը կատարենք մեր պարտքը Աստուծոյ սիրոյ համար:

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

« Մի՛ սպանաներ »։

Այս պատուիրանը կ՚արգելու սպանութիւնը կամ մարդասպանութիւնը, որ է կամ անձնական և կամ այլոց ձեռքով, ինքնակամ անիրաւութեամբ կեանքէ զրկել ընկերը, կամ խլել նորա տարելոյ միջոցը, կամ տալ այնպիսի նեղութիւն, որոյ հետեւանքը մահ է։

Կան այնպիսի դէպքեր, որով մարդասպանութիւնը յանցանք չը համարուիր, այսինքն երբ անիրաւութեամբ կը յարձակին մեր վրայ և մեզ անհնարին կը լինի, մեր կեանքը պաշտպանել, առանց այլոց կեանքը բառնալու։ Եւ կամ այնպիսի պատերազմ կայ մեր առջեւ, որոյ շարժառիթը մենք չենք, ուսի և պատրաստուած ենք ամենայն զօրութեամբ ընդդիմանալ մեր հայրենիքը պաշտպանելու համար։ Կան նմանապէս դէպքեր, երբ դատաւորը արդարութեամբ 'ի մահ կը դատապարտէ յան-

ցաւորը, որուն համար և կ'ասէ Ս. Գիրքը. «Այս եթէ չար գործիցես, երկիր, զի ոչ վայրապար ածեալ է սուսեր ընդ մէջ, Աստուծոյ սպասաւոր է, վրէժխնդիր 'ի բարկութիւն այնմ, որ զչարն գործիցէ»: Հռով. ԺԳ. 4: Վերջապէս, երբ մենք պատահմամբ եւ ոչ ազատ կամքով մահ պատճառած ենք մէկուն, կը տեսնենք, որ անոր համար ամեն ազգաց մէջ ապահովութեան ապաստանարաններ կային կամ տաճարներ, ուր փախչելով՝ կ'ազատէին ոխակալոյ սպանողն: Սորա համար հիմնուած էին Եբրայեցւոց մէջ քանի մի տեղիք. «Այս սահման եղիցի ամենայն սպանողի, որ փախիցի անդ և ապրեսցի, որ ոք հարկանիցէ զընկեր իւր ակամայ, և նա ոչ ատեայր զնա երէկն և եռանդն»: Օրին. ԺԹ. 4: Սորա վրայ հիմնուած է այն իրաւունքը, որ կը կոչուի Խաս ասիլ. այսինքն իրաւունք ապաստանի: Տգիտութեան եւ նախապաշարման դարերուն մէջ այս իրաւունքը կը տային իսկապէս յանցաւորներուն, որոնք այն տեղերը կը փախչէին, որք Սուրբ տեղեր կ'անուանէին: Արբեցութենէ յառաջեան սպանու-

թիւնը կարելի չէ ակամայ սպանու-թեան չափաւորութիւն համարիլ, այլ մեծ յանցանք:

Մարդասպանութիւնն է մեծ յանցանք հետևեալ պատճառներով. Ա. Նա կը զրկէ ընկերը կեանքէ, որ ամէն բանէ թանկագին է: Նա կը զրկէ ամէն սեպհականութենէ, ամէն պատուէ և ամէն վայելչութենէ: — Բ. Այս յանցանքը անյետադարձ է և անդառնալի: — Գ. Սպանութեան հետևանքը և հանգամանքը կարող են աւելի ծանրացնել այս յանցանքը: Մարդասպանութիւնը կը զրկէ ընկերականութիւնը այնպիսի անդամէ, որ կարող էր օգտաւէտ լինել. կը զրկէ գերդաստանը պահող և պաշտպանող գլուխէ, կամ այնպիսի անդամէ, որ ճըշմարտապէս սիրելի էր: Մարդասպանութիւնն այնպիսի հետեւանք ևս կարող է ունենալ, որ հոգւոյ կորստեան պատճառ կը լինի: — Դ. Մարդասպանութիւնը ոչ միայն յանցանք է ընկերին և բոլոր հասարակութեան դէմ, զոր 'ի հիմանց կը քայքայէ, ընկերական խաղաղութիւնը և ապահովութիւնը խանգարելով, այլ և ամենամեծ յանցանք է ընդդէմ

Աստուծոյ, որոյ արարածը կ'ոչնչացնէ առանց պատճառի, իրեն կը սեպհականէ իւր ընկերի կենաց իրաւունքը, որ միայն Աստուծոյ կը պատկանի և կամ նոյա, որոյ յանձնած է Աստուած ընկերութեան կամ միաբանութեան բարութիւնը: — Ե. Համարձակ կարող ենք ասել, որ մարդասպանութիւնն է կծկած ամփոփելը չարեր, վասն զի, առ ուռն կը կոխէ մարդկութիւնը, քաղցրութիւնը, մարդասիրութիւնը, բարեպաշտութիւնը և արդարութիւնը, և այս պատճառաւ Աստուած յայտնապէս կ'արգելու մարդասպանութիւնը եւ կը սպառնայ սաստիկ պատիժներ: «Որ հեղու զարիւն մարդոյ, փոխանակ արեան նորա՝ հեղցի արիւն նորա, զի 'ի պատկեր Աստուծոյ՝ արարի ես զմարդն»: Ծննդ. Թ. 6. Չը կայ այնպիսի մեծ յանցանք, որ այնքան սաստիկ խոցէ մարդոյ խիղճը, ինչպէս մարդասպանութիւնը: Եղած են դէպքեր, որ մարդասպանները իրենց խղճի սաստիկ խայթէն ստիպուած՝ եկեր են դատաւորին իրենց յանցանաց համար, յուսալով որ պատժուելով կարող են ազատիլ խղճի խայթոցէն:

Աստուած մարդասիրութիւնն ար-
դիլելով՝ կ'արգելու միանգամայն ամեն
բան, ինչ որ կարող է տանիլ դէպ 'ի բռ-
պանութիւն, ինչպէս են, բռնակալու-
թիւն, ոխ եւ ատելութիւն, և այլն։
Աստուած կը քննէ արդարը և մեղաւո-
րը և կ'ատէ այն մարդը, որ բռնութիւն
կը սիրէ։ Աստուած կ'արգելու նմանա-
պէս անարգական խօսքերը, կռիւը, վէ-
ճը, ատելութիւնը, նախանձը, բարկու-
թիւնը և վրէժխնդրութիւնը. վասն զի
այս օրինակ զգացումները կարելի է հա-
մարիլ ճանապարհ դէպ 'ի մարդասպա-
նութիւն։ Յիսուս Քրիստոս յայտնապէս
կ'ուսուցանէ և կը յանդիմանէ Եբրայե-
ցի դպիրները, որոնք թիւրած էին այս
վեցերորդ պատուիրանի իմաստը, յա-
ւելցնելով իրենց մեկնութիւնը թէ՝ ով
որ կը սպանանէ՝ արժանի է պատժոյ դա-
տաւորին. « Լուարուք զի ասացաւ ա-
ռաջնոցն՝ մի՛ սպանանիցես. զի որ սպանա-
նիցէ՝ պարտաւոր լիցի դատաստանի ».
որպէս թէ մարդասպանութեան գործը
միայն արգիլուած է և արժանի է պատ-
ժոյ դատաւորին. իսկ Փրկիչը կը յաւե-
լու ասելով. « Այլ ես ասեմ ձեզ, թէ

ամենայն որ բարկանայ եղբօր իւրում տարապարտուց՝ պարտաւոր լիցի դատաստանի, և որ ասիցէ ցեղբայր իւր՝ մորոս, պարտաւոր լիցի գեհենի հրոյն »։ Մատ. Ե. 22-23։ Յովհաննէս առաքեալն մարդասպան կ՚անուանէ եղբայրատեացը. «Ամենայն որ ատեայ զեղբայր իւր՝ մարդասպան է »։ Ա. Յով. Գ. 15։ Ատելութիւնը մարդասպանութիւն է Աստուծոյ առջեւ. վասն զի նա կը տեսնէ մեր սիրտը և ահա՛ սիրտն է, որ աւելի սպանութիւն կը գործէ, քան թէ ձեռքը։ Ով որ իւր եղբայրը կ՚ատէ, նա խաւարի մէջ է, կ՚ասէ Յովհաննէս առաքեալը, վասն զի խաւարէն կուրացած լինելով՝ չը գիտէ թէ ո՛ւր կ՚ընթանայ։ «Իսկ որ ատեայ զեղբայր իւր, ՚ի խաւարի է և ընդ խաւար շրջի, և ո՛չ գիտէ յո՞ երթայ, զի խաւարն կուրացոյց զաչս նորա»։ Ա. Յով. Բ։ 11։

Բարկութեան մասին պէտք է ասել, որ նա է բնական շարժումն սրտի, որ առանձին կապ ունի մեր բնութեան հետ, և կը բորբոքէ զմեզ, երբ կը տեսնենք որ և իցէ անարժան գործ, կամ չարութիւն, թէ՛ մեր հասուցած և թէ՛ այ-

լոյ։ Աստուած խիղճին ընդունակի ստեղ-
ծած է զմեզ այս զգացողութեան մէջ,
որպէս զի ամէն առթիւ կերպով կարե-
նանք ցոյց տալ մեր դժգոհութիւնը ա-
մէն չար գործքի դէմ և զինուորինք մեր
հոգւոյ բոլոր զօրութեամբ։ Բարկու-
թիւնը գովելի է, երբ մեր անձնական
օգտին դպչելէն չ'է յառաջացած։ Նա,
եթէ օրինաւոր է, կը պահէ զմեզ խաղա-
ղութեան մէջ և սաստիկ կը շարժէ ընդ-
դէմ որ ընդդիմանանք ամեն բանի, ինչ
որ ներհակ է Աստուծոյ փառացը և ըն-
կերի օգտին։ Այսպէս էր Մովսէս մար-
գարէի բարկութիւնը, որ Իսրայելացւոց
կռապաշտութիւնը տեսնելով՝ խորտա-
կեց օրինաց տախտակը։ Այսպէս էր և
մեր Փրկչի զայրոյթը, որ լումայափոխնե-
րու սեղանները ցրուեց և ամենքը տա-
ճարէն դուրս հանեց, ասելով. «Տունն
իմ՝ տուն աղօթից կոչեսցի և դուք ա-
րարէք զդա այրս աւազակաց»։

Բայց բարկութիւնը ապօրինի է, երբ
շարժուած է առանց արդար պատճառի
և կամ՝ թեթև բաներու համար։ Ապօ-
րինի է գործեալ, երբ վրէժին ծայրը
զայրանալով՝ հակառակ կը գործէ ար-

գարութեան և մարդասիրութեան ։ Ապօրինի է վերջապէս, երբ երկար ժամանակ կը տեւէ և ատելութեան կը փոխուի ։ Պօղոս առաքեալն բարկութիւնը զանազանելով՝ այսպէս կ'ասէ . " Բարկանա՛յք, և մի՛ մեղանչէք . արեգակն 'ի վերայ բարկութեան ձերոյ մի՛ մտցէ ": " Անողորմ է սրտմտութիւն եւ սաստիկ է բարկութիւն, այլ նախանձ և ոչ ինչ ժուժէ կեալ ": Եփես. Դ. 26. Առակ. Իէ. 4։

Բարկութիւնն է տեսակ մի կատաղութիւն, որ կարող է մինչեւ անգամ մահ պատճառել բարկացողին և առողջութեանը վնասել ։ Նա սարսափելի նշաններ կը թողու բարկացողին վրայ, կը շփոթէ մարդոյ միտքը, կը խլացնէ և չը թողուր խրատուց անսալ ։ Պօղոս առաքեալը բարկութենէ կը զգուշացնէ, որպէս զի մարդ ժամանակ ունենայ սիրել ընկերը ։ " Ամենայն դառնութիւն եւ բարկութիւն և սրտմտութիւն և աղաղակ և հայհոյութիւն բարձցի 'ի ձէնջ, ամենայն չարութեամբ հանդերձ ": " Լերուք ընդ միմեանս քաղցունք, գթածք, շնորհել միմեանց, որպէս և Աստուած Քրիստոսիւ շնորհեաց մեզ ": " Գիտաս

չէք. եղբարք իմ սիրելիք. եղիցի ամենայն մարդ երագ առ 'ի լսել և ծանր առ 'ի խօսել եւ ծանր առ 'ի բարկանալ. զի բարկութիւն մարդոյ զարդարութիւն Աստուծոյ ոչ գործէ »։ Եփես. Դ. 31—32։ Յակ. Ա. 19—20։

Մարդ պարտական է զգուշանալ և պահել իւր անձը ամեն անիրաւ և չափազանց բարկութենէ, որուն համար պարտաւոր է հետեւեալ պայմանները կատարել. — Ա. Հեռանալ ամեն բանէ, ինչ որ կարող է բարկութեան պատճառ կրքերը բորբոքել. ինչպէս են՝ վէճ, գինի, ընկերութիւն վատ մարդկանց. և այլն։ « Մի՛ լինիր ընկեր առն բարկացողի եւ ընդ բարեկամի զայրացողի մի՛ բնակիր, գուցէ ուսանիցիս զճանապարհս նորա ։ առնուցուս խեղդ անձին քում »։ Առակ. ԻԲ. 24։ — Բ. Օրէնք և կանոն դնել իւր անձին՝ բարկութեան առաջին շարժումին բնաւ չը հետեւելու, եւ առաջին յուզման միջոցին ինքզինքը զսպելու եւ խորհելու յարմար առարկայ գտնել։ — Գ. Առաջուց վարժեցնել իւր անձը բարեխոհութեան, սանձել անձնասիրութեան զգացմունքները եւ իշխող լինել

իւր անձին ։ — Դ․ Ուսանելով մեր Փրկչէն՝ լինիլ հեզ և խոնարհ սրտիւ․ « Ուսարուք յինէն, զի հեզ եմ եւ խոնարհ սրտիւ․ » ։ Մատ․ ԺԱ․ 29․ — Ե․ Խնդրելով Աստուծմէ որ օրհնէ մեր աշխատանքը, պարգեւէ մեզ շնորհք և հոգի հեզութեան և խոնարհութեան, որով կարողանանք պահպանել զմեզ ամեն ապօրինի և չափազանց բարկութենէ ։

Վրէժխնդրութիւնը բացարձակապէս արգիլուած է Աստուծմէ ։ Վրէժխնդրութիւնը պէտք չէ շփոթել անձի արդար պաշտպանութեան հետ ։ Վրէժխնդրութիւնն է չարիք հատուցանել ընկերին, որ արգիլուած է աստուածային օրէնքով ։ « Մի՛ զանձանց վրէժ խնդրէք, սիրելիք, այլ տուք տեղի բարկութեան ։ Քանզի գրեալ է՝ իմ է վրէժխնդրութիւն եւ ես հատուցից, ասէ Տէր » ։ Մի՛ չար փոխանակ չարի հատուցանել, կամ բամբասանս ընդ բամբասանաց, այլ ընդհակառակն օրհնել, զի յայս իսկ կոչեցարուք, զի օրհնութիւն ժառանգիցէք » ։ Սորա համար օրինակ ունիմք մեր Փրկիչն ․ « Որ բամբասեալ և ոչ փոխարինէր բամբասանօք, չարչարեալ

եւ ո՛չ պահէր սպառնալիս, բայց իրաւանց մատնէր դատաւորին »: Հռով. ԺԲ. 19: Ա. Պետ. Գ. 9: Բ. 23:

Եբրայեցւոց վարդապետներէն ումանք կը թոյլատրէին վրէժխնդիր ըլլալ ըսելով: « Ակն ընդ ական եւ ատամն ընդ ատաման »: Բայց դպիրները թիւր կը մեկնէին այս խօսքերը, որովհետեւ այս օրէնքը միայն տրուած էր դատաւորներուն, որ արդարութեամբ պատիժ դնեն իբրեւ պատուհաս. Ելից ԻԱ: Անհատ մարդկանց երբեք իրաւունք տրուած չէր ակն ընդ ական եւ ատամն ընդ ատաման փոխարինելու; Ինչպէս չարամտութեամբ կը մեկնէին դպիրները, որուն համար եւ Յիսուս կը յանդիմանէր եւ կը պատուիրէր՝ համբերել եւ խաղաղութեան համար ամեն նեղութիւն կրել. « Այլ ես ասեմ ձեզ, մի կալ հակառակ չարին, այլ եթէ ոք ածիցէ ապտակ յաջ ծնօտ քո, դարձո՛ նմա եւ զմիւսն »: Մատ. Ե. 39: Մէկ վրէժխնդրութիւն կայ միայն, որ թոյլատրուած է քրիստոնէին, այն է չարին՝ բարիով հատուցանել, փոխանակ թշնամութեան փոխարէնը՝ լաւութիւն առնել. « Այլ եթէ քաղցեալ իցէ թշնամին քո՝ հաց տուր

նմա և եթէ ծարաւի՝ ջուր տուր նմա, զայս արարեալ՝ կայծակունս հրոյ կուտեսցես ՚ի գլուխ նորա»: «Մի յաղթիր ՚ի չարէն, այլ յաղթեա բարեաւն չարին»: Հռով. ԺԲ. 20–21: Պարտիք հետեւիլ առաքելոց օրինակին, որոնք հաւատարիմ մնալով իրենց վարդապետին հրամանին՝ կարողացան ասել. «Բամբասէին զմեզ՝ օրհնէաք, հալածէին՝ յանձն առնուաք, հայհոյէին՝ աղաչէաք, իբրեւ աւակ նշաւակի եղաք ամենայն աշխարհի՝ ամենեցուն փարթելի լինել մինչեւ ցայժմ»: Ա. Կոր. Դ. 12: Յիսուս կ՚աղօթէր իր հալածիչներուն համար. «Հայր, թող զոցա. զի ոչ գիտեն զինչ գործեն»: Աստուած իւր ողորմութիւնը կը սփռէ ամենուն վրայ. «Զի զարեգակն իւր ծագէ ՚ի վերայ չարաց և բարեաց և ածէ անձրեւ ՚ի վերայ արդարոց և մեղաւորաց»: Ղուկ. ԻԳ. 34: Մատթ. Ե. 45:

Վրէժխնդրութիւնը արգիլուած է հետեւեալ պատճառներով. — Ա. Վասն զի հակառակ է համբերութեան և մարդասիրութեան, որով պատուիրուած է զերապանցել քրիստոնեայն: — Բ. Վասն զի վրէժխնդրութեան միջոցները կապուած

են անիրաւութեան հետ ։ Մարդը կարող չէ դատաւոր լինիլ իւր գործքերուն , որովհետեւ սովորաբար կը մեծացնէ եւ կը ստուարացնէ իրեն հասած անարգանքները եւ չարիքները ։ Այս պատճառաւ է , որ հիմնուած են դատարանները , որպէս զի անաչառ մարդկանց ձեռքով քննութիւն եւ վերջացնեն ամէն դատեր ։ Նոքա են որ Աստուծոյ կողմէն կարգուած են անիրաւները պատժելու եւ արդարներուն իրենց հատուցումը տալու ։ — Գ ․ Վասն զի վրէժխնդրութիւնը կը շփոթէ ընկերական կեանքը եւ խռովայոյզ կրից ասպարան կը դարձնէ ։ — Դ ․ Վրէժխնդրութեան մէջ թշնամութիւնը , ատելութիւնը եւ անիրաւութիւնը կ'արմատանան հասարակութեան մէջ , մինչդեռ , եթէ մենք չարին բարի հատուցանէինք , պիտի յաղթէինք խաղաղութիւնը թագաւորեցընել եւ մեր թշնամեաց սիրտն անգամ ամեզ գրաւել ։ Այս կամքի հաւանեցնել Պօղոս առաքեալն ասելով ․ « Եթէ քաղցեալ իցէ թշնամին քո , հաց տուր նմա , եւ եթէ ծարաւի՝ ջուր տուր նմա , զայս արարեալ կայծակունս հրոյ կուտեսցես ի գլուխ նորա » ։ — Ե ․ Վրէժխնդրութիւ-

նը արգիլուած է, վասն զի, վէճխնդրութիւնը կը թշուառացնէ զվէճխնդիրըն, ծանր և սխալ զգայմանց յղացանելով նորա հոգին, մինչդեռ սէրը և ներողութիւնը ուրախութեամբ կը լցուցանեն: — Զ. Վրէժ չառնուլն ամենուէն փոքրոգութիւն չէ. Իսկ ընդհակառակն նա որ վրէժ կը խնդրէ, յայտնապէս կը ցուցնէ ; որ իւր անձը մատնուած է թշնամութեան և յաղթուած է 'ի չարէն: Թէև դեռ 'ի սկզբան դժուար կ'երևայ մեզ յաղթել մեր դէմ եղած անիրաւութեանը, բայց իրաւ մեծ առաքինութիւն է ներել թշնամւոյն, շարժել զնա ներելով մեծահոգութեամբ և կրօնական վեսեմ զգացմունքէ:

Երբ Աստուածաշունչը կ'արգելու վրէժխնդրութիւնը, պատուիրելով իմանալ որ վրէժ առնուլն հակառակ է անձին յարգելի և մարդկային կրօնական զգացմանց և ուսեալ կը վճարէ վրէժխնդրութենէն, բայց թէ փոխուոյ ներելակուածին:

Վեցերորդ պատուիրանը կ'արգելու նախանձաւորներ մեծամասնութիւնը (Ցովէլ), որ նոյներէս օրինաւորութեան կը հանձնարարի, վասն զի այս դրօշակութեան ու թէ

մարդ. Թերթերը կը պաշտպանեն յարձակողին դէմ, այդ կ՚որոշէ իր Թշնամին և ի մենաշնորհութեան կը հրաւիրէ ։ Մենաշնորհութեան մէջ գտնուած անձը զօրութիւնը և ատելութիւնը լաւ հասկնալու համար՝ հարկ է հետեւեալ քանի մի դիտողութիւնները աչքի առաջ ունենալ ։ — Ա. Մենաշնորհութիւնը համեմատութեան չափի պատճառ հետ և շատ անգամ անհեթեթ անարդարութիւնը կամ անպատուութիւնը կը պատժուի մահուամբ ։ — Բ. Ո՛րչափ անիրաւ հատուցումն է այն հատուցումը, որ ոչ թէ խրատելի է, որ դատը կը վճռէ, այլ ոյժը կամ զօրեղութիւնը, որով շատ անգամ անմեղը մահով կը պատժուի ։ — Գ. Ի՞նչ կարող է այնպէս հակառակ լինել ընկերական կեանքին եւ չափթել համաձայնութեան անդորրութիւնը, ինչպէս խնդրականալ զրաւելն իր և կամ իր ընկերի կեանքը ։ — Դ. Հին աշխարհի լուսաւորեալ եւ խնդրական ազգաց մէջ անմեղեւ մենաշնորհութիւն չը կար, այլ նոքա պատուի կը համարէին միայն արեանց հնազանդեցին և հայրենեաց համար արիւն թափել ։ Մենաշնորհութեան ու-

վարութիւնը յառաջած է վայրենի եւ
բարբարոս ազգերէ։ Նոցա դատաւորը
այնպէս կը կարծէր՝ թէ Աստուած կը մի-
ջամտէ մարդկանց կռուին եւ կը զօրացը-
նէ արդարը՝ մեղաւորին յաղթելու։ Իսկ
մեր ժամանակին մէջ մենամարտութիւ-
նը հակառակ է օրինաց, հակառակ է կը-
րօնքի եւ հակառակ է ընկերական կամ
միաբանական կենաց։ Մենամարտու-
թեան առաջարկութիւնը չընդունելով
շատ անգամ ամենեւին չը կորուսաներ
մարդ իւր պատիւը, եթէ կանխապէս
հաստատ եւ քաջ գործքերով ցուցած է,
որ իւր վրայ ամենեւին ցածութեան եւ
թուլամորթութեան նշան չը կայ։ Երբ
պարզապէս կը յայտնէ, որ ինքը կը մեր-
ժէ մենամարտութիւնը իւր խղճմտանքի
համոզմամբ եւ պատրաստ է իւր անձը
պաշտպանել յանկարծ յարձակողին դէմ
այն ժամանակ ամենեւին անպատուու-
թիւն չը կայ։ Մանաւանդ որ հասարա-
կութեան կարծիքը այժմ խիստ պար-
զուած է մենամարտութեան նկատմամբ։
Շատ խոհեմ եւ իմաստուն օրէնքներ հը-
րատարակուած են զանազան տէրու-
թեանց եւ ժողովրդոց մէջ մենամարտու-

Թիւնը գաղրեցնելու համար, ինչպէս Հիւսիսային Ամերիկայի և Անգլիոյի մէջ։ Երբ մարդ կը վարուի քաղցր չափաւորութեամբ և խոհեմութեամբ, առանց դիպչելու այլոց պատուոյն և առանց ունայն բանի համար ուրիշներէն նեղանալու, այն ժամանակ կրնայ է շատ ծանր պարագաներէ հեռանալ. իւր պարտաւորութեան սուրբ զգացումն եւ ունայն պատուասիրութիւնը իրար հետ չը շփոթել եւ այսպէս աւելի աղէկ վարմունք ունենալ։ Եթէ մեղ համար անպատուութիւնը շատ ծանր է, դարձեալ պարտինք համբերել Աստուծոյ սիրոյն և մեր պարտաւորութեան համար, բայց խնամելով, որ աշխարհիս մէջ ինչպէս սուտ պատիւ կայ, նոյնպէս կայ և սուտ ամօթ։ Աշխարհը չոր հոգի է չը րժեալ, իւր իշխանութեամբ ինչպէս կամի այնպէս կը բաժանէ գովեստը և պարսաւը, պատիւը եւ անարգութիւնը, բայց այս կերպով մեղ աւելի մեծ կը տայ նախատինքն առաքինութեան համար, ինչպէս և կրօնքի համար։ Այս նախատակութեամբ մենք ժառանգորդ կը լինինք Քրիստոսի անարգանացը։ Բայց նախա-

ստանալը եւ կը հալածուինք արդարու-
թեան համար, մեզ մխիթարելով Փրկի-
չի սոյն մխիթարիչ խօսքը. «Երանի որք
հալածեալք լիցին վասն արդարութեան,
զի նոցա է արքայութիւն երկնից»: Մատ.
Ե. 10:

Այսպէս ուրեմն մենք պահել եւ պաշտպանել մեր ընկերին կեանքը, բարի խորհրդով, օգնութեամբ եւ առհասարակ ջերմեռանդութեամբ սիրելով. վասն զի Քրիստոնէի համար՝ չը սպաննելը՝ կը նշանակէ սիրել:

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

«Մի՛ շնար»:

Այս պատուիրանքով Աստուած կ'արգիլէ շնանալն, որ է կորուսանել այն հաւատարմութիւնը, զոր այր եւ կին խոստացած էին սուրբ եւ անխախտ պահպանել, ուխտելով ամուսնութեան սուրբ կապով:

Շնութիւնը մեծ յանցանք է, վասն զի կը քակէ Աստուծոյ անուամբ կա-

տարածուած սուրբ խօսուածը ։ Ծնութիւ-
նըն է ուխտազանցութիւն, վասն զի տա-
ռոն կը կոխէ ամուսնական հաւատար-
մութեան սուրբ ուխտը ։ Այս անհաւ-
ատարմութիւնը ունի սոսկալի հետե-
ւանքներ, որ է ամուսնական կռիւ, բա-
ժանումն, վէճ, ատելութիւն, անհա-
մաձայնութիւն, որով ընտանեկան խա-
ղաղ կեանքը կը խանգարուի, կը չփո-
թուի, շատ անգամ գործքերը կը դադ-
րին, զաւակները անխնամ կը մնան եւ
անսնունդ ։ Ծնութիւնը աղբիւր կը դառ-
նայ ստութեան, նախանձ եւ ատելու-
թիւն կը գրգռէ, որոնցը կը խստացնէ
եւ շատ անգամ մահուան պատճառ կը
լինի ։ Եթէ այս սոսկալի յանցանքը սո-
վորական դառնայ հասարակութեան մէջ,
իսկոյն ընկերականութեան հիմունքը կը
քայքայի և կորստեան կը մատնուի ։ Աս-
տուած հրամայած է Հին օրինաց մէջ, որ
շնացողը մահուամբ պատժուի ։ "Եւ այր
եթէ շնասցի ընդ առնակնոջ, կամ շնաս-
ցէ ընդ կնոջ ընկերի իւրոյ՝ մահու մեռ-
ցի, և շնացողն և շնացեալն" ։ Ղեւտաց.
ի. 10 ։ Պօղոս առաքեալն կը յայտնէ,
որ շնացողները կարող չեն Աստուծոյ ար-

քայութիւնը ժառանգել. «Ո՛չ պոռնիկք, ո՛չ շունք . . . զարքայութիւնն Աստուծոյ ոչ ժառանգեն»: Ա. Կոր. Զ. 10. «Պատուական է ամուսնութիւն ամենեւին և սուրբ անկողին, բայց զշունս եւ զպոռնիկս դատէ Աստուած»: Եբր. ԺԳ. 4: Յովսէփ Գեղեցիկը լաւ կըրցաւ թէ ի՞նչ չար հետեւանքներ ունի շնութիւնը, ուստի երբ կը բռնաբարուէր, աղաղակեց. «Զիա՞րդ առնիցեմ զբանս զայս չար և զմեծ, և մեղանչիցեմ առաջի Աստուծոյ»: Ծնն. ԼԹ. 9: Յոյժ մեծ եւ սաստիկ պատժոյ արժանի յանցանք կ՚անուանէ շնութիւնը կամ պոռնկութիւնը. «Զի պղծութիւն և անժուժ բարկութիւն է պղծել զկին առն»: Յոբ. ԼԱ. 11.

Մի՛ շնար պատուիրանով արգիլէք Հասկնալ նոյնպէս ամեն անառութիւն և անմօթալի կարգակցութիւն, որ արտաքոյ է ամուսնական սրբութեան, ամեն անառակ պղծութիւն, ամեն դարչութիւն, ամեն ցոփութիւն, ամեն պագշոտի գործ, ամեն անպարժան խօսք եւ վավաշ խորհուրդ, որոնք հակառակ են սրբութեան և պարտուց:

Յիսուս Քրիստոս յայտնապէս կ՚ա-

սուցանէ՝ Թէ որչափ պէտք է զգուշանալ յանցաւոր ցանկութենէ. «Լուարուք ապաքէն, զի ասացաւ առաջնոյն՝ մի՛ շնար. բայց ես ասեմ ձեզ՝ Թէ ամենայն որ հայի 'ի կին մարդ առ 'ի ցանկանալոյ նմա, անդէն շնացաւ ընդ նմա 'ի սրտի իւրում»։ Մատ. Ե. 27_28։ Պօղոս առաքեալն կը դատապարտէ ամեն տեսակ անսրբութիւն և անունը տալէն անգամ՝ կը զգուշացնէ. «Այլ պոռնկութիւն և ամենայն պղծութիւն, կամ ագահութիւն անուանեսցի մի՛ 'ի միջի ձերում, որպէս և վայել է սրբոց, և զազրութիւն, կամ խօսք յիմարութեան, կամ խեղկատակութիւն, որ ոչ վայել է, այլ մանաւանդ գոհութիւն»։ «Իբրեւ 'ի տուընջեան զգաստացեալք շրջեսցուք, մի՛ անառակութեամբք և արբեցութեամբք, մի՛ խառն անկողնովք և պղծութեամբք, և մի՛ նախանձու և հակառակութեամբք, այլ զգեցարուք զՏէր Յիսուս Քրիստոս, և մարմնոյ խնամ մի՛ տանիք 'ի ցանկութիւնս»։ Եփես. Ե. 3_4։ Հռով. ԺԳ. 13_14։ Անսրբութիւնն է աղբիւր զանազան մեղաց և անկարգութեանց, որով մարդ ստութեան կը վարժի և երդմնա

ղանցութեան, կը թողու իւր զաւակնե-
րը, կը խաբէ իւր անձը, ամօթալի վի-
ճակի կը մատնէ և խղճի տառապանաց,
և այսպէս կ'առաջնորդէ դէպ 'ի կորուստ։
Անօրէնութիւնը դառնութիւն կը սեր-
մանէ գերդաստանի մէջ, կը շփոթէ հա-
սարակութեան կարգը եւ խաղաղու-
թիւնը։ Անսուրբ մարդը կը վնասէ իւր
անձին, կը ստրկանայ իւր կիրքերուն, կը
նուաստացնէ իւր հոգին, որոյ հետե-
ւանքն է հիւանդութիւն, թուլութիւն,
ամօթ, անարգանք և շատ անգամ մեծ
թշուառութիւն։ Անօրէնութիւնը կը
թմրեցնէ, կը փոխէ, կը վատթարէ ու
կ'ոչնչացնէ մարդոյ հոգւոյ ընդունակու-
թիւնները, կը ձգէ խաւարի մէջ և կը
մատնէ չար հոգւոյ իշխանութեան, զոր
Քրիստոս կ'անուանէ պիղծ հոգի. «Քանզի
ասէր ցնա, ե՛լ այսդ պիղծ 'ի մարդոյ
այդի»։ Մարկ. Ե. 8։ Անօրէնութեամբ
մարդ կը դժուարացնէ իւր հոգւոյ փր-
կութիւնը և կը պատրաստէ իւր անձին
համար ամօթալի կորուստ, վասն զի
Ս. Գիրքը կը հեռացնէ Աստուծոյ արքա-
յութենէն, ինչպէս շնացողը, նոյնպէս
և պիղծը. «Փախերո՛ւք 'ի պոռնկութենէ,

զամենայն մեղս, զոր և գործէ մարդ, արտաքոյ մարմնոյ իւրոյ է, իսկ որ պոռնկի՝ յիւր մարմին մեղանչէ »: Ա. Կորն. Զ. 18:

Ցնութեան և անսրբութեան հակառակ Ս. Գիրքը կը պատուիրէ մեզ ողջախոհութիւն կամ սրբութիւն սրտի, որ հեռի է ամեն աղտեղութենէ: Ողջախոհ մարդը խօսելու ժամանակ պատկառելի է, գործոց մէջ՝ չափաւոր, հագուստի մէջ՝ պարզամէտ, վարուց մէջ՝ սուրբ, և ընկերականութեան մէջ՝ ակնածելի: Ս. Գիրքը կը պահանջէ մեզմէն ողջախոհութիւն. « Զի են կամքն Աստուծոյ՝ սրբութիւն ձեր, 'ի բաց լինել ձեզ 'ի պոռնկութենէ, գիտել իւրաքանչիւր ումեք 'ի ձէնջ զիւր աման ստանալ սրբութեամբ և պատուով »: Ա. Թես. Ե. 3: « Արդ լոյս էք 'ի Տէր, իբրև զորդիս լուսոյ գնացէք, զի պտուղ լուսոյ ամենայն բարութեամբ է և արդարութեամբ եւ ճշմարտութեամբ »: Եփես. Ե. 8: « Ոչ գիտէք, եթէ մարմինք ձեր՝ անդամք են Քրիստոսի: Արդ՝ առեալ զանդամս Քրիստոսի առնիցէ՞ք զանդամս պոռնկի, քաւ լիցի: Եթէ ո՛չ գիտէք, զի մարմինք ձեր տաճար են Հոգւոյն Սրբոյ,

զոր ունիմք յԱստուծոյ։ Արդ՝ գնոյ գը-նեցայք, փառաւոր արարէք զԱստուած 'ի մարմինս ձեր և յոգիս, որ է յԱստուծոյ»։ Ա. Կոր. Զ. 15–20։

Հետեւելով այս սուրբ կանոններուն՝ պարտաւոր ենք մենք հեռանալ ամեն չարութենէ, յորմէ առաջ կը գայ անսրբութիւն, և այսպէս կարող ենք պահել առողջ հոգի առողջ մարմնոյ մէջ. կարող ենք պահպանել մեր տունը, մեր գործը, մեր հանգստութիւնը, նմանապէս և օգնել ընկերութեան, որ թագաւորէ կարգաւորութիւն և բարոյականութիւն։ Այս ճանապարհաւ կը հաճոյանանք ամենասուրբ Աստուծոյն և կը պատրաստենք մեզ համար երջանիկ յարութիւն։ Միով բանիւ, կը վարուինք ինչպէս իմաստուն մարդ և բարի Քրիստոնեայ, ինչպէս բարեկիրթ քաղաքացի և անմահ էակ։

Ողջախոհութեան մէջ կենալու համար պարտաւոր ենք. — Ա. Հեռանալ ամեն բանէ, ինչ որ կարող է զարթուցանել մեր մէջ վատ խորհուրդներ, չար մտքեր եւ անսուրբ ցանկութիւններ, որպիսի են՝ լկտի խօսակցութիւնք, ըն-

կերակցութիւն չար մարդկանց հետ, վատ առարկայից տեսութիւն, որք ներհակ են ամօթխածութեան, վատ և անօրէն տեղեր յաճախել, անգործութիւն, անժուժկալութիւն, չափազանց ուտել խմել և քնանալ, անպարկեշտ տեսարաններ, երեւակայութիւնը պղտորող գրքերէն ընթերցանութիւն, յաճախ և պարապօրէն այցելութիւն կամ՝ տեսակցութիւն երկու սեռին· խառնու հետ ։ Վասն զի, այս ամենը տեսակ մի ճանապարհներ են, որոնք թէ՛ զգալի և թէ՛ անզգալի կերպով մարդը կը մղեն դէպ 'ի մեղքը, յորմէ պէտք է փախչիլ ։ Յանցանաց պատճառներէն հեռանալով՝ կը հեռանանք նոյն իսկ յանցանքէն ։ Բայց այս ամենը բաւական չէ ։ — Բ. Պարտաւոր ենք գործ դնել ամեն միջոցներ, որոնք կարող են հաստատ պահել զմեզ սրբութեան մէջ, ինչպէս է աղօթքն և աշխատասէր կեանք ունենալ, իշխել ցանկական կրից վրայ, տեսակցիլ առաքինի մարդկանց հետ և ամենէն աւելի Աստուծոյ ներկայութիւնը միշտ մեր աչքին առաջին ունենալ ։ Երբ թագաւորէ մեր սրտին և մարմնին վրայ այն մեծ գա_

ղափարը, որ Աստուած է մեր դատա-
ւորը, նա կ'առնէ անարդարութիւնը և չար
գործքերը, նա կը վարձատրէ ողջախոհը
և կը պատժէ ցանկասէրը. այսու հետեւ
կը զգանք թէ որչափ քաղցր է ողջախո-
հութիւնը և սրբութիւնը: « Պատուա-
կան է ամուսնութիւն ամենեկին և սուրբ
անկողինն, բայց զպոռնիկս և զշնացողս դա-
տի Աստուած »: « Մի՛ ոք զձեզ խաբեսցէ
բանիւք սնոտեօք, զի վասն այսորիկ հեկ
գայ բարկութիւնն Աստուծոյ 'ի վերայ
որդւոցն անհաւանութեան »: Եբր. ԺԳ.
4: Եփես. Ե: 6: Վերջապէս ողջախոհու-
թեան մէջ հաստատ և յարատեւ մնա-
լու միակ միջոցն է միշտ աղօթել և Աս-
տուծոյ օգնութիւնը խնդրել: Վասն զի
նա է, որ կարող է զօրացնել զմեզ ամեն
փորձութեան յաղթելու: Նորա ձեռքն
է մեր սիրտը, և նա է որ կը պահէ եւ
կը պաշտպանէ զմեզ ամեն վատութենէ:

Ամուսնութեան եւ ցանկութեան
վերաբերեալ բաները Ս. Գրոց մէջ շատ
անգամ գործ դրուած են հոգեւոր նը-
կատմամբ, ինչպէս է Աստուծոյ միու-
թիւնը իւր ժողովրդեան հետ, Քրիստո-
սի միութիւնը հաւատացելոց հետ: Ցոյց

հաննէս կ'ըսէ Յայտնութեան մէջ. « Ե՛կ ցուցնեմ քեզ զհարսնն և զկին Գառինին»։ « Կացուցէք փառաւոր զեկեղեցին, զի մի՛ ունիցի ինչ արատ կամ՝ աղտեղութիւն, կամ՝ այլ ինչ յայսպիսեաց. այլ զի իցէ սուրբ և անարատ »։ Յայտ. ԻԱ. 9։ Եփես. Ե. 27։ Այս պատճառաւ ահա, ամեն արտաքին գործ, ամեն խօսք, ամեն սրտի շարժումն, որ հակառակ է ամուսնական խոստման և կը խղէ այն սուրբ կապը ու մարդոյ սիրտը կը խլէ օրինաւոր ամուսինէն՝ ուրիշին տալու համար, կ'անուանի հոգեկան շնութիւն։ Ս. Գրոց մէջ Երբայեցւոց կռապաշտութիւնը կ'անուանի շնութիւն. « Զի պոռնկեցան ըզհետս աստուածոց օտարաց և երկիրպագին նոցա և բարկացուցին զՏէր »։ Դատ. Բ. 17։

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

« Մի՛ շնանար »։

ԱՍՏՈՒԱԾ կը պատուիրէ չը շնանալ, չը պահել կամ չը ծածկել այլոց

պատկանած իրը, հակառակ նոյն կա-
մաց, միւս չը պատճառել ընկերին և չը
զրկել իւր գոյ.քէն ։ Այս յանցանքը, որ
գողութիւն կամ աւազակութիւն կ'ա-
նուանի, պարտիք հասկանալ ընդհա-
նուր առմամբ, առանց զանազանելոյ
անձը, նիւթը և ձևը ։ Ամէն կերպով և
ամէն մարդոյ համար արգիլուած է գո-
ղանալը, յումէն որ լինի, ինչ որ լինի և
ինչպէս որ լինի (1) ։

Հին օրինաց մէջ, այս պատուիրանին
նպատակը, ամենակարեւոր հարկի ըս-
տիպման ժամանակ, քաղցրութիւն կը
տեսնուի ։ Այս քաղցրութիւնք կը վե-
րաբերէր Եբրայեցւոց առանձին հան-
գամանքներուն, ինչպէս որ գրուած է
Օրինաց մէջ. “Եթէ մտանիցես 'ի հուն-
ձս ընկերի քո, քաղիցես ձեռօք քովք
զհասկն եւ մանգաղ մի արկանիցես յոճ
ընկերի քո ։ Եւ եթէ մտանիցես յայգի
ընկերի քո, կերիցես խաղող մինչեւ ցյ
յագել անձին քում, բայց աման մի ա-

(1) Գողութիւն բառը Եբրայեցերէն կ'առնուի Գա-
նաֆ, որ կը նշանակէ որոշ գնել, փախցնել այլոց ստա-
ցուածը՝ պահել կամ ծածկել այլոց անգիտակցու-
թեամբ ։ ։

մնանեցնես »։ Օրէն. ԻԳ. 24—25։ Բայց այս բացառութիւնը կը վերաբերէր միայն Եբրայեցւոց ազգին և ունէր իւր պատճառը՝ նոյն առանձին հանգամանաց մէջ։ Այս բացառութեան հոգին մենք ևս պիտի պահենք քանի մի պարագայից մէջ, երբ կը տեսնենք թէ սաստիկ հարկէ ստիպուած որ և իցէ մարդ կ'առնու մեր սեպհականութիւնը։ Քրիստոնէական կարեկցութիւնը կ'ուսուցանէ մեզ ներողութեամբ դատել այս բանը, որ գուցէ ամենասաստիկ խղճութենէ յառաջ եկած է։ Այս խօսքերը միայն կարեկցութեան համար է, և ոչ թէ իբրեւ կանոն։ Վասն զի՝ ոչ խղճութիւնը, ոչ աղքատութիւնը և ոչ կարօտութիւնը իրաւունք չեն տար գողանալու։ Նոյն իսկ աղքատները պարտաւոր են իրենց ձեռքով իրենց ապրուստը ճարել. «Որ գողանայրն, մի ևս գողասցի, այլ մանաւանդ վաստակեսցէ գործել ձեռօք իւրովք զբարիս, զի բաւական իցէ տալ՝ ում պիտոյ իցէ »։ Եփես. Դ. 28։ Խեղճերըն և կարօտեալները, եթէ իրենց աշխատանքով կարող չեն իրենց բոլոր պիտոյքը հոգալ, պարտաւորեալ են օգնու-

թիւն խնդրել կարողութեան տէր մարդիկներէն։

Գողութիւնը կը համարուի մեծ կամ փոքր, նայելով թէ ինչ է որ կը գողնայ եւ յումմէ՞ կը գողնայ։ Հետեւաբար, գողացող խեղճը կամ աղքատը կարող չէ անմեղ համարուիլ, բայց այնքան յանցաւոր չէ, որչափ գողացող հարուստը։ Յանցանք է, ասացինք, աղքատի գողութիւնը, որովհետեւ կարող է ունենալ վնասակար հետեւանքներ, քանզի գողանալ հարստէն կամ մեծատունէն՝ կը նշանակէ յուսահատեցնել եւ դժգոհեցնել նորա բարերարութեան ոգին, զոր կարող է ունենալ պատուաւոր աղքատաց համար։ Բայց այս յանցանքը աւելի մեծ կը համարուի, եթէ աղքատէն գողացուի, որոյ կորուստը խիստ զգալի է։

Ոչ մի կապակցութիւն, ոչ մի ընկերական յարաբերութիւն կարող չէ արդարացնել այն մարդը, որ առանց այլոց կամքին նոցա սեփականութիւնը կ'իւրացնէ։ Որդիքն անգամ, եթէ առնուն իրենց հօր սեփականութիւնը, պատճառ բերելով թէ օր մի իրենց ժառանգ

գութիւն պիտի մնայ, դարձեալ կարող չեն արդարանալ, եթէ առանց հօր գիտութեան եւ համաձայնութեան գործած են: «Որ մերժէ զհայր իւր կամ ըզմայր և համարի չմեղանչել, կցորդ է նա արանց ամբարշտաց»: Առակ. ԻԸ. 24: Այսպիսի որդին կը կորուսանէ ծնողաց վստահութիւնը և երախտեաց փոխարէն կը հատուցանէ ապերախտութիւն: Այս կը վերաբերի նմանապէս ծառաներուն և մշակներուն, որոնք ծածուկ կ'իւրացընեն իրենց տէրոջ որ և իցէ գոյքը: Կը վերաբերի նմանապէս այն մարդկանց, որոնք կ'աշխատեցնեն ծառաները կամ գործաւորները և աշխատանաց վարձէն կը զրկեն:

Այն մարդիկը, որոնք անիրաւաբար կը վարուին հասարակութեան դէմ եւ յօժարութեամբ չեն վճարեր տէրութեան կամ կառավարութեան հարկը, որոնք կը փախչին պարտաւորութենէ և ընդհանուր օգտի համար եղած աշխատութենէ, շատ մեծ մեղաւորութեան մէջ են: Այս վարմունքը եւս տեսակ մը գողութիւն եւ յանցանք է, որովհետեւ կընդդիմանայ ընկերականութեան. և կը

խռովէ ու կ'ոչնչացնէ հասարակութեան կարգաւորութիւնը ։ Մեր Փրկիչը կը պատուիրէ որ մաքուր խղճմտանքով վճարենք մեր պարտքը. «Երթայք տուք ըզկայսերն՝ կայսեր և զԱստուծոյն՝ Աստուծոյ »: «Արդ՝ հատուցէք իւրաքանչիւր զպարտս, որում զհարկն՝ զհարկն »: Մատ. ժԳ. 7 ։ Հռով. ժԳ. 7 ։

Ընդհանրապէս ամեն գողութիւն արգիլուած է, բայց գողցուած նիւթին և տարիքային համեմատութեամբ՝ յանցանքն ալ մեծ կամ փոքր կը համարուի ։ Օրինակի համար, առանց տրուած եւ պահ տրուած իրը գողնալն խիստ մեծ յանցանք է, որովհետեւ գողութեան հետ ուխտազանցութիւն և երդմնազանցութիւն ալ խառնուած է ։ Նմանապէս մեծ յանցանք է հասարակութեան վերաբերեալ կամ հասարակութենէն յանձնուած իրեղէնը գողնալ, ինչպէս են, բարեպաշտութեան, հաւատոյ եւ մարդասիրութեան համար որոշուած իրեղէնները կամ գումարները ։ Այսպէս ալ գողութիւնը համարուած է սրբապղծութիւն ։ Սրբապղծութիւն է նմանապէս այն մարդկանց արարքը, որոնք

կարօտութիւն չունին և ողորմութիւն կը խնդրեն, վասն զի այս եղանակաւ կը զրկեն ճշմարիտ կարօտեալները ողորմու-թիւն ստանալէ ։

Գողութիւնը զանազան կերպերի կամ անուաններ ունի, ինչպէս է՝ ուժով կամ բռնութեամբ գողանալ. օրինաց կամ արդարութեան դիմակով գողանալ, եւ այլն եւ այլն ։ Բայց առհասարակ ամէն կերպերն ալ արգիլուած է ։ Բուն գողու-թիւնը, որ աւազակութիւն կամ յա-փշտակութիւն կը կոչուի, ամէն ժա-մանակ պատժով դատուած և դատապար-տուած է օրինաց առջեւ ։ Այս կարգի գողերուն կը պատկանին նաեւ այն մար-դիկը, որոնք առ չարն գործ կը դնեն հաւատարմութեան կամ կառավարութե-նէն իրենց յանձնուած կամ հաւատա-ցած իշխանութիւնը և ծառայութիւնը, որոնք փոխանակ պաշտպանելու՝ կը նե-ղեն խեղճերը, աղքատները, ծանր զո-հողութիւններ. կը բարդեն հասարակաց վրայ և կը զրկեն ծառաները և մշակնե-րը իրենց արդար վարձքէն, որ խիստ մեծ մեղք է ։ Ս. Գրոց խօսքով. «Աշխա-տաւորի վարձք մշակաց, որք գործեն զան-

դլա ձեր, առ ձեզ են, զրկեալն 'ի ձէնջ աղաղակէ և բողոք հնձողացն եհաս յա-կանջս Տեառն զօրութեանց»: Յակ. Ե. 4: Վա՜յ կը կարդայ Երեմիա մարգարէն զըր-կողներուն վրայ. «Ո՜հ, որ շինէ զտուն իւր և ոչ արդարութեամբ եւ զվերնա-յարկս իւր և ոչ իրաւամբք, եւ 'ի մեր-ձաւորէ իւրմէ գործի նմա գործ ձրի, և զվարձս նորա ո՛չ հատուցանէ նմա»: Ե-րեմ. ԻԲ. 13: Մի՛ հարստահարեր զտը-նանկն, վասն զի աղքատ է և մի՛ անար-գեր զտկարն 'ի դուրս»: Առակ. ԻԲ. 22:

Գողութեան կերպը բազմատեսակ է: Ամեն տեսակ բռնութիւն ու խաբէու-թիւն առնելու եւ ծախելու մէջ, փոխ առնելու և փոխ տալու մէջ, ամեն զըր-կողութիւն, ամեն խարդախութիւն չա-փելու, կշռելու, ձեւելու մէջ, ամեն անհաւատարմութիւն դաշնակցութեան մէջ, անխղճաբար կրկնապատկութիւն իւր շահուն, միամիտ մարդիկ խաբել և մէկին տեղ՝ երկու առնուլ, անիրաւու-թիւն իրաւանց և վէճի մէջ, վատ վա-ճառքը՝ լաւի տեղ անցնել, միով բանիւ, ամեն տեսակ շահամոլութիւն, զոր չ՚ը-նէք ուզեր, եթէ այլք մեր դէմ գործէ-

քն , այս ամենը կ՚անուանի Գողութիւն ։ « Այսպս թէ փառաւորեցէք զք փառօք ընկերի իւրում և սատանայի յընկերէ իւրմէ , մի՛ նեղեսցէ այր զընկեր իւր » Ղեւտ. ԻԵ. 14 ։ « Մի՛ առնէք անիրաւութիւն ՚ի դատաստանի , ՚ի չափս և ՚ի կշիռս և ՚ի զոգրս և կշիռք արդարք և չափք արդարք » ։ Ղեւ. ԺԹ. 35—36 ։ « Մի՛ զանց առնել և զրկել յիւրում խնդրոյ մի զեղբայր իւր՝ քանզի Աստուած վրէժխնդիր է ՚ի վերայ ամենայնի այդ որպիսի » ։ Ա. Թես. Դ. 6 ։ Յակոստութեան համար եւս կարող ենք ասել , որ արդարութեան սահմանէն դուրս չափազանց ոսկւոյ պահանջելը՝ դարձեալ գողութիւն է ։ Ո՞րչափ նախատինք , ամօթ եւ անգթութիւն է մեզ համար , երբ մեր ընկերը նեղութեան և դժբաղդութեան տարակուսած , եւ կամ վնաս վարմունքէ և յիմարութենէ ձարահարութեան դուռը հասած , մեզ կը դիմէ փոխ առնելու , և մենք տոկոսը տոկոսի վերայ դնելով , կողոպտելով , տունէ և կայքէ զրկելով կը հարստանանք և անգթաբար մեր ընկերը դէպ ՚ի կորուստ կը տանինք ։ Այս տեսակ օգնութիւն կարծուած վարմունքը աւազակութենէ

վատԹարացած է ։ Նշանաւոր է այն մար-
դը, որ Դաւիթ մարգարէին ասածին
պէս. «Զարծաթ իւր 'ի վարձու ոչ ետ
և կաշառս 'ի վերայ անպարտից ոչ առնու,
որ զայս արասցէ, նա մի' սասանեսցի յա-
ւիտեան»։ Սաղ. ԺԴ, 5։ Աշխարհի գողու-
Թեան կարգը կը համարուի նաև այն
արարքը, երբ մարդ, առանց տիրոջ կա-
մաց կամ գիտութեան, կը պահէ կամ
կը ծածկէ նորա որ և իցէ ստացուածը,
կամ բան մի կը գտնէ և ծածկելով` կ'իւ-
րայնէ առանց նայելու` որ տէրը կը
փնտռէ և կամ կը պահանջէ։ Գողութիւն
է նմանապէս, երբ մարդ ուրիշի գող-
ցածը կը պահէ, Թէև գիտէ որ գող-
ցուած է, կամ անիրաւութեամբ ժո-
ղովուած։ Վերջապէս, երբ մենք կ'ու-
րանանք տալու` ինչ որ պարտաւոր ենք,
և կամ հնարքներ կը հնարենք, որ չը
տանք, այս մեր անմիտ հնարագիտու-
Թիւնը դարձեալ գողութիւն է։ Այս
պատուիրանը կ'արգելու նմանապէս ա-
մեն վնաս, որ կը հասցնենք մեր ընկերին
առանց մեր անձնական օգտի. օրինակի
համար, կամ նորա ապրանքը կը փչա-
ցնելով, կամ մեր ձեռքէն եկած օգ-

նութիւնը պաշտելով, և կամ փառանդաւ-
ւոր միջնակին անտաշաղերը մնելով. Առ
հասարակ ամէն գործողութիւն, որոյ
հետ կապուած է անհամատարմութիւն
և չար կամք, թէ աշխատութեան մէջ,
թէ ուրիշներուն խոստացած և անկատար
թողած ծառայութեան մէջ, թէ մշակաց
և ծառայից անհոգութեան և թուլու-
թեան մէջ, այս ամէնը գողութիւն կը
համարուին: Անիրաւութիւնը, գողու-
թիւնը պաշտպանելը, գողունի իրաց
բաժանարար կամ բաժանորդ գտնուի-
լը, Սողոմոն իմաստունի ասածին պէս,
կը նշանակէ հոգին ատել. «Որ բաժա-
նակից լինի գողոյն՝ ատեայ զանձն իւր»:
Առակ. ԻԹ. 24:

Գողը ո՛չ միայն անիրաւ է ընկերա-
կանութեան մէջ, որ պէտքերը կը հասցնէ
այլոց և շատ անգամ՝ մեծ նեղութեան
մէջ կը ձգէ, այլ և ապստամբ է աստ-
ուածային նախախնամութեան դէմ, ո-
րոյ հոգացողութիւնը եւ խնամքը կ'ու-
րանայ. ապստամբ է հասարակութեան
դէմ, որ միայն փոխադարձ վստահու-
թեան մէջ կը կայանայ աշխատանաց պը-
տուղը խաղաղութեամբ: Գողութիւնը

յայտնապէս կը քանդէ սիրոյ իրաւունքը և միացած է բազմաթիւ մեղքերու հետ։ Գողութեանց մեծ դժուարութեան կ'ենթարկուի նոյն իսկ գողը, հեռանալով պատուաւոր և բարի մարդկանց ընկերակցութենէն, որոնք համարձակ կարող են ասել. Մենք ոչ ոքի զրկած չենք։ Գողութիւնը անպատուութեան նշան կը դնէ գողին վրայ։ Գողը նոյն այս կենաց մէջ անգամ կը կրէ ամենափափուկ պատիժներ նաև այն ժամանակի, երբ այլոց առջեւ գող համարուած չէ. վասն զի շարունակ երկիւղի, շփոթութեան և անհարգութեան անդունդին մէջ կը տատանի. «Որ ժողովէ զմեծութիւնս առանց իրաւանց՝ 'ի կէս աւուրց իւրոց թողցէ զնա և 'ի վախճանի իւրում եղիցի անզգամ»։ Երեմ. ժէ. 11։ Գողութիւնը մեծ դժուարութեան մէջ կը ձգէ գողերը, երբ կը ստիպուի գողցածը յետ դարձընել, վասն զի կը տեսնէ իւր արարմանց մէջ անխոհեմութիւն, յիմարութիւն և վնաս իւր ժամանակաւոր օգտին, որպէս և յաւիտենականին։ «Եթէ ոչ գիտէք, զի անիրաւք զարքայութիւնն Աստուծոյ ոչ ժառանգեն . . . ոչ գողք, ոչ ա-

դահք . . . . » : Ա . Կոր . Զ . 9–10 :

Աստուած գողութիւնը արգիլելով՝ կ'արգելու ամեն բան , ինչ որ դէպ 'ի գողութիւն կը մղէ զմարդ : Գողութեան առաջին և գլխաւոր աղբիւրն է անգործութիւնը , ուստի և Աստուած կը պատուիրէ աշխատասիրութիւն , որով կարող ենք հեռու մնալ ամեն տեսակ անիրաւութենէ : « Որ գողանայրն՝ մի եւս գողասցի , այլ մանաւանդ վաստակեսցի գործել ձեռօք իւրովք զբարիս , զի բաւական իցէ տալ , ում պիտոյ իցէ » : Եփես . Դ . 28 : Գողութեան երկրորդ աղբիւրն է անբարոյականութիւնը եւ շռայլութիւնը : Աղքատը եթէ չը կանոնաւորէ իւր ախորժակքը իւր կարողութեան չափով և ծախքերը չը չափաւորէ , շուտով գողութեան ճանապարհի մէջ կը մտնէ : Գողութեան երրորդ աղբիւրն է ագահութիւնը , կամ չափազանց շահասիրութիւնը , որով շուտով կ'ոչնչանան արդարութեան կանոնները : Գողութեան չորրորդ աղբիւրն է թեթեւ կարծուած յանցանքները . օրինակի համար՝ պտուղ , ծառ , փայտ և այլ այսպիսի բաներ գողանալն : Բարեկամութիւնն եւս , զոր

երբեմն կը թոյլատրեն մանկանց, անխը-րատած զառանելով՝ կը տանէ զէնք ՚ի մե-ծամեծ գողութիւններ։ Այս իրողու-թիւնը շատ անգամ՝ խոստովանած են նոյն իսկ դատապարտութեան մատնը-ւած գողերը։ Գողութեան հինգերորդ աղբիւրն է զԱստուած ուրանալն, որ ա-մենայն չարեաց արմատն է, որով կը ծը-նանին խղճի մէջ անժգոհութիւն և ա-մենակերպ փորձութիւններ։

Աստուած գողութիւնը արգիլելով՝ կը պատուիրէ երկու ընդհանուր պար-տաւորութիւններ, որոց մէկը պարտա-ւոր են կատարել արդարութեան դէմ մեղանչող մարդիկը և միւսը առ հասա-րակ ամէն մարդիկ։ Առաջին պարտա-ւորութիւնն է գողցած բանը իւր տի-րոջը դարձնել և կամ փոխանն ու զրկանքը տուժել. «Իսկ եթէ ոք տայցէ ընկերի իւրում արծաթ կամ այլ ինչ կարասի պահել յաւանդ. եւ գողասցի ՚ի տանէ առնն, եթէ գտցի որ գողացաւն, կրկին տուժեսցի»։ «Եկաց Զաքէ և ասէ ցՏէր. Տէ՛ր, ահա զկէս ընչից իմոց տամ աղքատաց և եթէ զոք զրկեցի՝ հատուցից չորեքկին»։ Ելից. իբ. 7։ Ղուկ. ժթ. 8։

Գողցածը յետ դարձնելով մարդ կը յայտնէ իւր Ճշմարիտ զղջումը, առանց որոյ անհնարին է մեղաց թողութիւն գըտնել : Իսկ ով որ անկարող է յետ դարձնելու, պէտք է որ գիտէ Աստուծոյ ողորմութեանը, խնդրելով թողութիւն Քրիստոսի անուամբ եւ խոստանալով՝ հատուցանել, երբ կարողութիւն կամ միջոց ունենայ : Յետ դարձնելու միակ պայմանն է լինելն եւ անկողմնապէս յետ դարձնել, նաեւ յաւելուլ այն շահը կամ վաստակը, զոր կարող էր ունենալ գողցուած ստացուածքը, եթէ իւրեն տիրոջ ձեռս մնար : Որչափ կարելի է մարդ պարտաւոր է շուտով կատարել այս գործը, որովհետեւ որչափ ուշանայ, այնչափ կը ծանրանայ եւ մանաւանդ որ գուցէ մահը վրայ հասնի եւ դատապարտութեան տակ մնայ : Երբեմն պէտք չէ փախչիլ վճարմունքէ, այլ հատուցանել կամաւ, կատարելով զղջմունք եւ Ճշմարիտ ցանկութեամբ, որով կարող է մարդ խափանել իւր անիրաւութեան հետքերը եւ հաշտուիլ Աստուծոյ հետ : Եթէ գողը չը գիտէ թէ ում պէտք է դարձնել գողցածը, այսինքն կը ձեռնարկէ տալը

կամ նորա ժառանգներըը, այն ժառանգութեան պարտաւոր է փոխադարձը հատուցանել Աստուծոյ, այսինքն բարերարութեան համար գործ դնել. «Այս եթէ չըլլայ որ տան մերձաւոր ինչ հատուցանել նմա զյանցանաց նորա, և ընդ յանցանացն. որ ինչ ընծայի Տեառն, քահանային եղիցի ոչ: Թուոց. Ե. 8։ Նմանապէս պէտք չէ. վասն ճանապարհաւ սառցած բանից մեզ մօտ պահել։ Երկրորդ՝ ընդհանուր պարտաւորութիւն է պահել և պահպանել մեր ընկերին առողջութիւնը. հեռացնելով վնասներէ, իւր օգուտը իմանցնելով և կամ՝ անձամբ օգնելով։..

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

« Մի սուտ վկայեր ։»

Այս պատուիրանը կ՚արգելու վնասել ընկերին կամ հասարակութեանը, կը պատուիրէ ճշմարտութեան դէմ չըլլալ վկայել դատաստանի առաջ. յանցաւորը չը պաշտպանել և անմեղը դատապարտել։

Ս. Գրոց մէջ սուտ վկայութեան քանի մը օրինակներ կան, ինչպէս են Ս. Ստեփանոսի 'նահատակութեան եւ Քրիստոսի չարչարանաց ժամանակի սուտ վկայքը: «Իշխանք քահանայապետացն եւ ամենայն ատեանն խնդրէին սուտ վկայութիւն զՅիսուսէ, զի սպանցեն զնա, եւ ոչ գտանէին 'ի բազմաց սուտ վկայից մատուցելոց»: Մատթ. ԻԶ. 60: Ով որ սուտ վկայութեամբ կ'արդարացնէ յանցաւորը, նա պատասխանատու է անոր չարեաց, զոր հասարակութիւնը կը կրէ յանցաւորին անպատիժ մնալէն, որով կը շփոթուի ընկերականութեան կարգը, երբ անմեղը կը դատապարտուի եւ մեղաւորը կը պարծի: Սուտ վկայքը առ սոն կը կախեն այն մեծ նշանակը, որուն կը կամի հանիլ մարդկային արդարութիւնը: Այս յանցանքը միշտ ծանր է, վասն զի կապուած է երդմնազանցութեան հետ: Ամէն ժամանակ եւ ամէն ազգաց մէջ սուտ վկայքը միշտ անարժան համարուած են եւ պատժով դատապարտուած: «Եւ ընկեցին զատաւորքն ճշմարտութեամբ եւ ահա վկայ անիրաւ վկայեաց զանիրաւութիւն եւ եկաց հակառակ նոր-

քոր իւրում, ապառաժեալ նմա, որպէս խոր-հեցաւ, չար առնել ընկերի իւրում եւ բարձցէ պղտորն 'ի միջոյ ձերմէ"։ Օրին. ԺԹ. 18–19։ Սուտ վկայութիւնք, առ-վարական խոստովանութեան մէջ, Բամբա-սանք կ'անուանի, որ կը նշանակէ միտա-կար բաներ խօսիլ ընկերին վրայ, կամ, առանց հիմնաւորելոյ ստուգականութիւնը՝ կրկնել այլոց խօսածները եւ այսպէս ճշմարտու-թեան դէմ մեղանչելով՝ աներկիւղ տա-րածել ստութիւնը։

Թէ և բամբասանքը չէ պատուհասելի իր մէջ երդմնազանցութեան, բայց ա-ւելի չար և վնասակար է, քան թէ սուտ վկայութիւնը, և ահա պատճառները։ — Ա. Բամբասանքը անիրաւ և վնասա-կար է, որովհետեւ բամբասողը առանց յայտ յանդիման խօսելու՝ միշտ կը թաք-չի և ծածկաբար կը յարձակի իր ընկե-րին վրայ. որով բամբասեալը միջոց չու-նենար իր անձը և պատիւը պաշտպա-նելու և արդարանալու։ — Բ. Բամբասո-ղը այս գաղտնի ճանապարհաւ անուա-նարկելով իր ընկերը կը զրկէ պատիւէ, որ աւելին բանէ թանկագին է մարդոց հա-մար եւ պատուաւորութեան քան զգանձն

պատուականս ։ Բամբասանքներէն և անուա-
նարկութենէն կարող են մեծ վնասներ
հասնիլ մարդուն, և այսպէս համարեալ է, որ
Դաւիթ մարգարէն չար լեզուն կը նմա-
նեցնէ սուր ածելւոյ. «Որպէս զածելի
սուր՝ արարեր զնենգութիւն, սիրեցեր ըզ-
չարութիւն քան զբարութիւն, զանօրէ-
նութիւն, քան զխօսս արդարութեան»։
Սաղ. ԾԱ. 4։ «Այնպէս և լեզու փոքր
ինչ անդամ է և մեծամեծս բարբառի,
ահա սակաւ ինչ հուր որչափ անտառս
հրդեհէ»։ Յակ. Գ. 5։ — Գ. Բամբասան-
քը այնպիսի անարդարութիւն է, որոյ
փոխադարձը հատուցանելը դժուարին է
և համարեա թէ անկարելի. որովհետև,
թէ՛ չար շուտ կը տարածուի և թէ՛ մար-
դիկ բամբասանքին ականջ կը հաւատան
քան թէ բամբասանքէն յետոյ արդա-
րանալուն։ — Դ. Բամբասանքը ինչ առ-
թիւ որ լինի, թէ՛ նախանձէ, թէ՛ ա-
տելութենէ, թէ՛ չարութենէ և թէ՛ թե-
թեւամտութենէ, միշտ մեղք է և սա-
տանայական գործ, վասն զի Ս. Գրոց
մէջ չար հոգւոյն տրուած առաջնոյ անու-
նը կը նշանակէ. ամբաստան, բամբասող.
«Դուք ի հօրէ սատանայէ էք, և զցանկ-

կութեան՝ հօրն մերոյ կամիք առնել , զի նա մարդասպան էր 'ի սկզբանէ և 'ի ճշմարտութեան ոչ եկաց , յորժամ խօսի զսուտ , յիւրոց անտի խօսի , զի սուտ է և հայր նորա ։ Յովհ. Ը. 44. — Ե. Բամբասողը մեզս հաստատութեան այսր համարուած է և օրինաց դատաւորին առաջանի , ուստի և Ս. Գիրքը այնպիսի մեղաւորաց կարգը կը դնէ զբամբասողն , որոնք կարող չ'են Աստուծոյ արքայութիւնը ժառանգել ։

Բամբասողը եթէ կամի չը զգալ իր Աստուծոյ ատելութիւնն , դատապարտեալ է ջերմեռանդն զդիմամբ Աստուծոյ ողորմածութեանը դիմել Յիսուսի անուամբ , ճշմարիտ խոստովանելով այն մարդկանց առջեւ , որոնք խաբուելով հաւատ ընծայած են նորա ստախօսութեանը եւ բամբասանացը , մերժել անմիտ հպարտութիւնը և խոնարհիկ ստուգութիւնը փափկելու , որ ամենևին անպատուութիւն չէ մարդոց համար , այլ մեծ առաքինը ստախօսութիւնն է և բամբասանքը , որ ուրիշ բանով անհնարին է որ բնաջնջելի , եթէ ոչ ստութեան փոխարէն՝ ճշմարտութիւնը հրապարակաւ խոստովանե-

նեղեալ. Յիշեցէք Քրիստոնէութեան առա-
ջին դարերուն մէջ առաջնորդութիւնը կը
կանգնուէր Եկեղեցւոյ մէջ եւ ժողովուրդի առա-
ջեւ բարձր ձայնով կը դրուէր իւր մեղքը.
Յիշեցէք եւ այս հնօրեայ սովորութիւնը
կամ հրապարակական զղջումը, որ հաստա-
տուած է մեր Հայաստանեայց Սուրբ Ե-
կեղեցւոյ մէջ, որ է Մեղայն.

Երբ կը բամբասեն զմեզ, պարտինք
ջանալ արդարացնել զմեզ, բայց խոնարհ-
հոգւով եւ առանց նեղանալու, առանց
փոխադարձաբար զմեզ բամբասողին բամ-
բասելու եւ զրպարտելու. մանաւանդ թէ
եթէ բամբասանքը, աւելի անհիմն կ'ըլլան
մեր մեղաւորութիւնը հաստատելու.
Պարտինք արդարացնել զմեզ առանց մե-
ղանչելու սիրոյ եւ արդարութեան դէմ.
պարտինք չնկատել զմեզ բամբասողը,
այլ բարձրացնել մեր հոգին առ Աստ-
ուած, որ երբեմն մեզ խոնարհեցնելու
եւ սրբելու Կամենար կը թոյլատրէ, որ չա-
րիքներ համբաւիննիս մեզ. Յիշեցէք եւ Դաւ-
ւիթ կը բամբասուէր Սեմէին. «Ահա-
ւասիկ որդին իմ, որ ելաւ է յորովայնէ
իմմէ, խնդրէ զանձն իմ. որչափ եւս ա որ-
դին Յեմինեայ. թող տուք նմա անիծանել ։

զի Տէր սրտաց նայի ։ Ա. Թագ. ԺԶ. 11.

Մեր անձը արդարացնելու համար պարտաւոր ենք մեր անմեղութեան գաղափարով մխիթարել զմեզ և միայն Աստուծոյն հաճոյականը մեզ համար մեծ առաւելանք համարիլ, յուսալով, որ փառք թէ անտարգան անշուշտ Ճշմարտութիւնք կը յայտնուի. «Այլ խիղճ և սիրտ անարգանքն են, եթէ 'ի ձէնջ դատեցայց, կամ բնաւ խելք 'ի մարդկանէ, նաև զանձն իմ ոչ քննեմ, զի ոչինչ գիտեմ զանձին իմոյ. այլ ոչ եթէ այսու արդարացեալ, զի որ քննէն զիս, Տէր է ։ Ա. Կորն. Դ. 3—4. «Իւր արդ աւետ յերկինս է վկայ իմ և իբաւականեան իմ 'ի բարձունս ։ Յոբ. ԺԶ. 19 ։ Երբ կը ճանաչենք մեր արդարութեան բան՝ պարտաւոր ենք ուրեք խոհեմ և արթուն լինիլ մեր գործոց մէջ և քննել մեր անձը, մի՛ գուցէ անհաստատութեան կամ՝ բամբասանաց առիթ տուած լինինք ։ Երբեք Թշնամաբանած չէ մեզ չար խօսիլ մեր ընկերին վրայ, եթէ Ճշմարիտ անգամ՝ լինի մեր խօսուածն ։ Բայց եթէ ատախաղական հարկ կայ և դատաւորը կը պահանջէ, այն ժամանակն պարտաւոր ենք Ճշմարտութիւնք յայտնել ։ որով կա-

րենի է զգուշացնել կամ արգելուլ ընկե-
րը չարութենէ ։ Պարտինք նմանապէս
մեծաւորին յայտնել իւր ստորադրելոյն
պակասութիւնը, որպէս զի զգուշացնէ
անկարգութենէ . պարտի՛ք անմեղ դա-
տապարտեալը պաշտպանել և փարատել
ամեն կասկած և տարակուսանք . յայտ-
նելով մէկուն և միւսին ընդունակութիւ-
նը ։ Վերջապէս, եթէ մէկը հարցնէ մեզ-
մէն որ և իցէ մարդոյ բնաւորութիւնը,
եթէ կը ճանաչենք, պարտինք ճշմարիտը
յայտնել, որպէս զի առ բարին գործ
դրուի մեր յայտարարութիւնը ։ Եթէ
մենք առանց առիթողական պատճառի,
առանց ընկերական օգտի պահանջման,
ընդդէմ արդարութեան եւ սիրոյ, կը
յայտնենք մեր ընկերի պակասութիւնը,
առաւել չարամտութեամբ քան թէ բա-
րեմտութեամբ, այն ժամանակ մենք
չարախօս կը լինինք ։ Ուստի այսպիսի պա-
րագաներէն խուսափելու համար, պար-
տաւոր ենք լաւ քննել՝ թէ արդեօք զո-
վելի խոհեմութիւնն ու սիրոյ հոգին է
որ զմեզ կը խօսեցնէ, թէ չարութեան հո-
գին ։ Երբ խոհեմութիւնն ու սէրն են
մեր խօսելու շարժառիթն, այն ժամա-

նակ մենք կը յայտնենք մեր ընկերին պա-կասութիւնը՝ խղճմտօրով և զգուշութեամբ ատելով՝ ինչ որ կարևոր է ։ Իսկ եթէ չա-րախօսութիւնն է չարժամաիթն , այն ժա-մանակ մենք չափազանց կ'ըլլանք և ներքին ուրախութեամբ կը խօսինք մեր ընկերի թերութեանց վրայ ։

Սուրբ Գիրքը կը դատապարտէ չա-րախօսութիւնը . — Ա . Որ հակառակ է մարդասիրութեան և ներողութեան օգ-ւոյն , որով պարտաւոր էինք ներել եւ ծածկել յանցաւորի թեթեւ պակասու-թիւնները ։ — Բ . Կը քանդէ արդարու-թեան օրէնքը , որովհետեւ չարախօսու-թիւնը սովորաբար միացած է անելոր-դարանութեան և ստութեան հետ ։ — Գ . Չարախօսութիւնը պատճառ է ատե-լութեան , չփոթութեան եւ խռովու-թեան , թէ գերդաստանի մէջ և թէ ըն-կերականութեան ։ Չարախօսութիւնը կ'արատաւորէ պատիւը , աւելի քան բամբասանքը , և կը դժուարացնէ յան-ցաւորի ուղղութեան ճանապարհը ։ Վասն զի , յանցանքը ծածկուած ժամա-նակ աւելի դիւրութեամբ կ'ուղղուի ; քան թէ հրատարակուած ։ — Դ . Չարա-

խստութիւնը ծնունդ է ատելութեան և թշնամութեան, որով ցած մարդիկ չը կարենալով բարձր մարդկանց մեծութեանը եւ լաւութեանը հաւասարիլ, միակ զէնք կ'ընտրեն վատահամբաւութիւնը։ Զարախօսութիւնը ծնունդ է ընծախնդրութեան, որով վատ մարդիկ կ'ընտելանան այլոց մէջ միշտ պակասութիւն փնտռել, և կ'ուրախանան վիրաւորելով և կրծելով այլոց անձնաւորութիւնը։ Զարախօսութիւնը ծնունդ է երբեմն թեթեւամտութեան, որով տկարամիտները, առանց մտադրութիւն դարձնելու իրենց խօսքերուն վրայ, առանց վնասակար հետեւանքները գուշակելու, մերթ իրենց հանճարը եւ մերթ իրենց սրամտութիւնը ցոյց տալու համար, կը չարախօսեն, զանազան գոյներով չարը նկարագրելով։ — Ն. Ս. Գիրքը կը դատապարտէ չարախօսն. «Մի՛ բամբասէք զմիմեանս, եղբարք, որ բամբասէ զեղբայր կամ դատի զեղբայր իւր, զօրէնս բամբասէ և զօրէնս դատի, իսկ եթէ զօրէնս դատիցես, ոչ առնելի օրինացն ես, այլ դատաւոր»։ Յակ. Դ. 11։ Դաւիթ մարգարէն բարի մարդոյ բնաւորութիւ-

նը, գործքը եւ առ Աստուած ունեցած յոյսը նկարագրելով՝ այսպէս կը խօսի. «Որ ոչ նենգաւորեաց լեզուաւ իւրով և չար ընկերի իւրում՝ ոչ արար»: Սաղ. ԺԴ. 3: Պօղոս առաքեալն չարախօսութիւնը այն մեղքերու կարգը կը դնէ, որոնք կը զրկեն զմարդ արքայութենէն Աստուծոյ: Ա. Կորն. Զ. 10: Պետրոս առաքեալն նոյն իսկ մեր ներկայ կենաց օգտի և հանգստութեան համար կը պատուիրէ հեռանալ չարախօսութենէ. «Զի որ կամիցի զկեանս սիրել եւ տեսանել զաւուրս բարութեան, լռեցուսցէ զլեզու իւր 'ի չարութենէ և շրթունք իւր մի խօսեսցին զնենգութիւն»: Ա. Պետ. Գ. 10:

Չարախօսութիւնը աւելի դատապարտելի է մանաւանդ այն ժամանակ, երբ կ'արատաւորուի այնպիսի անձանց պատիւը, որք աւելի յարգանաց արժանի էին, իրենց իշխանութեան մէջ, ինչպէս են դատաւորներ, եկեղեցականներ, գերդաստանի հայրեր եւ տանուտէրներ. «Զաստուածս մի բամբասեսցես և զիշխան ժողովրդեան մի հայհոյեսցես»: Ելից ԻԲ. 28: Դատապարտելի է նմանա-

պէս չարախօսել այնպիսի մարդկանց առջեւ, որոց բարեբարութիւնը եւ պատշապանութիւնը կարեւոր է չարախօսուած մարդոյ համար։ Դատապարտելի է չարախօսել՝ շատախօս եւ թեթեւամիտ մարդկանց առջեւ, որք ընդունակ են չարութիւնը ընդունելու եւ վաղվաղակի տարածելու։ Եթէ կը փափաքինք չարախօսութենէ զգուշանալ, պարտինք հեռանալ պարապորդութենէ, վայրապար եւ անզգոյշ խօսակցութենէ, եւ խօսելէն առաջ միշտ լաւ մտածել, փախչիլ չարագրգիռ եւ ստախօս մարդիկներէ, որոցմէ կարող ենք վարակուիլ։ Պարտինք մտածել մեր սեպհական պակասութեանց վրայ եւ ներողամտութեան ու մեծահոգութեան վրայ, որուն կարօտ ենք, միշտ յիշելով Փրկչին խօսքը, թէ ինչ չափով չափենք, նոյն չափով կըստանանք. “Զի որով չափով չափէք, չափեսցի ձեզ”։ Մաթ. Ը. 2։ Դաւիթ մարգարէն կըզգուշանայ եւ կը խոստանայ լեզուով չը մեղանչել իւր կենաց մէջ. “Ասացի թէ պահեցից զճանապարհս քո, զի մի մեղայց լեզուաւ իմով”։ Սաղ. ԼԸ. 1։ Պարտինք զգուշանալ անմիտ դատողութենէ, կասկածա-

ւոր և չարամիտ զգացողութենէ և վերջապէս պարտաւորութիւն համարել մեզ համար՝ ներողութիւն խնդրելու այն մարդիկներէն, որոց դէմ չարախօսած ենք։

Չարախօսութենէ զերծ մնալու համար պարտաւոր ենք ունենալ.— Ա. Սուրբ կեանք, համաձայն աստուածային օրէնաց. — Բ. Լինիլ ազատախոհ ու պարզամիտ և ոչ նենգաւոր, չարախոհ եւ երկմիտ, լինիլ հեզ և պատուաւոր եւ մեր պարտաւորութիւնը կատարած ժամանակ՝ միշտ հեռանալ հպարտ և արհամարհոտ հոգիէ, վասն զի անձներէն յանցանքներէն այն օրինակ պակասութիւնները։ Իսկ մեզ վրայ չարախօսողներուն հետ ամենեւին պէտք չէ որ թշնամանանք և սրտաբեկ լինինք, այլ պարտինք այլոց չարախօսութենէն օգուտ քաղել, ուղղելով մեր անձը, հաստատ իմանալով որ միշտ կարելի է ուղղուիլ, եթէ ջերմեռանդութեամբ, հեզութեամբ և հաստատամտութեամբ որոշենք մեր պարտաւորութիւնը կատարել, որով կը մոռացուին մեր անցեալ թերութիւնները, և եթէ մարդիկ մեզ չը ներեն, ան-

չուշա Աստուած կը ներէ ։

Իններորդ պատուիրանը կ'արգելու նոյնպէս հեռաւոր մեղքերը. — Ա. Զար առաջարկութիւններ, որոց վրայ հիմնուելով և մեր եռանդը առիթ բռնելով՝ կը յայտնենք այնպիսի վատ բաներ, որք լռողներու միտքը կը պղտորեն և ատելութիւնը կը վառեն այն անձանց դէմ, որոց հետ մինչեւ ցայն վայր խաղաղութեամբ կը կենային ։ « Ի բաղում փայտից զուարթանայ հուր . և ուր ոչ գոյ այր երկմիտ՝ դադարի կռիւ » ։ « Բանք սուտախասպասաց կակուղք են, բայց արկանեն 'ի շտեմարանս մարտի » ։ Առակ. Զ. 20—22 ։ — Բ. Անմտութեամբ դատելըն, երբ առանց խոր քննելու, մէկ հասարակ տխալման համար կը վատաբանենք զմարդ իբրեւ կատարեալ չարաբարոյ, կամ ծուռ կը մեկնենք մարդոյ գործը, որ բարի պատճառներ կ'ունենայ, ինչպէս Եբրայեցիք կը մեկնէին մեր Փրկիչի գործքերը, որ մեղաւորներու և մաքսաւորներու հետ կ'ուտէր ու կը խմէր յուղղութիւն ածելու համար ։ Շատ անիրաւ է այն օրինակ դատաստանը ։ Եթէ դատաւորները այս եղանակաւ վա

րուէին, շատ կը մեղանչէին արդարու-
թեան և մարդասիրութեան դէմ, որով-
հետեւ սէրը չար գործեր չունի. «Ոչ
խորհի զչար, ոչ խնդայ ընդ անիրաւու-
թիւն, այլ խնդայ ընդ ստուգութիւն,
յամենայնի տեւէ, յամենայնի հաւա-
տայ»: Ա. Կոր. ԺԳ. 5: Այսպիսի վնա-
սակար դատողութիւնները կը գտնուին
մարդոյ սրտի մէջ անհաւատարմութենէ
և թշնամութենէ, որք կ'առաջնորդեն
'ի չարախօսութիւն եւ 'ի բամբասանս.
«Մի դատէք, զի մի դատիցիք, զի որով
դատաստանաւ դատէք, դատելոց էք և
որով չափով չափէք, չափեսցի ձեզ»:
Մատ. Է. 1—2: «Զի անողորմ դատաս-
տան լինելոց է այնմ, որ ոչ առնէ ողո-
ղորմութիւն, քանզի բարձրագլուխ պար-
ծի ողորմութիւնն առ դատաստանաւ»:
Յակ. Բ. 12: — Գ. Նախատական և չար
խօսքերը, արհամարհելը և ծաղրելը, որ
ընդդէմ են ընկերական և միաբանական
նպատակին, ունին անճթալի շարժա-
ռիթներ և վնասակար հետեւանքներ: —
Դ. Ստութիւնը, որով ընկերին վնասելու
համար կը նենգեն, կը խաբեն և այնպէս
կը ձեւացնեն, որ ստախօս չեն, ինչպէս

և շատ անգամ՝ ձեւով կամ՝ նշանով խօսակցութեան մէջ կը փոխեն խօսքի պարզ նշանակութիւնը, և կամ՝ գաղտնի նշաններով կը ծաղրեն ընկերականութեան որ և իցէ անդամը, խիստ ամօթալի են այս արարքները։

Ստախօսութիւնը կը համարուի մեծ յանցանք — Ա. Վասն զի հակառակ է այն վսեմ՝ նպատակին, որուն համար Արարիչը տուած է մեզ խօսելու ընդունակութիւն, մեր միտքը հաղորդելու կարողութիւն և մեր պէտքը այլոց զեկուցանելու միջոց։ — Բ. Հակառակ է արդարութեան և մարդասիրութեան, որով պարտինք վարուիլ մեր ընկերաց հետ։ Ստախօսութեան մեծ մասն խաբեբայութիւն է, որով կը վիրաւորենք մեր ընկերի սիրտը, պատիւը եւ բարի կամքը։ Այս խաբեբայութիւնք աւելի ծանր են մանաւանդ այն ժամանակ, երբ կը գործուին բարեկամութեան, ջերմեռանդութեան և բարեպաշտութեան դիմակաւ, որով կը յարձակին ընկերի վերայ և կը վնասեն։ Ամէն խաբեբայութիւն առ հասարակ վնաս կը պատճառէ հասարակութեան, սերմանելով երկիւղ և անհաւատարմու-

թիւն ։ Ճշմարտակութիւնը կարող չէ երկարատեւ եւ հաստատուն մնալ, եթէ անդամոց մէջ թագաւորած չէ ճշմարտութիւն եւ հաւատարմութիւն ։ — Գ. Ստախօսութիւնը գուշակ. եւ յայտարար է ստախօսի ներքին եւ հոգեկան վատութեան, վասն զի սուտ խօսողներու նըպատակն է ծածկել որ եւ իցէ չարութիւն, զոր կամ գործած են եւ կամ՝ դիտաւորութիւն ունին գործելու, չը միտաբերելով բնաւ, որ յանցանքը աւելի աններելի կը դառնայ եւ կը բազմապատկի ։ Ստախօսութիւնը անարգ միջոց դառնալով աւելի համարձակութիւն կը տայ մարդուն մեղանչելու, յուսալով, որ կարող է ծածկել իւր յանցանքը ։ Չարամիտ եւ ստախօս մարդը ամեն չարութեան կը հասնի, որոյ զարհուրելի օրինակները կը տեսնենք Յովսէփի Գեղեցկի պատմութեան մէջ, զոր եղբայրները հորի մէջ կը ձգեն եւ ստութեամբ ջանահնար կը լինին ծածկել իրենց յանցանքը . “ Եկայք սպանցուք զնա եւ ընկեսցուք ՚ի մի ՚ի գբոց աստի եւ ասասցուք՝ գազան չար եկեր զնա եւ տեսցուք զի՞նչ լինիցին երազքն նորա ։ Ծնն. Լէ. 20 ։

— Դ. Սուտ խօսելու միտումն այս է, որ մար-
դիկ շուտով կ'ընտելանան և այս վատ սո-
վորութիւնը ուղղելն խիստ դժուարին կը
ըլլայ: — Ե. Ստախօսութիւնը վատ հետե-
ւանք ունի նոյն իսկ ստախօսի համար,
վասն զի միշտ անպատիւ է եւ երկիւղի
տակ, որ մի՛ գուցէ մարդիկ խմանան իւր
ստութիւնը և ճշմարտութիւնը վաղ թէ
անագան յայտնուի: Ստախօսը կը կորսու-
սանէ իւր յարգն ու հաւատարմութիւ-
նը. հասարակութեան մէջ և մարդիկ կը
զգուշանան այնու հետեւ գործ բռնել
նորա հետ՝ նաեւ ճշմարիտ խօսած ժա-
մանակ: Ստախօսը կը չարչարուի, որով
հետեւ մարդ չը հաւատար իւր խօսքին
և տագապոյին մէջ կը սպառնուի: Ստա-
խօսը Ս. Գրոց խօսքով չարագործաց և
ուրացողաց կարգը դասուած է. « Ծու-
լոյն և անհաւատից, սպանողաց և պո-
ռնկաց և կախարդաց և կռապաշտից և
դեղատուաց և ամենայն ստոց և ամբա-
րըշտաց, որոց բաժինն իւրեանց ՚ի լճէն
այրեցելոյ հրով եւ ծծմբով որ ՚ի մահն
երկրորդ է: » Յայտ. ԻԱ. Ը. — Զ. Ս. Գիրքը
յայտնապէս կ'արգելու ստախօսութիւ-
նը և կը պատուիրէ հաւատարմութիւն,

ուղղութիւն սրտի և պարզութիւն: Ս. Գիրքը կը ներկայացնէ մեզ սուտութիւնը, որպէս գործ սատանայի, որ հայր ստութեան կ'անուանի. «Դուք ՚ի հօրէ սատանայէ էք և զցանկութիւն հօրն ձերոյ կամիք առնել»: Յով. Ը. 44: «Պիղծ են առաջի Տեառն շրթունք սուտք, իսկ որ առնէ զհաւատարիմ և ընդունելի է նմա»: Առակ. ԺԲ. 22: «Վասն որոյ ՚ի բաց ընկեցէք զստութիւն, խօսեցարուք զճշմարտութիւն իւրաքանչիւր ընդ ընկերի իւրում, զի միմեանց անդամք եմք»: Եփես. Դ. 25: Դաւիթ մարգարէն այսպէս կը նկարագրէ ճշմարիտ և աստուածահաճոյ մարդը. «Որ գնայ ամբիծ, գործէ զարդարութիւն, խօսի զճշմարտութիւն ՚ի սրտի իւրում»: Սաղ. ԺԴ. 2: Իսկ Քրիստոս, Նաթանայէլը գովելով՝ կ'ասէ. «Ահա՛ արդարև իսրայէլացի, յորում նենգութի՛ւն ոչ գոյ»: Յով. Ա. 47: Եւ Պետրոս, օրինակ տալով մեզ զՅիսուս, կ'ասէ. «Եւ ոչ գտաւ նենգութիւն ՚ի բերան նորա»: Ա. Պետ. Բ. 22: Չափազանցօրէն խօսիլն եւս վնասակար է. եւ ստախօսութիւն կը համարուի հետեւեալ պայմաններով. — Ա. Որ ճշմար-

տութեան տէրը պէտք է որ հեռացնէ զմեզ առաւելախօսութենէ ։ — Բ. Անհնարին է հաւատալ, որ ստախօսութիւնը չը վնասէ ընկերին ։ — Գ. Դժուարին է չը հաւատալ ինչ որ կը լսէ մարդ, եւ չը մտածել, որ խօսքը պարտաւորուած է ճշմարտութիւն խօսիլ, ըստ որում ճշմարտութիւնը մեծ նշանակութիւն ունի մարդոյ համար ։ — Դ. Թեթեւ կարծուած ստութիւնները շուտով առաջ կը բերեն մեծամեծ ստութիւններ և ունակացած ստախօսութիւնը կը զօրանայ եւ կը դառնայ գործիք մարդկային շահասիրութեան և չարութեան ։

Եթէ ստախօսութիւնը ընկերի օգտին համար է, որչափ որ ներելի կը կարծուի, դարձեալ պէտք է իմանալ, որ ո՛չ մի պատահման մէջ թոյլ տրուած չ'է ստութիւնը, և այս մասին Ս. Գրոց մէջ ամենեւին բացառութիւն չը կայ ։ Որչափ որ ստիպողական կարեւորութեան, կամ մեծ չարեաց առաջն առնելու համար և կամ առանց մտածութեան ճշմարտութիւնը ծածկելը ներողամտութեան քան թէ խիստ դատաս-

տանի է արժանի, այնու ամենայնիւ ընդհանուր կանոնն այս է, որ մարդ կամ պէտք է որ լռէ և կամ ճշմարտութիւնը վկայէ, թէև ցած և նենգ լռութիւնն իսկ անսակ մի դաւաճանութիւն է ճշմարտութեան դէմ։ Ստախօսութեան կերպարանք ունի երեսպաշտութիւնը կամ մարդահաճութիւնը։

Երեսպաշտութիւնն է գովել ինչ որ արժանի չ'է գովութեան, գովել արժանաւորութենէն աւելի, գովել պակասութիւնները և չարութիւնները ներելով և ծածկելով։ Երեսպաշտութիւնը նոյնպէս յանցանք է. — Ա. Որովհետև կապուած է խաբեբայութեան և ստութեան հետ. — Բ. Որովհետև երեսպաշտութիւնը սովորաբար անձնական օգտ և շահուց համար կը լինի. — Գ. Որովհետև երեսպաշտութեամբ հպարտութեան հոգի կը զարթուցանենք մեր ընկերի մէջ և կ'արգելունք իւր թերութիւնները ճանաչելու և ուղղելու. «Որ պատրաստէ յերեսս բարեկամի իւրոյ զորոգայթ, շուրջ արկանէ զայն զոտիւք իւրովք »։ «Սատակէ Տէր զամենայն զշրթունս նենգաւորս և զլեզուս մեծա-

քանս »: Առակ. ԺԹ. 5: Սաղ. ԺԱ. 4:
Ջերմեռանդութիւնը և պարզմտութիւնը չեն պահանջեր, որ ամենք մենք ամեն բան, ինչ որ կը մտածենք և գիտենք, վասն զի այնպիսի դիպուածներ կան, ուր խոհեմութիւնը, պարկեշտութիւնը և մարդասիրութիւնը կը պահանջեն լռել, բայց մի և նոյն ժամանակ այս առաքինութիւններն եւս կը պահանջուին մեզմէն. — Ա. Հաղորդել մեր ընկերին այն բանը՝ ինչ որ միայն իրեն կը վերաբերի և կարեւոր է իմանալու. — Բ. Դիւրութեամբ յայտնել մեր սխալմունքը. — Գ. Սիրով յանդիմանել մեր ընկերը. — Դ. Ունենալ բաց և մաքուր սիրտ, որով կ'ապացուցանենք որ մենք կը սիրենք մեզ հետ կենակցողները և պարզութեամբ կ'երեւինք նոցա առջեւ: Այս գեղեցիկ բնաւորութիւնը մեզ ճշմարիտ Աստուծոյն կը նմանեցնէ. վասն զի պարզութիւնը նշան է հոգւոյ վսեմութեան, որով մարդ կը ջանայ զինքն ուղղել և կատարելագործել, միայն բարութիւն թողլով իւր մէջ, որով և կը գտնէ հաւատարմութիւն, համբերութիւն, լինելով խաղաղ եւ փայլելով

մեծ հանգստութիւն և անդորրութիւն հոգւոյ ։

Մարդ պարտաւոր է զգաստ լինիլ խօսակցութեան մէջ, վասն զի շատախօսութիւնը պատճառ եւ աղբիւր է բազմաթիւ չարեաց. «Շատախօս լինելով՝ ոչ վերծցիս 'ի մեղաց, եթէ խնայես 'ի շրթունս քո, իմաստուն լինիս»։ Առակ. Ժ. 19։ Շատախօսութիւնը կը յոգնեցընէ և կը զզուեցնէ ունկնդիրը ։ Շատախօսը ինքնին կը հաստատէ որ իւր միտքը ունայն է և թեթեւ և դժուարին է իրեն հետ կապակցութիւն ունենալ ։ Շատախօսին անհնարին է հաւատալ և վստահիլ, մինչդեռ լռող անմիտը առաւել իմաստուն համարուած է. «Զանմիտըն հարցին՝ թէ իմաստութիւն իցէ՞ ինչ, և իմաստութիւն համարիցի. պապանձեցաւ և համարեցաւ թէ իմաստուն իցէ»։ Առակ. ԺԷ. 28։ Շատախօսութիւնը շատ կը տգեղացնէ մանաւանդ կանայքը, զրկելով պարկեշտութենէ, զգաստութենէ և խոհեմութենէ, որք վայելուչ զարդ են կանանց ։ Վերջապէս, շատախօսութիւնը վնասակար է, ինչպէս հոգւոյ, նոյնպէս և մար-

միայ գեղեցկութեանը, կը զրկէ երիտա-սարդները իրենց անձը զարգացնելու և մշակելու ամենահաստատ միջոցէն, որ կը կայանայ սակաւ խօսելու, շատ լսելու և ամեն բան մտադրութեամբ նկատելու մէջ։ Ս. Գիրքը կը զգուշացնէ և կը պատուիրէ սակաւ խօսիլ. վասն զի մենք պատասխանատու ենք մեր ամեն խօս-քերուն։ «Բայց ասեմ ձեզ, ընդ ամե-նայն դատարկ բանից, զոր խօսիցին մար-դիկ, տացեն համար յաւուրն դատաս-տանի»։ Մատ. ԺԲ. 36։ Ցակոբոս առա-քեալն կ'ասէ թէ՝ լեզուն կարող է շատ բարիք և շատ չարիք գործել և այս ան-ղէն կը հետեւցնէ, որ կատարեալ մարդն նա է, որ խօսքով չը մեղանչեր եւ կը սանձէ իւր մարմինը. «Եթէ ոք բանիւ ոչ յանցանիցէ, նա է մարդ կատարեալ, որ կարող է սանձահարել զամենայն մար-մին իւր»։ Յակ. Գ. 26։

Սուրբ Գիրքը իններորդ պատուիրա-նով արգիլած յանցանքներուն դէմ կը պատուիրէ գեղեցիկ պարտաւորութիւն-ներ, որ է պահել և պաշտպանել ընկե-րի բարի անունը, ընդդիմանալ բամբա-սողներուն և չարախօսներուն և ոչ յօժա-

փութեամբ լսել և կրկնել նոցա ասածները. «Հողմ հիւսիսոյ զամպս յարուցանէ և երեսք լրբոց՝ զլեզուս գրգռեն»։ Առակ. ԻԸ. 23։ Կը պատուիրէ լաւ խօսիլ ընկերի վրայ, եթէ արդարեւ գիտենք որ լաւ յատկութիւններ ունի։ Կը պատուիրէ խրատ տալ ընկերին զինքը արդարացնելու՝ երբ յանցաւոր կարծուած է այլոց առջեւ։ Կը պատուիրէ միշտ սիրել ճշմարտութիւն, խօսիլ եւ խոստովանիլ ճշմարտութիւնը ջերմեռանդութեամբ թէ՛ դատաւորի առջեւ և թէ՛ այլ դիպուածոց մէջ։ Կը պատուիրէ ներողամտութեամբ դատել մեր ընկերը և միշտ խօսիլ եւ առնել այն, ինչ որ կը ցանկայինք, որ այլք մեր վրայ խօսէին և մեզ համար գործէին։

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

«Մի՛ ցանկանար»։

ԱՍՏՈՒԱԾ այս պատուիրանով ցանկութիւնը արգիլելով՝ կը յայտնէ թէ

մինչեւ ո՛ր աստիճան պատրաստուած ենք մեր սիրտը հեռացնել մեր ընկերի ունեցածներէն ։ Կը յայտնէ, որ բաւական չ՚է միայն հեռանալ չարագործութենէ, չը վնասել ընկերին, չը չարախօսել ընկերի վրայ, զոր միւս պատուիրանները կ՚արգելուն, այլ պատրաստ ենք չը ցանկալ մեր ընկերի ունեցածին եւ մեր սրտաց մէջ անգամ չար խորհուրդ չը յղանալ նորա վնասելու համար ։ Աստուած այս պատուիրանով կը յայտնէ, թէ մինչեւ ո՛ր աստիճան կատարելութեան ունի իւր օրէնքը, որ ո՛չ միայն մեր կենաց եւ արտաքին գործոց ուղղութեան կանոնն է, այլեւ մեր ներքին մարդոյն, մեր սրտի զգացման, մեր կամաց շարժման եւ մեր մտաց խորհրդեան, որով եւ կը տարբերի մարդկային օրէնքներէն, որոնք միայն մեր արտաքին գործքերուն կը վերաբերին եւ այն խոտորութեանցը, զոր մարդիկ կարող են տեսնել եւ խափանել, առանց սրտի զգայողութեան ուղղութեան տալու ։ Աստուած՝ որ մեր հոգին կը ճանաչէ, նա ինքն միայն կարող է դատել մեր հոգին եւ ուղղել ։ « Ամենայն պահպանութեամբ պահեա՛ զսիրտ քո,

որ ՚ի ծոցանէ են եւ.ք կենաց ոչ: Մատթ.
Գ. 23. Տասներորդ պատուիրանին մեծ-
մասնութիւնը ուժեղ պարզ կ'երեւի Նա-
տարանին մէջ, որ կ'արգելու զմեզ սուրբ
եւ հաստատուն պատուիրանաթեւութիւն, կը խոս-
տանայ երկնից արքայութիւնը այն մարդ-
կանց, որք սուրբ են սրտիւք. «Երանի
այնոցիկ, որ սուրբ են սրտիւք, զի նոքա
զԱստուած տեսցեն»: Մատթ. Ե. 8: Մի
այն ընկերին մտերմութեան ցանկանալն
չէ, որ արգիլուած է, այլ արգիլուած է
անոր ցանկութիւնն եւ անոր մտածու-
թիւնն, որոնք հակառակ են Աստուծոյ
որ եւ իւր պատուիրանին. Կանուխ Աս-
տուած ձեռնարկել մեր սրտերը եւ միտքը
կը սրբագործէ մեզմէն հոգւոյ նենգութիւն, հը-
նազանդութեան, այսինքն մեր կամքը
համաձայնեցնելը իւր կամքին հետ, մեր
սիրտը իւր սրբութեան հետ եւ մեր
միտքը իւր ճշմարտութեան հետ: Հետե-
ւաբար, երբ մենք տեղի կուտանք, որ
չար ցանկութիւնները սիրտեն մեր, սրտին
մնայ եւ կը հաստատուին ու կ'ուռճանանք
նոյն ցանկութեանց հետ, ատոր անոր կը
խախտենք Աստուծոյ օրէնքը եւ կը մեղանչենք
ապագային չարութեան: Այս ընդհանուր

ցանկութեանց վրայ խիստ բացայայտ կերպով կը խօսի Յակոբոս առաքեալն. «Ապա այնուհետեւ ցանկութիւն յղացեալ զմեղս ծնանի՝ եւ մեղքն կատարեալ՝ զմահ ծնանի»: Յակ. Ա. 15։ Մեր Փրկիչը կ'ասէ. «Զի ի սրտէ ելանեն խորհուրդք չարք»: Մատ. ԺԵ. 19։ Տասներորդ պատուիրանին մէջ արգիլուած ցանկութիւնն՝ ընկերի ունեցածներուն անիրաւօրէն ցանկանալն է։ Ընկերի ունեցածին ցանկանալն եթէ յանցանք համարուած է, պատճառն հետեւեալներն են. — Ա. Երբ մեր ընկերը լիովին իրաւունք չունի տալ մեզ՝ ինչ որ ինքն ունի։ — Բ. Երբ մեր ընկերը կամք չունի, որ իւր ունեցածը ձեռքէն խլուի կամ յափշտակուի։ — Գ. Երբ կարող չենք օրինաւոր ճանապարհաւ ձեռք բերել։ Ահա այս պատճառներով մեր ընկերի ունեցածին ցանկանալն անարդարութիւն է և յանցանք։

Ընկերի ունեցածին ցանկանալն կարծածէն աւելի յանցանք է. — Ա. Հակառակ է բարեպաշտութեան եւ խոնարհութեան, զոր պարտինք ունենալ առ Նախախնամութիւնն. հակառակ է իրա-

ւանց եւ տրտունջներ կը բարձրացնէ Աստուծոյ դէմ. Հակառակ է երախտագիտութեան և կը թուլցնէ ու կ'ոչնչացնէ շնորհակալութեան ոգին, զոր պարտինք ունենալ առ Աստուած մեր ընդունած բարութեանց համար։— Բ. Հակառակ է մարդասիրութեան, որ կը պահանջէ ուրախութեամբ պտտի նայիլ մեր ընկերի բախտաւորութեան վրայ, մանաւանդ նորա երջանկութեանը, ուրախանալ նորա ուրախութեամբ։— Գ. Հակառակ է արդարութեան, որ կ'արգելու ցանկալ ամեն բանի, ինչ որ կարող չ'ենք օրինաւոր ճանապարհաւ ստանալ. կ'արգելու ամեն միամտութիւն, որով կը ձգտինք մեր ընկերի ունեցածը մեզ իւրացնել։— Դ. Հակառակ է հասարակաց երջանկութեան, վասն զի պատճառ կը լինի մեծամեծ անկարգութեանց և կը ծնանի աղմուկ, կռիւ, շփոթութիւն և ամեն տեսակ անիրաւութիւն։ «Ուստի պատերազմունք եւ ուստի կռիւք 'ի ձեզ, ո՛չ յայսպիսի ցանկութեանց ձերոց, որ զօրացեալ են յանդամս ձեր, ցանկայք և ոչ ունիք, սպանանէք և նախանձիք և ո՛չ կարէք հասանել, պատերազ-

մէջ, կռուէք և ոչ ունիք, վասն զի ոչ խնդրէք »: Յակ. Դ. 1—3: Ընկերի ունեցածին ցանկալու զարհուրելի օրինակը կը տեսնենք Դաւիթ մարգարէի պատամանց մէջ, որ սպաննել կը տայ Ուրիայ Քետացին, նորա կինը յափշտակելու համար և վերջը կը ստիպուի դառն արտասուքներով և հեծեծանքներով իւր յանցանքը ապաշխարել: . .

Չար ցանկութեան հետ կապուած է երկու կիրք — Ոխ և Նախանձ, որք կը նեղեն զմարդ, երբ կը տեսնէ այլոց առաւելութիւնը, որմէ ինքն զրկուած է: Նա կ՚ուրախանայ այլոց հանդիպած վնասուց, և այս կիրքն է, որով խնդալու ընկերոջ կը լինի սէրը: Այս կիրքն է, որ կընտանեցընէ զմեզ ամեն չարագործութեան: Այս կիրքով Կայէն կը սպաննէ իւր արդար և հարազատ եղբայրն Աբէլ: Նոյն կիրքով Յակոբի որդիքը կը վաճառեն իրենց անմեղ եղբայրն Յովսէփ և Սաւուղ կը փնտռէ Դաւիթին դէմ: Այս կիրքն է որ անմեղ Դանիէլին առիւծներու գուբը կը ձգէ և մեր Փրկիչը 'ի խաչ կը հանէ, և այլն: Եթէ նախանձոտը ամեն ժամանակ այս տեսակ չարիք

չը գործեր, պատճառն այն է, որ կամ կարողութիւն չունի և կամ՝ համարձակութիւն: Սակայն նախանձը միշտ կը մաշէ նախանձոտի սիրտը և կը կրծէ նորա հոգեկան կենդանութիւնը: Նախանձոտը կ՚ապստամբի նոյն իսկ մեր պարգեւատու Արարչին դէմ. «Եթէ չիցէ՞ ինձ իշխանութիւն յիմս առնել զինչ և կամիմ, կամ թէ ակն քո չար է, զի ես առատ եմ՞»: Մատթ. Ի. 15: Նա նեղութեամբ և դառնութեամբ կը լուցանէ նախանձոտի սիրտը: Նա է, Առաքելոյն ասածին պէս, ցեց ոսկերաց: Առակ. ԺԴ. 30: Նախանձն անմխիթարելի է. անձն կերպարանս. վասն զի չունի ոչ լաւութիւն իւր առջեւ և ոչ ձգտողութիւն առ ինքն: Նա միայն չարութիւն կը խորհի եւ չարութիւն կը գործէ. և սատանայական է բարոյքն. և այս սատանայականն նախանձով էր, որ մահն աշխարհ մտաւ: Վերջապէս, Նախանձն է այնպիսի մեծ յանցանք, որ խիստ մեծ դժուարութեամբ կ՚ուղղուի: Վասն զի շատ մարդիկ նախանձը կամ՝ լոկ թուլութիւն կը համարին, կամ թէ ձեռնհասութիւն չունին, կամ չեն խոստովանիր իրենց ապականութիւն

Եւ կամ չէին կարողանար առնելու. « Մի ըլլանք սնապարծք, մէկզմէկու ձայնի առնել և ընդ միմեանս նախանձելով »: Գաղ. Ե. 26: Նախանձոտը կը նեղէ և կը տառապեցնէ այն, որուն դէմ ժամանակ, երբ կը տեսնէ որ այս ուրիշ և ունի և կը վայելէ իր ունեցած առատութիւնը: Այս կերպով կը նախանձէին Երուսաղէմի Հրեայք, երբ կը տեսնէին որ Աստուած յայտնած է հեթանոսներուն և Աւետարանը կը քարոզուի նոցա մէջ: Նախանձը հակառակ է սիրոյ եւ հակառակ է արդարութեան, քանզի մարդասէրը մէջէն կը հեռանայ ի Տէրութեան մարգարէի օրինակին, որ կը փափաքէր որ բոլոր ազգերը և ժողովուրդները մարգարէ ըլլային. «Ո՞ տայր զամենայն ժողովուրդ Տեառն մարգարէս»: Թուոց ԺԱ. 28–29: Նախանձու դարմանն է հնազանդութիւնը և շնորհագանց ամենակարողութիւնը, որ կը թողու և եղբայրներու անձին կը խնդրէ ընկերին ընդհանուր բարեկամութիւնը և կ'առաջնորդէ զմեզ ի մեծամեծ յառաջադիմութիւնս: Ո՞վ կարող է զի մարդիկ նախանձին, ի՛նչ Սողոմոն ի իմաստութեան: « Նախանձ և աչ խնդիր մաշումն ոսկերաց »: Առակ. ԺԴ. 4:

Տասներորդ պատուիրանով արգիլուած նախանձու կիրքը մեզմէն հեռացնելու համար՝ պարտաւոր ենք .— Ա. Արթուն լինիլ որ չար ցանկութիւններ չը յղանան մեր սրտի մէջ, իսկ եթէ յղացած են, ջանալ հեռացնել և մեր սիրտը հաստատուն եւ բարի բաղձանքներով լցնելով՝ մեր կամքը միացնել Աստուծոյ կամաց հետ: — Բ. Հեռանալ ամեն բանէ, ինչ որ կարող է զարթուցանել կամ զօրացնել մեր մէջ չար ցանկութի: — Գ. Քրիստոնէական աչքով նայիլ աշխարհիս ամեն պատուականութեանց և փայելչութեանց վրայ և ջանալ բարձրացնել մեր հոգին դէպ 'ի բարեպաշտութիւն, հոգեւոր և անմահ բարութիւնը: — Դ. Հանապազ աղօթել առ Աստուած, որ զերծ պահէ զմեզ ամեն չար և աղտոտ ցանկութիւններէ, կրկնելով Դաւիթ մարգարէին հետ. «Խոնարհեցո՛ զսիրտ իմ 'ի վկայութիւնս քո և մի յագահութիւն»: «Սիրտ սուրբ հաստատեա՛ յիս, Աստուած. և զհոգի ուղիղ նորոգեա՛ 'ի փորի իմում»: Սաղ. ՃԺԸ. 36. Ծ. 12.

Տասներորդ պատուիրանը կը պատուիրէ զմեզ, ոչ միայն չը ցանկալ նե-

չըն նախանձիլ մեր ընկերին ունեցածին վը-րայ ։ այլ ընդ հակառակն խնդակցիլ նո-րա հետ եւ փափաքիլ նորա երջանկու-թեանը ։ Կը պարտաւորէ գոհ ըլլալ Աս-տուծմէ մեզ պարգեւուած առաւելով, առանց չար աչքով նայելու այլոց ունե-ցածին, համոզուելով, որ նախախնա-մութիւնը մեզմէն աւելի լաւ գիտէ թէ ինչ է մեզ պատշաճ եւ վայելուչ ։ Վեր-ջապէս կը պարտաւորէ մեր ցանկու-թիւնները սանձահարել աւելորդ գործերէ, օգտա-կար եւ արդիւնաւոր բաներու մէջ եւ մեր վի-ճակը բարձրացնել ազնիւ եւ օրինաւոր ճա-նապարհաւ ։

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ ՕՐԻՆԱՑ

ԱՅՍ երկու պատուիրանքը — Սէր առ Աստուած եւ Սէր առ ընկերն — կ՚ամփոփեն Համառօտութիւն Օրինաց ։ Այս պատուի-րանները տրուած էին Տասնաբանեայ պատգամներէն առաջ, որոնք կը յիշուին Օրինաց եւ Ղեւտացւոց Գրքերուն մէջ. «Եւ սիրեսցես զՏէր Աստուած քո յամե-նայն սրտէ քումմէ եւ յամենայն անձնէ

քումմէ և յամենայն զօրութենէ քում-
մէ և յամենայն մտաց քոց» . «Եւ սի-
րեսցես զընկեր քո իբրև զանձն քո» ։
Օրին. Զ. 5. Ղևտ. ԺԹ. 18. Այս երկու
պատուիրանքն իբրև բովանդակութիւն օրինաց գրե-
նուած. մնայք եթէ կատարեն, զորս և մեր
Փրկիչն ամբաստանեալ կեղծաւոր փարիսե-
ցւոց. վասն զի ասէին մի և նոյն նը-
պատակ։ Երբ Նորոգեցոյց օրինականացն Հայր-
ցոյց Յիսուսի. «Վարդապետ, ո՞ր պա-
տուիրան է մեծ յօրէնս» Յիսուս պա-
տասխանեաց. «Սիրեսցես զՏէր Աստուած
քո յամենայն սրտէ քումմէ և յամենայն
անձնէ քումմէ և յամենայն զօրութենէ
քումմէ և յամենայն մտաց քոց. այս է
մեծ և առաջին պատուիրան. երկրորդ
նման սմին. սիրեսցես զընկեր քո իբրև
զանձն քո, յայս երկուս պատուիրանս
ամենայն օրէնքն և մարգարէք կախեալ
կան» ։ Մատ. ԻԲ. 36—38 ։ Փողոս առա-
քեալն իւր քարոզութեանց նպատակ
կ՚առաջադրէ՝ սէրն առ Աստուած և սէր
առ մարդ. «Բովանդակ զօրութիւն պատուիրա-
նին սէր է» ։ Ա. Տիմ. Ա. 5. «Լրումն օ-
րինաց սէր է» ։ Հռովմ. ԺԳ. 10. Նա է
խաղաղութեան, անմեղագիտութեան կենաց.

« Ի վերայ այսր ամենայնի զսէրն, որ է զօդ կատարմանն »: Կող. Գ. 14. Մեր Փրկչի աւետարանած այս խորհուրդը — Յայտ [illegible] և [illegible] հանդերձ [illegible] — կը նշանակէ, որ այս սէրը առաքինութեանց պսակաւորութիւնն և կատարումն կը տայ ճաշակ մը քաղցրութեան [illegible] Որդւոց։ Վասն զի, ով որ ողջունած է սիրով, նա կը պատրաստէ իւր [illegible] բարեպաշտութեան. պատճառն, որ, մեր ամենայնիւ նոյն սիրոյն արդէն լցուած է բարեպաշտութեամբ, [illegible] և խոստ պետեցի, կ'ասէ Օգոստինոս. « Սիրեա՛ զԱստուած և արա՛ զինչ և կամիս »։ Վասն զի, սիրելն զԱստուած ամբողջ է ամեն առաքինութեանց, և ինչ որ Դաւիթ մարգարէն երկնի զածնեբոն [illegible] կ'ասէ, նոյնը կարող ենք ասել աստուածային րու սիրոյ. « Զօրութիւն է Տէր երկիւղածաց իւրոց և զկտակարանս իւր ուսուցանէ նոցա »: Սաղ. ԻԴ. 14. Այս որոշման համաձայնութեան մէջ կը պարզու[illegible] [illegible] մեր [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] յաջողակապէս [illegible]է. Ո

բովանդակեալ սիրելով զԱստուած յամենայն սրտէ և զընկերն յամենայնի անձնէ՝ կը պատրաստուողինք . լինել նմին չը ցանկալ աշխարհի ունայնութեան և փափկութեան, չզնծալով մեր սիրտը առնոսա, չ'որոնել նոցա մէջ երջանկութիւն և չը յուսալ կատարեալ մխիթարութեան, այլ պատրաստ լինել ամենայն ինչ զրկել 'ի սէր Աստուծոյ և հանդերձեալ բարութեանցն տանել ամեն զրկանաց :

Փրկիչը յայտնապէս կոչելով մեզ սիրել զԱստուած յամենայն սրտէ և զընկերն յամենայն անձնէ՝ կ'արգելու բաժանել մեր սիրտը Աստուծմէ և նուիրել ուրիշ առարկաներու, որովք հակառակ են Աստուծոյ : Մենք կարող ենք սիրել ամեն բան Աստուծով, Աստուծոյ մէջ և Աստուծոյ համար . « Այս միտքն է որ կ'անէ Յովհաննէս առաքեալը . « Մի սիրէք զաշխարհ և մի որ ինչ յաշխարհի է » : Ա. Յով. Բ. 15 : Յիսուս կը պատուիրէ սիրել զընկերն, ոչ թէ Աստուծոյ պէս, այլ մեր անձին պէս : Կը պատուիրէ մեր սիրոյն առաջնորդած առարկաները սիրել ծառայութեան չափին ամենամեծ սիրոյն համար : Յիսուս կ'ընդունայնէ մեզ չ'որոնել

որ և իցէ արարածի մէջ՝ հանգստութիւն և երջանկութիւն, որ միայն Աստուծոյ մէջ կը գտնուի ։ Կ'ուսուցանէ սիրել մեր ընկերը, աշխատելով նորա երջանկութեան համար, ինչպէս որ կ'աշխատինք մեր անձնականին համար ։

ՊԱՐՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ ՄԱՐԴՈՅ

ԱՌ ԱՆՁՆ

ՄԱՐԴՈՅ առ իւր անձն ունեցած պարտաւորութիւններն այս են. — Ա. Պահպանել իւր անձը, կեանքը, զօրութիւնը եւ առողջութիւնը, խնամ տանելով ինչպէս մարմնոյն, նոյնպէս և հոգւոյն, չը մոռանալ, որ եթէ կոչուի մարդ՝ պարտաւոր է զոհել ինչպէս առողջութիւնը, նոյնպէս և կեանքը, չը թոյլատրել որ իւր մարմնոյ խնամքը մինչեւ փափկասիրութեան հասնի եւ ինքն անձնատուր լինի միայն մարմնոյ յօժարութիւնը կատարել եւ մարմնական վայելչութեան մէջ խորասուզիլ ։ Պէտք է սիրել

մարմնոյ վրայ և խստիւ վարժուիլ, որպէս զի մարմինը հնազանդի և հոգւոյն իշխէ. Նիւթը խոնարհի և բարոյականութիւնը թագաւորէ, որով եւ մարդ կարենայ մարմինը իբրեւ գործիք հոգւոյ բանեցընել: «Այլ ես իսկ այնպէս ընթանամ, ոչ որպէս յանհերեւոյթս, այնպէս մրցիմ, ոչ թէ զհողմս խոց հարկանելով, այլ ճնշեմ զմարմինս իմ և հնազանդեցուցանեմ, զի գուցէ որ այլոց քարոզեցի՝ ես անպիտան գտանիցիմ»: Ա. Կոր. Թ. 26_27:

— Բ. Մարդ պարտական է բանեցնել և կատարելագործել իւր հոգւոյ ընդունակութիւնները, որ, առնուել լինելով քան զմարմինը; կը պահանջէ մեծ ուշադրութիւն եւ հոգածութիւն: Մարդ պարտական է կատարելագործել իւր միտքը, ունենալով բարի մտածութեան, բարի դատողութեան և իւր դատողութիւնը համաձայնեցնելով աւետարանական լուսոյն, որպէս զի կարենայ ճանաչել ամենէն կարեւոր ճշմարտութիւնները և չը թողնալ լուծել այն խորհուրդները, որոնք մարդկային մտքէն բարձր են: Պարտական է հեռանալ այն մոլորութիւններէն, որոնք կը յառաջանան վատ

և թիւր հաւանեցուցանութենէ։ Պարտաւորեալն է կատարելագործել իւր կամքը ու լուսաւորելով միշտ բանիւն, արդարն և կատարեալն, և ազնուացնէ բարեձեւութեամբ և միութեամբ Աստուծոյ հետ։ Որովհետեւ, երբ ճըշմարտութեան ճանաչումն և առաքինութեան սէրն կրթութեան հետ միանան, այս միութեան մէջ կը բովանդակուի և հոգւոյ առողջութիւնն ու կատարելագործութիւնը։

— Գ. Մարդս պարտաւորեալն է առ չարն պայծ չը գնել, անխորհուրդ հայթայթիւն այն բաներն, զորս Աստուած արգելեալ է մեզ. բարութեան հակառակ։ Այսպէս պարտաւորեալ մարդ կը կատարէ այն պարտքը, որ ամպակի իւր անձին կը վերաբերի եւ իւր սեպհական բարօրութեանը։ Այս պատաճառաւ մարդս կը բռնէ. պահէ. ապաւէններ ներքնոյ կենաց մէջ և կը մնայ այն սրբագործական միջնակէտն մէջ, որով մէջ կը գտնուին երբ Աստուծոյ հետ է, երբ իւր հոգին հետ է ու ճանաչէ և կը հետազօտէ կամաց Աստուծոյ, յիշելով որ մարմինն կը հնազանդի հոգւոյն։ Առանձն ուսեցած մէջ, այս պատրաստութեանթիւններն Ա. Գլուխ մէջ ընդհանուր անուանքը կը կոչուի Զգաստութիւն։

Քրիստոնէական զգաստութիւնն է խնամ-տուն եւ բարեպաշտ չափաւորութիւն, զոր պարտինք ունենալ ամէն ժամանակ երբ կը ցանկանք, երբ կ՚ուտենք, երբ կը վայելենք եւ երբ կը զգենուինք մեր երկ-րաւոր կենաց մէջ, որով եւ կարող ենք հաճոյանալ Աստուծոյ եւ մեր կամքը հա-մաձայնեցնել նորա կամացը։ Քրիստոնէ-ական զգաստութեան կանոններուն հե-տեւելու համար՝ պարտաւոր ենք նախ՝ հեռանալ ամէն բանէ ինչ որ արգիլուած է եւ մեղանչական։ Երկրորդ՝ ներքին կե-նաց բարութեանց մէջ կատարելագործուել եր-ջանկութիւն չը փնտռել, այլ միայն բա-րի ճանապարհաւ վայելել անցաւոր՝ բայց անմեղ եւ քաղցր բարիքները։ Երրորդ՝ ա-մէն ժամանակ պատրաստ ըլլալ խոնար-հութեամբ թողնելու ամէն բան, երբ Աստուած կը հրամայէ եւ երբ մեր աս-տուածպաշտութեան պարտաւորութիւ-նը կը պահանջէ։ Քրիստոնէական զգաս-տութեան պարտաւորութիւնները խիստ մեծ են մարդոց համար։ — Ա. Որ մարդ կարող չէ առ ոտն կոխել այս պարտաւո-րութիւնները, առանց ձգելու իւր կե-նաց նպատակէն, առանց դժբաղդանա-

լու և առանց կատարելութենէ հեռա-
նալու ։ — Բ․ Մարդ չը կատարելով իւր
անձնական պարտաւորութիւնները՝ ոչ
թէ միայն իւր անձին կը վնասէ, ինչ-
պէս կ'ուզէն համոզել ոմանք, այլ հա-
սարակաց․ վասն զի անհնարին է անվա-
յել կեանք վարել, առանց վնասելու իւր
հետ յարաբերութիւն կամ կապակցու-
թիւն ունեցող անձանց, որք իրաւունք
ունէին օգնութեան սպասել՝ քան թէ
վնասու ։ Անհնարին է նմանապէս կատա-
րել առ Աստուած ունեցած պարտքն, ե-
թէ սահմանուած չեն աշխարհային ցան-
կութիւնները մարդոյ սրտի մէջ ։ — Գ․
Աստուած ինքն, որ մեր կենսատուն է
և հոգւոյս պարգեւատուն, կը պատուի-
րէ չափաւորել և ազնուացնել մեր ամեն
ցանկութիւնները ։ Վասն զի յատուկ
եւ ընդհանուր պարտաւորութիւնները
միացած են իրարու հետ ։ Զգաստու-
թիւնը միացած է արդարութեան և աս-
տուածպաշտութեան հետ, այսինքն ան-
ձին վերաբերեալ պարտաւորութիւնը մի-
ացած է առ ընկերն և առ Աստուած ու-
նեցած պարտաւորութեան հետ «Զգաս-
տութեամբ և արդարութեամբ և աս-

տուած ապաշխարութեամբ կեցցուք յաշխարհիս: Տիտ. Բ. 12. — Դ. Հեթանոսներն անգամ կը ճանաչէին անդրաշխարհային կեանքէ յառաջ եկած ամօթը և կը յորդորէին ունենալ խոհեմութիւն, ողջախոհութիւն, զգաստութիւն և համբերութիւն իբրև օգտակար առաքինութիւններ: Քրիստոնեայք ունէին պարտաւոր էին գործ դնել այս առաքինութիւնները, որովհետև նոքա ունէին լոյս և շնորհք աստուածային Աստուծմէ, կոչուած էին աւելի հզօր կերպով դիմել 'ի սրբութիւն կենաց, 'ի սրբութիւն սրտի և 'ի սրբութիւն վարուց, որպէս զի կարենան հասնել Քրիստոսի քարոզած եւ խոստացած ծայրագոյն և յաւիտենական երջանկութեանը: «Սիրելիք, աղաչեմ՝ իբրև ըն-պանդուխտս և նժդեհս, 'ի բաց մերժել 'ի մարմնաւոր ցանկութեանց, որ զինուորին ընդդէմ ոգւոց»: Ա. Պետ. Բ. 11. Յովհաննէս առաքեալն այս խօսքերը — Մի սիրէք զաշխարհ և մի որ ինչ յաշխարհի է՝ եթէ ոք սիրէ զաշխարհ, ոչ է 'ի նմա սէր Հօր, զի ամենայն որ ինչ յաշխարհի է՝ ցանկութիւն է մարմնոյ և ցանկութիւն աչաց և ամբարտաւ-

ւանութիւն աստի կենացս »: Յովհ. Բ. 15–17. — կարող ենք անուանել համառօ-տութիւն պարտաւորութեանց առ անձին. վասն զի առաքեալն պարզապէս կ'որոշէ մեր անձնական պարտուց սահմանը: Նախ՝ կը ցուցնէ երկու առարկայ, որոց մէջ մարդ կը բաժնէ իւր սէրը և կը փնտռէ երջանկութիւն, այսինքն կը բաժնէ Աս-տուծոյ մէջ եւ աշխարհի մէջ: Սակայն Աստուած և աշխարհ ոչ միայն իրարմէ տարբեր են, այլ և իրարու ներհակ եւ անհնարին է երկուքը միանգամայն սիրել եւ երկուքին միանգամայն ծառայել: Եթէ կը սի-րենք զԱստուած և կ'որոնենք նորա մէջ երջանկութիւն, պարտաւոր ենք աշ-խարհն 'ի կիր առնուլ բարի ճանապար-հաւ, այսինքն հետեւիլ քրիստոնէական զգաստութեան կանոններուն, իշխել մեր յօժարութեանց և ամենը հնազան-դեցնել Աստուծոյ կամքին: Մեր օգուտն եւս կը պահանջէ անշուշտ հետեւիլ այս կանոններուն. վասն զի հանգստութիւնը և երջանկութիւնը միայն Աստուծոյ մէջ է: Սիրել զաշխարհ՝ կը նշանակէ սիրել ունայն եւ անցողական բաներ: Սիրել զԱստուած՝ կը նշանակէ սիրել այն ամե-

նաքարի չարիք, որոյ հակառակութիւ-
նը, որուն մօտենալը և զոր ժառանգելն
կը տայ մեզ յաւիտենական կեանք։ Ե-
թէ կամինք հեռու պահել զմեզ ամենայն
ցանկութենէ, որ անվայել է մեր որդի-
ութեան, որուն արժանացած ենք Յի-
սուսի շնորհիւ, պարտաւոր ենք. — Ա.
Սանձել մեր ցանկութիւնները, հնազան-
դիլ Աստուծոյ, հեռացնել մեզմէն ամեն
սանձարձակ ունակութիւններ և մեզ
կանոն ունենալ միշտ առաքելոյն օրինա-
կը. «Այլ ճնշեմ զմարմին իմ և հնա-
զանդեցուցանեմ, գուցէ որ այլոց քա-
րոզեցի, ես ինքնին անպիտան գտանի-
ցիմ»։ Ա. Կորն. Թ. 27։ Պարտաւոր ենք
հեռանալ ամեն բանէ, ինչ որ վնասա-
կար է մեզ, որպէս զի կարենանք մօտե-
նալ այն բաներուն, ինչ որ օգտակար է։
«Սպանէք այսուհետև զանդամս ձեր
զերկրաւորս, ՚ի բաց ընկեցէք զպոռնկու-
թիւն, զպղծութիւն, զախտ, զցանկու-
թիւն չարեաց»։ Կող. Գ. 5։ «Պատրաս-
տել զմարմինս ձեր պատարագ կենդա-
նի, սուրբ, հաճոյ Աստուծոյ, զխօսուն
պաշտօնդ ձեր»։ Հռովմ. ԺԲ. 1։ — Բ.
Պարտաւոր ենք զգուշանալ և զատել մեր

երեւակայութիւնը, վասն զի, ինչ որ աշխարհային է, ամէն շրջուցիչ զօրութիւն և իւր ազդեցութեան ներքեւ կը դրաւէ այն մարդիկը, որոնք անձնատուր կը ընեն երեւակայութեան։ Ուստի աշխարհային վայելչութեան վրայ մտածելու ժամանակ՝ պարտաւոր ենք 'ի միտ ածել որ ամենը անցաւոր է և անհաստատ, ինչպէս որ Սողոմոն իմաստունը կ'աղաղակէ. «Ունայնութիւն ունայնութեանց ամենայն ինչ ընդունայն է»։ Ժող. Ա. 2։ Այսպէս բաղադրած են և ամենայն Ս. Հարք՝ ունայնութիւն ամենայն վայելչութեանց, ունայնութիւն ամենայն մեծութեանց, ունայնութիւն հպարտութեանց և ամենայն իրաց։ — Գ. Պարտաւոր ենք սրբել մեր ճաշակը, վասն զի երբ մեր անձը աշխարհային վայելչութեանց կը մատնենք, այնուհետեւ իսպառ կ'անզգայանանք հաւատոյ տուած մխիթարութեանց համար, և կը բթացընենք մեր հոգւոյ ճաշակը։ Բայց երբ հաւատոյ ներշնչած վայելչութիւնը եւ ճաշակը կը փնտռենք, երբ ամենէն մեծ վայելչութիւնը կը գտնենք Աստուծոյ վըրայ մտածելով և աղօթելով. Աստուծոյ

խօսքը լսելով կամ կարդալով և մեր հաւատոյ և յուսոյ մէջ ամրանալով, երբ կարող կը լինինք համարձակ ասել որ մեր միակ ուրախութիւնն և երջանկութիւնն է ճանաչել Աստուծոյ, այն ժամանակ կը սրբուի մեր ճաշակը և կ'ուսանինք սիրել, ինչ որ ճշմարտապէս սիրելի է։ Սորա համար օրինակ ունինք մեզ շատ սուրբ և երջանիկ մարդիկ, որք ուրախութիւն և կեանք համարած էին իրենց՝ Աստուծոյ կամքը կատարել և Նորա պատուիրանքները ոսկիէն ցանկալի համարել եւ մեղրէն քաղցր. “Ցանկալի է Նա քան զոսկի եւ քան զականս պատուականս եւ քաղցր է Նա քան զմեղու խորիսխ”։ Սաղ. ԺԸ. 11։ — Դ. Պարտաւոր ենք աղօթել Աստուծոյ, որպէս զի լուսաւորէ մեր միտքը և հնազանդեցնէ մեր կամքը Աւետարանին, ուսուցանէ եւ զօրացնէ մեզ զգալ և ճանաչել, որ ինքն է մեր Տէրը և մեր ծայրագոյն բարութիւնը և ինքը միայն կարող է ունակացնել մեզ այսպիսի չըքնաղ կենաց։ “Աստուած իմ, կ'աղաղակէ սուրբն Օգոստինոս, տուր ինձ քո քաղցրութիւնը, դու, որ աղբիւր ես ճշմարիտ վայելչութեան, դու, որ.

միայն կարող ես զմեզ երջանկացնել, դու ես միայն միշտ յաւիտենական. կոչէ՛ դէպ ՚ի քեզ և ամփոփէ՛ քո մէջ իմ բոլոր բաղձանքս, որոնք ցարդ սիրտս բաժանեալ են քեզմէն. տո՛ւր ինձ ճաշակել քաղցրութիւնդ, որպէս զի գերազանցէ քան զամենայն գեղեցկութիւն, որ կարող է զիս ապրեցնել. օգնէ՛ ինձ, որ կարենամ սիրել զքեզ յամենայն զօրութենէ, կարենամ բռնել ձեռքդ և կապուիլ նորա հետ այնպիսի ամուր կապով, որ քո ձեռքդ հանէ զիս ամեն վտանգէ, և ազատէ ամեն չար ճանապարհէ, որ կ՚առաջնորդէ զիս դէպ ՚ի փորձութիւն ։

Այս զգաստութեան կանոնները պէտք է պահպանել ուտելու և խմելու մէջ, վայելելու, պատուոյ եւ ճոխութեան մէջ։ Կերակուրի կամ ուտելեաց վերաբերեալ զգաստութեան կանոնը կ՚անուանի Ժուժկալութիւն կամ Չափաւորութիւն, որ կը նշանակէ բնութեան պիտոյքէն աւելի չ՚ուտել և չ՚ըմպել, չը փնտռել առանձին համադամ և փափկացուցիչ կերակուրներ և խիստ ճաշակաւորութեանը պէտք չը լինել։ Այս կանոնը կ՚ուզէ, եւ կը չափաւորէ թէ՛ կերակուրի գործածու-

թիւնը, թէ քանակութիւնը՝ և թէ որպիսութիւնը։ Այն կանոնին ներհակ կըրքերը կ'անուանին Օրինազանցութիւն և Զեղխութիւն։ Այս հակառակութիւնը կը համարուի իբրև մեան քրիստոնէական պարտաւորութեան, որ անհրաժեշտ հարկաւոր է Աստուծոյն հաճոյ լինելու համար. «Զգոյշ լերուք անձանց, գուցէ ծանրանայցեն սիրտք ձեր շուայտութեամբ և արբեցութեամբ»։ Ղուկ. ԻԱ. 34։ «Արթուն լերո՛ւք և հսկեցէ՛ք»։ Ա. Պետ. Ե. 8։ Պօղոս առաքեալն ամեն անբարոյական կեանք՝ կը համարէ իբրև հետևանք հեթանոսական խաւարի։ «Ի բաց արարցուք այսուհետև զգործս խաւարի և զգեցցուք զզէնն լուսոյ՝ իբրև 'ի տուընջեան զգաստացեալ շրջեսցուք, մի՛ անառակութեամբք եւ արբեցութեամբք և մի՛ խառն անկողնովք և պղծութեամբք»։ Հռով. ԺԳ. 12–14։ Որկրամոլները և արբեցողները այնպիսի մեղաւորաց կարգին են, որոնք կարող չեն Աստուծոյ արքայութիւնը ժառանգել. «Ո՛չ որկրամոլք եւ ո՛չ արբեցողք զարքայութիւնն Աստուծոյ ո՛չ ժառանգեն»։ Գաղ. Ե. 21։ Հեզութիւնը մեծ

ողջունս ունի, ինչպէս հոգւոյն, նոյնպէս
և մարմնոյն համար և հեռի կը պահէ
զմեզ թուլութենէ և տկարութենէ, որք
յառաջ կը գան անզգաստութենէ ։ Ար-
բեցութեան և որկրամոլութեան վնաս-
ները խիստ բազմաթիւ են և կարելի է
ասել թէ՝ սուրէն աւելի մարդ սպանած
են ։ Զգօնութիւնը կ՚ազատէ զմեզ թը-
շուառութենէ, կ՚օգնէ մեզ պահել մեր
ունեցածքը, մինչդեռ արբեցողը եւ որկ-
րամոլը կը վատնեն ինչ որ ունին և դիւ-
րութեամբ թշուառութեան կը մատնու-
ւին ։ Զգօնութիւնը մեր հոգին խաղաղ
կը պահէ, մեր միտքն ու դատողութիւ-
նը առողջ, իսկ ընդհակառակն՝ որկրա-
մոլութիւնը և արբեցութիւնը կը թմբե-
ցընեն հոգին և մարմինը միասին, կը
խաւարեցնեն միտքը և կը կատաղեցնեն
մարդը իբրև գազան ։ Զգօնութիւնը
կարեւոր է մեզ՝ մեր անձը առողջ պա-
հելու համար. վասն զի կը հեռացնէ ա-
մեն մեղքերէ, որոց մէջ կարող է ձգել
անզգաստութիւնը, ինչպէս են՝ բռնու-
թիւն, կռիւ, աղմուկ, ամենակերպ ան-
տեղութիւն և ամբարշտութիւն ։ Որկ-
րամոլութեան և գինեմոլութեան վնա-

նուած մարդը յայտնի նիւթապաշտ է, որուն համար կրօնքը և հաւատքը ամե-նեւին գրաւիչ զօրութիւն չունին։ Հսկո-ղութիւնն է ամենահաստատ և ամենա-կարեւոր միջոց, որով կարող ենք իշխել մեր ցանկական կիրքերուն և զգայութիւնե-րուն։ Նա կը տայ մեզ կամք և զօրու-թիւն, որով կարող ենք օգտակար ընել մեր եղբայրը։ Նա արթուն կը պահէ զմեզ մեր վիճակին մէջ և կը պատրաստու-րէ՝ աղօթել ամէն ժամանակ։

Հսկողութեան դէմ եղած կիրքերէն մեր անձը պաշտպանելու համար, պար-տաւոր ենք խոր մտածել և զգուշանալ այն ցածութիւններէն, որուն մէջ կարող են գլորել զմեզ նոյն կիրքերէն յառաջ եկած չարութիւնները։ Պարտաւոր ենք ման-կութենէ վարժեցնել զմեզ կանոնաւոր և վայելուչ կենաց և հետեւապէս միշտ փախչիլ անբարոյականութենէ, որ կա-րող է մեր ճշմարիտ վայելքները դառ-նացնել։ Պարտաւոր ենք արթուն ըլլալ և հեռանալ անբարոյական մարդկանց ընկերակցութենէն և միշտ ընդդիմանալ նոցա վնասակար յորդորներուն։ Ամենէն առաջ պարտաւոր ենք զգուշանալ մեզ-

քի առաջին անգամ սկսուելէն, վասն զի սկզբնաւորութիւնը կ'որոշաւորէ արդէն մեր հոգւոյ ամբծութիւնը։ Այս մասին ըսելիք է որ հակողութիւնը մեզ համար հանապազօրեայ և անքակտելի կանոն լինի, նմանապէս և ջերմեռանդ աղօթքն առ Աստուած, որ միայն կարող է օժանդակել մեզ հակողութեան կանոնը գործադրելու, մեր սրտի շարժումը առ բարին բարձրացնելու և մեր ճաշակը սրբելու։

Կրօնքը իսպառ չ'արգելուր մեր զգայողութեան բոլոր վայելչութիւնները, վասն զի Աստուած կազմած է մի քաղցր զգայողութիւն մեր զգայմանց կանոնաւոր եւ կարեւոր գործադրութեան հետ։ Կրօնքը չ'ուզեր արմատէն խլել և իսպառ ոչնչացնել մեր բնական զգայողութիւնը, այլ կը պատուիրէ սրբել և զարդել այն, ինչ որ կը պահանջանէ մեր առաքինութիւնը, կը զօրացնէ մեր մարմինը և հոգին։ Կրօնքը միայն կ'ուղղէ և կը կանոնաւորէ մեր զգայողութեան գործադրութիւնը, կը հաստատէ սրբութեան և ճշմարիտ օգտակարութեան մէջ, կը հեռացնէ անհամե-

գրառութիւնք եւ ապօրինի ընթացից զղջման տեղի չը թողուր ։ Զգաստութեան կանոնները, որք կը վերաբերին վայելչութեան եւ զուարճութեան կը պահանջեն. — Ա. Հեռանալ ամեն վայելչութենէ, զորս կ'արգելու աստուածային օրէնքը և որոնք վնասակար եւ վտանգաւոր են թէ՛ մեզ եւ թէ այլոց ։ — Բ. Հեռանալ ամէն վայելչասիրութենէ, որ անպատշաճ է մեր կարգին, մեր հասակին և մեր վիճակին, վասն զի անվայել բաները շատ անգամ կը խռովեն և կը թմրեցնեն մեր առաքինական զգաստութեան ոգին ։ — Գ. Չը վատնել վայելչութեանց համար մեր թանկագին ժամանակը, որ պարգեւուած է մեզ մեր մեծ և ծանր պարտաւորութիւնները կատարելու համար ։ Վայելչութիւնը այնպէս է որ լինի մարդոյ համար խըրախ եւ հանգըստա-տութիւն եւ նորոգութիւն հոգւոյ ։ — Դ. Սատանին կիրքով և բաղձանքով չը վնասել այն վայելչութիւններն անգամ, որոնք արգիլուած չեն եւ անմեղ են ։ Որովհետեւ նոյն վայելչութիւնները կարող են միայն տալ ունայն և անցաւոր բաւականութիւն, հետեւապէս չափա-

զանց հետամնալն կը ծնանի՝ ապաշաւ և զղջումն.

Աշխարհասէր և բազմազբաղ կեանքը կը յափշտակէ մեզմէն մեր պարտաւորութիւնները կատարելու Թանկագին ժամերը և խաղաղ կը զրկէ մեր հոգւոյն իրական աշխատանքէն: Կը կորուսանէ մեր հոգեկան փափկութիւնը և սրտի ճաշակը, որոնք աւելի ազնիւ են և միայն կարող են երջանկացնել զմեզ: Կ'անզգայացնէ մեր բարեպաշտութեան քաղցր զգացողութիւնը, կը տգեղացնէ բարեգործութեան գեղեցկութիւնը և կը դառնացնէ ընտանեկան կենաց քաղցրութիւնը: Միով բանիւ, աշխարհասէր կեանքը կը հալածէ մեր սրտէն Աստուծոյ սէրը. «Եթէ ոք սիրէ զաշխարհ, ոչ է 'ի նմա սէր Հօր, զի ամենայն որ ինչ յաշխարհի է, ցանկութիւն է մարմնոյ»: Ա. Յով. Բ. 17. Աշխարհասէր և ցրուած կեանքը կը պատրաստէ մեզ ապաշաւ՝ ծերութեան ժամանակ, և տխրութիւն՝ մեր մահուան վայրկենին: Աշխարհս կ'անցնի իւր ցանկութեամբ և միայն Աստուծոյ կամաց համաձայն եղած գործքերը կը մնան. «Եւ աշխարհս

անգամնէ և ցանկութիւն նորա . իսկ որ
առնէ զկամս Աստուծոյ, նա մնայ յա-
ւիտեան ։ Ա . Յով . Բ . 17 ։ Իսկ մարմնա-
մարդկային խաղուց գաղափ՝ հարկ է իմա-
նալ, որ նոյն տեսակ խաղերը Թղթախաղը-
ուած զուարճութեանց կարգը կը հա-
մարուին ։ Չափաւոր խաղը հանգստու-
թիւն է մարմնոյ համար ։ Բայց հարկ է
իմանալ, որ խաղալն եւս շատ անգամ՝
յանցանք համարուած է, նայելով իւր
պարագաներուն եւ հետեւանքներուն ։
Օրինակի համար, երբ խաղալը կը խլէ
մեր ձեռքէն Աստուծոյն ծառայելու եւ
մեր գործքերը կատարելու Թանկագին
ժամերը . երբ խաղը կը մղէ զմեզ դէպ
՚ի շահասիրութիւն եւ կը փակէ մեր
կամ այլոց գոյքը . երբ խաղը կապուած
է խաբէբայութեան, բարկութեան,
կռուոյ, աղմուկի և այլ մեղքերու հետ .
երբ խաղը միացած է մանաւանդ չար
ստախօսութեան և ապականեալ բարուց
հետ . երբ խաղալու հետեւանքն է հո-
գին Թմրեցնել, այն ժամանակ խաղը
յանցանք է ։

Աղօթքը կ'արգելու երջանկութիւն
և հանգստութիւն որանել փափկանք.

բութեան եւ զգայական հեշտութեան մէջ ։ Կը պատուիրէ զգուշանալ չափազանց .քնանալէ , հեռանալ ծուլութենէ և խնամք չը տանիլ մարմնական վայելչութեան ։ « Եւ մարմնոյ խնամ մի տանիք ՚ի ցանկութիւնս » ։ Հռով . ԺԳ . 14 ։ Մեղկ և մարմնասէր կեանքը կը թուլացնէ հոգին և մարմինը , կը տկարացնէ մեր զօրութիւնը՝ փորձանաց ընդդիմանալու եւ հարկ եղած ժամանակ , մեր հաւատոյ եւ առաքինութեան համար անձնազոհ լինելու ։ Մեղկ կեանքը մեծ արգելք է նոյնպէս մեր սրբութեանը և փրկութեանը ։ Հարստութեան մէջ պարտինք զգաստ լինիլ ։ Ս . Գիրքը կարգելու մեզ՝ սիրել հարստութիւն և կամ բոլոր բաղձանքով հարստութիւն փնտռել ։ Բայց Ս . Գիրքը կարգելու ոչ թէ օրինաւոր հարստութիւն ունենալն , այլ կը դատապարտէ անյագ սիրով հարստութեան սիրահարիլն ։ Հարուստը կարող է սուրբ լինիլ , եթէ իւր սիրտը միացած չ՚է հարստութեան . Նոյնպէս և աղքատը կարող է իւր հոգին կորուսանել , եթէ անձնատուր եղած է ագահութեան ։

Զգաստութեան հակառակ կիրքերն են — ծուլութիւն, այսինքն սէր աշխարհային իրաց եւ անբաժան կապակցութիւն: Ծուլութեան գլխաւոր նշաններն են — Ա. Սաստիկ կիրքով ցանկալ հարստութեան և ամբարել ճոխութիւն: — Բ. Հարստանալու համար գործ դնել ամեն ապօրինի միջոցներ, անիրաւութիւն, երդմնազանցութիւն եւ այլն: — Գ. Շարունակ երկիւղը, անհանգըստութեան եւ աղքատանալի մէջ ընկնիլ՝ չը կորուսանելու համար, կարեւոր ծախքերէն երկնչիլ եւ իւր ունայնամտութիւնը լցուցանելու համար մի կողմէն փախանել իւր հարստութիւնը: Կարեւորի համար խնայել, և աներկարեւորի համար շռայլել, ահա ծուլութեան նկարագիրը: Ծուլութիւնը մեծ յիմարութիւն է և մոլորութիւն, վասն զի աշխարհային իրերը կարող չեն մեր երջանկութեան բաղձանքը լցուցանել: Նոքա միայն կ'օգնեն մեզ երջանկութեան հասնելու, եթէ 'ի բարին գործ դնենք: Նոքա ամեն րոպէ մեր ձեռքէն կարող են փախչիլ և կամ մենք կարող ենք մահուամբ զրկուիլ մեր ունեցածէն: Բայց

Աստուած պահած է մեզ համար երկին-
քի մէջ անսահման և յոյժ թանկագին
բարութիւն, որ բոլոր աշխարհային բա-
րիքներէն հաստատուն է և ճշմարիտ։
Աստուծոյ պատրաստած այս բարու-
թեան սէրն է, որ պէտք է գրաւէ մեր
սիրտը. այս բարութիւնն է որ երբեք
ասկւոյ հետ չը փոփոխանակուիր. այս բա-
րութիւնն է հոգւոյ խաղաղութիւն,
Աստուծոյն հաճոյանալու ուրախական
զգացմունք, առողջութիւն, փրկութիւն,
և այլն. «Եւ ասէ ցնոսա, տեսէք և ըզ-
գոյշ լերուք յամենայն ագահութենէ,
զի ոչ եթէ 'ի մթերից ինչից ուրուք ի-
ցեն կեանք նորա»։ «Մի գանձէք ձեզ
գանձս յերկրի, ուր ցեց և ուտիճ ա-
պականեն և ուր գողք ականս հատանեն
և գողանան»։ Ղուկ. ԺԲ. 15։ Մատ. Զ.
19։ Ծուլութիւնն է աղբիւր զանազան
մեղաց և դժբաղդութեանց, որովհետև
բնաջնջելով կ'առնէ մեր զգայմանց քնքշու-
թիւնը և մեր պատիւը. կը սպառէ եւ
կը տոչորէ մարդասիրութիւնը. կը խան-
գարէ պատուոյ կանոնը և կը գործէ ա-
մենակերպ ցածութիւն եւ անիրաւու-
թիւն։ Կ'ասուի թէ՝ այն մարդը, որ կը

Հաւատոյ թէ ամեն բան կարելի է դը-
րամով գործել, նա դրամ ճարելու հա-
մար կը գործէ ամեն բան ։ Այս բանին
ապացոյց է Յուդայի տականելի օրինակը ։
Ժլատութիւնը երբեք չը միանար բա-
րութեան ճաշակի հետ, բարեպաշտու-
թեան և մարդասիրութեան զգացման
հետ և ժլատութեամբ անհնարին է սի-
րել զԱստուած, հաստատ հաւատալ
Աստուծոյ, և պատրաստ ըլլալ ամեն ինչ
զոհել 'ի սէր Աստուծոյ ։ Երբ մեր սէրը
հարստութեան տուած ենք և մեր հա-
մար զայն կուռք շինած ենք, կը նշանա-
կէ որ Աստուծոյ ծառայութենէն դա-
րած ենք ։ Այս մասին է, որ կ'ասէ Փըր-
կիչն. « Ոչ ոք կարէ երկուց տէրանց ծա-
ռայել, կամ զմին ատիցէ և զմիւսն սի-
րիցէ, կամ զմին մեծարիցէ եւ զմիւսն
արհամարհիցէ. ո՛չ կարէք Աստուծոյ ծա-
ռայել եւ մամոնայի »։ « Եթէ ոք սիրէ
զաշխարհ, ո՛չ է 'ի նմա սէր Հօր »։ Մատ.
Զ. 24։ Ա. Յով. Բ. 15։ Երբ մարդ անձ-
նասէր եղած է ժլատութեան և մամո-
նասիրութեան, նա կը պատրաստէ իւր
համար տանջանք։ Նա կը ցանկոյ հա-
ւատութեան, որպէս զի բաղձլութեանք

և հանգիստ ապրի աշխարհիս մէջ, և սակայն իր բոլոր կեանքը և առողջութիւնը կը զոհէ նոյն հարստութիւնը դիզելու համար։ Գուցէ հարստութիւնը կը դիզուի, բայց իր կեանքը կը նուազի և կը սպառի։ Երբ մարդ կը սկսի աւելի և աւելի ցանկալ հարստութեան, նա կը սկսի ընդ միշտ ապրիլ երկիւղի և անհանգստութեան մէջ։ Բայց որչափ զարհուրելի տեսարան է, երբ յանկարծ ժըլատը մահուամբ կը թողու իր բոլոր ունեցածը և իր չարաչար աշխատանաց ու սնոտի յոյսերուն մէջ յանկարծ կը լսէ այս ողբալի ձայնը. «Անմիտ, յայսմ գիշերի, զոգիդ ՚ի քէն ՚ի բաց պահանջիցեն, և զոր պատրաստեցերն, ում լինիցի»։ Ղուկ. ԺԲ. 20։ Ս. Գիրքը կը յայտնէ որ ագահութիւնը կամ ժլատութիւնը կռապաշտութիւն է. «Զայս տեղեկացեալ գիտասջիք թէ ամենայն պոռնիկ, կամ պիղծ, կամ ագահ, որ է կըռապաշտ, ո՛չ ունի ժառանգութիւն արքայութեան Քրիստոսի Աստուծոյ»։ Եփես. Ե. 5։ Վասն զի, ագահը կամ ժլատը ապագայի համար չ՚աշխատիր, այլ անյագ սիրով կապուած է ներկայ կե-

նաց անցաւոր բարեաց գեղեցկութեան հետ և այն տեղ կը փնտռէ իւր երջանկութիւնը։ Այս ծուռ և մոլար բարութիւնն է կամ՝ հարստութիւնն, որ արդէն այս կենաց մէջ կատարեալ դժոխք է ագահին համար։

Ա. Գիրքը ագահութեան ծանր հետեւանաց վրայ խօսելով՝ կը յայտնէ, որ հարստութեան սիրով վառուած մարդիկ կը փորձութեան մէջ կ'անկանին. «Իսկ որք կամին մեծանալ, անկանին 'ի փորձութիւն և յորոգայթ և 'ի բազում ցանկութիւնս անմիտս և վնասակարս, որք ընկղմեն զմարդիկ 'ի սատակումն և 'ի կորուստ, զի արմատ ամենայն չարեաց արծաթսիրութիւնն է, որում ոմանց ցանկացեալ վրիպեցան 'ի հաւատոյն և զանձինս արկին ընդ բազում ցաւովք»։ Ա. Տիմ. Զ. 10–11։ «Վա՜յ որ ագահէ զագահութիւն չար՝ տան իւրոյ, դնել 'ի բարձունս զբոյն իւր կորզել 'ի ձեռաց չարաց»։ Ամբակ. Բ. 9։ «Որդեա՛կ, որչափ դժուարին է յուսացելոց յինչս մըտանել յարքայութիւնն Աստուծոյ»։ Մարկ. Ժ. 24.։ Հարուստները պարտաւոր են զգուշանալ հարստութենէ յառաջ ե-

կած վտանգներէն և պահել այն առա-
քինութիւնները, որոնք անհրաժեշտ կա-
րեւոր են նոյն վտանգներուն մէջ ալ զբ-
լորուելու համար։ Այս վտանգներու գըլ-
խաւորներն են — Անբարշտութիւն եւ
Հպարտութիւն։ Հարուստները կը մեծամբ-
ասին իրենց բախտաւորութեամբ և իրենց
միջոցը կը համարեն իբրեւ վարձատ-
րութիւն կամ արդիւնք իրենց հմտու-
թեան և այս պատճառաւ միշտ իրենց
անձը նախամեծար կը համարեն աղքատ-
ներէն, որոնք կը դեգերին նոցա դրանց
առջեւ։ Այս մեծամտութեամբ հա-
րուստները կը մոռանան մարդոյ ճշմա-
րիտ և արժանաւոր փառքը։ Ս. Գիրքը
այս վտանգներէն զգուշացնելու համար
կը յուշածէ հետեւեալ խօսքերը. «Մե-
ծատունն և աղքատն միմեանց պատա-
հեցին և երկոցունց այցելութիւն առ-
նէ Տէր»։ Առակ. ԻԲ. 24։ Հարստու-
թեան վտանգ. կը համարուի նոյնպէս Իբր-
փարթամութիւնը, զոր առակս կը յայտնէ
Քրիստոս։ Ղուկ. ԺԲ. ԺԶ։ Հարստու-
թեան վտանգ է դարձեալ Զուարճութիւնը,
վասն զի հարստութիւնն աղբիւր է ա-
նըսպառ զուարճութեանց եւ վայելչու-

թեանց, որոնք իբրեւ փուշ կը հեղձու-ցանեն եւ չեն թողուր, որ զօրանայ հո-գին. «Եւ այլն անկաւ 'ի մէջ փշոց, ելին փուշքն եւ հեղձուցին զնա եւ պտուղ ոչ ետ»: Ղուկ. Ը. 25: Հարստութեան մը-տանիք են նաեւ հաւատք ընծայել և յոյս դնել երկրորդական պատճառներու վրայ, եւ ուրանալ առաջին պատճառն, որ է Աս-տուած: Այսպէս կը մեծամտին երբեմն հարուստները, համոզելով իրենց անձը, որպէս թէ անկարօտ են իրենց մեծու-թեան մէջ. «Ես ասացի 'ի բարեկենդա-նութեան իմում թէ ոչ սասանեցայց յա-ւիտեան»: Սաղ. ԻԹ. 7: Հարստութեան վտանգ է մանաւանդ Աշխարհի սէրը: Այս յա-ղթի մարդկանց համար կ'ասէ Սողոմոն իմաստունը: «Թուլութիւնը կը սպաննէ յիմարները եւ բաղդաւորութիւնը կը կորսնցնէ անմիտները»:

Յատկապէս հարուստներուն վերա-բերեալ առաքինութիւնները կարելի է երեք բաժանել. — Ա. Շնորհակալութիւն առ Աստուած եւ այս գոհունակութենէն կը ծնանի անշուշտ հեզութիւն, եւ հոգ-ւոյ աղքատութիւն, որովհետեւ հա-րստութիւնն է տուրք Աստուծոյ կամ

քարիք, զոր Աստուած կը պարգևէ կա-
ռավարուելու համար և իրենք շնորհին և
ոչինչ, որով կարենան հպարտանալ. —
Ե. Մեծագործութիւն առ աղքատս: Այն ամենէն
և ամենաքաղցր յատկութեանը կարող
են մեծատուններն գործ դնել իրենց հա-
րստութիւնը, որով և կը կատարեն Ա-
ստուծոյ նպատակը և համարատու կը լի-
նին Աստուծոյն՝ իր պարգևած բա-
րութեանց համար: — Գ. Բարի օրինակ,
վասն զի գործնական բարի օրինակը մեծ
ազդեցութիւն ունի այլոց վրայ: Այս
բոլոր պատուէրները կը պարունակին Պօ-
ղոս առաքելոյն Տիմոթէոսի խօսքերուն
մէջ. «Մեծատանց, որք են յայսմ աշխար-
հի, պատուէր տուր մի՛ հպարտանալ,
և մի՛ յուսալ ՚ի մեծութիւն անցաւոր, այլ
յԱստուած; որ տայ մեզ զամենայն ա-
ռատապէս ՚ի վայելել, զբարիս գործել,
մեծանալ գործովք բարութեան, առա-
տուրս, սփռմունս, հաղորդս լինել, գան-
ձել անձանց հիմն բարի ՚ի հանդերձեալ-
սն, զի բուռն հարցեն ճշմարիտ կե-
նացն»: Ա. Տիմ. Զ. 17—20: Ուրեմն մե-
ծատուններն են՝ ունենալով հարստու-
թիւն՝ կարող են հաճոյանալ Աստուծոյ.

Ազգասէրին չորս պարտաւորու-թիւններ ունին, որք են, — Ա. Առանց տրտնջանաց, առանց նախանձու և ա-պահութեան, համբերել և ամենայն զգու-շութեամբ հոգալ կրել իրենց չքաւոր վիճակի բեռը, մխիթարել բարեպաշ-տութեամբ, յուսով և հաւատով. չը մոռանալ երբեք այս վսեմ օրինակն, որ ինքն Տէրն մեր Փրկիչն չքաւորութեամբ ապրեցաւ աշխարհիս մէջ: — Բ. Արիա-բար ջանալ իրենց պիտոյքը իրենց ձեռ-քով հոգալու, իրենց վիճակը բարւոքե-լու եւ ամենայն հսկողութեամբ իրենց կենցաղավարութիւնը քաղաքացիներու: — Գ. Չքաւորութենէ ելնելու համար եր-բէք անիրաւ միջոցներու չը դիմել և մեծ նախապատուական համարել աղքատութիւնը անիրաւութենէն: — Դ. Շնորհակալ եւ երախտագէտ լինել բարերարներէն և ի բարին գործ դնել իրենց ստացած բա-րիքները:

Մարդոյ ամենացանկալի, ամենա-վայելուչ և ամենահաստատուն վիճակն է՝ միջակ վիճակն, վասն զի չափաւոր կա-րողութիւնը միշտ հեռի կը պահէ փա-ձանձրոյթէ և աւելի յարմար է մարդոց

պահանջողութեանը․ «Այլ ունիմք զկե-րակուր և զհանդերձ, և այնու շատա-ցուք»։ Ա․ Տիմ․ Զ․ 8։ Ուստի և մենք պարտաւոր ենք զսոյն լինել և խնդրել Աստուծմէ այս պատուաւոր և միջակ կարողութիւ-նը, ինչպէս կը խնդրէր եւ Սողոմոն ի-մաստունը․ «Զմեծութիւն և զաղքա-տութիւն մի՛ տար ինձ, այլ կշռեա ինձ զպարժանն բաւականութեամբ, զի մի՛ մե-ծացայց և ստեցից, և ասիցեմ՝ ո՞ տեսանէ զիս կամ աղքատացայց և գողացայց և երդնուցում յանուանէ Տեառն Աստուծոյ իմոյ»։ Առակ․ Լ․ 8։ Ս․ Գիրքը պարզ կը դնէ մեր վրայ լինել բաւականանայեր։ «Բարք անարծաթութեան լինիցին, բա-ւական համարիլ որչափ ինչ 'ի ձեռս է-ցէ»։ Եբր․ ԺԳ․ 5։ Պօղոս առաքեալն օրինակ է մեզ․ «Իսկ ո՛չ ևս կարօտու-թեան ինչ ասեմ, զի ես ուսայ, որով կամ՝ բաւական լինել․ գիտեմ նուաս-տել, գիտեմ առաւելուլ․ յամենայնի ա-մենեւին խրատեալ եմ և յագել և քաղ-ցնուլ և առաւելուլ և նուազել»։ Փիլ․ Դ․ 11—12։ Այսպէս հոգեկան բաւականու-թիւնը անհրաժեշտ կարեւոր է մեզ՝ մեր երջանկութեան․ Հաւատք և առ Քրիստոս մե

երջանկութիւն է աշխարհիս վրայ։ Վասն զի՝ շատերը կը չարչարուին, կը նեղուին, կը տագնապին երջանկութեան հասնելու համար և սակայն կը մոռանան որ երջանկութեան սկիզբը մեր մէջն է, մեր հոգւոյ խաղաղութեան և ճշմարիտ ուրախութեան մէջ. Կը մոռանան, որ աւելի դիւրին է աշխատիլ արդի համար և ունեցածով գոհանալ, քան թէ խնդրել և որոնել ինչ որ չունինք, ինչ որ գտնել դժուարին է. և ինչ որ գտնելէն զկնի՝ կարող չենք երջանկութիւն համարել, եթէ սիրտը ուղղութեան մէջ չէ.

Հոգւոյ այս երջանիկ վիճակը կարող ենք գտնել. — Ա. Մաքրութեամբ վարժելով միտքը, պարզասէր և աշխատասէր կենալ, և այն ժամանակ սակաւն եւս կը գոհացնէ մեր սիրտը և ամենեւին չենք երկնչիր ձախորդութենէ։ — Բ. Միշտ աշխատիլ բարի և արթուն խիղճ ունենալ։ Այս անմահական գանձով կարող ենք միշտ գտնել խաղաղութիւն եւ երջանկութիւն։ Իսկ ընդհակառակն՝ անխըղճութիւնը կը թունաւորէ մեր բաղդաւորութիւնը և կը ծանրացնէ մեր թշուառութիւնը։ — Գ. [illegible] մեր սիր-

որ կրօնի ճշմարտութեանն եւ յուսով. վասն զի այս միայն կարող է մեր սիրտը սրբել և խղճմտանքի խաղաղութիւն և մխիթարութիւն տալ: Հաստատուն համոզմամբ պարտինք հաւատալ, որ մեր Տէրը որբ չը թողուր զմեզ. “Ո՛չ թողից զձեզ որբս և ո՛չ լինի վայր հարից, որպէս զի համարձակ ըսինք ասել. “Տէր է իմ օգնական և ես ոչ երկեայց, զի՞ արասցէ ինձ մարդ „: Եբր. ԺԳ. 5: “Եթէ որոց սիրեն զԱստուած յամենայնի գործակից լինի ’ի բարիս, որք հրաւիրանաւն կոչեցեան „: Հռովմ. Ը. 28: Պարտինք կենդանի հաւատ ունենալ մեր մեղաց թողութեան համար, հաւատալ Աստուծոյ խոստմանցը և նորա հնչառութեանը, որ կատարուեցաւ Միածին Որդւոյ անարատ պատարագաւը, հաստատ յուսալ երջանկութեան, որ խոստացած է երկնքի մէջ, և այս ամեն օգնութիւնները կարող ենք ստանալ աղօթքով: Ահա սոքա են որ կարող են պահել, պաշտպանել և ուրախացնել մեր սիրտը; ինչ վիճակի մէջ որ լինինք: Քրիստոսի վարդապետութեամբն էր եւ ոչ թէ մարդկային իմաստութեամբ „ որ Պօղոս առաքեալը

ուսած էր գոհանալ իւր վիճակէն. «Ցա-
մենայնի կարող եմ այնու, որ զօրացուցա-
նէ զիս»: Փիլ. Դ. 13: «Այլ շահավաճառում
մեծ՝ աստուածպաշտութիւնն է բաւա-
կանութեամբ հանդերձ»: Ա. Տիմ. Զ. 6:

ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ զգաստութիւնը պէտք է որ կանոնաւորէ և ուղղէ մեր աշխատանքը, վասն զի՝ աշխատանքը եթէ առ չափն գործադրուի՝ կարող է դառնալ մարդուս համար դատապարտութեան և անկման պատճառ: Աշխատիլը առողջ և վսեմ պարտաւորութիւն է մարդոյ համար: Այս ճշմարտութիւնը պարզապէս կ'երևի — Նախ՝ մարդուն տրուած ընդունակութեններէն, հոգւոյ ու մարմնոյ գործունէութեններէն, մեր բնական ձգտողութիւններէն քանի մի աշխատանաց համար, մեր մտաց և միշտութեան օրէնքներէն և այլն: Այս ընդունակութիւնները կը թմրին և կ'աղքատանան՝ եթէ չը գործադրուին, և ընդհա-

հաւանին՝ կը բացուին և կը զօրանան երբ գործադրենք ։ — Բ . Կ՚երևայ մարդոյ կենաց պիտոյքներէն ։ Երկիրը մեզ չը կերակրեր՝ եթէ չը մշակենք ։ Մեր պիտոյքները և ճաշակները բազմացեալ են և աւելի բազմապատիկ քան ուրիշ կենդանեացը ։ Մենք ենթարկուած ենք բազմաթիւ պատահմանց և չենք կարող ապահովել եւ պաշտպանել մեր կարողութիւնը . եթէ ոչ աշխատութեամբ և իմաստուն կառավարութեամբ , որ կը պահանջէ արթնութիւն և յարատեւութիւն ։ — Գ . Կ՚երևայ այս պայմանէն , որ աշխատանքը Աստուծմէ տրուած է մարդուն իբր պարտաւորութիւն , վասն զի՝ մարդը ծնանելով հասարակութեան մէջ՝ պարտաւորուած է զգալ և իմանալ , որ մարդկային ընկերականութիւնը միայն կարող է երջանիկ լինել բոլոր անդամոց աշխատասիրութք , և այս ճանապարհով միայն կարեն լրանալ մեր բազմաթիւ պիտոյքները ։ Մենք պարտական ենք օգնել հասարակութեանն մեր տաղանդով , մեր լուսաւորութեամբ , մեր հըմտութեամբ եւ զօրութեամբ , ինչպէս ուրիշներն եւս կարեն օգնել նիւթա-

կան աշխատութեանց։ Այս ճանապար-
հաւ հաստատակամութեան իւրաքանչիւր ան-
գամը կը պահպանուի, կը սնանի, կը
աճեցուի, կը պաշտպանուի և Նախախ-
նամութեան բարիքը կը վայելէ։— Դ. Աս-
տուած պարզ կը յայտնէ մեզ իւր կամ-
քը այս խօսքով. "Եւ էառ Տէր Աստուած
զմարդն զոր արար և եդ զնա ՚ի դրախ-
տին փափկութեան, գործել զնա և պա-
հել ». Ծննդ. Բ. 15։ Առաջին մարդը իւր
անհնազանդութեամբ հեռացնելով իւր
կամքը Աստուծոյ կամքէն՝ ինքն ևս հե-
ռացաւ Աստուծմէ, և ՚ի պատիժ իւր
անհնազանդութեանն ենթարկուեցաւ
ամենածանր աշխատանաց և ընկալաւ
այս վճիռը թէ՝ "Քրտամբք երեսաց քոց
կերիցես զհաց քո ». Ծննդ. Գ. 19։ Տաս-
նաբանեայ պատուիրանաց չորրորդը կը
հրամայէ մեզ. " Զվեց օր գործեսցես և
արասցես զամենայն գործս քո ». Ելք.
Ի. 9։ Սողոմոն իմաստունը մրջիւններու
մօտ կը ղրկէ ծոյլ մարդը, որ աշխատա-
սիրութիւն ուսանի. "Երթ առ մրջիւնն,
ով վատ, և նախանձեա՛ց ընդ ճանապար-
հըս նորա, լե՛ր իմաստնագոյն ևս քան
զնա ». Առակ. Զ. 6։ Մեր Փրկիչը կը

դատապարտէ այն անգործ ծառայն, որ առանց գործադրութեան կը թողու իւր տաղանդը ։ Պօղոս առաքեալը կ՚ասէ. «Որ ոչ կամիցի գործել, և կերիցէ մի։ Արդ լսեմք զոմանց ՚ի ձէնջ՝ թէ ստահակութեամբ գնան, գործ ինչ ոչ գործեն, այլ յուլացեալ հետաքրքիր շրջին, այնպիսեացն պատուէր տամք և աղաչեմք ՚ի Տէր Յիսուս Քրիստոս, զի հանդարտութեամբ գործեսցեն եւ զիւրեանց հաց կերիցեն»։ Բ. Թես. Գ. 10–12։ Դարձեալ կը պատուիրէ նոյն առաքեալըն՝ աշխատել ոչ միայն իրենց պիտոյքը լցուցանելու, այլ և կարօտելոց տալու կարողութիւն ունենալու։ «Որ գողանայրն, մի ևս գողասցի, այլ մանաւանդ վաստակեսցէ գործել ձեռօք իւրովք զբարիս, զի բաւական իցէ տալ՝ ում պիտոյ իցէ»։ Եփես. Դ. 25։ «Այլ ընդ նոյն միմեանց հոգայցեն անդամքն»։ Ա. Կորն. ԺԲ. 25։ Վերջապէս, Ս. Գիրքը կը նմանեցնէ մարդը՝ երբեմն երկրագործի, որ կը ցանէ հնձելու համար. երբեմն զինուորի, որ պարտաւոր է միշտ շարժողութեան մէջ լինիլ, երբեմն ծառայի, որ պարտաւորուած է տիրոջը

տպաւորելու. համար արթուն լինել և իւր պաշտօնը կատարել։

Աշխատութիւնը եւ գործունէութիւնը մեր կեանքին շատ օգտակար է։ Նախ՝ մարմնոյ աշխատանքը և հոգւոյ գործունէութիւնը շատ կ՚օգնեն կամ՝ լաւ եւս ասել՝ շատ կարեւոր են մարմնոյ և հոգւոյ առողջութեանը և կը նպաստեն մեզ կատարելագործուելու։—Բ. Աշխատանքն է մի միայն հնարք մեր կենաց պիտոյքը լրացնելու եւ ունեցածը պահպանելու, որմէ կախեալ է օրինաւոր հարստութիւնը. «Աղքատութիւն զայր խոնարհեցուցանէ, ձեռք ժրաց մեծացուցանեն»։ Առակ. Ժ. 4։—Գ. Աշխատանքն է մեր բաւականութեան աղբիւրը։ Նա գեղեցիկ կերպով կը պահպանէ զմեզ ձանձրութենէ։ Զուարճութիւնքը քաղցր են միայն այն ժամանակ, երբ որ կապուած են աշխատասիրութեան հետ։ Գործունի, աշխատասէր եւ իւր պարտքը կատարող մարդը, որ օգտակար է հասարակութեան, միշտ յարգուած և սիրուած է ամենէն։ Նա ուրախութեամբ և գոհութեամբ սրտի կը տեսնէ իւր գերդաստանի բաւակա-

նութիւնը ։ Իսկ ընդ հակառակն՝ ծուլութիւնը եւ անգործութիւնը կը վնասեն գերդաստանին և կ'աղքատեն ։ Անգործ և պարապորդ մարդը անօգուտ է և անպիտան և ծանրութիւն է հասարակութեան ։ — Դ․ Աշխատանքը կը թեթեւցնէ մեզ համար աղքատութիւնը , վասն զի՝ մեր պակասաւորութեանց մէջ մարդ գործունէութիւն կը պահանջէ և երբեմն ծանր հոգացողութիւններ ։ Աշխատասիրութիւնը կ'ամփոփէ մեր միտքը առ հասարակ օգտաւէտ բաներու վրայ , և կը հեռացնէ զմեզ փորձութենէ և վատ ընկերութենէ ։ Իսկ ընդ հակառակն՝ անգործութիւնը կը մեղկեցնէ մեր երեւակայութիւնը , կը զարթուցանէ զանազան կրքեր , գժբաղդ վիճակին կը ձըգէ յանցանաց մէջ , և կը մօտեցնէ ամէն տեսակ չարութեան , որոյ համար իրաւամբ ասուած է թէ՝ «Անգործութիւնն է մայր ամենայն չարեաց» ։ — Ե․ Երբոր մենք կ'աշխատինք հնազանդիլ Աստուծոյ և մեր հոգին նորա կամացը խոնարհեցընել , տարակոյս չը կայ որ Աստուած կը տայ մեզ իւր օրհնութիւնը եւ կը վարձատրէ մեր աշխատանքը ։

Ազատութիւնը պարգեւութիւնն է ա-մէն մարդոյ համար, ոչ միայն չքաւոր-ներու, այլ առհասարակ ամէն մարդոց, ո-րուն Աստուած պարգեւած է զօրու-թիւն և հարստութիւն, կոչուած է աշ-խատելու : Նոյն իսկ հարուստները ի-րաւունք չունին աշխատանքէ հեռանա-լու, վասն զի աշխատասիրութեան մա-սին բերած առաւելութիւնները կը վերաբերին նմանապէս եւ հարուստներուն : Նոքա եւ ս պարտին վախենալ ձանձրութենէ եւ անհանգստութենէ : Այս հիւանդու-թիւնը, կարելի է ասել, բուն հարուստ-ներու հիւանդութիւն է : Նոքա պար-տաւոր են անգործութենէ փախչիլ, որ այս հիւանդութեան գլխաւոր պատճա-ռն է : Նոքա պարտաւոր են պահպա-նել և կառավարել իրենց կայքը . և որ-չափ մեծ է կայքը, այնչափ կարեւոր է մեծ հոգածութիւն, կարգ եւ մտա-դրութիւն : Անգործութիւնը պատճառ կը դառնայ հարուստներուն վատնել ի-րենց ստացուածքը մոլութեանց եւ աւե-լի վնասել հասարակութեան քան թէ չքաւորները : Արդիւնաբեր հասարակու-թիւնը հարուստներէն աւելի օգուտ կը

պանելու է և ոչ միայն, բաւական չէ որ հարուստը օգնէ հասարակութեան մէայն դրամով, նա պարտաւոր է օգնել նաեւ ծառայութեամբ և աշխատութեամբ։ Վերջապէս Ս. Գիրքը առանց բացառութեան ամէն մարդոյ վերայ պարտք կը դնէ աշխատելու։ Հարուստներու արտօնութիւնը աշխատանքեաց մէջ այն է, որ նոքա կարող են իրենց ընդունակութեան և կամաց համեմատ գործ ընտրել, որ աւելի պատուաւոր լինի և վայելուչ։

Այն ծնողքը, որոնք ժառանգիր են և հետամուտ իրենց որդիքը այն աստիճանին հասցնելու, որ ամէն աշխատանքէ ազատ լինին, նոքա կը հակառակին Իմաստութեան և Հաստատող Հօգւոյն, վասն զի՝ ամենամեծ ժառանգութիւնը, զոր կարող են ծնողք թողուլ իրենց որդւոցը, է նախ՝ Աստուծոյ սէրը և ապա աշխատասիրութիւնը։ Աշխատասիրութիւնն աղքատ տունը կը կանգնէ, հարուստը կը պահպանէ. իսկ ընդհակառակն՝ անգործութիւնը շինած տունը կը քանդէ, հարստութիւնը կը փճանէ, և այս պատճառաւ ահեղ մնացող հաստա-

կէն հարկաւոր է մանուկները վարժեցը-նել աշխատասիրութեան, որ կարենան նեղութեանց համբերել, իրենց ընձին և ազգաց ծառայել։ Հարկաւոր է կրթել մանուկները որ եւ իցէ արուեստի կամ կամ կոչման մէջ, որ համաձայն է նոցա բնութեանը և ընդունակութեանը։ Այս ամէն խրատներուն հետ հարկաւոր է. — Ա. Հեռանալ անմտական չար և վը-տանգաւոր կերպէ. — Բ. Հարկաւոր է յարմարել գերդաստանի սովորութիւնը եւ կարեւոր այս հանճարութեանը։ Զբօսա-ներն եւս պարապաւոր են չափաւոր ձեւերով իրենց հասակը իրենց աշխատութեանը։ Եր-բէք անհոգութեան կամ անփոյթառութեան պատճառանք պէտք չէ լինի բան-շուլին ծանր աշխատութիւնք, կամ այնպիսի աշխատութիւնք, որ թէև աշխատողին ան-հրաժեշտութիւն չունի, բայց իւր դեր-պատճառի համար շատ օգտաւոր է։ — Գ. Պէտք է արհեստը ընտրել որոյն կա-րելի է ընդունակութեան համեմատ։ Այս զգուշութեամբ ընտրուած արհես-տի մէջ մարդ կարող է յաջողել օգտակար լինիլ, և այս ընտրութիւնը համաձայն կը լինի սահմանադրութեան կոչմանը։

Եթէ կայ փառաւորութիւն, որ մեզ աշխա-տանքը Ճշմարտապաշտութեամբ [illegible] և վիճակա-բար ընծայ, պատրաստուած են մեզ հետևանքն այն գիտնականութեան, որոնք կախեալ են ի մեր անձերը։ — Ա. Պարտիք աշխատողի ոչ թէ աշխատողներն [illegible] նման [illegible] կունքն մեր հանճարոյ [illegible] հաւատ [illegible] հետևելով մեր փառաւորութեան [illegible] կամ [illegible] կութեան [illegible] թիւններու բա-[illegible], այլ պարտիք աշխատողի [illegible] հնազանդութեան և Աստուա-ծոյ օրինաց համեմատ, ի բարոյ խնդիր [illegible] մեր պարտաւորութիւնը կա-տարելու և [illegible] աշխատելով մեր [illegible] և [illegible], և ոչ թէ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]։ Միայն [illegible] [illegible] ենք աշխատիլ Աստուծոյ հա-ճոյք և Աստուծոյ [illegible], բարեկարգե-լով միայն մեր հոգին և միտք։ սիրելով [illegible] մեր կարողութեան չափովը, և նորա փառաւորու-թեան նուիրելով մեր զգացմունքը և աշխատութիւնները։ — Բ. Մեր աշխատութիւնը պէտք է համա-ձայն ըլլայ բարոյականութեան կանոններուն. — Գ. Պարտաւոր ենք աշխատիլ միշտ եւ հաւատարմութեամբ առ Աստուած, որ

նաս օրհնէ մեր աշխատութիւնը և միշտ ճա- նաչենք և խոստովանինք այն ճշմարտու- թիւնը. « Եթէ ոչ Տէր շինէ զտուն՝ ՚ի նանիր վաստակեցին շինողք. Նորա դ. Սաղ. ՃԻԶ. 25. Մեր երկնաւոր Հայրն է, որ կը տայ մեզ մեր ամենօրեայ հացը, և նորա օրհնութիւնն է՝ որ կը հարստացը- նէ զմեզ. « Օրհնութիւն Տեառն ՚ի գլու- խոյ արդարոյ. և ՚ի նոյն մեծացուցանէ, և ոչ եւս առաւելու տրտմութիւն ՚ի սիրտ նորա ». Առակ. Ժ. 22. Այն առա- քինութիւնը, այն հեզութիւնները և այն գործունէութիւնը, որոց վերայ աշխարհի որդին կը դնէ իւր յոյսը և հաւատքը, ոչ այլ ինչ են՝ եթէ ոչ միջոց, զոր Աստուած ՚ի գործ կը դնէ զմեզ պահելու և զօրացու- ցանելու համար. — Դ. Պարտաւոր ենք աշխատիլ համեստ և խաղաղ հոգւով, առանց անհանգստութեան, և եթէ մեր հոգա- ցողութեանը համեմատ չը յաջողին մեր աշխատութիւնը, պէտք իմանանք որ այս յաջողութիւնը մեզմէն կախուած չէ, և մեր երկնաւոր Հայրն ունի հազարաւոր միջոցներ մեզ օգնելու. Աստուծոյ եր- կիւղած, որոշեալ կարգով է ամենազօրու- նեայ կեանք. և հաւատարմութեան մէջ

հաւանական եւ գործ ընել Փրկչին այս առա-
կներ։ «Մի՛ այսուհետեւ հոգայցէք եւ
ասիցէք. զի՞նչ կերիցուք, կամ զի՞նչ արբ-
ցուք, կամ զի՞նչ զգեցցուք. զի զայդ
ամենայն հեթանոսք խնդրեն. քանզի գի-
տէ Հայրն ձեր երկնաւոր՝ թէ պիտոյ է
ձեզ այդ ամենայն»։ Մատթ. Զ. 31—32։
— Ե. Պարզմիտք աշխատին շարունակ եւ
հաւատարմութեամբ. բայց միշտ խոնար-
հութեամբ եւ չափով։ Ձեռնմուտ բա-
րեպաշտութիւն երբէք նեղհակ չէ մեր
գործունէութեանց եւ բնաւ չարգելուր
մեր աշխատասիրութիւնը. այլ ընդհա-
կառակն կը զօրացնէ մեր կարգապահութիւնը
եւ զգաստութիւնը։

Աստուծոյ որդին աշխատելով միայն
իր մտքին համար՝ կը սահմանադրուի իւր
աշխատասիրութեան իւր օրինակով եւ ցանկու-
թեամբ համեմատ եւ աշխատասիրութեան կը
գործէր. երբ որ ծառայութիւնն ամենին է
քան թէ բարուոյն օգուտը։ Իսկ ընդհա-
կառակն՝ Սատանայ որդին կ՚աշխատի ա-
նիրաւ ստացուածոյն փառաց համար. իւր
ընկերին օգտին համար եւ երբեմն խոստում
չէ համարիր աշխատութեան զաւակը.
քանզի որ վաստակեր է բարերարութեան

առնել։ Ինչպէս աշխարհի քաղաքականութեա-
ներ ողջին կը հանեն ըստ աշխարհի ճո-
խանալ, Նոյնպէս Աստուծոյ եկեղեցական
ողջին կը փափաքի աստուածահաճոյ
զարդերով հարստանալ եւ մեր ու հոգւոյն
կ'աշխատի շարունակել եւ կատարելագործել
իւր աշխատութիւնը այն տեղ, ուր Աս-
տուած սահմանն դրած է։ Նա ուշադ-
րութիւն կը դարձնէ իւր հոգւոյն եւ
մարմնոյ պղտորութեան վրայ եւ կը կամի նո-
րա աղտեղութիւնը մաքրել. Հաւատա-
թեան ճանապարհի վրայ։ Նա կը սիրէ
եւ կը պատուէ այն Հանդերձեալ կեանքը, որ
նշանակուած է Աստուծոյն արդարոց տա-
լու հաւատք եւ մեր հոգւոյն հանգստեան հա-
մար։ Նա ժամանակներէն քանիին կը պա-
հէ իւր պարտաւորութիւնները կատա-
րելու համար եւ հոգեւոր բարութիւ-
ներ ընդունելու համար։ Ահա սոքա
են Նորա գլխաւոր պարտաւորութիւնները, Նո-
րա մեծ ջանիւ եւ ամենահարկաւոր այն
տեղերը։ — Զ. Պէտք է աշխատիլ ինքնու-
թեամբ եւ զգուշութեան հոգւով, մինչ ընդե-
լով որ մեր ծանր աշխատանքները եւ մեր
կեանքը գործողութիւններ մանաւանդ այն
պայմանով, որ սորված կը մեզ ...

գոյն եւ այժմ է շարժմանց զմեզ դէպ ՚ի այն երջանկին կեանսն, ուր մեք ակնուր հանգստանանք մեր աշխատութեանցն, ինչպէս կ՚ասէ Յովհաննէս առաքեալն. « Երանի մեռելոցն՝ որք ՚ի Տէր ննջեցին, այժմիկ փառաւորեալք զայս ասէ Հոգին, քանզի հանգչեն յաշխատութենէ իւրեանց, բայց միայն գործք իւրեանց չոգան զհետ նոցա »։ Յայտ. ԺԴ. 13.

Քրիստոնէութեան հետեւելով այս կեան-նանցս կը նայինք ապառնի սիրով աշխա-տանաց մէջ եւ կ՚իմանանք խնդրել նախ քան զամենայն Աստուծոյ արքայութիւ-նը եւ արդարութիւնը. « Խնդրեցէք նախ զարքայութիւնն Աստուծոյ եւ զարդարու-թիւնն նորա »։ Մատ. Զ. 13. Այսպէս կարող է քրիստոնեայն աշխատիլ եւ արդա-րութիւնը համաձայնեցնել Մատ-թէոս եւ Պօղոսին Առ. աւետարանչաց խօսքե-րու հետ, Մատ. ԻԶ. 28։ Պօղ. ԺԴ. 16. որոնք խրատելէ կ՚արգելուն միայն անօ-գուտ, չափազանցելէն եւ կամ անօրէնի հա-գստացութիւնը։ Այսպէս ահա մեր հոգեւոր աշխատանքը պարտաւոր ենք գործ դնել մեր փրկութեանը համանեկրաւ հաւանեցայ եւ ոչ թէ միայն մարմնաւոր կեա-

բանկութին և ագահութեան համար : « Երթայք գործեցէք մի զկորստական կերակուրն , այլ զկերակուրն , որ մնայ ՚ի կեանսն յաւիտենականս » : Յովհ. Զ. 27 :

ԶԳԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՈՒՈՅ ՄԷՋ

Քրիստոնէական զգաստութիւնը չ՚արգիլեր սրատութեամբ ձեռնարկութեա-մբ ձգտելու այն առաւելութիւնը կամ պաշտօնը , որուն արժանաւոր ենք : Քրիստոնէական զգաստութիւնը կ՚արգիլէ միայն այն մեծ ձգտմնականութիւն առ աշխարհային պատուոյն և փառասիրութեան , և զայն ստանալ բոլոր կերպով և անիրաւ միջոցներով : Այս յատկապէս չափաւորականն պաշտօնութիւնը կ՚ամբաստանէ փառասիրութիւնն , որ է վտանգաւոր կիրք , որոյ ազդեցութեան մարդկային մեծամտութեան մէջ է , կամ այն թիւր զգաստութեան մէջ , որով կը պատրծին սենեակը թէ մարդոյ արժանաւորութիւնը պաշտօնին և մեծութեան մէջ է : Փառասիրութիւնը կը խաբէ զմեզ և մենք կը կարծենք թէ՝ պատուոյ համար

բայց՝ կը դառնենք երջանկութիւն, մինչդեռ ընդհակառակն աւելի կը նեղենք, կը զըր-կենք, կը պղտորենք եւ կ'անհանգստենք։ Փառասիրութիւնը կը լըլացնէ մեր սիր-տը խռովութեամբ եւ տագնապով, ա-ռանց անդորրութեան։ Նա կը ձգձգա-նէ մեր մարդասիրութեան զգացումը եւ կը տանի դէպ ՚ի անիրաւութիւն, որով կը յառաջանան հակառակութեան մէջ կռիւներ, պառակտումներ, խռովու-թիւններ եւ անվերջանալի թշուառու-թիւններ։ Մինչ բանիւ, փառասիրու-թիւնը կ'անհանգստացնէ հոգին անհան-գիստ օրէնքներով. որոնք կը պատուիրեն. «Խնդալով ընդ խնդացողս, լալ ընդ լա-ցողս, զմիմեանց միաբանեալ խորհեցջիք, մի ամբարտաւանեալք, այլ ընդ խոնարհս զհե-տեւեցջիք, մի լինիք իմաստունք յանձինս ձեր, մի ումեք չարիք՝ չար հատուցա-նել, խորհեցարուք զբարիս առաջի ա-մենայն մարդկան»։ Հռով. ԺԲ. 17. «Մի լինիցուք սնափառք միմեանց ձայն տուեալ եւ ընդ միմեանս նախանձելով»։ Գաղ. Ե. 26։

Մարդկային պատուոյ անձնասիրական իր նշանակութիւնն է, երբ յառաջ եկած է

բարւոյն զգործել և բարւոյն անուանել, երբ խոս-
տովանեցներ որ կը մխիթարէ որ այս ինչ անձը
պատուոյ արժանի է, բարւոյն գործառնութեանց
և ընկերականութեան օգտակար անձանց։
Այս պատուանշանները կամ բարւոյն համա-
բաւը չէ ունայնութիւն առաքինութեան լոկ
արտաքնոցին երեւութականն, այլ ներքին ճըշ-
մարտին առաքինութեան և բարւոյն ճանա-
պարհաւ զործ գնելով և չափեցնելով
մեր ստացուածքը, զոր Աստուծոյ աւանդ-
ած է մեզ։ Այս մանաւանդ է, որ կը պատ-
ուիրէ Առաքեալն. «Այսուհետեւ,
եղբարք, որ ինչ ճշմարտութիւն է, որ
ինչ պարկեշտութիւն, որ ինչ արդա-
րութիւն, որ ինչ սիրուն, որ ինչ համ-
բաւ բարեաց, որ ինչ քաջութիւն, որ
ինչ գովութիւն, զայն խորհեցարուք»։
Փիլ. Դ. 8։ Երբ պաշտօնս կը վարուինք,
առանց կողմ, կարգով և անխտրապէս մարդ-
կանց հաւանութիւնը զբաղեցնելու, այն
ժամանակ կը մխիթարութեամբ առնենք բարե-
ձեր եւ առնէք թանձկացքն. հաւանու-
թեանը, զոր պարտաւորինք ունենալ մեր խղճ-
մտի և Աստուծոյ վկայութեան մէջ, կերպ-
ներով Պօղոս առաքելոյն հետ. «Այլ ինձ
և այս անարգանք են, եթէ 'ի ձեռնէ ձեր

նեցայց, կամ՝ քննու իմիք 'ի մարդկանէ, նաև զանձն իմ ոչ քննեմ, զի ոչ ինչ գիտեմ զանձին իմիք, այլ ոչ եթէ այսու արդարացեալ, զի որ քննէն զիս, Տէր է »։ Ա. Կորն. Դ. 3–4։ Ճշմարիտ և ամենահաստատ փառաց հասանելու միակ միջոցըն է՝ ճշդութեամբ կատարել մեր բոլոր պարտաւորութիւնները, հնազանդելով և փափաքելով հաճոյանալ Աստուծոյ, առ ոչինչ համարելով մեր անձը, եւ խոստովանելով, որ ամենայն տուրք բարիք եւ ամենայն պարգեւք կատարեալք 'ի վերուստ են իջեալք, և ընդամին մեզ վերաբերելով այն ամեն յոյսերը և պսակները, զորս Աւետարանը կը խոստանայ մեզ։ Այս է ահա՛ փառաց ամենամեծ աստիճանը, որուն կարող ենք հասնիլ աշխարհիս մէջ եւ 'ի հանդերձեալն. « Բայց մեք ամենեքեան բացօք երեսօք զփառսն Աստուծոյ իբրեւ ընդ հայելի տեսեալ՝ 'ի նոյն պատկեր նորոգիմք փառաց 'ի փառս, որպէս և Տեառն Հոգւոյ »։ Բ. Կորն. Գ. 18։

Հպարտութիւնն է մեծամիտ դատողութիւն կամ համարումն, զոր ունին հըպարտները իրենց վրայ, ծածկելով իրենց

պակասութիւնները և մեծայնելով իւրենց տաղանդները և առաքինութիւնները, հաշուելով այնպիսի յատկութիւնք, զոր չ'ունին, և մոռանալով փառաւորել զԱստուած, որ պարգևիչ է ամէն կատարելութեանց ։ Հպարտութիւնը կը ճանաչուի շատ նշաններով, բայց այս նշանները ամէն ժամանակի ճիշդ ու ստոյգ չ'են, այլ փոփոխական ըստ բնաւորութեան իւրաքանչիւր մարդոյ ։ Այս նշանները արժանի են դիտողութեան, որպիսի են՝ իւր անձին վրայ խօսիլը սիրել, գովեստի ցանկալ և գովեստ խնդրել, այս գովեստներով խնդալ եւ ուրախանալ, թուլանալ եւ ցածնալ պատուանշան եւ աստիճան առնելու համար, չը կամիլ իւր պակասութիւնքը տեսնել, չը համբերել կրած յանդիմանութեան կամ՝ նախատանաց, յաճախ այլոց թերութիւնքը քննել և խնդամիտիլ, իւր անձը ամէն մարդկանցմէ նախապատիւ համարիլ և փափաքիլ արտաքուստ շքեղ և փարթամ երեւիլ ։ Հպարտութիւնը կը ծագի և կը զօրանայ թիւր դատողութենէ եւ կոպիտ մոլորութենէ ։ Հպարտութիւնը կը պատրէ

զմեզ ճանաչել մեր անձը ։ Հպարտու-
թեամբ կը ճանաչենք մեր առաքինութիւն-
քը, մեր յանցանքները և մեր ամենն յա-
ծութիւնները, որպէս զի կարենանք քա-
ջել քանի մի ունայն սնապարծութիւններ,
ինչպէս են՝ գեղեցկութիւն, հարստու-
թիւն, ազգատոհմութիւն, որոնք ունայն
են և անցողական և կարող չեն երբէք
ճշմարիտ արժանաւորութիւն համար-
ուիլ մարդոյ համար. վասն զի իրենց մէջ
չունին հաստատութիւն և վայելուչ պար-
ծանաց հիմնական տարերքը ։ Հպարտու-
թիւնը մարդոյ համար չէ, կ'ասէ Սողո-
մոն իմաստունը ։

Հպարտութիւնը ունի խիստ կործա-
նական հետեւանքներ ։ Հպարտութիւ-
նը յանցաւոր և ապերախտ կը կացուցա-
նէ զմեզ Աստուծոյ առջեւ, որմէ ստա-
ցած ենք ամեն բարիք և զոր պարտա-
ւոր ենք փառաւորել 'ի բոլոր սրտէ ։
Հպարտութիւնը մեծ արգելք է կրօնա-
կան զարգացման, վասն զի ։ քրիստոնէական
բարեպաշտութիւնը կը պահանջէ չը մե-
ծամտիլ երբէք, այլ մեր սիրտը, մեր
միտքը և կամքը հնազանդեցնել աստ-
ուածային կամաց ։ Ճանաչել մեր մեղ-

պակասութիւնները և մեծայններով իւրենց տաղանդները և առաքինութիւնները, հռչակելով այնպիսի յատկութիւնք, զոր չ'ունին, և մոռանալով փառաւորել զԱստուած, որ պարգևիչ է ամէն կատարելութեանց։ Հպարտութիւնը կը ճանաչուի շատ նշաններով, բայց այս նշանները ամէն ժամանակ ճիշդ ու պարզ չ'են, այլ փոփոխական ըստ բնաւորութեան իւրաքանչիւր մարդոյ։ Այս նշանները արժանի են դիտողութեան, որպիսի են՝ իւր անձին վրայ խօսիլը սիրել, գովեստի ցանկալ և գովեստ խնդրել, այս գովեստներով խնդալ եւ ուրախանալ, Թուլանալ եւ ցածանալ պատուանշան եւ աստիճան ստանալու համար, չը կամիլ իւր պակասութիւնքը տեսնել, չը համբերել կրած յանդիմանութեան կամ՝ նախատանաց, յաճախ այլոց Թերութիւնքը քննել և խնդամտիլ, իւր անձը ամէն մարդկանցմէ նախապատիւ համարիլ և փափաքիլ արտաքուստ շքեղ և փարթամ երևիլ։ Հպարտութիւնը կը ծագի և կը զօրանայ Թիւր դատողութենէ եւ կոպիտ մոլորութենէ։ Հպարտութիւնը կը պատրէ

զմեզ ճանաչել մեր անձը ։ Հպարտու-
թեամբ կը ճանաչենք մեր պակասութիւն-
ները, մեր յանցանքները և մեր ամեն ցա-
ծութիւնները, որպէս զի կարենանք քա-
շել քանի մի ունայն անապարծութիւններ,
ինչպէս են՝ գեղեցկութիւն, հարստու-
թիւն, ազգատոհմութիւն, որոնք ունայն
են և անցողական և կարող չեն երբէք
ճշմարիտ արժանաւորութիւն համա-
րուիլ մարդոյ հանճար. վասն զի իրենց մէջ
չունին հաստատուն և վայելուչ պար-
ծանաց հիմնական տարերք ։ Հպարտու-
թիւնը մարդոյ հանճար չէ, կ'ասէ Սողո-
մոն իմաստունը ։

Հպարտութիւնը ունի խիստ կորըս-
տական հետեւանքներ ։ Հպարտութիւ-
նը յանդուգն մը և ամբարտաւան կը կացուցա-
նէ զմեզ Աստուծոյ առջեւ, որմէ ստա-
ցած ենք ամեն բարիք և զոր պարտա-
ւոր ենք փառաւորել՝ ի բոլոր սրտէ ։
Հպարտութիւնը մեծ արգելք է կրօնա-
կան զգացման, վասն զի, քրիստոնէական
բարեպաշտութիւնը կը պահանջէ չը մե-
ծամտել երբէք, այլ մեր սիրտը, մեր
միտքը և կամքը հնազանդեցնել աստ-
ուածային կամաց, ճանաչել մեր մեղ-

քերը և այն դատապարտութիւնը , ո-
րուն արժանացած էինք , գիտէր Աստու-
ծոյ ողորմութեանը և շնորհացը Յիսուսի
Քրիստոսի անուանը : Հայերս և անհաւա-
տական սիրտը կ'ընդդիմանայ այս կա-
նոններուն եւ նոյն իսկ ամբարիշտն ոչ
այլ ինչ է , եթէ ոչ անսանձ և կատաղի
հպարտ , որ չուզեր կրել և ոչ մի լուծ ,
չ'ուզեր ճանաչել ոչ մի իշխանութիւն և
կամի հետեւիլ միայն իւր ցանկութեա-
նը և կրից : Հպարտութիւնը անիրաւ
կ'առնէ զմարդ առ իւր ընկերն : Հպար-
տը սատանութեամբ կը նայի ինչ որ բար-
ձր է իրմէն , եւ կ'ատէ չարաչար . նա
անխնայ կ'աշխատի նուաստացնել ինչ որ
բարձր է , եւ այս մտքին գործ կը դնէ
ամէն անարգ միջոց , չարախօսութիւն ,
բամբասանք , կռիւ , վէճ եւ խռովու-
թիւն : Նա միայն կը ձգտի բարձրանալ ,
ինչ ճանապարհաւ որ լինի : Հպարտը ա-
մենեւին խրատունք չը տար տաղանդին
և արժանաւորութեանը , այլ անդադար
կը վարէ և կը բորբոքէ անվերջ վէճեր
և գանգատներ : Նա կը խլէ քաղցրու-
թիւնը և պայծառը գերդաստանի միու-
թենէն և խելք գերդաստանի է ամէն

թեթեւ անպատուութեան համար ։ Հպարտը խոստովանութեան կ՚իջնէ և զըղջումով կը հնազանդի, և ուրեմն պատիժ է նա հպարտութեան։ Հպարտը վնասակար է նոյն իսկ իր անձին, անմիտ ձեռնարկութիւններ հնարելով կ՚ենթարկէ՝ թէ իր անձը եւ թէ այլոց մեծ դժբաղդութեան։ Մանաւանդ որդերը կը լինին ուղղութեան և զղջման, որով կարող են մարդիկ գտնել Աստուծոյ ողորմութիւնը 'ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի ։ Ս. Գիրքը այսպէս կը խօսի հպարտութեան վրայ. «Զի խնդայ ընդ ամենայն զոր ատէ Տէր, և խորտակի վասն պղծութեան անձին իւրոյ»։ «Վա՜յ այնոցիկ որք զանձինս առ իմաստունս ունիցին և յաչս անձանց իւրեանց խորհրդականք»։ «Այսպէս ասէ Տէր, մի պարծեսցի իմաստունն յիմաստութիւն իւր, և մի պարծեսցի հզօրն 'ի զօրութիւն իւր, և մի պարծեսցի մեծն 'ի մեծութիւն իւր, այլ յայն պարծեսցի որ պարծիցի իմանալ եւ ճանաչել զիս՝ թէ ես եմ Տէր որ առնեմ ողորմութիւն և զողորմութիւն»։ «Զի՞նչ ունիս զոր ոչ իցէ առեալ, և եթէ առեր զի՞ պարծիս իբրև

զգուշանալով՝ Տէր ամբարտաւանից հակա-
ռակ կայ այլ շնորհս խոնարհաց։ Ա. Պետ. Ե. 5. Առակ. Զ. 16. Եսայ. Ե. 21. Երեմ. Թ. 23—24. Ա. Կորն. Դ. 7. Սուրբ Գիրքը պարզապէս կը հաստատէ՝ թէ ինչպէս Աստուած ատելով կը պատժէ հպարտ Փարաւօնը, Նաբուգոդոնոսորը։ Հպարտը շատ անգամ արտաքուստ կ'երեւի շռայլ, հագուստին մէջ՝ պճնասէր, տան մէջ՝ շքեղասէր, ձի եւ կառք պահելու մէջ՝ զարդասէր, հիւրասիրութեան եւ մեծարանաց մէջ՝ չափազանց մոլող։ Շռայլութիւնը մեր կարողութենէն վեր ծախսուց կ'ենթարկէ զմեզ, կը վատնէ մեր հարստութիւնը եւ չքաւորութեան դուռը կը հասցնէ։ Ծուլութենէ հեռանալու համար պարտինք հետեւիլ այս կանոններուն։ — Ա. Մեր ծախքը պէտք չէ որ մեր եկամուտներէն աւելի ըլլայ եւ կամ հաւասար, որովհետեւ մեր եկամտին մէկ մասը պարտաւոր ենք գործ դնել մարդասիրութեան համար, իսկ միւս մասը մեր ձախորդ օրուան եւ կամ անակնկալ պատահարաց համար պահպանել։ — Բ. Պէտք է մտադրութիւն դարձնել մեր ընդունակութեան եւ վի-

ճակտին վրայ, մեր կացութեան եւ աստիճանի վրայ, որպէս զի չը կարենան նախատել զմեզ, որպէս թէ մեր անձն չենք ճանաչեր, եւ մեր կարողութենէն վեր գործ կը բռնենք: Այս կարող է հաստարակութեանը միայն, նախանձ ու ատելութիւն զարթուցանել մեզ հաւասար մարդկանց մէջ և խանգարելով ընկերականութեան կարգը՝ զզուանք պատճառել մեզմէն մեծերուն: — Գ. Պարտինք յարգել մեր բնական երկրի սովորութիւնը և ընդհանրապէս սիրել եւ պատուել ինչ որ օգտաւէտ է և վայելուչ, որպէս զի միասնակար օրինակ չը տանք մեր հայրենակիցներուն. որովհետեւ մարդասիրութիւնը կը պահանջէ հեռացնել մեզմէն ամեն բան, ինչ որ կարող է գայթակղութիւն պատճառել մեր ընկերին:

Ծուլութիւնը կը զօրացնէ փափկասիրութիւնը, մարմնապաշտութիւնը և հպարտութիւնը: Նա առիթ կը տայ մեզ չափազանց հոգալ մեր մարմնոյն համար և փափկասիրութեան մէջ ընկղմիլ, որմէ ազատուիլը խիստ դժուարին կը լինի, երբ կամենանք ուղղուիլ: Եր-

ռայլութիւնը հասարակութեան մէջ կը սերմանէ անգործութիւն, ունայնափառութիւն, անառակ և վատթարացուցիչ զուարճութիւններ։ Նա կը թուլացնէ և կ'ապականէ ժողովրդի վարքը, մեծ նշանակութիւն կը տայ հարստութեան և սակայն ամենեւին չ'օգներ չքաւորներուն և չ'սփոփեր նոցա տառապանքը։ Վերջապէս, շռայլութիւնը կը զբաղեցնէ ներկայ կենաց խաբուսիկ ունայնութեամբ և կը չէզոքացնէ մեր առ Աստուած և առ հոգեւորս ունեցած սէրը։ Ս. Գիրքը կը դատապարտէ շռայլութիւնը այս խօսքերով. «Մի՛ հպարտանար առաջի թագաւորի եւ 'ի տեղիս մեծամեծաց մի՛ մտանիր»։ Առակ. ԻԵ. 6։ Պօղոս առաքեալը կը յորդորէ կանայքը՝ պարզ հագուստներ հագնիլ. «Նոյնպէս և կանայք 'ի զարդ խոնարհութեան, ամօթխածութեամբ և զգաստութեամբ զարդարել զանձինս. մի՛ 'ի հիւսս ոսկեմանս ընդելուզեալս մարգարտով, կամ 'ի հանդերձս պատմուճանս. այլ որպէս վայելէ կանանց՝ զաստուածպաշտութիւն յանձն առելոց գործովք բարութեան»։ Ա. Տիմ. Բ. 9–10։ «Որոց լինիցի ո՛չ արտաքուստ

հիւսիսք և ոսկեհուռ ծածկալօքն՝ կամ պաճուճեալ զգեստուք զարդ. այլ ծածուկ սրտին զմարդն. անկեղծութեամբ հնազանդութեան և հանդարտութեան հոգւոյն, որ է առաջի Աստուծոյ բազմապատիկ. քանզի այսպէս երբեմն եւ կանայք որ յուսացեալ էին յԱստուած, զարդարէին զանձինս հնազանդեալ իւրեանց արանց»: Ա. Պետ. Գ. 3—6. — Տըռայլութիւնը բոլորովին հակառակ է Աւետարանի հոգւոյն. վասն զի Աւետարանը կ'առաջարկէ մեզ մեր փրկչին օրէնը, որ իւր կեանքը անցուց աշխատութեան մէջ. հեռաւոր զգացողութիւնները փաղաքշող խրէրէ, հեզութեամբ և խոնարհութեամբ յանձն առաւ տառապանք և չարչարանք: Աւետարանը կը յորդորէ զմեզ որ մեր միակ փառքը Աստուծոյն հաւատարիմ ըլլալն է, նորա ողորմութեանը յուսալն և միայն նորա խաչովը պարծիլն. «Այլ ինձ քաւ լիցի պարծիլ՝ բայց միայն ՚ի խաչ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որով ինձ աշխարհ ՚ի խաչ ելեալ է և ես աշխարհի»: Գաղ. Զ, 14. Անհնարին է որ Աստուծոյ սէրը կապուի այս կենաց ունայնութեան

հետ . և մինչ կը վայելէ՞ Յիսուսի հե-
տեւողներուն զԱստուած Թողուլ եւ
զաշխարհ սիրել . « Մի՛ սիրէք զաշխարհ
և մի որ ինչ յաշխարհի է , եթէ ոք սիրէ
զաշխարհ՝ ո՛չ է ՚ի նմա սէր Հօր »: Ա . Յովհ .
Բ . 15 : Մեր Փրկիչը մեծատան առակով
կը պատկերացնէ մեր առջեւ շռայլու-
թեան վախճանը : Կը պատկերացնէ Թէ
ինչպէս ծիրանի հագուստներ կը հագնէր
և զեղխութեան մէջ կը տապալէր , մո-
ռանալով աղքատները և ամենեւին չը
մտածելով իւր հոգւոյ փրկութեան հա-
մար : Ղուկ . ԺԶ . 19 : Ս . Գիրքը շռայ-
լութեան և հպարտութեան հակառակ
կը պատուիրէ մեզ . — Ա . Հեղ—իան , որ
է մեր ունեցած առաջնորդները եւ քա-
ջութիւններու չափէն դուրս չը մեծայը-
նել , այլ ճանաչել և խոստովանիլ մեր
պակասութիւնները . « Տառապեցարուք ,
սգացարո՛ւք եւ լացէ՛ք , ծաղր ձեր ՚ի
սուգ դարձցի և ուրախութիւն ձեր ՚ի
տրտմութիւն . խոնարհեցարո՛ւք առաջի
Տեառն և բարձրացուսցէ զձեզ »: Յակ .
Դ . 9-10 : « Խոստովան եղերուք միմեանց
զմեղս և աղօթս արարէք ՚ի վերայ մի-
մեանց , որպէս զի բժշկեսջիք :» քանզի

յոյժ զօրաւոր են աղօթք արդարոց յաջո-ղականութիւն ու։ Յակ. Ե. 16։ — Բ. Չը հպարտացնել մեր սիրտը մեր ունեցած առաքինութեանց. այլ ընդ հակառակն նոյն առաքինութիւնը մեզ համար գեղե-ցիկ միջոց համարելով՝ գոհանալ Աս-տուծմէ։ — Գ. Միշտ պատրաստական ըլլալ այլոց առջեւ խոնարհիլ եւ սնա-պարծութեան ամենեւին տեղի չըտալ։ «Մի՛ ինչ ըստ գրգռութեան եւ մի՛ ինչ ըստ սնապարծութեան, այլ խոնարհու-թեամբ զմիմեանս լաւ համարիք, առա-ւել քան զանձինս. մի՛ զանձանցն եւեթ դիտել այլ իւրաքանչիւրն ալ ընկերինն ու։ Փիլ. Բ. 3։

Խոնարհութիւնը արտաքուստ կ'ե-րեւի հեզ վարմունքով եւ վայելուչ խօ-սակցութեամբ, այսինքն երբ մեզմէ մե-ծերը կը պատուենք, հաւասարներու հետ համաձայնաբար կ'ընթանանք, մեզմէ ստորիններու հետ քաղցրութեամբ եւ հեզութեամբ կը վարուինք, այլոց խոր-հուրդները կը լսենք եւ առ հասարակ այն-պէս կը գրաւենք ուրիշներուն սիրտը, որ եղբայրասիրութեան պարտքը կ'ամբող-ջենք. այսպէս է որ կ'[illegible]

ղաքավարութիւն։ Իսկ եթէ խոնարհու-
թիւնը կեղծ ու պատիր է, խօսակցու-
թեան ձեւերը խաբեբայ, հեղութիւնը
լոկ դիմակ է, որոյ տակ կը քօղի հպար-
տութիւնը. այս կ'անուանի մարդավարու-
թութիւն՝ քան թէ քաղաքավարութիւն։
Ս. Գիրքը կը պատուիրէ խոնարհութիւն
ունենալ առ միմեանս. «Ամենեքեան
ընդ միմեանս զխոնարհութիւն ունիջիք,
զի Աստուած ամբարտաւանից հակառակ
կայ, տայ շնորհս խոնարհաց»։ Ա. Պետ.
Ե. 5։ Աւետարանն օրինակ կը տայ մեզ
մաքսաւորը, որ խոնարհութեամբ եւ
զղջմամբ արդարացաւ եւ գնաց իր
տունը, «Էջ սա արդարացեալ 'ի տուն
իւր քան զնա. զի ամենայն որ բարձրա-
ցուցանէ զանձն՝ խոնարհեսցի. եւ որ
խոնարհեցուցանէ զանձն՝ բարձրասցի»։
Ղուկ. ԺԸ. 14։ Խոնարհութիւնը աւելի
յարմար եւ վայելուչ է երիտասարդնե-
րուն, պատճառաւ որ նոքա փորձառու
չեն, շատ արգելքներ ունին եւ անձնահաւանու-
թիւնը կարող է խափանել նոցա առա-
քինութիւնը եւ առաջնորդել 'ի մոլու-
թութիւն։ Բայց եթէ երիտասարդները
շատ չը վստահին իրենց անձին վրայ, այդ

Հեզութեամբ և սրտիկեցութեամբ ընդունենք իրենց ծնողաց, իրենց ուսուցչաց և ամէն բարերարաց բարի խրատները, շուտով կատարելութեան կը հասնին և շատ առաջ կ'երթան. «Սոյնպէս և, երիտասարդք, հնազանդ լերուք ծերոց, ամենեքին ընդ միմեանս զխոնարհութիւն ունիջիք»: Պետ. Ե. 5. Խոնարհութեան ամենայարմար միջոցն է Քրիստոնէական կրօնքը, որ կարելի է ասել թէ մի գեղեցիկ դպրոց է խոնարհութեան: Քրիստոնէական կրօնքը հզօր կերպով կը պատուիրէ խոնարհութիւն և մեծամեծ խոստմունքներ կը խոստանայ և Քրիստոնէական հաւատոյ բոլոր մասունքը խոնարհութեան գործքեր են: Երբ կը խոստովանինք որ մեր փրկութիւնը Աստուծոյ ձեռքն է. երբ կը հաւատանք որ Աստուծմէ կախեալ ենք. երբ կը խոստովանինք որ մեր ակարութեան զօրացուցիչը, մեր մեղքերուն քաւիչը և մեր դժբաղդ միճակին բարւոքիչը՝ Աստուած է. երբ կ'ընդունինք որ մենք միշտ կարօտ ենք Աստուծոյ ողորմութեանը և օգնութեանը. երբ կը ճանաչենք՝ որ մենք ամենքս հաւասար

ենք Աստուծոյ առջեւ, եւ երբ մեր ժա-
մանակաւոր առաւելութիւններն ալ ոչ
ինչ կը համարենք եւ միայն յաւիտենա-
կաններ կը փնտռենք, ահա այս ճանաչո-
ղութեամբ կը յայտնենք մեր խոնարհու-
թիւնը։ Քրիստոնէական կրօնքը կ'ուսու-
ցանէ մեզ, որ մենք գործակից ենք Նա-
խախնամութեան, եւ ամէն վիճակի, ա-
մէն պաշտօնի մէջ պարտաւոր ենք կա-
տարել մեր պարտաւորութիւնները, հը-
նազանդելով Աստուծոյ կամքին եւ խնա-
մքով որ ճշմարիտ առաքինութիւնը եւ
իսկական փառքը հնազանդութեան մէջ
կը բովանդակուի։ Աւետարանը կ'ուսու-
ցանէ մեզ ատել աշխարհային ունայնու-
թիւնները. որով դատապարտուած են շատ
մարդիկ, եւ ճանաչել մեր անձը իբրեւ
պանդուխտ եւ ճանապարհորդ աշխար-
հիս մէջ. կ'ուսուցանէ մեզ աշխատիլ
երկնային հայրենեաց դուռն բանալ,
ուր միայն պահուած է առաքինեաց հա-
մար հաստատուն փառք եւ յաւիտենա-
կան երջանկութիւն։ Մեր խոնարհու-
թեան ամենամեծ օրինակն է մեր Փրկ-
չինը, որ մեզ սիրոյ համար չարչարանաց
յանձն առաւ, ապաքէն զի մեզ նմանը

խոնարհութեան քաղցր զգացումները կրելով և աշխարհի ունայնութիւնը առ ոչ ինչ համարելով, կարենանք նորա աշակերտս համարուիլ. «Զայն խորհեսցի իւրաքանչիւր որ ՚ի ձեզ, որ և ՚ի Քրիստոս Յիսուս. որ ՚ի կերպարանս Աստուածոյ էր. ոչ ինչ յափշտակութիւն համարեցաւ զլինելն հաւասար Աստուծոյ. այլ զանձն ունայնացոյց զկերպարանս ծառայի առեալ՝ ՚ի նմանութիւն մարդկան եղեալ, և կերպարանօք գտեալ իբրև զմարդ: Խոնարհեցոյց զանձն, լեալ հնազանդ մահու չափ. և մահու խաչի»: Փիլ. Բ. 5–9: Այսպէս ուրեմն որչափ որ աւետարանական հոգին կը զօրանայ մեր մէջ, այնչափ դիւրին կը լինի մեզ համար խոնարհութիւնը.

Հպարտութեան գլխաւոր դեղն է Քրիստոնէական կրօնքը: Պարտինք մեր կողմէն ամբողջ աշխատիլ հպարտութեանը յաղթելու համար՝ ամեն օր յառաջանալով խոնարհութեան մէջ: Մեր դէմ եղած հակառակութիւններն այնքան են օգտաւէտ հանդիսին մեզ համար, այդով կարող ենք մեր ապականութիւններն զգալ, գոռոզութեան հոգւոյն զօրու-

թիւնը նուաճելու, ուրիշներէն խորհուրդ խնդ-
րել, մեր գործքը ճշմարիտ խոհականութեան
համաձայնեցնել և շատ չը վստահիլ մեր
անձին վրայ, որ երբեմն ինքնահաւանութեան
ախտով կը ճարակի: Պարտինք փախչիլ
այն մարդկանց ընկերակցութենէն, որոնք
ցած են և երեսպաշտ և ամեն բարե-
կամութիւն միայն իրենց օգտի համար
գործ կը դնեն: Մեծ է բարձր մարդկանց
հետ ունեցած կապակցութիւնը խիստ
օգտակար է այս նկատմամբ, որ նոքա
աւելի լուսաւորուած և փորձառու են:
Պարտինք մանկութենէ վարժուիլ սա-
կաւ խօսելու մեր անձին վրայ և ուրա-
խութեամբ հնազանդելու ամեն բարւոք
խորհուրդներու: Պարտինք չը յամառիլ
երբեք մեր կարծիքներուն վրայ, այլ միշտ
հեռանալ ունայնամտութենէ և այսպէս
հպարտութեան արմատները խլել: Երբ
՚ի ներքուստ պարզ սրտով կ՚ունենանք և
արտաքուստ համեստ կեանք կը վարենք,
այնուհետև կարող ենք [illegible]
նութեան և զուարթութեան հոգին բա-
ցառ նուաճել, գործունեայ և օգտաւէտ
կեանք ունենալ եւ մեր անձին համար
շատ չը հոգալ: Այս ամեն միջոցները

եւ ընդունակութիւնները պարգեւողը Աստուած է, ուստի և պարտաւոր ենք ամեն ժամանակ նորա օգնութիւնը խնդրելու, որ կարող է մեր սիրտը փոխել, մեզ կամք և գործադրութիւն տալ և իւր Հոգւով յաջողել՝ ինչ որ բարի է և օգտակար. «Զի Աստուած է, որ յաջողէ ՚ի մեզ զկամելն և զառնելն վասն հաճութեան»։ Փիլ. Բ. 13.

ԶԳԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ՆԵՂՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԻՆՉՊԷՍ որ աշխարհային բաները վաստկելու, գործածելու եւ վայելելու համար կարեւոր է զգաստութիւն, նոյնպէս կարեւոր է եւ նեղութեան մէջ։ Թէ՛ բաղդաւորութեան և թէ՛ դժբաղդութեան մէջ մարդ պատրաստական է հաւասար հոգի կրել և երկուքը բանականութեան և արդարութեան սահմանը չ'անցնիլ։ Քրիստոնէական զգաստութեան այս մասը, որոյ կանոնները պարունին հետեւեալ գլխաւորութեամբ, ժամանակ, կ'անուանենք Հեզութիւն, Համբերութիւն

և Համբերութիւն ։ Հեզութիւնը հակառակ է յամառութեան, նեղսրտութեան եւ բարկութեան. համեստութիւնը հակառակ է երկչոտութեան. իսկ համբերութիւնը հակառակ է թուլութեան, յուսահատութեան և տրտունջման ։ Հեզութեան հոգին կ'երեւի գձաւորանքս անպատուութեան և հակառակութեան մէջ. համեստութեան հոգին կ'երեւի վտանգի մէջ. իսկ համբերութեան հոգին՝ նեղութեան եւ ձախորդութեան մէջ ։

Քրիստոնէական Հեզութիւնն է հանդարտ և խաղաղ հոգի պահպանել ամէն անհաճոյ և տխուր վիրաւորող պատահարաց մէջ, երբէք կրից անձը չը տալ և վշտացած ժամանակ բանիւ կամ գործով բանականութեան դէմ չը մեղանչել, և այս ամէնը կատարել Աստուծոյ կամաց և օրինաց հնազանդելու համար ։ Ճշմարիտ Քրիստոնեայն միշտ այս հեզութեան հոգին կը կրէ. նա չը նեղանար և չը բարկանար, երբ վիշտ կամ կորուստ կը պատահի իրեն. նա ոչ միայն չ'անիծաներ և չը բարկացըներ ուրիշները, այլ և ուրիշներէն անարգանք կրած ժամանակ՝

փոխարէնը չը հատուցանեն ։ Նա իւր հեզութեամբ կը մեղմացնէ թշնամեաց բարկութիւնը ; կը խաղաղէ նոցա սիրտը և կը ներէ իւր անձին դէմ եղած անարգանացը ։ Նա կը հանդուրժէ խրատանե- րու և յանդիմանութեան, կը յարգէ իրմէ մեծերը և քաղցրութեամբ կը վարուի իրմէն տկարներուն հետ ։ Հեզութիւնը ամենագեղեցիկ առաքինութիւններէն մէկն է ։ — Ա. Նա սերտ կապով կապուած է միւս առաքինութեանց հետ, ինչպէս են, բարեպաշտութիւն, խոնարհութիւն, մարդասիրութիւն և այլն. որովհետև ինչպէս բարեպաշտութեամբ, նոյնպէս և հեզութեամբ կը պատրաստուինք նախախնամութեան տնօրէնութեանց և հրամաններուն անսալ ։ Բարեպաշտութեամբ կը բարձրացնենք մեր սիրտը առ Աստուած մեր պատահած ձախորդութեանց մէջ և, այսպէս կ'ասենք. «Տէր իմ և Աստուած իմ, քեզ կը նուիրեմ նեղութիւնս և վիշտս. ու ա՛ ինձ կամքդ, ինչ որ դու կամիս»։ Խոնարհութիւնը կը պահանջէ բծախնդրութեամբ չը նայիլ մեր ընկերի սխալներոյ վրայ, այլ մտադրել մեր պակասու-

թիւնները ։ Մարդասիրութիւնը կը պա-
տուիրէ ներել մեր ընկերին եւ խաղա-
ղութեամբ վարուիլ նորա հետ ։ Իսկ մեր
Հոգւոյ նորոգութեան ամենահաստատ
նշանն է հեզութիւնը ։ Երբ մեր հոգին
խաղաղ է և կը վայելենք բարի խղճմը-
տանքի ճշմարիտ քաղցրութիւնը, երբ գոհ
է մեր սիրտը և ամենեւին դառնութիւն
չը կայ, այն ժամանակ միայն կ'իմացուի
որ հեզութիւն ունինք ընկերի համար և
գոհութիւն նախախնամութեան բա-
րեաց համար ։ — Բ. Հեզութիւնը անհը-
րաժեշտ կարեւոր է մեր հանգստու-
թեան համար, որովհետեւ առանց հե-
զութեան մենք միշտ տրտմութեան մէջ ենք,
և այս տրտմութիւն է, որ ընդդէմ է Աս-
տուծոյ կամացը եւ կը դրկէ զմեզ նորա
օգնութենէն և մխիթարութենէն ։ Ա-
ռանց հեզութեան բռնութիւնը և ան-
խոհեմութիւնը կը թագաւորեն մեր վը-
րայ և կորստեան ճանապարհ կը բռնեն,
չխոթելով մեր մերձաւորներու հետ ու-
նեցած քաղաքավարութիւնը և հաւատար-
մութիւնը ։ — Գ. Հեզութիւնը կարեւոր
է հասարակաց բարութեան համար.
վասն զի եթէ հասարակութեան ան-

դամծները վտարուած չեն հեզութեան հոգւով, ամեն խռովութիւն, կռիւ, աղմուկ և սպանութիւն կը տիրեն ընկերականութեան մէջ։ Ինչ տեղ հեզութիւնը և խոնարհութիւնը աջակից են, ինչ տեղ սէրը արդարութիւնը և խոհեմութիւնը կը տիրեն, և ինչ տեղ բանականութեան ձայնը կը լսուի, այն տեղ ամեն խռովութիւն, աղմուկ և կռիւ կը դադարին։ — Դ. Հեզութեամբ Աւետարանի հոգին մեր մէջ կը բնակի, որ կը պատուիրէ ոչ միայն հեզ լինիլ, այլ և ամեն տեղ և ամեն ժամանակ հեզութեան ճշմարիտ պատկերը՝ Յիսուս Քրիստոս մեր աչքի առաջին ունենալ. «Ուսարուք յինէն զի հեզ եմ եւ խոնարհ սրտիւ»։ «Երանի հեզոց, զի նոքա ժառանգեսցեն զերկիր։ Երանի ողորմածաց, զի նոքա զողորմութիւն գտցեն»։ Մատ. Ե. 5—7։ Սողոմոն իմաստունը կ'ասէ որ, հակառակութիւնը կը տիրէ այն սրտերու մէջ, որոնք հեզ չեն. «Մի փութար յոգիս քո բարկանալ. վասն զի բարկութիւն 'ի ծոց անզգամաց դադարի»։ Ժող. Է. 9։

Հեզութեան հոգին կը ծնուի և կը զարգանայ մեր մէջ. — Ա. Երբ մանկու-

Թէեւ կ՚ուսանիմք զսպել հպարտութիւ-
նը և անձնասիրութիւնը և աւելի մի-
տադրութիւն կը դարձնենք, ոչ թէ ինչ
որ այլք մեզ պարտին, այլ ինչ որ մենք
այլոց պարտական ենք. ոչ թէ ինչ որ
մեզմէն առնուած է, այլ ինչ որ Աստ-
ուած մեզ պարգեւած է։ — Բ. Պարտինք
ողեւորիլ հեզութեամբ եւ լաւ զննել
այն նեղութիւնները, որոնցմէ Աստուած
ապահովանած է զմեզ, լաւ նկատել այն
ունայնութիւնները, որոց կորուստը ա-
մենեւին արժանի չէ ապաշաւանաց։ —
Գ. Աստուծոյ հոգին միայն կարող է զօ-
րացնել մեր մէջ ճշմարիտ հեզութիւնը.
նա միայն կարող է հեզութիւնը թագա-
ւորեցնել մեր սրտի վրայ. Մեր Փրկչին
օրինակը, յորդորները, մեզմէն պահան-
ջած շնորհակալութեան առհաւատչեայն,
մեր փոքր եղբայրներուն հաստուցած բա-
րիքը, ահա այս է որ կարող է զգալի
առնել մեզ համար հեզութիւնը և քր-
իստոնէական մարդասիրութիւնը. «Ո-
րովհետեւ արարիք միում ՚ի փոքրկանցս
յայսցանէ, ինձ արարիք»։ Պօղոս առա-
քեալը կը յորդորէ ասելով. «Զգեցա-
րուք այսուհետեւ իբրեւ ընտրեալք

յԱստուծոյ՝ սուրբք և սիրեցեալք, ըզգ-
թութ, զողորմութիւն, զքաղցրութիւն,
զխոնարհութիւն, զհեզութիւն, զեր-
կայնմտութիւն, ներել միմեանց, չյի-
շել խերաց, եթէ ուրուք զումեքէ տըր-
տունջ ինչ իցէ, որպէս Աստուած Քրիս-
տոսիւ շնորհեաց ձեզ, նոյնպէս և դուք»։
«Ամենայն դառնութիւն և բարկութիւն
և սրտմտութիւն և աղաղակ և հայհո-
յութիւն բարձցի 'ի ձէնջ ամենայն չա-
րութեամբ հանդերձ, լերուք ընդ մի-
մեանս քաղցունք, գթածք, շնորհել մի-
մեանց՝ որպէս և Աստուած Քրիստոսիւ
շնորհեաց մեզ»։ Կող. Գ. 12։ Եփես. Դ.
31—32։ Մեր Փրկիչը կը յորդորէ. «Առէք
զլուծ իմ 'ի ձեզ և ուսարուք յինէն, զի
հեզ եմ և խոնարհ սրտիւ, և գտջիք
հանգիստ անձանց ձերոց, զի լուծն իմ
քաղցր է՝ և բեռն իմ փոքրոգի»։ Մատ.
ԺԱ. 29—30։

Բաւական չէ միայն հպարտութենէ
հեռանալ, այլ հարկ է նոյնպէս չարա-
հոգութենէ փախչիլ։ Չարահոգութիւնը
առիթ կը տայ մեզ ամեն բան չար միտ-
քով մեկնել, ամեն անցք չար կողմէն
նկատել, նեղանալ. և դանդաղանալ։ Նա

կը ցամքեցնէ մեր սիրտը և կը դառնա-ցնէ մեր դատողութիւնը և այլոց հետ ունեցած խօսակցութիւնը և վարմունքը։ Չարահոգութիւնը թէպէտ այնքան զօ-րեղ չ'երեւիր, բայց իւր գործքը և հե-տեւանքը բարկութեան պէս կորստա-կան են։ Նա կ'առնէ և կը խանգարէ եր-ջանկութիւնը, թէպէտ սակաւ կը գործէ եւ սակաւ կը վնասէ, բայց շարունակ գործելով՝ կը զզուեցնէ և կը չափազան-ցէ։ Չարահոգութիւնը ծնունդ է կար-ճամտութեան, անձնասիրութեան եւ դատարկաբանութեան, որ ամենեւին համբերել չը գիտէ հակառակութեան և ընդդիմութեան։ Չարագոհութիւնը ըստ մեծի մասին ծերունեաց ախտ համար-ուած է, բայց կը գտնուի նոյնպէս երի-տասարդաց մէջ, որոնք առողջութեամբ և կենաց արտաքին վայելչութեամբ զար-դարուած են եւ սակայն գործառնու-թեան մէջ փոքրիկ դժուարութիւն տես-նելով կը վշտանան կը բարկանան և այս-պիսի նեղսրտութեամբ կը դառնացնեն իրենց երիտասարդութիւնը։ Չարահո-գութիւնը բոլորովին հակառակ է Աւե-տարանին, որովհետեւ Քրիստոնէի պար-

իմաւորութիւնն է վառուած լինիլ բա-րեհոգութեամբ առ ընկերն և հեռացը-նել նախանձ, նեղութիւն և տրտունջ։ Բարեհոգութենէն կը ծնանին համբե-րութիւն, հաստատմութիւն և քաղց-րութիւն. Քրիստոնեայն պարտական է խայտառ հեռանալ չարահոգութենէ, ու-րովհետեւ կը ճանաչէ աշխարհը և գի-տէ իւր ցանկութեան չափը և սահմա-նը։ Քրիստոնեայն պէտք է ունենալ ու-րախ և խաղաղ հոգի. վասն զի լցուած է Աստուծոյ օրհնութեամբ և Աւետա-րանի խոստմունքներով. «Եւ զայս գը-րեմք ձեզ, զի ձեր ուրախութիւնն կա-տարեալ լիցի»։ «Յուսով խնդացէք, նեղութեան համբերեցէք»։ Ա. Յովհ. Ա. 4։ Հռով. ԺԲ. 12։ Այս ուրախութիւնը պէտք չէ բաժանել այն խօսքերէն, զորս Առաքեալն իբրեւ ուրախութեան միջոց կը ներկայացնէ —Աղօթից տեղը կուգայ։ Սուրբ Գիրքը կը ներկայացնէ մեզ նոյն իսկ նե-ղութիւնները իբրեւ առարկայ ուրա-խութեան. «Ամենայն ուրախութեան արժանի համարեցիք, եղբարք. յորժամ 'ի պէս պէս փորձութեան 'ի մէջ անկա-նիցիք»։ Յակ. Ա. 2։

Զարդահոգութենէ հեռանալու համար առաջին միջոցն է հեռանալ երկու ընդհանուր մոլութիւններէ . — Ա . Զը կարծել երբէք՝ թէ այն պակասութիւնները թեթեւ են , որոնք յառաջ կը գան մեր անձի վրայ իշխանութիւն չունենալէն , եւ ճանաչել որ նոյն պակասութեանց համար ոչ միայն մարդկանց պատասխանատու ենք , այլ եւ առաջի արդար դատաւորին : — Բ . Զը կարծել երբէք՝ թէ չարահոգութիւնը մարդի բնական շարժում է եւ մենք իշխանութիւն չունինք ուղղելու : Այս կարծիքը յանցանքէն աւելի յանցանք է : Այս կարծիքը միայն թուլամորթ մարդկանց կարծիքն է , որոնք կամքը չունին իրենց անձը ուղղելու : Իրաւ է որ կան բնութենէ ստացած դրդողիչ բնաւորութիւնք , հիւանդութիւնք , աշխարհային հոգացողութիւնք , որոնք կը փոխեն մեր գեղեցիկ յատկութիւնները . բայց կան մեր համար նմանապէս բժշկարար միջոցներ չարահոգութեանը յաղթելու , ինչպէս են բարեկրօնութեան եւ կրօնի օգնութիւնը եւ սըր. Աստուած. աղօթասիրութիւնը , վասն զի , ինչ որ անհնար է մարդկանց համար ,

Հնարաւոր է Աստուծոյ համար։

Չարահոգութենէ հեռանալու երկրորդ միջոցն է յաղթել մեր անկանոն անձնասիրութեանը, որ գլխաւոր աղբիւր է չարահոգութեան։ Այս գեղեցիկ յաղթանակը տանելու համար՝ պարտաւոր ենք համբերել պատահած նեղութեանց, հակառակութեանց և զըրկողութեանց եւ ամենեւին ուշադրութիւն չը դարձնել չնչին գործքերու վըրայ, որոնք շատ անգամ չարագոհութիւն գրգռելու առիթ կը լինին։ Մեծ եւ փոքր պարապմունքով զբաղուած մարդիկը ամենեւին չեն գրգռիր և բորբոքիր պատահած չնչին միջոցներէն եւ հակառակութիւններէն։ Երբ Քրիստոնէական փոքր կոչմանք մեր գլխաւոր պարտքը կը համարինք ճշմարիտ և յաւիտենական բարին որոնել, յուսով եւ հաւատով յերկրաւորէս յերկնաւորն բարձրանալ, աղօթելով՝ Աստուծոյ հետ միանալ, հանապազ Հոգւոյն Սրբոյ ամենակարող օգնութիւնը խնդրել, անարժան բաներուն արհամարհութիւն չը տալ, մեր կենաց մեծ նպատակը՝ հասկանալ եւ ժամանակաւոր նեղութիւնն

ները առ ոչինչ համարել, այնուհետեւ չարագոհութիւնը երբեք չը մոռնար մեզ։ Պարտինք իմանալ, որ չարահոգութիւնը մուտք կը գտնէ նաեւ այն ժամանակ, երբ կիրքերը կը դադարին, երբ աշխարհային վայելքերը կը կորուսանեն մեզ համար իրենց գեղեցկութիւնը եւ գրաւիչ յատկութիւնը, այն ժամանակ եւս հարկ է զգուշանալ չարահոգութենէ, որովհետեւ որչափ մօտենանք գերեզմանին, այնչափ պատրաստ ենք հաստատուն կալ յաւիտենական փառաց եւ երջանկութեան ըղձին մէջ։ Այս է որ կարող է մեր ծերութիւնը մխիթարական եւ գեղեցիկ յոյսերով պատել։ Եթէ մենք պատրաստուած ենք չարահոգի մարդկանց հետ ապրիլ, եւ եթէ այս մարդիկը մեր մեծաւորներն են, հարկ է որ նոցա չարութիւնը իբրեւ մրրիկ համարելով՝ համբերենք առանց դրդուելու՝ թէ՛ բանիւ եւ թէ՛ գործով. հարկ է որ մեր լռութեամբ եւ հնազանդութեամբ հանդարտեցնենք նոցա խռովայոյզ բնաւորութիւնները, ինչպէս կը պատուիրէ Պօղոս առաքեալն. “Ծառայք հնազանդ լերուք յամենայնի երկիւղիւ՝ տերանց, ոչ մի-

այն բարերարացն և հեզոց, այլ և կամակորացն։ Զի և այս ճշմարիտ շնորհք յԱստուծոյ են, եթէ բարուոք ինչ մտօք տանիցէ ոք վշտաց յանիրաւի։ Քանզի, զի՞նչ երախտիք իցեն, եթէ յորժամ մեղանչիցէք՝ տանջիցիք և համբերիցէք, այլ եթէ զբարիս գործիցէք՝ չարչարիցիք՝ և համբերիցէք, այն շնորհք յԱստուծոյ են"։ Ա. Պետ. Բ. 18–20։ Եթէ չարահոգի մարդիկը մեզ հաւասար են աստիճանաւ, հարկ է խոհեմութեամբ համբերել մինչեւ անցնի չարութիւնը և այս հեզութեամբ մեղմացնել, որով կը փափկանան ամենակատաղի բնութիւնները անգամ. «Պատասխանի ողոք ցածուցանէ զբարկութիւն, բան խիստ յարուցանէ զբարկութիւն»։ Առակ. ԺԵ. 1։ Իսկ եթէ մեզմէ ստոր մարդիկ են և մեզմէ կախումն ունին, հարկ է յանդիմանել նոցա չարահոգութիւնը, ո՛չ թէ բարկութեան դէմ բարկանալով, այլ քաղցրութեամբ խօսելով և նոցա գոռոզութիւնը ամօթահար առնելով։ Անդորր եւ խաղաղ հոգին միշտ կարող է սանձել կրքոտ անձերը։

Համբերատարութիւնն է հոգւոյ զօրութիւն,

որով կարող ենք մեզ սպառնացած վը-
տանգներու եւ ներգործութեանց մէջ աներ-
կիւղ քնել եւ համարձակ դիմել դէպ 'ի
վտանգը, երբ մեր պարտաւորութիւնը
կը պահանջէ: Հոգւոյ այս զօրութիւնը
ըստ մեծի մասին կախումն ունի մարդոյ
բնաւորութենէն, բայց մեր բարոյական
եւ կրօնական զարգացմամբ եւս կարող
ենք ձեռք բերել այս զօրութիւնը եւ
կատարելագործել: Այս հաստատու-
թիւնը կարող է մինչեւ այն աստիճան
կատարելագործուիլ, որ մարդ մինչեւ
անգամ՝ մահէն չերկնչի: Մահուան վը-
րայ մտածելը սարսափելի է շատերուն
համար, բայց հաւատարիմ հանգամանք-
ներ կան, որ միայն մահէն չերկնչելով
կարող ենք ճշմարտութիւնը վկայել եւ
արդարութեան գործել, երբոր մեր մա-
նաւոր առաքինութիւնները բաւական
չեն մեզ: Պէտք է ունենալ հոգւոյ հաս-
տատութիւն որ աշխարհէն 'ի վեր կը
նայի եւ մեր հաւատոյ հետ մեր կեանքը
վեր կը բարձրացնէ: Աւետարանը կը
պատուիրէ մեզ մահուանէ չերկնչելու
չափ հոգւոյ հաստատութիւն ունենալ,
եւ այս անել է ա՛յս Նորա բարոյական

զօրութիւնը ։ Երբ քրիստոնէայն համոզուած է արդարութեան համար, այնուհետեւ մահը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ կեանք և մերձենալ առ Աստուած ։ Կան պարագաներ, որ մեր Փրկչի ասածին պէս պարտաւոր ենք պատրաստ լինել մեր ձեռքը կտրելու եւ մեր աչքը խլելու. « Եթէ ակն քո աջ գայթակղեցուցանէ զքեզ, խլեա զնա՝ և ընկեա 'ի քէն, զի լաւ է քեզ եթէ մի յանդամոց քոց կորիցէ, և մի ամենայն մարմին քո անկանիցի 'ի գեհեն ։ Եւ եթէ աջ ձեռն քո գայթակղեցուցանէ զքեզ, հատ զնա՝ և ընկեա 'ի քէն, զի լաւ է քեզ եթէ մի յանդամոց քոց կորիցէ եւ մի ամենայն մարմին քո անկանիցի 'ի գեհեն ». Մատ Ե. 29–30 ։

Մեծ զիջուածոց եւ պատահարաց մէջ ի՞նչ կարելի է սպասել այն մարդէն, որ չունի հոգւոյ հաստատութիւն ։ Միայն լոկ սպառնալիքէն կը յաղթուի այնպիսի մարդը եւ հաստատամտութիւն չունենալով՝ խաղալիկ կը դառնայ ամեն դէպքերու և հանգամանքներու ։ Ի զուր կը յուսան Հաւատն եւ Հայրենիքը այնպիսի մարդոց վրայ, 'ի զուր կը հենուին նա-

րա վրայ ճշմարտութիւնը և արդարութիւնը երկնից բարձրութենէն՝ իրենց յաւիտենական բնակութենէն. Ի զուր միջոց կը տայ եւ նախախնամութիւնը այնպիսի մարդուն՝ իւր կեանքը անմահացնելու ։ Անհաստատ մարդիկը աչք չունին, որ տեսնեն եւ զննեն այնպիսի հանգամանաց նշանակութիւնը ։ Մահուան երկիւղը ամեն բան կը ծածկէ նոցա աչքէն՝ մեծութիւն, կոչումն և յաւիտենական նպատակ ։ Այս է պատճառն, որ Քրիստոս կը քաջալերէ իւր հետեւողները՝ չ՚երկնչիլ այն մարդիկներէն, որոնք միայն մարմինը կարող են սպաննել, իսկ հոգին ոչ երբէք ։ Մահէն չերկնչելով միայն՝ մարդ կը լինի արի զինուոր, բարի քաղաքացի, արդար դատաւոր և արդար թագաւոր ։ Ճշմարիտ քրիստոնեայն, կ՚ասէ Պօղոս առաքեալն, սպառազինեալ զինուոր է, որ վառած է դժուարութեան և նեղութեան, և երբէք մահէն երկիւղ չունի ։ «Վշտակից լեր, իբրեւ զբարւոք զինուոր Քրիստոսի» Բ. Տիմ. Բ. 3 ։ Այլ թէ չարչարիցիք եւս յաղագս արդարութեան, երանելիք էք. բայց յերկիւղէ նոցա մի

երկնչիցիք և մի խռովեսջիք»։ Ա. Պետ. Գ. 14։ Հոգւոյ քրիստոնէական հաստատութիւնը օգտակար է, ինչպէս մարմնաւոր, նոյնպէս եւ հոգեւոր բարութեան։ Նա օգտակար է մարմնաւոր բարութեան, որովհետեւ 'ի բաց կը վարատէ երկիւղը, որ երբեմն փոքր ցաւը կը մեծացնէ և սրտի վրդովմունք կը պատճառէ։ Երկչոտութեամբ կը նուազի մարդոյ մտաց բնական զօրութիւնը, որ խիստ կարեւոր է մեզ՝ մեր անձը վտանգէ պաշտպանելու համար։ Նա շատ անգամ վտանգը կը զօրացնէ և անխուսափելի կը դարձնէ. իսկ արիութիւնը վտանգը այնպէս կը տեսնէ, ինչպէս որ է իսկապէս։ Արիութիւնը շատ անգամ վտանգը կը նախատեսէ և ցաւոց առաջը կ'առնու իւր հաստատ և համարձակ վստահութեամբ։ Արիութիւնը օգտակար է մեր հոգեւոր բարութեանը, որովհետեւ մեր պակասութիւնները, մեծ մասամբ, ծնունդ են մեր թուլութեան և վատասրտութեան, երբ արիութիւն չունինք, որ ընդդիմանանք մեր կրքերուն, զօրութիւն չունինք, որ մեր վաղանցուկ հաճոյքներէն

մեր անձը զրկենք և մեր վատ սովորու-
թիւնները թողունք , երբ քաջարարու-
թիւն չ'ունինք , որ մեր մարմնապաշտ
ընկերներուն դիմադրենք , և երբ մեծ
հոգի չունինք , որ մարդահաճութիւնը
մերժենք և ընդդիմանանք մեր մեծաւոր-
ներու այն ապօրինի անաջարկութեան-
ցը , որոնք կը հրամայեն անիրաւութիւն
գործել : Բիւրաւոր պարագաներ կան
մեր կենաց մէջ , ուր մեր պարտաւորու-
թիւնը կը պահանջէ մահը առ ոչինչ հա-
մարել : Միով բանիւ , կարող ենք ասել ,
որ հոգւոյ հաստատութիւնն է պահող
և պաշտպանող մեզ՝ մեր ամէն առաքի-
նութեանց մէջ :

Հոգւոյ արիութեանը և հաստատու-
թեանը կարող ենք հասնիլ . — Ա . Մեր
բանականութեամբ , որ կ'օգնէ մեզ լի-
նիլ քաջ և արի : Նա կ'ուսուցանէ մեզ ,
որ երեւակայութիւնը շատ անգամ կը
մեծցնէ իրը և կը զօրացնէ վտանգները ,
երբ շատ երկիւղ կը կրենք : Բանակա-
նութեան աչօք մեծ և անյաղթելի կար-
ծուած նեղութիւնները կը մեղմանան :
Հոգւոյ հաստատութեանը ամենադժուա-
րութիւններ կը յաղթուին . Իսկ հոգ-

ւոյ թուլութեամբ եւ ցածութեամբ ա-
մեն յառաջդիմութիւն կը խափանի ։ Անարժան է բանական մարդուն չընտե-լացնել եւ չը վարժեցնել իւր անձը այն նեղութեանցը, որոնք գովելի են ։ Պէտք չէ որ մարդ՝ մինչեւ այն աստիճան թուլութեան հասնի, որ չը կարենայ կատարել իւր պարտաւորութիւնը ։ Այս ամենը շարունակ խորհելով, կարող է մարդ հոգւոյ հաստատութիւն գտնել ։ — Բ. Կրթութեամբ, որ շատ կ՚օգնէ մարդուն, երբ մանկութենէ կը հեռանայ երեւակայական եւ չափազանց երկիւղներէ եւ հաստատութեան մէջ կ՚ամրանայ ։ Երբեք պէտք չէ մանկանց առջեւ մեր երկիւղը յայտնել, այլ հարկ է վարժեցնել պարզ կենցաղավարութեան, որովհետեւ եթէ այս զգուշութիւնը չ՚ունենանք, նորա կենաց թոյլ եւ փափուկ կեանքէն կ՚ընտելանան փափկասիրութեան, նեղութեանց չեն տոկար, երկչոտ կը մեծնան եւ թուլամորթ կը մնան ։ — Գ. Քրիստոնէական կրօնի ուսմունքը շատ կ՚ուրախացնէ մեզ, եթէ մանկութենէ ուսանինք, կը տան մեզ քաջասրտութիւն, արդարադատապէս զատել եւ որոշել

բարութիւնը եւ չարութիւնը ։ Նա կը հեռացնէ շատ աղմուկներէ և մտատանջութիւններէ , որոց մէջ շատ մարդիկ կը շփոթին և կը տագնապին ։ Նա կ'ուսուցանէ մեզ , որ Աստուծոյ երկիւղը մեծ է ամեն բանէ և կը ցրուէ ամեն երկիւղներ ։ Այն մարդը որ կը ճանաչէ ճշմարիտ Աստուածը և հանապազ յօգնութիւն կը կոչէ , նա զօրաւոր է իւր Աստուծով , ինչպէս կ'ասէ Պօղոս առաքեալն . “ Այսուհետեւ զօրացարուք տէրամբ , և կարողութեամբ զօրութեան նորա ” ։ “ Եւ 'ի նոյն տքնեսջիք ամենայն ժուժկալութեամբ՝ և խնդրուածովք ” ։ Եփես . Զ . 10–18 ։ Աստուծով զօրացած մարդը բնաւ չ'երկնչիր նախապաշարմունքներէ . ցնորքներէ , թշուառութեան վշտերէ և մարդկանց չարութիւններէն ։ Նա կ'աղաղակէ Պօղոս առաքելոյն հետ . “ Եթէ Աստուած 'ի մեր կոյս է , ո՞վ իցէ մեզ հակառակ ” ։ “ Այլ Տէր օգնեաց ինձ և զօրացոյց զիս , զի ինեւ քարոզութիւնն հաստատեսցի եւ լուիցեն ամենայն հեթանոսք , թէ ապրեցայ ես 'ի բերանոյ առիւծոյ ” ։ Հռովմ . Ը . 31 ։ Բ . Տիմ . Դ . 17 ։ Ով որ հաշտուած է Աստու-

ծոյ Հեռ Եփրատայ քաջիւ և արժանաւոր պտղովն կը տայանէ ; նա յետոյ չ'երեւեցիր աշխարհին ձախողութիւններէն . չը խռո- վիր մեղքէն ; այլ համբերութեամբ կը դողէ . «Ո՞ւր է մահ , յաղթութիւն քո , մահ եւ , դժոխք ; խայթոց քո ?» Ա . Կորն . ԺԵ . 55 :

Աւետարանն եւս կ'առաջարկէ շատ գեղեցիկ օրինակներ՝ , որոնք կարող են համբերութեան հոգի ներշնչել մեզ , ինչպէս է մանաւանդ մեր Փրկչի օրինա- կը : « Որ յաղթէ , տաց նմա նստել յա- թոռ իմ , որպէս և ես յաղթեցի և նստայ յաթոռ Հօր իմոյ » : « Յաշխարհի աստ ընդ- նեղութիւն ունիցիք , այլ քաջալերեալ լե- րուք , զի ես յաղթեցի աշխարհի » : « Հա- յեցարուք 'ի զօրագլուխն հաւատոյ և 'ի կատարիչն Յիսուս , որ փոխանակ ու- րախութեանն , որ նմա առաջի կայր , յանձն էառ զխաչ , արհամարհելով զա- մօթ » : Յայտ . Գ . 21 : Յովհ . ԺԶ . 33 . Եբր . ԺԲ . 2 : Ս . Գիրքը կ'առաջարկէ մեզ նոյն- պէս քանի մեծագին օրինակներ , որք յառաջնորդեան փառաց համբերութեան հա- մար , մնացին 'ի մեծ պատերազմներեան : Եբր . ԺԱ : Արդ ուրեմն , կարող եմք գործադրելով պարկեշտութեան

բարութիւնը եւ չարութիւնը ։ Նա կը հեռացնէ շատ աղմուկներէ և մտատանջութիւններէ , որոց մէջ շատ մարդիկ կը շփոթին և կը տագնապին ։ Նա կ'ուսուցանէ մեզ , որ Աստուծոյ երկիւղը մեծ է ամեն բանէ և կը ցրուէ ամեն երկիւղներ ։ Այն մարդը որ կը ճանաչէ Ճշմարիտ Աստուածը և հանապազ յօգնութիւն կը կոչէ , նա զօրաւոր է իւր Աստուծով , ինչպէս կ'ասէ Պօղոս առաքեալն . « Այսուհետեւ զօրացարուք տերամբ , և կարողութեամբ զօրութեան նորա » ։ « Եւ 'ի նոյն աղօթեսջիք ամենայն ժուժկալութեամբ՝ և խնդրուածովք » ։ Եփես . Զ . 10–18 ։ Աստուծով զօրացած մարդը բնաւ չ'երկնչիր նախապաշարմունքներէ . ոգիներէ , Թշուառութեան վիշտերէ և մարդկանց չարութիւններէն ։ Նա կ'աղաղակէ Պօղոս առաքելոյն հետ . « Եթէ Աստուած 'ի մեր կողմ է , ո՞վ իցէ մեզ հակառակ » ։ « Այլ Տէր օգներաց ինձ և զօրացոյց զիս , զի ինեւ քարոզութիւնն հաստատեսցի եւ լուիցեն ամենայն հեթանոսք , Թէ ապրեցայ ես 'ի բերանոյ առիւծոյ » ։ Հռով . Ը . 31 ։ Բ . Տիմ . Դ . 17 ։ Ով որ հաւատացած է Աստու-

ծոյ Հօրն Յիսուսի պաշտօն եւ արժանաւոր պատուոյն կը տայոյ ; նա բնաւ չ'իմանալով ամենայնի ձախորդութիւններն . ըստ խոր-հրդոյ մեծին ; այլ հաւատարմաց կը դնէ . «Ո՞ւր է մահ, յաղթութիւն քո, ո՞ւր են, դժոխք, խայթոց քո» : Ա. Կորն. ԺԵ. 55 :

Աւետարանն եւս կ'առաջարկէ շատ գեղեցիկ օրինակներ, որոնք կարող են համարձակութեան հոգի ներշնչել մեզ, ինչպէս է մանաւանդ մեր Փրկչի օրինակը : «Որ յաղթէ, տաց նմա նստել յաթոռ իմ, որպէս եւ ես յաղթեցի եւ նստայ յաթոռ Հօր իմոյ» : «Յաշխարհի աստ նեղութիւն ունիցիք, այլ քաջալերեցարուք, զի ես յաղթեցի աշխարհի» : «Հայեցարուք ի զօրագլուխն հաւատոյ եւ ի կատարիչն Յիսուս, որ փոխանակ ուրախութեանն, որ նորա առաջի կայր, յանձն էառ զխաչ, արհամարհեալ զամօթ» : Յայտ. Գ. 21 : Յով. ԺԶ. 33. Եբր. ԺԲ. 2 : Ս. Պօղոս կ'առաջարկէ մեզ նոյնպէս բազում մարգարէից օրինակներ, որք յաւիտենական փառաց ժառանգութեան հասան, միայն ի մեծ պատերազմութեան : Եբր. ԺԱ : Ասացելոց ուրեմն, կարող են նոր քրիստոնէականն բարեպաշտութեան

մէջ գտնել ամենափափուկ ամբողջականին եւ հաստատուն զգօնութիւններ. Այս զգօնութիւններն են, որոց Պօղոս զէնքերու կը նմանեցնէ եւ կ'անուանէ Աստուծոյ զէնքեր. «Զգեցարուք զսպառազինութիւն Աստուծոյ, զի կարող լինիցիք կալ ընդդէմ հնարից սատանայի»: Եփես. Զ. 11:

Քրիստոնէական համբերութիւնն է առաջին ներզօրութիւն կրելոյ: Համբերութիւնը չը նշանակեր անզգայութիւն. մարդս զի անզգայութեամբ համբերելն առաքինութիւն չէ: Համբերութիւնը չարհամարհեր պատճառ ցաւոց եւ զրկանաց մեկուներ. որով կարող ենք թեթեւցնել մեր նեղութիւնները եւ տրտմութիւնը: Համբերութիւնը չ'ունի չարահաւատութիւնները կը համբերէ՝ չը գանգատիր իւր վիճակէն. չը տրտնջար Աստուծոյ դէմ. չը գրգռեր իւր մտերիմներուն դէմ. չը մեծամտիր իւր առաքինութեանը յանձնապաստանութեամբ. չը մոռանար երբեք. այն բարութիւնը զոր ունի. կամ այն բարերարութիւնները, զորս Աստուծմէ ընդունած է. նեղութեան փորձանքին, որչափ փաթթուած է մեջ, կ'ընդունի յ'երկնային կամքէ եւ չը կորածիր. որ մեր նեղութիւնները

անփախճան են, չ'որոներ չար միջոցներ նե-ղութիւններէ ազատուելու համար, այլ միշտ կ'ըսպասէ իւր անձին վրայ, եւ միշտ պատրաստ է Աստուծոյ կամքը կատարել. վասն զի լցուած է Աստուծոյ խաղաղմանց յուսով, հանապազ ազնուութիւն կը խնդ-րէ, քաղցր է դէպ 'ի մարդիկ, երախտա-գէտ է դէպ 'ի բարերարներն, կը ջանայ կատարել իւր պարտաւորութիւնը, որ-չափ կը ներէ իւր կարողութիւնը։ Այս-պիսի համբերողաց համար կը խօսի մեր Փրկիչն. «Եղիջիք ատեցեալք. վասն ան-ուան իմոյ եւ մազ մի 'ի գլխոյ ձերմէ ոչ կորիցէ եւ համբերութեամբ ձերով ստասջիք զոգիս ձեր»։ Ղուկ. ԻԱ. 17-19։

Համբերութիւնը մեծ առաքինու-թիւն է. — Ա. Նա է գործի նախախնա-մութեան, որ կը փորձէ զմեզ ինչպէս դժբաղդութեան, նոյնպէս և բաղդա-ւորութեան մէջ։ Նեղութիւնը կը ծնա-նի համբերութիւն, կ'ասէ Պօղոս առա-քեալն. «Քանզի գիտեմք եթէ նեղու-թիւնք զհամբերութիւն գործեն»։ Հռովմ. Ե. 3։ — Բ. Աստուածաշունչը կը պատուիրէ համբերութիւն, ամենադասն այն առա-քինութիւններէն, որոնք Քրիստոնէի

զարդն են ։ « Յուսով խնդացէք , նեղու- թեան համբերեցէք » ։ Հռով . ԺԲ . 12 ։ « Գթութիւնը , զի հանդերձ ձերոց հաւա- տոց յօրինեալ գործէ զհամբերութիւնը » Յակ . Ա . 4 ։ Այսինքն մի դադարիք եր- բեք պահել զձեզ կենաց անմեղ դիտաւո- ծոյ մէջ և միշտ հիմնել հաւատոյ հի- մանց վրայ ։ — Գ . Համբերութիւնն է այն- պիսի գեղեցիկ առաքինութիւն , որով կարող ենք յաղթել մեր հոգւոյ պղտո- րութիւնը և հաստատութիւնը , մինչ- դեռ անհամբերութիւնը կապականէ մեր հոգին ։ — Դ . Համբերութիւնը այն- չափ օգտակար է , որ կը բժշկէ և կը մեղմացնէ մեր նեղութիւնները ։ Ի՞նչ կը շահինք , եթէ նեղութեանց մորթին դէմ . Մենք աւելի կը զգացնենք մեր տառա- պանքը , կը սաստկացնենք մեր ցաւը և կը զրկենք զմեզ հանգստութենէ , զոր կա- րող էինք համբերութեամբ ունենալ ։ Մենք կը կռուինք մեր մերձաւորներուն հետ և կը կորսնցնենք խաղաղութեան և անդորրութեան ճանապարհը ։ Պարտք ենք սակայն , որ համբերութիւնն է օր- ուէստ ամենայն ներքնութեան կրթելոյ ։ Նա մեզ օգտակար է , վասն զի մեր հոգին

այնպիսի մխիթարանքի մէջ կը դնէ, որով կարող էինք Աստուծոյ օգնութեամբ և ողորմութիւնը ստանալ, եւ նորոգութեանց վարժելով՝ արդարութեան անձանց պըտուղները քաղել։ Յակոբոս առաքեալ կ'ըսէ. «Համբերութիւն՝ գործ կատարեալ ունենայ, որ ըլլաք ողջանդամք եւ կատարեալք և ոչ ինչ նուազեալք»։ Յակ. Ա. 4. Եթէ կամինք վարժեցնել զմեզ համբերութեան և կամ համբերութիւնը սիրելի կացուցանել՝ պարբաւոր էինք ուրեմն գործ դնել խոհեմութեան կամ հմտութեան տուած միջոցները, նեղութիւնները տանելու կամ մեղմացնելու համար, կրթել մեր անձը համբերութեան մէջ, փափկասիրութենէ զգուշանալ, մեր սիրտը աշխարհքի չը տալ, մեր կեանքը կրթել փորձութեան պատրաստել համարել, նեղութեան սպասել և հասած ժամանակին չը զարմանալ, ունենալ կանոնաւոր և բարի վարք, որով տառապանքները չ'են ծանրանար մեր վրայ, մանաւանդ երբ կը յիշենք, որ մեր նոյն տառապանքները հեռանալու են մեր պսակաւորութեան։ Մարգարէին համբերութիւնը կարող է նոյնպէս

յառաջ բերել այնպիսի դատողութիւն-
ներ, որոնք կարող են մեղմացնել մեր
վիշտերը: Նա կարող է երեւակայական
և իսկական վիշտերը և նեղութիւնները
իրարմէ որոշել: Կարող է հրաւիրել ըզ-
ձեզ չը լինել վստահ մեր անձնասիրու-
թեան վրայ, որով երբեմն մեր արժա-
նաւորութիւնը մեծացնելով և մեր բա-
րի մղձանքը սաստ համարելով՝ դժգոհու-
թեան առիթ կը տանք: Կարող է նկա-
րագրել համբերութեան օգուտը, գե-
ղեցկութիւնը եւ այն քաղցրութիւնը,
զոր կը զգանք նեղութեան մրրիկը անց-
նելէն յետոյ: Բայց յայտնի է՝ որ ամեն
մարդիկ չեն կարող մասնակցիլ այնպիսի
դատողութեանց և մանաւանդ որ՝ շատ
անգամ՝ թող և անզօր են նեղութեանց
նկատառմամբ նոյն իսկ դատողութիւնները:
Շատ ողորմելի կը լինէինք, եթէ մեր օգ-
նութիւնը եւ մխիթարութիւնը միայն
առաքինիք մեր՝ եւ կամ մեր շրջակայ
մարդկանց դատողութեանէն: Մենք պար-
տական ենք համբերութիւն ուսանելու
միջոցները գլխաւորապէս որոնել Աւե-
տարանի մէջ և Քրիստոնէական հաւա-
տոյ և բարեպաշտութեան մէջ: Աւե-

տարրանքը կը տայ մեզ անձին ուղղութիւն
եւ պարզութիւն. — Ե. Նա կը յիշեցնէ
մեզ այն ամենակարող էակը, որմէ կա-
խուած է մեր բարութիւնը եւ կենաց
մխիթարութիւնը. Նա կը պատուիրէ,
որ միայն առ Աստուած նայինք եւ նորա
կամացը հնազանդինք մեր խոնարհու-
թեամբ եւ հաւատարմութեամբ. — Թէ-
պէտ եւ համբերութեան հայրն Յովբ կ'ա-
սէր. «Տէր ետ եւ Տէր էառ. եղիցի
կամքն Տեառն օրհնեալ»։ Յոբ. Ա. 22.
Մեր Փրկիչը իւր աշակերտաց խոնարհու-
թեան մէջ կ'ասէր. «Զբաժակն, զոր
ետ ինձ Հայր, ոչ ըմպիցե՞մ զնա»։ Յով.
ԺԸ. 11. — Բ. Սուրբ Գիրքը կը հրաւիրէ
մեզ խորհել այն բարութեանց վրայ,
զոր ստացած ենք. Յաճախ կը յիշէ՝ անձին
բարութիւն Աստուծոյ ձեռքէն կը տա-
նանք՝ եւ միթէ պարգեւական չենք իւր սր-
տանց խոնարհ դարձնել ապաշխարութեամբ.
Նա հրաւիրէ զմեզ խորհել այն ազատած
վրայ, զորս ազատած ենք. Անշնորհակալ
խորհրդածութեամբ լցուած, եր մարդ-
դարձեաց սիրով եւ մեծութեամբ, որոնց ամեն
Նեղութիւն ազդր ստամբակութեան եւ նե-
ղութեանց ծանուցած, դարձնելով կը

յանդիմանէին և կ'ասէին . « Զի՞նչ տըր-
տընջիցէ մարդ կենդանի , կամ այր 'ի
մեղաց մերոց խորոց . քննեցաք ճանա-
պարհս մեր և հետամտեցաք , դարձցուք
մեք 'ի Տէր . համբարձցուք մեք զձեռս
մեր սրտիւք հանդերձ 'ի բարձունս երկ-
նից : մեք ամբարշտեցաք և ոչ հաճեցաւ-
ըմք մեզ » : Ողբ. Գ . 39—41 . — Գ . Ասաք
Դանիէլ կը յայտնէ , որ նեղութիւններն
կարեւոր են մեղաւոր մարդուն՝ Աստուա-
ծոյն վրէժխնդրութեան հանելոյ . Կարեւոր է ա-
սել , որ այս նեղութիւններն առ հասարա-
կայ են աստուածայինն սիրոյն և խնա-
մոց , զոր ունի մեր Հայրն հանդէպ . և
կամ՝ պատուհաս է , զորս կամի ուղղել
զմեզ . կամ փորձութիւններ են . որով
կամի կրթել , սրբել եւ կատարելագործ-
ծել մեր սիրտը . մեր միտքը . մեր հա-
ւատքը եւ մեր գործը . « Զի զոր սիրէ
Տէր խրատէ , տանջէ զամենայն որդի ,
զոր ընդունի » : « Զի սոքա առ առժամ
ժամանակեայ բանս կարճոյց խրատա-
նին . իսկ նա՝ վասն օգտին . առ 'ի ըն-
դունելոյ զսրբութիւն նորա . Ամենայն
խրատ . առ ժամանակին ոչ ուրախու-
թեան թուի՝ այլ տրտմութեան . բայց

յետոյ պտուղ խաղաղութեան՝ նախակրթեցելոցն հատուցանէ յարդարութեան ։ Եբր. ԺԲ. 6—10—12. Տառ անտանելապաշտ մարդիկ փորձած են այս ճշմարտութիւնը, ինչպէս կ'ըսէ Դաւիթ մարգարէն. « Մինչչեւ խոնարհեալ էի ես՝ մեղայ. վասն այսորիկ զբանս քո պահեցի յաւէտ. Բարի է ինձ զի խոնարհ արարեր զիս, որպէս ուսայց զարդարութիւնս քո ». Սաղ. ՃԺԸ. 67—71. Տառ առաքինութիւններ ասանկ կը գտնեն այս նեղութիւններէն, եթէ մենք համբերենք և առ քրիստոս դարձ ընենք. Աստուածային յիշեցնելով մեզ մեր անկարութիւնը, մեր կախումն Աստուծմէ, կը հրաւիրէ խոնարհել նորա հովանաւորութեանը և օգնութեանը, որպէս զի ընկճէ մեր հպարտութիւնը և զգայուն ու կարեկից կացուցանէ մեր ընկերին նեղութեանց համար. Նա կ'ուսուցանէ մեզ չափաւորել մեր կարողութիւնները, և մեր զգայութիւնները ենթարկել բանականութեան իշխանութեանը ։ Նա մեզ կը հեռացնէ ամեն չարութենէ, որ մերթ կը պատահին. կը կոչէ մեր սիրտը աշխարհէն և երկնաւոր բարւոյ ։

թեամբ լցուցանելով կը տայ քաղցր ըն-դայցողութիւն աստուածային սիրոյն՝ և հաւատոյ ու յոյս մեր փրկութեան համար։ «Եւ ոչ այսչափ միայն, այլ և պարծիմք ՚ի նեղութիւնս մեր»։ Հռով. Ե. 3։ —Դ. Սուրբ Գիրքը համբերութեան գեղեցիկ օրինակ կը տայ այն սուրբ մարտիկը, որոնք պատերազմեցան աշխարհի հետ և յաղթող գտան, և մանաւանդ հանապազ մեր աչքի առաջն է ամենասուրբն և ամենազօրն Յիսուս, որ համբերելով չարչարանաց և խաչի. «Քանզի ՚ի դոյն իսկ կոչեցարուք, զի և Քրիստոս վասն ձեր մեռաւ և ձեզ եթող օրինակ, զի զհետ երթայցէք հետոց նորա»։ Ա. Պետ. Բ. 21։ —Ե. Նա կը թեթևացընէ մեր նեղութիւնները, միշտ յիշեցնելով երկնային երջանկութիւնը, ուր մեր սուգը՝ յուրախութիւն պիտի փոխուի, մեր պատերազմը՝ յաղթութիւն և մեր տառապանքը՝ ՚ի փառս. «Եթէ չարչարանացըն կցորդ լինիցիմք, և փառացն հաղորդ լինելոց եմք»։ «Ինձ այսպէս թուի, թէ ոչ են արժանի չարչարանք ժամանակիս հանդերձելոց փառացն, որ յայտնելոց են մեզ»։ Հռով. Ը. 17-18։ «Պիտոյ է

ձեր համբերութեան, զի զկամս Աստուածոյ արարեալ՝ հասջիք աւետեացն. զի փոքր մի եւս եւս քան որչափ գալոցն իցէ՝ եկեսցէ եւ ոչ յամեսցէ »։ Եբր. Ժ. 36—37։ — Ջ. Ս. Գիրքը կը թելադրէ մեզ դիմել առ Աստուած, որ մեղմացնէ մեր նեղութիւնները, տայ զօրութիւն եւ շնորհք՝ համբերելու եւ օգուտ քաղել. « Կարդացես առ իս յաւուր նեղութեան քո, եւ փրկեցից զքեզ եւ դու փառաւորեսցես զիս »։ « Վշտանայցէ ոք 'ի ձէնջ՝ յաղօթս կացցէ. խնդասցէ ոք 'ի ձէնջ, սաղմոս ասասցէ »։ « Այլ հաւատարիմ է Աստուած, որ ոչ ածիցէ զձեզ 'ի փորձութիւն առաւել քան զկար ձեր, այլ արասցէ ընդ փորձութեանն եւ զելս՝ զի համբերել կարասջիք »։ Սաղ. ԽԹ. 15։ Յակ. Ե. 13։ Ա. Կոր. Ժ. 13։ Պօղոս առաքեալը կը յայտնէ, որ ինքն անձամբ փորձած է այս բանը. « Եւ վասն այսորիկ երիցս անգամ աղաչեցի զՏէր, զի 'ի բաց արասցէ յինէն, եւ ասէ ցիս. շատ են քեզ շնորհք իմ, զի զօրութիւն իմ 'ի տկարութեան կատարի, եւ արդ քաղցր եւս մեծաւ պարծիցիմ 'ի տկարութիւնս, զի բնակեսցէ յիս զօրութիւնն

Քրիստոսի․ վասն որոյ հաճեալ եմ ընդ տկարութիւնս, ընդ թշնամանս, ընդ վիշտս, ընդ հալածանս, ընդ նեղութիւնս վասն Քրիստոսի, զի յորժամ տկարանամ՝ յայնժամ զօրանամ»։ Բ. Կորն. ԺԲ. 8-10։ Պօղոս առաքեալն երկու կանոն կը դնէ, Համբերութիւն և Աղօթք. «Նեղութեան համբերեցէք, աղօթից ատէղ կացէք»։ Հռով. ԺԲ. 12։

Յիսուսի ճշմարիտ աշակերտանքն այսպիսի վսեմ գաղափարներով և քաջ զգայնութեամբ լցուած՝ Աստուծոյ օգնութիւնը իրենց օժանդակ առած, իրենց զօրքերը ամփոփած և իրենց ձգտումները փառած, ամեն նեղութիւն գործ կը դնեն իրենց հոգւոյ սրբութեան և փրկութեան համար, և ոչ միայն կը համբերեն, այլ մանաւանդ կը յաղթեն։ «Այլ յայսմ ամենայնի առաւել յաղթեմք նովաւ, որ սիրեացն զմեզ»։ Հռով. Ը. 37։ Նոյնպէս նեղութիւնները կը համարեն իբրև միջոց ուրախութեան. «Ամենայն ուրախութեան արժանի համարեցիք եղբարք, յորժամ 'ի պէս պէս փորձութեանց 'ի մէջ անկանիցիք»։ Յակ. Ա. 2։ Մեծ յաղթանակ է՝ նեղութեա

նէ ազատուելու համար՝ անձնասպանու-
թեան դիմել ։ Յանցաւոր է Աստուծոյ դէմ,
որ տուած է կեանք եւ ունի իրաւունք
մեր կենաց վրայ ։ Անձնասպանութիւնը
ընդդէմ է բնութեան, վասն զի կայ մեր
մէջ բնական անձնապահութեան զգաց-
մունք, որ բաւական է զգուշացնել զմեզ
այս յանցանքէն ։ Աւետարանը յայտնա-
պէս կը խօսի, որ մեր կեանքը, մեր ըն-
դունակութիւնները եւ մեր բարութիւ-
նները տրուած են մեզ իբրեւ աւանդ,
որոյ տէրը մենք չենք, այլ գործադիր եւ
պատասխանատու ենք մեր պարգեւա-
տուն Արարչին առջեւ ։ Կեանքը պարգե-
ւած է մեզ իբրեւ ժամանակ՝ պատրաս-
տուելու զղջմամբ, հաւատով եւ սրբու-
թեամբ երջանիկ յաւիտենականութեան
համար ։ Ուստի կեանքը խլել եւ տապա-
լել անապահական իշխանութեամբ՝ կը նշա-
նակէ չը կամիլ պարտքը կատարել, կը նը-
շանակէ պարտաւորութիւնը մերժել, կը
նշանակէ ծանրօրէն մեղանչել Աստուծոյ
առջեւ, այն զինուորի նման, որ կը թո-
ղու իւր պաշտօնը եւ կը փախչի ։ Մենք
պարտաւոր ենք թէ համբերութեամբ եւ
թէ նեղութեան մէջ մեր հոգին հաւա-

յարմարաբար աւանդել Աստուծոյ. «Այս-պէս զի, որ չարչարիցին. հաւատարիմ Հաստչին աւանդեսցեն զիւրեանց ոգիս բարիութեամբք»: Ա. Պետ. Դ. 19: Վերջապէս, Աւետարանը կ'ուսուցանէ մեզ, որ մեր բովանդակ կենաց մէջ չը կայ այնպիսի մէկ դրութիւն, կամ ժամանակ, կամ պարագայ, որ չը կարենանք կատարել մեր պարտաւորութեան գոնէ մի մասն: Կ'ուսուցանէ, որ երբէք անհաւատարիմ պէտք չէ որ գտնուինք այն զօրութեանը և օգնութեանը, որ 'ի ձեռին Աստուծոյ է. վասն զի կարող է նա միշտ պահպանել զմեզ և փոխանակ դնել մեր նեղութեանց և կամ զօրութիւն տալ, որ 'ի սէր մեր եղբարց սիրով տանիցիմք և համբերութեան բարի օրինակ լինիցիմք:

Անձնասպանութիւնը յանցանք է նըմանապէս հաւատարմութեան դէմ, որով հետեւ ամէն քաղաքացի իւր կեանքով պարտաւոր է իւր գերդաստանին և հայրենեաց. պարտաւոր է համբերութեան բարի օրինակ լինել և քաջալերել իւր աշխատանքով: Եթէ կարծէինք, որ անձնասպանութիւնը թոյլատրուած է մարդուն, մենք բոլորովին անգութ կը լինէ-

ինք դէպի աստուածայինները և անհրաժեշտ-ցուցանող կը ներկէինք, եթէ նորա անձ-նաւորական ըլլալէին։ Ս. Գրոց մէջ չը կայ ա-մենեւին օրինակ մը, որով յաւսահմանու-թենէ յառաջ եկած անձնաւորականութիւ-նը բաղկացուցած ըլլայ, և ոչ մի բարե-պաշտ անձն ինքնաւորական եղած չէ։ Սամ՟ ստեղի մանը անձնաւորականութիւն չէ, այլ ամենայն կարելի է համարել զահ հայրե-նապետութեան և կրօնապետութեան։

Անձնաւորականութիւնը կարող է յա-ռաջ գալ երեք պատճառէ, կամ հոգևոյ հիւանդութենէ (մելամաղձէ) որ կը մը-թագնէ մեր բանականութիւնը և մեքե-նայաբար ինքնաւորած կ'անէ զմարդ, կամ կրօնական անհաստատութենէ, ո-րով մարդ զինքն խաբ կենաց ոերը և խճանդը կարծելով կ'անձնացնէ, երբ իրեն անհաճոյ կը գտնէ, և կամ մերձաւորեա, թիւր դատողութենէ, եւ մտաց տկար հասկացողութիւններէ, որով չը կարենա-լով ինքնուր կրօնն տեսականն պարզաբանո-րութիւնը, կը խաղէ խորհուրդը, յաւակնելով թէ Աստուած կը նկարէ իր ընձնաւորակա-նութիւնը. հրովհ զայն յաւահայտու-թեան, որ խղճմտանք ապրիմանած է կրօնքով։

Մեր հիւանդութեան ժամանակ մենք ունինք առանձին պարտաւորութիւն. — Ա. Պարտաւոր ենք որչափ կարելի է շուտով խոստովանութեան մեր գործքը, եթէ անկարգութեան մէջ է։ Ասոր է որ, եթէ մահացու է մեր հիւանդութիւնը, չը լինի որ մեր մահէն յետոյ թողունք բաժանման եւ խռովութեան առիթներ։ Մեր մահամերձ հիւանդութեան ժամանակն պէտք է որ հանգիստ եւ անդորր լինի մեր հոգին։ — Բ. Պարտաւոր ենք քննել, եթէ մենք ենք մեր հիւանդութեան պատճառն մեր չար զանցառութեամբ եւ զեղխութեամբ; պարտինք խոնարհիլ, մեղաց գոչել առ Աստուած, խոստովանելով նորա արդարութիւնը եւ ողորմութիւնը։ — Գ. Պարտաւոր ենք համբերատութեամբ եւ քաղցրութեամբ ընդունել այն հոգացողութիւնները, զորս մեր հիւանդութեան ժամանակ կը ցուցնեն մեզ։ — Դ. Պարտաւոր ենք հաստատ մնալ, որպէս զի եթէ Աստուած առողջութիւն պարգեւէ, կատարենք մեր ուխտը եւ պատրաստենք բարի մահ, եթէ կամի Աստուած, որ մենք փոխուինք աշխարհէս։ Բարի մահն ունենալու համար մէկ

Հաստատ պատրաստութիւն կայ, այսինքն բարի կեանք վարել և յիշել զԱրարիչն յաւուր մանկութեան. «Այլ որ այժմս կեամ մարմնով, հաւատովք որդւոյն Աստուծոյ կեամ, որ սիրեաց զիս, և մատնեաց զանձն վասն իմ»: Գաղ. Բ. 20: Բայց եթէ յիմարութիւնը կը յաղթէ և կը յապաղինք մօտենալ Աստուծոյ, պարտինք զգուշանալ նորա ողորմածութեանը սահման դնելու, պարտինք խնդրել նորա օգնութիւնը մեր մահուան ժամանակ, մեր մահուան մահճին մէջ, երբ Աստուած կ'ողորմի մեզ՝ շարժելով մեր սիրտը և առ ինքն դարձնելով: Գոնէ նոյն ժամանակը պարտաւոր ենք հեռացնել ամեն գործք եւ դառնալ առ Տէր բոլոր սրտով եւ կատարել մեռնող մարդոյ ամեն պարտաւորութիւնները, չը ծածկել մեր հիւանդութեան վտանգը, պահանջել մերձակայ մարդիկներէն, որ յայտնեն մեզ մեր հիւանդութիւնը, ինչպէս ջերմեռանդն բարեկամ և քրիստոնեայ, յայտնեն մեզ, եթէ մօտեցած ենք մահուան ժամին, և այսպս պատրաստինք քննել մեր անցեալն ջերմեռանդութեամբ, խոնարհութեամբ

և կենդանին զգլխաւորն, ազատարիլ հաւա-
տով և որչափ կարելի է շուտով ուղղել
ամեն բան և խնդրել Յիսուսի անուամբ
թողութիւն մեղաց։ Պարտինք օգտա-
քաղել մեր ժամանակաւոր ազդեցութենէն,
զոր ունինք մեր որդւոց և բարեկամաց
վրայ, մեր ծառայից և գործաւորաց վը-
րայ, այնպէս զի Նոքա եւս համոզուին և
Աստուծոյ ծառայեն։ Վերջապէս, ան-
դադար պէտք է յայտնել մեր խոնար-
հութիւնն եւ հնազանդութիւնը աս-
տուածային կամաց, մեր հաւատը, սէ-
րը, փափաքը և յոյսը այն երջանկու-
թեան համար, զոր պատրաստած է մեզ
համար Յիսուսի փրկարար խաչն։ Այս-
պէս կարելի է խաղաղութեամբ ննջել ի
Տէր և ստանալ ցաւոյ և դատաստան մխի-
թարութեան. «Թէպէտեւ գնայցեմ եւ
ի մէջ ստուերաց մահու, ոչ երկեայց ի
չարէ, զի դու. Տէր, ընդ իս ես»։ Սաղ.
ԻԲ. 4–5.

Երբ կը կոչենք զմեզ հիւանդը տես-
նելու և խնամք տանելու՝ մեր պարտա-
կանութիւնն է. — Ա. Հեզութեամբ եւ
համբերութեամբ խնամել, երբեք չը
պատճառելով հիւանդին կրած նեղութենէն.

— Բ. Զարթուցանել հիւանդի թմրած հոգին և չը ծածկել իւր հիւանդութեան վտանգը. վասն զի կարեւոր է որ հիւանդը իմանայ և ճանաչէ իւր վիճակը, յաւելուլ մեր քաղցրութիւնք և տալ ամեն մխիթարութիւն, ինչ որ մարդկութիւնը, սէրը և քրիստոնէական հաւատք կը պահանջեն, սփոփել աստուածային բանիւ և աղօթել նորա հետ միասին: — Գ. Յորդորել հիւանդը, որ մտածէ եւ խորհի իւր փրկութեան համար, յիշեցնել Աւետարանի խրատները: Արդարեւ՝ ծանր է մեզ հիւանդին յայտնել իւր վիճակի վտանգը, բայց այնպիսի զգուշութիւն է այս, որ շատ հաճոյ է Աստուծոյ, որ և պիտի ասէ մեզ վերջին աւուր մէջ. "Եկայք օրհնեալք Հօր իմոյ, ժառանգեցէք զպատրաստեալ ձեզ զարքայութիւնն 'ի սկզբանէ աշխարհի": Մատ. ԻԵ. 34:

Հիւանդին խնամքը տանելն այնչափ բարի և օգտաւէտ գործ է, որ կատարողները արդէն այս կենաց մէջ անգամ կըստանան սրտի բաւականութիւն եւ ուրախութիւն. ո՞վ չը գիտէ, որ ամեն ժամանակ՝ առանձին մխիթարութիւն ըզ-

և կենդանի զգլխանք, օգնականին Հաւա-
տով և որչափ կարելի է շուտով ուղղել
ամեն բան և խնդրել Յիսուսի անուամբ
թողութիւն մեղաց ։ Պարտինք օգուտ
քաղել մեր մասնաւոր ազդեցութենէն,
զոր ունինք մեր որդւոց և բարեկամաց
վրայ, մեր ծառայից և գործաւորաց վը-
րայ, որպէս զի նոքա եւս համոզուին և
Աստուծոյ ծառայեն ։ Վերջապէս, ան-
դադար պէտք է յայտնել մեր խոնար-
հութիւնն եւ հնազանդութիւնը աս-
տուածային կամաց, մեր հաւատը, սէ-
րը, փափաքը և յոյսն այն երջանկու-
թեան համար, զոր պատրաստած է մեզ
համար Յիսուսի փրկարար խաչն ։ Այս-
պէս կարելի է խաղաղութեամբ ննջել 'ի
Տէր և ստանալ ցուպ և գաւազան մխի-
թարութեան ․ « Թէպէտեւ գնայցից ես
'ի մէջ ստուերաց մահու, ոչ երկեայց 'ի
չարէ ․ զի դու ․ Տէր, ընդ իս ես ։ Սաղ․
ԻԲ ․ 4_5 ։

Երբ կը կոչեն զմեզ [illegible]
նելու և խնամք ա[illegible]եր [illegible]
ւորութիւնն է ․ [illegible]
համբերութե[illegible]
պատրաստ[illegible]

[illegible]

[illegible] զպատրաստեալ [illegible] արքայութիւնն ի սկզբանէ [illegible]
Մատթ. ԻԵ. 34.

[illegible]

8

գացած են այն մարդիկը, որ կամ հիւանդին ծառայած են, կամ ցաւը բուժած են և կամ Աստուծոյ ճանապարհը ցուցած են։ Հիւանդները պաշտպանողները յատուկ արժանաւորութիւն կըստանան պատերազմիլ և յաղթել ծուլութեան և հպարտութեան։ Հիւանդի խնամատարութիւնն է գեղեցիկ դաս խոնարհութեան, վշտակրութեան, զոհողութեան և համբերութեան։

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ
ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՐՈՍԻ Ս. ՇԱՆՇԵԱՆՑ

Գ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԱԹՈՌՈՅ

ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

1879

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ

Տ. Տ. ԳԷՈՐԳԱՅ

ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ՀՐԱՄԱՆԱՒ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

Տ. ԵՍԱՅԵԱՅ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԵՒ Ի ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ Կ. ՊՕԼՍՈՅ

Տ. ՆԵՐՍԻՍԻ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

« Հաւատացի վասն որոյ եւ խօսեցայ » ․

Բ․ Կորն․ Դ․ 13։

Եթէ ոք կամի զկնի՛ իմ գալ՝ ուրասցի զանձն, եւ առցէ զխաչ իւր՝ եւ եկեսցէ զկնի իմ. Մատ. ԺԶ. ԻԴ։

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ
ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԿՐՕՆԻ ՎԵՐԱՅ ԱՌ ՀԱՍԱՐԱԿ

ԿՐՕՆՆ է ճանաչել, սիրել զԱստուած եւ ծառայել նմա. վասն զի մարդ, առանց ճանաչելու, սիրելու եւ պաշտելու զԱստուած, կարող չէ հանգիստ եւ երջանիկ լինիլ (1)։

Կրօնն է գործնական գիտութիւն, որ Աստուծմէ հեռացած մարդը կրկին կը մօտեցնէ, կը կապէ և նորա հետ կը միացնէ (2)։

---

(1) Կրօն բառը՝ ՀԻՐԻ բառէն կը ծագի, այն նշանակութեամբ որ զԱստուած ճանաչելն մի հզօր ցանկութիւն և անդուլ փափաք է մարդոյ մէջ, որ կը ստիպէ որոնել զԱստուած, ճանաչել, սիրել և ծառայել նմա.

(2) Եւրոպացի ազգաց լեզուաւ՝ կրօն բառը ՌԷԼԻՃԻՕ կ'ասուի. ՌԷ՝ է մասնիկ իմն, որ կրկնումն կը նշանակէ. ԼԻՃԱՐԷ՝ կը նշանակէ կապել, իսկ կապել՝ կը նշանակէ երկու հեռաւորը միացնել.

Կրօնք կ՚ուսուցանէ թէ մեղքը ո՛րքան հեռացուցած է զմեզ Աստուծմէ, եւ թէ ինչ հնարքով կամ ճանապարհով կարող ենք մօտենալ Աստուծոյ եւ հաշտուիլ նորա հետ։ Բայց կրօնի լոկ ուսումն կամ իմացումն անպտուղ կը լինի եւ աւելի դատապարտութիւն կը բերէ մեր գլխոյն, եթէ գործով եւս ցոյց չը տանք մեր իմացածն ու սովորածը։ Միայն կրօնն իմանալով՝ մեք չենք միանար Աստուծոյ հետ, այլ երբ կը սիրենք եւ միանգամայն կը հնազանդինք նմա. «Եթէ զայս գիտէք, երանելի եւս էք՝ եթէ առնիցէք զայս»։ Յովհ. ԺԳ. 17։

Ուրեմն՝ անշուշտ պէտք է գործ դընենք թէ՛ կրօնի տուած եւ ուսուցած հնարքներն, եւ թէ՛ այն օգնութիւններն, զոր միշտ Աստուած կը տայ մեզ, մեղքէ եւ դատապարտութենէ ազատուելու համար։ Պէտք է հնազանդինք Աստուծոյ մեր հոգւոյ ամեն զօրութեամբ — սիրենք զԱստուած սրտով, հաւատանք նորա ճըշմարտութեանց՝ մտքով, եւ հնազանդինք նորա պատուիրանաց՝ կամքով, եւ կատարենք յօժարութեամբ։

Կրօնն է մարդոյ համար ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐ

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ. վասն զի՝ կայ Աստուած ամենակարող, ամենակատար, արարիչ, Տէր մեր և մարդոց առանց Նորա մօտենալու կարող չէ երջանիկ լինիլ: Վասն զի՝ միայն Աստուծոյ մէջ կարող եմք գտնել հոգւոյ հանգստութիւն, սրտի խաղաղութիւն, լուսաւորութիւն, զօրութիւն, մխիթարութիւն, օգնութիւն եւ յոյս, որոց մեք միշտ կարօտ եմք մեր բովանդակ կենաց մէջ. առաւելապէս մեր նեղութեանց մէջ եւ մանաւանդ մեր մահուան մերձենալու ժամանակ: Ուստի՝ կրօնի ուսումն ամենէն գլխաւոր և ամենէն կարեւոր գիտութիւնն ու պարտաւորութիւնը պէտք է լինի մարդոյ համար:

Կրօնի ուսումն մանկութենէ պէտք է սկսուի, վասն զի՝ մարդ ամեն հասակի մէջ եւս կատարելու պարտաւորութիւններ ունի: Մարդոյ բոլոր կեանքը պէտք է ընծայ լինի Աստուծոյ: “Եւ յիշեա զարարիչն քո յաւուր մանկութեան քո”. Ժող. ԺԲ. 1: Մարդ որ ըստ օրէ պէտք է աճի և զօրանայ սրբութեան մէջ: Որ ըստ օրէ պէտք է աւելի մօտենայ Աստուծոյ: “Աճեցէք շնորհօք և գիտութեամբ Տեառըն մերոյ եւ փրկչին Յիսուսի Քրիստո-

պացած են այն մարդիկը, որ կամ Հի-ւանդքին ծառայած են, կամ ցաւը ըս-փոփիած են և կամ Աստուծոյ Ճանապար-հը ցուցած են։ Հիւանդները պաշտպա-նողները յատուկ արիաբարութիւն կըր-տանեան պատերազմի և յաղթել ծու-լութեան և հպարտութեան։ Հիւանդի խնամատարութիւնն է գեղեցիկ դաս խոնարհութեան, վշտակրութեան, զո-հողութեան և համբերութեան։

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ
ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏՐՈՍԻ Ս. ՃԱՆՃԵԱՆՑ

Գ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԱԹՈՌՈՅ
ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

1879

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ

Տ. Տ. ԳԷՈՐԳԱՅ

ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ՀՐԱՄԱՆԱՒ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

Տ. ԵՍԱՅԵԱՅ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԵՒ Ի ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ Կ. ՊՕԼՍՈՅ

Տ. ՆԵՐՍԻՍԻ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

« Հաւատացի վասն որոյ եւ խօսեցայ » ․

Բ․ Կորն․ Դ․ 13։

Եթէ ոք կամի զկնի՛ իմ գալ՝ ուրասցի զանձն, եւ առցէ զխաչ իւր՝ եւ եկեսցէ զկնի իմ. Մտթ. ԺԶ. 24.

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ
ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԿՐՕՆԻ ՎԵՐԱՅ ԱՌ ՀԱՍԱՐԱԿ

ԿՐՕՆՆ է ճանաչել, սիրել զԱստուած եւ ծառայել Նմա. վասն զի մարդ, առանց ճանաչելու, սիրելու եւ պաշտելու զԱստուած, կարող չէ հանգիստ եւ երջանիկ լինել (1)։

Կրօնն է գործնական գիտութիւն, որ Աստուծմէ հեռացած մարդը կրկին կը մօտեցնէ, կը կապէ և Նորա հետ կը միացնէ (2)։

(1) Կրօն բառը՝ կրել բառէն կը ծագի, այն նշանակութեամբ որ զԱստուած ճանաչելն մի հզօր ցանկութիւն և անդուլ փափաք է մարդոյ մէջ, որ կը ստիպէ որոնել զԱստուած, ճանաչել, սիրել և ծառայել Նմա.

(2) Եւրոպացի ազգաց լեզուաւ կրօն բառը ռէլիճիօ կ'ասուի. ռէ՝ է մասնիկ ինչ, որ կրկնումն կը նշանակէ. լիկարէ՝ կը նշանակէ կապել. իսկ կապել՝ կը նշանակէ երկու հեռաւորը միացնել.

Եթէ ոք կամի զկնի՝ իմ գալ՝ ուրասցի զանձն . եւ առցէ զխաչ իւր՝ եւ եկեսցէ զկնի իմ . Մտ . ԺԶ . 24 .

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

ԿՐՕՆԻ ՎՐԱՅ ԱՌ ՀԱՍԱՐԱԿ

ԿՐՕՆՆ է ճանաչել, սիրել զԱստուած եւ ծառայել նմա. վասն զի մարդ, առանց ճանաչելու, սիրելու եւ պաշտելու զԱստուած, կարող չէ հանգիստ եւ երջանիկ լինել (1)։

Կրօնն է գործնական գիտութիւն, որ Աստուծմէ հեռացած մարդը կրկին կը մօտեցնէ, կը կապէ և Նորա հետ կը միացնէ (2)։

---

(1) Կրօն բառը՝ կրել բառէն կը ծագի, այն նշանակութեամբ որ զԱստուած ճանաչելու մի հզօր ցանկութիւն և անզուսպ փափագ է մարդոյ մէջ, որ կստիպէ որոնել զԱստուած, ճանաչել, սիրել և ծառայել նմա.

(2) Եւրոպացի ազգաց լեզուաւ կրօն բառը ՌԷԼԻԺԻՕՆ կ՚ըսուի. ըէ՝ է մասնիկ ինչ, որ կրկնումն կը նշանակէ. ԼԻԳԱՐԷ՝ կը նշանակէ կապել. իսկ կապել՝ կը նշանակէ երկու հեռաւորը միացնել.

Կրօնը կ՚ուսուցանէ թէ մեղքը որ-
քան հեռացուցած է զմեզ Աստուծմէ,
եւ թէ ի՛նչ հնարքով կամ ճանապարհով
կարող եմք մօտենալ Աստուծոյ եւ հաշ-
տուիլ Նորա հետ։ Բայց կրօնի լոկ ուսու-
մըն կամ իմացումն անպտուղ կը լինի եւ
աւելի դատապարտութիւն կը բերէ մեր
գլխոյն, եթէ գործով եւս ցոյց չը տանք
մեր իմացածն ու սովորածը։ Միայն կրօնն
իմանալով՝ մեք չեմք միանար Աստուծոյ
հետ, այլ երբ կը սիրեմք եւ միանգամայն
կը հնազանդիմք Նմա. «Եթէ զայս գի-
տէք, երանելի եւս էք՝ եթէ առնիցէք
զայս»։ Յովհ. ԺԳ. 17։

Ուրեմն՝ անշուշտ պէտք է գործ դը-
նեմք թէ՛ կրօնի տուած եւ ուսուցած
հնարքներն, եւ թէ՛ այն օգնութիւններն,
զոր միշտ Աստուած կը տայ մեզ, մեղքէ
եւ դատապարտութենէ ազատուելու
համար։ Պէտք է հնազանդիմք Աստուծոյ
մեր հոգւոյ ամեն զօրութեամբ — սիրեմք
զԱստուած սրտով, հաւատամք Նորա ճըշ-
մարտութեանց՝ մտօք, եւ հնազանդիմք
Նորա պատուիրանաց՝ կամօք, եւ կատա-
րեմք յօժարութեամբ։

Կրօնն է մարդոյ համար ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐ

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ. վասն զի՝ կայ Աստուած ամենակարող, ամենակատար, արարիչ, Տէր մեր և մարդըս առանց նորա մօտենալու կարող չէ երջանիկ լինիլ։ Վասն զի՝ միայն Աստուծոյ մէջ կարող եմք գտնել հոգւոյ հանգըստութիւն, սրտի խաղաղութիւն, լուսաւորութիւն, զօրութիւն, մխիթարութիւն, օգնութիւն եւ յոյս, որոց մեք միշտ կարօտ եմք մեր բովանդակ կենաց մէջ. առաւելապէս մեր նեղութեանց մէջ եւ մանաւանդ մեր մահուան մերձենալու ժամանակ։ Ուստի՝ կրօնի ուսումն ամենէն գլխաւոր և ամենէն կարեւոր գիտութիւնն ու պարտաւորութիւնը պէտք է լինի մարդոյ համար։

Կրօնի ուսումն մանկութենէ պէտք է սկսուի, վասն զի՝ մարդ ամեն հասակի մէջ եւս կատարելու պարտաւորութիւններ ունի։ Մարդոյ բոլոր կեանքը պէտք է ընծայ լինի Աստուծոյ։ « Եւ յիշեա զարարիչն քո յաւուր մանկութեան քո ». Ժող. ԺԲ. 1։ Մարդ օր ըստ օրէ պէտք է աճի և զօրանայ սրբութեան մէջ։ Օր ըստ օրէ պէտք է աւելի մօտենայ Աստուծոյ։ « Աճեցէք շնորհօք և գիտութեամբ Տեառըն մերոյ եւ փրկչին Յիսուսի Քրիստո-

մի »: Բ. Պետ. Գ. 18:

Գլխաւոր ՀԻՄՆ ԿՐՕՆԻ է Աստուած ; այսինքն գոյութիւնն Աստուծոյ, որ գոյ Աստուած, հոգի յաւիտենական և պատճառ ամենայնի, որ ինչ յերկինս և որ ինչ յերկրի: Ուրեմն՝ ով որ կը մօտենայ Աստուծոյ, պէտք է հաւատայ, որ Նա՝ է: « Հաւատալ արժան է այնմ, որ մերձենայ առ Աստուած՝ թէ է Աստուած »:

Աստուած իւր գոյութիւնը տպաւորած է մարդոյ Մտքի մէջ, Խղճմտանքի մէջ եւ իւր Խօսքի մէջ:

ՄԻՏՔԸ կը հաստատէ, որ կայ մի Ըսկըզբնապատճառ բոլոր արարածոց. վասն զի ոչ ոք կարող չէ ինքն իրեն՝ կեանք տալ: Կը հաստատէ միտքն, որ այս Սկզբնապատճառն Հոգի է, վասն զի կան հոգեւոր արարածներ: Որովհետեւ ոչ ոք չ'է կարող տալ ուրիշին այն կատարելութիւնը, ինչ որ ինքն չունի: Ուրեմն կայ մի հոգեւոր Սկզբնապատճառ ամէն արարածոց և ինքն է անսկիզբն և անվախճան, այսինքն յաւիտենական:

Միտքը՝ տեսնելով աշխարհի կատարեալ կարգը, որ նշան է ամենիմաստութեան, ամենակարողութեան և ամենա

բարութեան՝ կը խոստովանի, որ կայ մի պատճառ հոգեւոր եւ ամենակարող, որ ստեղծած է ամէնքը: Այս դատողութիւնըն այնչափ պարզ է և յայտնի ամենայն մարդկան, որ բնաւ մեկնութեան կարօտ չէ: Սուրբ Գիրքն եւս կը հաստատէ մեզի այս խոստովանութիւնն Աստուծոյ գոյութեան վերայ: «Գիտութիւնն Աստուծոյ յայտնի է 'ի նոսա, այսինքն 'ի հեթանոսս: Քանզի Աստուած իսկ յայտնեաց նոցա: Զի աներեւոյթք նորա 'ի սկզբանէ աշխարհի արարածովքս իմացեալ տեսանին, այսինքն է մշտնջենաւորութիւն և զօրութիւն եւ աստուածութիւն Նորա, զի ոչ գտանիցեն ամենեւին տալ պատասխանի»: Հռոմ. Ա. 19—20: «Երկինք պատմեն զփառս Աստուծոյ և զարարածս ձեռաց Նորա պատմէ հաստատութիւն: Օր աւուր բղխէ զբան և գիշեր գիշերի ցուցանէ զգիտութիւն: Ոչ են բանք և ոչ են խօսք որոց ոչ լսին ձայնք նոցա: Ընդ ամենայն երկիր ել բարբառ նոցա եւ մինչեւ 'ի ծագս աշխարհի են խօսք նոցա»: Սաղ. ԺԸ. 1—6:

Այսպէս ահա մեր միտքն կ'իմացնէ թէ աշխարհի պատճառն է Հոգի յաւի-

ամենական եւ ամենակարող ։

ԽՂՃՄՏԱՆՔՆ է հոգւոյ մի այնպիսի զօրութիւն, որ մեզ կը հասկացնէ մեր պարտաւորութիւնը և նովաւ կը զանա-զանեմք բարին՝ չարէն ։ Նա կը տայ մեզ հաւանութիւն եւ նզովութիւն, կը ցուցանէ մեր սիրտը երկիւղով և յուսով, զղջմամբ և բաւականութեամբ ։ Հոգւոյ այս ներքին զօ-րութիւնը, զոր կ'անուանեմք խղճմտանք, կարող է բացուիլ և լուսաւորուիլ հոգե-ւոր սննդով ։ Բայց սնունդը երբէք չ'է կարող ստեղծել զայն ։ Ինչպէս որ մարդոյ միտքն ընդունակ է կատարելագործուելու և լուսաւորուելու, բայց ինքն սպառ չ'է սննդեան, նոյնպէս և խղճմտանքը ։ Ապա թէ ոչ, զուր կը խօսէին մարդոյ հետ ճըշ-մարտութեան վերայ, եթէ խղճմտանքը ծնուած չը լինէր մարդոյ հետ ։ Սորա ա-պացոյցն մեք կը տեսնեմք, որ ամենայն հասակի, ամեն աստիճանի, թէ՛ լուսաւո-րեալ և թէ՛ կոյր մարդիկ, ամեն աշխարհի և ամեն վիճակի մէջ, միշտ կը լսեն խղճ-մտանքի ձայնն եւ ոչ մի կերպով չ'են կարող լռեցնել և կորել այս ձայնը ։

Խղճմտանքը ծնունդ չ'է նոյնպէս ոչ երկիւղի եւ ոչ հաւանութեան մարդկան ։

Վասն զի, եթէ խղճմտանքը լինէր նոցա ծնունդ, այն ժամանակ միշտ կը համաձայնէր մարդկանց ամեն դատողութեանց հետ. բայց մեք կը տեսնեմք, որ նա կ՚ընդդիմանայ այն հաւանութեանն ու դատողութեանը, որ համաձայն չէ իւր օրէնքին. Մեք կը տեսնեմք, որ նա կը տայ մարդոյն հանգիստ եւ քաղցր զգայողութիւն այն ժամանակ, երբ իւր պարտաւորութիւնք կատարելոյ համար կ՚ընկնի մարդկանց ատելութեան և հալածանաց մէջ։ Նա (խիղճը) ցոյց կը տայ իւր ներգործութիւնը սրտի և մտքի այն ծածուկ շարժողութեան վերայ եւս, զոր մարդիկ չ՚են կարող ոչ տեսնել և ոչ դատել։ Նա ցոյց կը տայ իւր ներգործութիւնը նաեւ այն ժամանակ, երբ մեք մեր ամենամեծ իշխանութեամբ անվտանգ ենք մարդկանց երկիւղէն և չ՚ենք կարօտ նոցա հաւանութեան։ Նա ցոյց կը տայ իւր ներգործութիւնն այն ժամանակ եւս, երբ մահը կը մօտենայ մեղաւորին եւ նա այն դրութեան մէջն է, որ ոչ աշխարհի վերայ յոյս ունի եւ ոչ մարդիկներէն երկիւղ։ Այսպէս կը հաստատուի ահա որ խիղճմտանքը արտաքին կրթութեանց ծնունդ

չ՚է, այլ յայն է Աստուծոյ, յայն Արարչէ։

Այս խղճմտանքը Աստուած տուաւ մարդոյն՝ ինչպէս մի ներքին վկայ իւր գոյութեան համար։ Սա կը յայտնէ մեզ, որ կախումն ունինք Աստուծմէ։ Սա կ՚ուսուցանէ մեզ, որ Աստուած է տուիչ օրինաց և մի օր պիտի դատի զմեզ այն օրէնքով ՚ի դատաստանի։ Սա կը յայտնէ, որ կը դատի Աստուած հեթանոսներն ևս, որոնք՝ թէպէտ անծանօթ են Աստուծոյ Խօսքին, բայց ունին խղճմտանքի օրէնքն իրենց սրտին մէջ գրուած։ « Հեթանոսք՝ որք զօրէնս ոչ ունին, բնութեամբ զօրինայն գործեն. նոքա՝ որք զօրէնս ոչ ունին, անձանց իւրեանց իսկ են օրէնք. որք ցուցանեն զգործս օրինացն գրեալ ՚ի սիրտս իւրեանց վկայութեամբ մտաց իւրեանց և յանդիմանել զմիմեանս ՚ի խորհրդոց իւրեանց, կամ պատասխանի իսկ տալ յաւուրն, յորում դատիցի Աստուած զգաղտնիս մարդկան, ըստ աւետարանիս իմոյ ՚ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի »։ Հռովմ. Բ. 14—16։

Ամենայն մարդիկ, որոնք իւրեանց միտքը և խղճմտանքը գործ են դրած բարութեամբ, իմացած են միշտ, որ կայ մի

գլխաւոր պատճառ ամենայն արարածոց, և ինչքան որ միտքը և խղճմտանքը կը լուսաւորին, այնքան եւս նոցա վկայութիւնը Աստուծոյ գոյութեան վերայ՝ աւելի և աւելի կը կենդանանայ և կը հաստատուի։ Ուստի՝ պարզ կ'երեւի որ Աստուած է տպաւորած այս վկայութիւնը ամեն մարդոյ մէջ, և ԱՄԵՆ ԱԶԳԵՐ, ամեն ժամանակի, ամեն տեղ ԽՈՍՏՈՎԱՆԱԾ ԵՆ և ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻՆ, որ կայ իրենցմէն Գերագոյն մի էակ։ Այս աւանդութիւնն ունին նոքա առաջին մարդէն, որ ինքն ըստացաւ Աստուծմէն եւ աւանդեց իւր բոլոր որդւոց և սերնդոց։

Ասացինք վերեւ, որ Աստուած իւր գոյութիւնն յայտնած է մտքին և խղճմտանքին, բայց ամենապարզ և հաստատ վկայութիւնն իւր գոյութեան վերայ յայտնած է Աստուած իւր Խօսքով — Աստուածաշունչ Գրքով։

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ ԳԻՐՔԸ կը տայ մեզ ծանօթութիւն աստուածային կատարելութեանց վերայ, նորա գործոց և խորհրդոց վերայ, և այնպիսի ծանօթութիւններ, որ միտքն ինքնին չէր կարող իմանալ և զարմացած է նոցա վերայ։ Սիրտն եւս

կը գտնէ Աստուծոյ Յայտնութեան մէջ բաւականութիւն իւր ամենայն կարօտութեանց. վասն զի՝ Աստուածաշունչ Գիրքը գրուած է Աստուծոյ հոգւով։ Նա այնքան հրաշալի է, ինչքան արարչագործութիւնը։ Արարչագործութեամբ յայտնեց Աստուած արարածին իւր յաւիտենականութիւնն, ամենակարողութիւնն և աստուածութիւնն, իսկ Սուրբ Գրքով՝ աւելի պարզ յայտնեց իւր կատարելութիւններն եւ մանաւանդ ամենագերագոյնն — Աստուած Սէր է։ Եւ որովհետեւ միտքը, խղճմտանքը և համաշխարհային խոստովանութիւնն ամենայն ազգաց կը հաստատեն Աստուծոյ գոյութիւնն, ուրեմն անզգայ և անմիտ պէտք է լինի այն մարդը, որ չը խոստովանիր Աստուծոյ գոյութիւնը. ինչպէս կ'ասէ Դաւիթ մարգարէն. « Ասաց անզգամն 'ի սրտի իւրում, թէ ո՛չ գոյ Աստուած »։ Սաղ. ԺԳ. 1։

Մարդ այն ժամանակ աւելի հաստատ վկայութիւն կ'ունենայ Աստուծոյ գոյութեան վերայ, երբ անդադար կ'որոնէ զԱստուած եւ կը մտածէ նորա օրէնաց վերայ, ինչպէս կ'ասէ Դաւիթ մարգարէն. « Այլ յօրէնս Տեառն են կամք նորա՝ յա-

րէնս Նորա խորհեսցի Նա 'ի տուէ և 'ի գիշերի »: Սաղ. Ա. 2: Այն ժամանակ մարդ կը մօտենայ Աստուծոյ և Աստուած կը մօտենայ մարդուն, երբ սրտով կ'որոնէ զԱստուած իւր սրտի մէջ, ինչպէս կ'ասէ Յակոբոս Առաքեալն. « Մերձեցարուք առ Աստուած և մերձեսցի առ ձեզ »: Յակ. Դ. 8:

Ուրեմն՝ ամենէն ճշմարիտ և հաստատ ճանապարհն ճշմարիտ կրօնի ճանաչողութեան համար՝ է Աստուծոյ Յայտնութիւնն կամ Սուրբ Գիրքն:

Աստուածային Յայտնութիւնն է այնպիսի ճանաչողութիւն, որ Աստուած տուած է մեզ իւր ընտրած մարդիկներով: Նովաւ կը լուսաւորին և կը հաստատուին այն ճշմարտութիւնները, ինչ որ կ'ուսուցանեն մեզ մեր միտքը և խղճմտանքը: Նովաւ (Յայտնութեամբ) կը հաստատուին այնպիսի բաներ, որ մեր միտքն ինքնին չ'էր կարող գտնել, չ'էր կարող իմանալ՝ թէ ի՞նչ է հարկաւոր մարդուն՝ Աստուծոյ մօտենալոյ համար և ի՞նչպէս կարող է հաշտուիլ Նորա հետ: Պօղոս Առաքեալն կ'ասէ. « Բազում մասամբ և բազում օրինակօք կանխաւ խօսեցաւ Աստ-

ուած ընդ հարսն մեր մարգարէիւք, իսկ ՚ի վախճան աւուրցս այսոցիկ՝ խօսեցաւ ընդ մեզ որդւովն իւրով»։ Եբր. Ա. 1—2։ Եթէ մարդ պահէր առաջուան սէրն՝ կարող էր ճանաչել այս երկու մեծ ճշմարտութիւնն, այն է Գոյութեան Աստուծոյ և Անմահութեան հոգւոյ. թէպէտ և նորա ճանաչողութիւնն այնքան կատարեալ չ'էր լինիլ այս մեծ ճշմարտութեանց վերայ։ Վասն զի՝ միտքը հեռանալով Աստուծմէ խաւարեցաւ եւ դարձաւ անընդունակ դաստիարակ լինելու։ Այս պատճառաւ էր որ հեթանոսները չար և խաւար դըրութեան մէջ էին, որովհետեւ չ'ունէին աստուածային Յայտնութիւն, այսինքն Սուրբ Գիրք, ինչպէս և կ'ասէ Պօղոս Առաքեալն. «Ո՞ւր իմաստուն, ո՞ւր դպիր, ո՞ւր քննիչ աշխարհիս այսորիկ, ո՞չ ապաքէն յիմարեցոյց Աստուած զիմաստութիւն աշխարհիս այսորիկ»։ Ա. Կոր. Ա. 20։ Միտքը չ'էր կարող իմանալ երբէք, թէ՝ ի՞նչպէս կարող է մարդ ազատուիլ մեղքէ եւ դատապարտութենէ, որոց մէջ ինքը կը գտնուի, եւ կամ ի՞նչ հնարքով կարող է ազատուիլ։ Ուրեմն՝ մեր մտքի պարտաւորութիւնը կը մնայ միայն հա-

տատել թէ՝ աստուածային ճշմարտութիւններն ու յայտնութիւնները ճշմարիտ են, տրուած են Աստուծմէ, և պէտք է քննէ և պահէ ինչ որ կ'ուսուցանէ Աստուածաշունչ Գիրքն, և քննելէն յետոյ խոնարհեցնէ իւր զօրութիւնն Աստուծոյ զօրութեան, հաւատայ ամէն բանի, ինչ որ կ'ուսուցանէ Սուրբ Գիրքը, գործ դնէ և կատարէ Աստուծոյ ամէն հրամաններն և չ'աշխատի լուծանել այն խորհուրդներն, զորս Աստուած աւանդեց մեզ խորհուրդ պահելու, ինչպէս ասած է. “ Ծածուկքն Տեառն Աստուծոյ մերում՝ եւ յայտնիքն մեզ և որդւոց մերոց ”: Բ. Օրին. ԻԹ. 20:

Ուրեմն՝ մարդոյ միտքն պէտք է կենդանի հաւատով ընդունի այն ամենայն խորհուրդներն, զորս Ս. Գիրքը կը յայտնէ մեզ: Վասն զի՝ այս աստուածային խորհուրդները կը գերազանցեն մարդոյ մըտքէն և Աստուած ինքն պատրաստեց այլ մարդոյն այնպիսի բաներ, որ ո՛չ աչքով էր տեսած, ո՛չ միտքէն անցած և ո՛չ ականջովն լսած, ինչպէս կ'ասէ Պօղոս Առաքեալն. “ Զոր ակն ոչ ետես, եւ ունկն մարդոյ ո՛չ լուաւ, և 'ի սիրտ մարդոյ ո՛չ անկաւ, զայն պատրաստեաց Աստուած սիրելեաց

իւրոց . Ա . Կոր . Բ . Ց ։ Մարդ պէտք չ՛է զարմանայ, որ Ս . Գրքի մէջ կան խորհուրդներ ։ Արարչի եւ արարածոյ մէջ պէտք է լինի խորհուրդ ։ Խորհրդով է, որ մարդ կը զանազանուի Աստուծմէ, այսինքն Աստուծոյ յայտնի է այն բանն և ունի այն զօրութիւնն, որ մարդոյ համար խորհուրդ է ։ Ո՛չ թէ միայն աստուածային ուսումն, այլ եւ բոլոր մարդկանց ուսմանքներն ալ են գաղտնիքներով ։

Աստուածային յայտնութիւններն կը բովանդակին Աստուածաշունչ Գրոց մէջ, որ կը բաժնուի երկու — ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ ։ Առաջինն յայտնուեցաւ Մովսիսով և միւս մարգարէներով, որոնք դաստիարակ են Նոր Կտակարանի . իսկ երկրորդն քարոզուեցաւ առաքեալներով ։ Երկուսն միասին կը բովանդակեն իրենց մէջ Պատմական, Բարոյական և Մարգարէական գրքեր, որոց անունն կ՛առնուի Կտակարան . մանն զի՝ նորա մէջ կը յայտնէ Աստուած իւր կամքն եւ նովաւ կը բաժանէ ամենուն իւր բարութիւնն ու ողորմութիւնը ։

Հին Կտակարանն կը խօսի Աստուծոյ գործոց վերայ, Կրօնի զանազան դրութեան

վերայ՝ աշխարհի սկզբէն մինչեւ Փրկչի գալուստն, որ խոստացած էր 'ի սկզբանէ եւ յայտնած Եբրայեցւոց ազգին ։ Այս փրկութեան ակնկալութիւնն և մասնակցութեան յոյսն, այս մեծ երանաւէտ Բանն՝ էր հաւատոյ նիւթ, մարգարէից մխիթարութիւն եւ ճշմարիտ աստուածապաշտից յոյս, ինչպէս կ'ասէ Ղուկաս աւետարանիչն. «Եւ էր այր մի յԵրուսաղէմ, որոյ անունն էր Սիմէօն և էր այրն այն արդար և երկիւղած և ակն ունէր մխիթարութեանն Իսրայելի եւ Հոգին Սուրբ էր 'ի նմա»։ Ղուկ. Բ. 25։

Նոր Կտակարանն կը խօսի և կը հաստատէ այն ամենայն, ինչ որ Աստուած Հին Կտակարանի մէջ խօսած է իւր գործոց և իւր կամաց վերայ, որ կատարուեցաւ խոստացեալ Բանով, այսինքն փրկութիւն մեր 'ի ձեռն Քրիստոսի ։ Նոր Կտակարանն կ'անուանի Աւետարան, այսինքըն աւետիք բարութեան ։

Հին և Նոր Կտակարանք կը շինեն մի հաւատ, ինչպէս կ'ասէ Օգոստինոս. «Նորը Հնոյն մէջ ծածկուած է, Հինը Նորոյն մէջ բացուած»։ Հին Կտակարանը դաստիարակ էր Նորոյն, ինչպէս կ'ասէ Պօղոս.

«Այս օրէնքն դաստիարակ եղեն մեզ 'ի Յիսուս Քրիստոս, զի 'ի հաւատոյն արդարասցուք»: Գաղ. Գ. 24: Նոր Կտակարանը լրիւ տուաւ մեզ այն ամենայն, ինչ որ Հինը թողուց մեզ ցանկալու: Հին Կտակարանը միայն կը կոչէր մի ազգ, իսկ Նորն ամեն ազգեր դէպ 'ի փրկութիւն: Նոր Կտակարանը չը դատեր զմեզ միայն մեր գործքով և չ'ասէր միայն — Արա՛ զայս և կեցցես», այլ Քրիստոսի խաչով կը խոստանայ ողորմութիւն և շնորհք Քրիստոսին հաւատացողներուն եւ մեղքէ զըղջացողներուն: Նոր Կտակարանը չը մատնէր զմեզ մեր տկարութեան, այլ կը խոստանայ Հոգւոյն Սրբոյ օգնութիւնը մեր սիրտը նորոգելու և աստուածային օրէնաց սէրը նորա վերայ թագաւորեցնելու, ինչպէս կ'ասէ Պօղոս Առաքելոյն բերանով. «Այս է ուխտն, զոր եդից տանն Իսրայէլի յետ աւուրցն այնոցիկ, ասէ Տէր, տաց զօրէնս իմ 'ի միտս նոցա, և 'ի սիրտս նոցա գրեցից զնոսա և եղէց նոցա Աստուած և նոքա եղիցին իմ ժողովուրդ: Եւ ո՛չ ուսուցանիցեն իւրաքանչիւր զքաղաքակից իւր, և իւրաքանչիւր զեղբայր իւր և ասիցեն ծանի՛ր զՏէր. զի ամենեքեան

ծանիցեն զիս 'ի փոքրկանց մինչեւ 'ի մեծամեծս »։ Եբր. Ը. 10—12։ Նոր Կտակարանը չը բաւականանար լռատանալով երկրաւոր պատիժներ, այլ ունի յաւիտենական կենաց խօսք. « Պատասխանի ետ նմա Սիմոն Պետրոս, Տէ՛ր, առ ո՞վ երթիցուք, բանս կենաց յաւիտենականաց ունիս »։ Յով. Զ. 69։

Ուրեմն մեք եւս կարող եմք ասել Յովհաննէս Աւետարանչի հետ միասին, որ օրէնքը տրուեցաւ Մովսիսի ձեռամբ, իսկ շնորհքն և ճշմարտութիւնը (որոնք են նիւթ օրինաց) 'ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի։ « Զի օրէնքն 'ի ձեռն Մովսիսի տըւան, շնորհք և ճշմարտութիւն 'ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի եղեն »։

Մինչեւ Ս. Գրքի գրուիլն աստուածպաշտութիւնը կը պահպանուէր ԱՒԱՆԴՈՒԹԵԱՄԲ։ Աստուած խօսած էր առաջին մարդոյ հետ և Նորա խօսքն աւանդութիւն դարձաւ յետագայ սերնդոց համար։ Առաջին մարդն աւանդեց Աստուծոյ խօսքը 'նոցա, որոնք չ'էին լսած եւ այս պատճառաւ Ս. Գիրքը ստացաւ պատմական յատկութիւն, որ մարդիկ միմեանց աւանդելով՝ կարողանային պահպանել

աշխարհիս մէջ աստուածպաշտութիւնը։ Աստուած հաստատեց նոյնպէս Զոհ, որոյ մէջ կը պարունակուէին աստուածպաշտութեան գլխաւոր ճշմարտութիւններն, այսինքն Աստուծոյ գոյութիւնը, մարդոյ մեղաց տակ ընկնիլը եւ փրկութեան յոյսն։ Զոհ մատուցանելով կը խոստովանէին, որ կայ Գերագոյն Էակ, որուն կը նուիրէին զոհն. կայ յանցանք, որոյ քաւութեան համար կը նուիրէին. կայ յոյս, որ զոհով պէտք էր փրկութիւն լինի, և այլն։ Այսպէս կը պահպանուէր Աստուծոյ խոստացած փրկութեան աւանդութիւնը։ Այս աւանդութիւնը տուաւ Աստուած 'ի սկզբան Եբրայեցւոց ազգին, որոնք ընտրուած էին Աստուծմէ, և ապա նոյնպէս աւանդեց և Քրիստոնէից փրկութեան խորհրդաւոր աւանդութիւններ, զոր օրինակ Մկրտութիւնն, Հաղորդութիւնն և այլն։

Աստուածպաշտութիւնը կը պահպանուէր աւանդութեամբ մինչեւ ցՄովսէս, և այս պատճառաւ մինչեւ 'ի Մովսէս ամէն մարդկանց կեանքն երկար էր, որ շատ ապրելով աւանդէին միմեանց Աստուծոյ խօսքը անփոփոխ։ Իսկ երբ Մովսէս գրեց

այն խօսքերն , այսինքն աւանդութիւններն , հաստատելով եւ լուսաւորելով Հոգւոյն Սրբոյ ազդեցութեամբ , մարդոյ կեանքը կարճացաւ և այնուհետեւ գրով տարածուեցաւ Աստուծոյ խօսքը հեռաւոր մարդկանց ։

Աշխարհիս բոլոր գրքերը կարելի է բաժանել երկու՝ Աստուածային և մարդկային ։ Աստուածային Աստուծոյ կամաց և մտաց յայտնութիւնն է , որոյ վերայ տպաւորուած է Աստուծոյ զօրութիւնը . իսկ երկրորդն է մարդոյ մտաց յայտնութիւնն , որոյ վերայ տպաւորուած է մարդոյ տկարութիւնը ։

Մեր հաւատոյն եւ կրօնի Աստուածային Գրոց հիմունքը եւ էութիւնն է Աստուածաշունչը կամ Ս. Գիրքը որ կը պարունակէ իւր մէջ աստուածային ճշմարտութիւններ եւ որ գրուած է ներգործութեամբ Սուրբ Հոգւոյն . ասկից պարզ կ'երեւի որ Աստուծոյ Գիրքը մարդկային հանճարի գործ չ'է ։

Սուրբ Գիրքը պէտք է ունենայ երեք գլխաւոր նշան — Ընդհանրական , Պատմական եւ Մարգարէական ։ Նախ՝ պէտք է լինի Ընդհա-

ղական, այսինքն կանգնեցնող եւ պայծառացնող երկրի, ինչպէս կը տեսնեմք, որ Աւետարանն՝ ուր եւ տարածուեցաւ, այն երկիրը լուսաւորուեցաւ: Իսկ ընդհակառակն անքրիստոնէութիւնն անլոյս կ'առնէ զազգն և անպտուղ երկիրն, ինչպէս կը տեսնեմք հեթանոսական երկիրները: Երկրորդ՝ պէտք է լինի Պատմական, այսինքն պատմութիւնը կամ աւանդութիւնն է մայր Կրօնի, և այս պատմական անընդհատ կապը պարզ կ'երեւի Աստուածաշունչ Գրոց մէջ: "Եղեւ լոյս" խօսքէն մինչեւ Յովհաննու Յայտնութեան այս խօսքերը "Եւ տեսի երկին նոր և երկիր նոր" մի մեծ շղթայ է, որով կը կապուի աշխարհիս սկիզբը միւս նոր աշխարհի սկզբան հետ: Երրորդ՝ պէտք է լինի Մարգարէական.— Աստուածաշունչ Գիրքը Մարգարէութիւն է, որ այսօր եւս մեր աչքի առջեւ կը կատարուի: Աստուած ընտրեց հնուց մի ազգ, որ պահպանէր աշխարհիս պատմութիւնն, այսինքն Աստուծոյ Ճանաչողութիւնն. Նորա արարչագործութիւնն, մարդոյ մեղաց մէջ ընկնիլն և յոյսը, որով պէտք է հասանէր փրկութիւն մարդ-

կային ազգի ։ Ահա սոքա են աշխարհիս պատմութեան նիւթը ։

Աստուածաշունչ Գրոց Մարգարէութեան կենդանի նշանն է Եբրայեցւոց ազգը, որ մինչեւ ցայսօր եւս կը սպասեն փրկութեան։ Ի՞նչ բանի կ՚ըսպասեն, քանի որ Աստուածաշնչի առաջին խօսքէն մինչեւ վերջինն կատարուեցաւ Յիսուսի Քրիստոսի վերայ ։ Մինչեւ ցայսօր Եբրայեցիք ունին տակաւին իրենց ձեռքը բռնած այն Գիրքը, որ լի է մարդկային ազգի փրկութեան յուսով։ Այս Եբրայեցի ազգը քրիստոնէութեան համար նշան է անցած ժամանակի մարգարէութեան, եւ քրիստոնեայք նշան են ներկայ և ապառնի ժամանակաց մարգարէութեան, որոյ կատարումն կը տեսնեմք մեր աչքով Քրիստոսի այն խօսքէն, որ կ՚ասէ. « Գնացէք, ես ընդ ձեզ եմ ». և թէ « Քաջալերացարո՛ւք, զի ես յաղթեցի աշխարհի »։ Յովհ. ԺԶ. 33։ Այս երկու կենդանի նշաններն, այսինքն Եբրայեցիք և Քրիստոնեայք, որոնցմէ միոյն անցած ժամանակի մարգարէութեան նշան է եւ միւսն ապառնի,

կը մնան մինչեւ աշխարհիս վերջն, եւ երբ անցեալ եւ ապառնի միանան, այս երկուքն 'ի միասին կը վկայեն մարդկային վերջին ցեղին եւ մարգարէութեան կատարումն, և ինչպէս հին ազգն, նոյնպէս և նոր ազգը միասին կը ստանեն աշխարհիս խաղաղութեան քարոզումն, այսինքն մարդկութեան վերջը ։

Սուրբ Գիրքը գրուած է աստուածային հոգւով՝ բովանդակելով իւր մէջ աստուածային ճշմարտութիւններ և նորա հաստատութիւնն ապացուցեալ է եւ ոչ մարդկային ։ Կը ստանենք պարգեւ՝ որ Քրիստոնէութիւնը տարածուեցաւ աստուածային զօրութեամբ և ոչ մարդկային հնարքներով ։ Այս աստուածային զօրութիւնն կ'երեւի այնու, որ Քրիստոնէութիւնն ունի Ա. Գերազանցութիւն, Բ. Հրաշք, Գ. Մարգարէութիւն, և Դ. Մէջոց պարզութեան ։

Առաջին Գերազանցութիւն. — Քրիստոնէական ուսման գերազանցութիւնն կ'երեւի այն գործոց մէջ, զոր մեզ կը պատմէ Ս. Գիրքը, այն է Աստուծոյ արարչագոր-

ծութիւնը, Նորա հրաշալի Նախախնամութիւնը, որով կը կառավարէ զաշխարհ, իւր ընտրած ազգն, Քրիստոնեաներն, իւր Եկեղեցին։ Կ'երեւի Նոյնպէս այն Ճշմարտութեանց մէջ, որոնք կ'ուսուցանեն մեզ Աստուծոյ կատարելութիւնները, մարդոյ պատուիրազանցութիւնն, փրկութեան խորհուրդը, մեռելոց յարութիւնը եւ այլն։ Կ'երեւի դարձեալ այս մեծ պատուիրանի մէջ. «Սիրեսցես զընկեր քո իբրեւ զանձն քո»։ Մատ. ԺԹ. 19։ Կ'երեւի վերջապէս Աստուծոյ ամենակարող օգնութեան մէջ, որ կը տայ մեզ, որպէս զի կարողանամք ազատուիլ փորձութենէ, տանիլ չարչարանաց եւ ցոյց տալ այնպիսի առաքինութիւն, որ մարդոյ կարողութենէն վեր է։ Սուրբ Գիրքն կ'ուսուցանէ մեզ այնպիսի կրօն, որ ո՛չ թէ միայն գերազանց է ամեն վարդապետութիւններէն, ինչ որ ուսուցած են աշխարհիս իմաստուններն, այլ բոլորովին Նոր եւ շատ անգամ հակառակ մարդկային ուսմանն։ Ուրեմն պէտք է ասել, որ այսպիսի ուսումն չէ կարող լինիլ մարդոյ գործ, եւս առաւել՝ տասներկու անուսումն մարդկանց։

Երկրորդ՝ Հրաշք. — Որպէս զի հրաշքը

կարողանայ դառնալ հաստատութիւն կրօնի՝ պէտք է ունենայ նախ՝ այնպիսի գործքեր, որ յայտնապէս մեծ լինին քան մարդոյ զօրութիւնը. զոր օրինակ յարութիւն մեռելոց և այլն: Երկրորդ՝ պէտք է լինի հաստատող այնպիսի ուսման, որ արժան է Աստուծոյ: Եւ երրորդ՝ պէտք է լինի ժողովքի կամ բազմութեան մէջ, որ կարողանայ ունենալ վկայներ: Այս ամեն նշանները մեք կը տեսնեմք Քրիստոսի հրաշից մէջ:

Երրորդ՝ Մարգարէութիւն. — Մարգարէութիւնը կրօնի հաստատութիւն դառնալու համար պէտք է լինի նախ՝ մարգարէութիւն այնպիսի ապառնի բաներու վերայ, որ չ'է կարելի իմանալ ոչ ժամանակի հեռաւորութեամբ և ոչ այլ հանգամանքով, ինչպէս է գալուստն Քրիստոսի, հաստատութիւն Քրիստոնէութեան այս խօսքով. "Ես յաղթեցի աշխարհի ". և այլն: Երկրորդ՝ պէտք է լինի ասած պարզ խօսքերով, որ չ'ունենայ երկումիտք և կամ մթութիւն: Երրորդ՝ պէտք է լինի սուրբ կրօնի հաստատութեան համար. և Չորրորդ՝ պէտք է ունենայ իւր կատարումն: Այս ամեն նշաններն, թէ՛ մար-

գարէից գուշակածն Քրիստոսի վերայ և թէ Քրիստոսի ասածն Քրիստոնէութեան վերայ բոլորն ևս անթերի կատարուեցան։

Չորրորդ՝ Միջոց կամ հնարք տարածութեան. — Քրիստոնէութեան գործ դրած միջոցները բոլորն աստուածային են։ Քրրիստոնէութիւնը պէտք է յաղթէր հեթանոսաց և Եբրայեցւոց մտաց կուրութեանը, նոցա խստասրտութեանն և անթիւ հալածմանաց։ Եւ ահա Առաքեալներըն, որ պէտք է քարոզէին Քրիստոնէութիւնը, չ'ունէին ոչ մարմնաւոր զօրութիւն, ոչ երեւելի ազգութիւն կամ առհմականութիւն, ոչ վարկ, ոչ հարստութիւն, ոչ ճարտարութիւն, և ոչ հոգի կառավարութեան աշխարհի, բայց նոցա ձեռքով հաստատուեցաւ Քրիստոնէութիւնը։ Այս գործը անկարելի էր, եթէ Աստուած նոցա հետ չըլլինէր։

Զընայելով՝ որ Հին և Նոր Կտակարանը քարոզուած են զանազան ժամանակ և զանազան մարդիկներով, այնու ամենայնիւ նոցա վարդապետութեան հոգին մի է, և ուրեմն աստուածային։ Ինչ մարդիկ հաւատով ընդունած են Ս. Գիրքը, միշտ զգացած են նորա աստուածային զօ-

բութիւնը և գտած են նորա մէջ կեանք, հոգւոյ կերակուր, խղճի խաղաղութիւն, նեղութեանց համբերելոյ զօրութիւն, կենդանի յոյս յաւիտենական կենաց եւ ճաշակ, ինչպէս կ՚ասէ Պօղոս Առաքեալն. « Զի ոչ եթէ ամօթ ինչ համարիմ զԱւետարանն, քանզի զօրութիւն Աստուծոյ է ՚ի փրկութիւն ամենայն հաւատացելոց »։ Հռովմ. Ա. 16։ Մարդ, մարդկային գիրք կարդալով, երբէք չ՚է կարող ստանալ այսպիսի հոգեկան վայելչութիւն և զմայլումն ։

Որովհետեւ Սուրբ Գիրքն Աստուծոյ խօսք է, որով Արարիչն յայտնած է իւր կամքն, ուրեմն՝ ինչ այնպիսի մի լաւ բան կարող է լինիլ արարածի համար, ինչպէս ճանաչելն Աստուծոյ կամքը ։ Ուստի ՀԱՐԿԱՒՈՐ է ամեն մարդոյ անպատճառ ուսանիլ Ս. Գիրքը, որոյ ուսումն ոչ թէ միայն մի խրատունք է մարդոյ համար, այլ անհրաժեշտ պարտաւորութիւն, ինչպէս կ՚ասէ Քրիստոս. « Քննեցէք զգիրս, զի նոքօք համարիք դուք ունիլ զկեանս յաւիտենականս »։ Յովհ. Ե. 39։ Այլ յօրէնս Տեառն են կամք նորա, յօրէնս նորա խորհեսցի նա ՚ի տուէ և ՚ի գիշերի »։ Սաղ. Ա. 2. Առաքեալները կը դրէին իրենց

խղճերն կամ ժողովքի և կամ անհատ մարդկանց, և կը պատուիրէին որ կարդան և այլոց ես տան կարդալու։ Պարտաւոր է ուրեմն Քրիստոնեայն թէ՛ իւր գործքով և թէ՛ իւր խօսքով տարածել Աւետարանի ուսումն։

Ով որ կամի ուսանիլ Աստուծոյ կամքը՝ նորա համար Աստուածաշունչ Գիրքը շատ պարզ է։ Նա այնքան պարզ է, որ ամենքը կարող են ուսանիլ և գործ դընել, ուղեցոյց ունենալով Եկեղեցւոյ նախնի Սուրբ Հարքը իւրենց ջերմեռանդն խորհրդածութիւններով։ Քաւ լիցի ասել, որ Աստուած տուած է այնպիսի յայտնութիւն, յորմէ կախուած է մարդկային փրկութիւնը, և պարզ չ'է ամենի համար։ «Ամենայն Գիրք Աստուածաշունչք և օգտակարք, 'ի վարդապետութիւն են՝ 'ի յանդիմանութիւն, յուղղութիւն և 'ի խրատ արդարութեան»։ Բ. Տիմ. Գ. 16։ «Ճրագ են բանք քո ոտից իմոց և լոյս տան շաւղաց իմոց»։ Սաղ. ՃԺԸ. 105։ «Այլ եթէ իցէ ծածկեալ աւետարանն մեր՝ 'ի մէջ կորուսելոցն է ծածկեալ»։ Բ. Կորն. Դ. 3։

Որովհետեւ Աստուածաշունչ Գիրքն

Աստուծոյ խօսքն է, ուրեմն պէտք է կարդամք նախ՝ Հեզութեամբ, զգամ հարկաւորութիւն ուսման, նորոգութեան եւ օգնութեան Աստուծոյ։ Երկրորդ՝ պէտք է կարդամք ուղիղ ուշով, պարզութեամբ, հնազանդութեամբ յամենայն հոգւոյ, պատճառն որ կը լսեմք Աստուծոյ խօսքը, ինչպէս կ՚ասէ. «Խօսեաց, Տէր, զի լուիցէ ծառայ քո»։ Ա. Թագ. Գ. 8. Երրորդ՝ պէտք է կարդամք սիրով, շնորհակալութեամբ, արթութեամբ սրտի և ջերմեռանդութեամբ։ Եթէ կը ցանկամք լուսաւորուիլ՝ պէտք է սրբեմք մեր միտքը և սիրտը ճանաչելով աստուածային ճշմարտութիւններն և ուսանելով այն ամենայն, ինչ որ խոստացած է Աստուած եւ ինչ որ արած է մեզ համար, և այս ամէնը միացնելով կատարեալ հաւատքի հետ, պէտք է կատարեմք ամենայն պատուէր, ինչ որ կը պահանջէ մեզմէն մեր հաւատն։ Չորրորդ՝ պէտք է կարդամք աղօթելով, որ Աստուած բանայ մեր սիրտն իւր հոգւոյ և ճշմարտութեանց համար, ինչպէս արած է իւր ընտրած մարդկանց։ Այսպիսի աղօթքով կը խնդրէր Դաւիթ մարգարէն, որ կարողանայ Աստուծոյ արդարութիւնը ճանաչել, ասելով. «Խօս-

տակաւին եղէց քեզ, Տէր, յուղղութիւն սրտի իմոյ, որպէս ուսայց զիրաւունս արդարութեան քո»: Սաղ. ՃԺԸ. 7: Եւ վերջապէս՝ պէտք է դատեմք մեր անձն և իմանամք թէ գործ դրա՞ծ եմք արդեօք Աստուծոյ խօսքը, որով պէտք է մեզ դատի, թէ ո՛չ:

ՀԱՒԱՏՈՅ ՎԵՐԱՅ

ԱՌ ՀԱՍԱՐԱԿ

Աստուածաշունչ Գրոց մէջ կը տեսնեմք աստուածային գործքեր, ճշմարտութիւններ եւ մարդկային պարտաւորութիւններ: Այս ճշմարտութիւններն, որոնք պէտք է դառնան հիմն Հաւատոյ և որով մարդ կարող է մօտենալ Աստուծոյ եւ փրկուիլ, հաւաքուած են միասին Հաւատոյ Հանգանակի մէջ:

ՀԱՒԱՏԱԼ ԱՌ ՀԱՍԱՐԱԿ՝ կը նշանակէ ընդունիլ մի քանի գործքեր կամ ճշմարտութիւններ արժանաւոր անձանց վկայութեամբ, երբ մեք ինքնին անձամբ չեմք կարող իմանալ և հաստատել: Իսկ

կրօնի մէջ՝ հաւատքը կը նշանակէ ընդու-նիլ մեր սրտով այն աստուածային ճշմարտութիւնները, զորս Աստուած ինքն յայտնած է իւր Խօսքով — Աստուածաշունչ Գրքով :

Քրիստոնէական հաւատոյ ԳԼԽԱՒՈՐ ՀԻՄՆ է Յիսուս Քրիստոս, որոյ վերայ կը խօսի բոլոր Աստուածաշունչ Գիրքը և կը կոչէ բոլոր մարդկութիւնն դէպ 'ի Նա, որոյ մէջ միայն կը գտնուի մարդոյ փրկութիւնը :

Որովհետև Աստուած խոստած է մարդոյ հետ և այն խօսքով բացած է նորա համար ճանապարհ փրկութեան, ուստի մարդ պէտք է բոլոր սրտիւ և շնորհակալութեամբ հաւատայ Աստուծոյ յայտնած ողորմութեանց, ապա թէ ոչ՝ անհաւատութեամբ կը զրկուի Աստուծոյ ողորմութենէն, ինչպէս կ'ասէ Պօղոս Առաքեալն. “Առանց հաւատոյ անհնար է հաճոյ լինիլ Աստուծոյ” : Եբր. ԺԱ. 6 : “Որ հաւատոյ յՈրդի՝ ընդունի զկեանս յաւիտենականըս. Եւ որ ոչ հնազանդի Որդւոյ, ոչ տեսցէ զկեանս” : Յովհ. Գ. 36 : “Բայց մեք՝ ոչ եթէ երկմտութեամբ եմք 'ի կորուստ. այլ հաւատովք 'ի փրկութիւն

հօգւոյ »: Եբր. Ժ. 39:

Ճշմարիտ հաւատը պէտք է ունենայ այս նշանները. — Ա. Պէտք է լինի Լուսաւոր, Բ. Հեզ, Գ. Հաստատ, Դ. Կենդանի, և Ե. Գործնական:

Մարդ պարտաւոր է իմանալ հաւատոյ ճշմարտութիւնները, և այն հաստատութիւնները, որոց վերայ հիմնուած են. վասն զի՝ առանց ճանաչողութեան՝ չը կայ հաւատ, չը կայ դատողութիւն: Քրիստոնեայն պէտք է պատրաստ լինի, ինչպէս կ'ասէ Պետրոս Առաքեալն. « Տալ պատասխանի ամենայնի, որ խնդրիցէ զբան, որ է վասն յուսոյն ձերոյ ». Ա. Պետ. Գ. 15: Բայց այս ևս պէտք է ասեմք, որ մարդ կարող չ'է ունենալ հաւատոյ կատարեալ ճանաչողութիւն, ինչպէս կ'ասէ Պօղոս Առաքեալն. « Քանզի փոքր 'ի շատէ գիտեմք և փոքր 'ի շատէ մարգարէանամք, այլ յորժամ եկեսցէ կատարումն, փոքր 'ի շատէս խափանեսցի ». Ա. Կոր. ԺԳ. 9—10: « Զի հաւատովք գնամք և ո՛չ կարծեօք »: Բ. Կոր. Ե. 7: Աստուածային յայտնութիւնները չեն կարող չը լինիլ մեզ համար փոքր 'ի շատէ ստուերով ծածկուած, որով իսկ կը գերազանցի այս

յայտնութիւնը մեր տկար մտքէն, որ սովաւ պահէ զմեզ Աստուած ճշմարիտ հեզութեան մէջ և փորձէ մեր հաւատարմութիւնը և մեր սէրը ճշմարտութեան համար։ Այս պատճառաւ ուրեմն՝ ճշմարիտ Հաւատը պէտք է լինի ինչպէս Լուսաւոր, Նոյնպէս և Հեզ։

Լուսաւոր հաւատն, այսինքն հաստատուած անշարժ հիման վերայ, երբէք չը շարժուիր. ո՛չ ամբարիշտ մարդկանց Թիւր և ծուռ դատողութիւններէն, ո՛չ նոցա չար գործքերէն և ոչ նոցա վատ օրինակներէն։ Հաւատալ հաստատ, կը նըշանակէ ամենեւին չունենալ երկբայութիւն, որով լի է աշխարհ։ Հաստատ հաւատը կարող է հանդիպիլ դժուարութեանց և փորձանաց, բայց միշտ հաստատ է եւ յաղթող, ինչպէս կ'ասէ Պօղոս Առաքեալն. “Արմատացեալք և շինեալք 'ի նա և հաստատեալք 'ի հաւատս, որպէս ուսարուքն առաւելեալք 'ի նմին գոհութեամբ”։ Կող. Բ. 7։

Հաւատը Կենդանի կ'ասուի, երբ կը ներգործէ նա և կը շարժէ մեր միտքը և կ'ըմբռնէ մեր սիրտը։ “Զի՞նչ են հաւատք՝ եթէ ոչ յուսացելոց իրաց հաս-

տատութիւն և յանդիմանութիւն որոց ոչն երեւին »: Եբր. ԺԱ. 1:

Հաւատք Գործնական կ'ասուի, երբ ունի այն ամենայն գործքերը, ինչ որ կը պահանջէ մեզմէն հաւատը: Այս գործքերը կարելի է բաժանել երկու — Նախ՝ Խոստովանութեան հրապարակաւ, ինչպէս կ'ասէ Քրիստոս. « Ամենայն որ խոստովանեսցի յիս առաջի մարդկան, խոստովանեցից և ես ըզնմանէ առաջի Հօր իմոյ որ յերկինս է »: Մատ. Ա. 32: Այս հրապարակաւ խոստովանութեան հետ պէտք է և համարձակ տարածել Քրիստոնէութիւնը, եւ աշխատիլ ցոյց տալ ամեն պատահմանց մէջ, որ մեք կը պատկանիմք Քրիստոսի եւ նա է մեր կենաց պարծանքը: Երկրորդ՝ Կենաց սրբութեան կամ կատարեալ հնազանդութեան Աստուծոյ պատուիրանաց, ինչպէս կ'ասէ Դաւիթ մարգարէն. « Հաւատացի զոր և խօսեցայ և ես խոնարհ եղէ յոյժ »: Սաղ. ՃԺԵ. 10: « Զի եթէ խոստովանեսցիս բերանով քով տէր զՅիսուս եւ հաւատասցես 'ի սրտի քում, թէ Աստուած յարոյց զնա 'ի մեռելոց՝ կեցցես »: Հռով. Ժ. 9:

Որովհետեւ Հաւատն կը պարունակէ

իւր մէջ բոլոր Քրիստոնէութիւնը. և է աղբիւր ամենայն առաքինութեանց, աղբիւր սիրոյ առ Աստուած և առ մարդ, որ է լրումն օրինաց. այս պատճառաւ՝ Քրիստոս հաւատս կը պահանջէր իւր աշակերտներէն ։

Հաւատով մեք կ՚ընդունիմք Աստուծոյ ողորմութիւններն եւ կը մօտենամք նորան. ուրեմն՝ հաւատն է արդարութեան և խաղաղութեան առ Աստուած. « Այսուհետեւ արդարացեալք ՚ի հաւատոց անտի խաղաղութիւն կալցուք առ Աստուած ՚ի ձեռն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի »։ Հռով. Ե. 1։

Հաւատով Աստուծոյ որդի կը լինիմք. « Քանզի ամենեքին որդիք Աստուծոյ էք հաւատովք ՚ի Յիսուս Քրիստոս »։ Գաղ. Գ. 26։

Հաւատով երաշխաւոր կը ստանամք մօտենալ Աստուծոյ համարձակութեամբ. « Որով ունիմք զհամարձակութիւն և զմուտն յուսով ՚ի ձեռն հաւատոց անտի նորա »։ Եփես. Գ. 12։ « Մատիցուք այսուհետեւ համարձակութեամբ առաջի աթոռոյ շնորհաց նորա, զի ընկալցուք զողորմութիւն եւ գտցուք շնորհս ՚ի դէպ ժամանակի օգ-

նախանձութեան »։ Եբր. Գ. 16։

Հաւատով կ'արժանանանք յաւիտենական կեանց. « Զի ամենայն որ հաւատայ 'ի նա, մի կորիցէ, այլ ընկալցի զկեանս յաւիտենականս »։ Յով. Գ. 16։

Հաւատով կը զօրանանք եւ յաղթող կը գտնուինք աշխարհիս պատերազմին մէջ. « Ամենայն որ յԱստուծոյ ծնեալ է՝ յաղթէ աշխարհի։ Եւ այս է յաղթութիւնն մեր, որ յաղթէ աշխարհի, հաւատքն մեր »։ Ա. Յով. Ե. 4։

Մէկ բանիւ՝ հաւատով կը բնակեցընենք մեր մէջ զՅիսուս Քրիստոս եւ կը միանանք Աստուծոյ հետ, որ է Կեանք եւ կատարեալ Երջանկութիւն. « Բնակել Քրիստոսի հաւատովք 'ի սիրտս ձեր, սիրով արմատացեալք և հաստատեալք »։ Եփես. Գ. 17։

Հաւատն է մի աստուածային ներգործութիւն մարդոյ հոգւոյ վերայ եւ կարելի չէ, որ ծագած լինի նա մեր մըտքէն, այլ Հոգին Սուրբն է, որ կը ծնանի մեր մէջ ճշմարիտ հաւատ։ Եւ արդարեւ՝ եթէ քննենք հաւատոյ առարկայն կը տեսնենք պարզապէս, որ հաւատը չ'է կարող ծագիլ մարդէն. վասն զի Սա-

տուծոյ յայտնած ճշմարտութիւնները մարդոյ մտքով գտնուելու ճշմարտութիւններ չ՚են ։ Բայց յայտնանէ, մեք ընդունակ չ՚եմք առանց Հոգւոյն Սրբոյ զօրութեան ընդունիլ մեր մտքով հաւատոյ ճշմարտութիւններն և նոքա փըրկուիլ. վասն զի՝ մեղքը հեռացնելով ըզմեզ Աստուծմէ՝ խաւարեցուցած է մեր միտքը, ինչպէս կ՚ասէ Առաքեալն Պօղոս. « Քանզի շնչաւոր մարդ ոչ ընդունի ըզՀոգւոյն Աստուծոյ, զի յիմարութիւն է նմա, և ոչ կարէ գիտել եթէ հոգեպէս քննիցի »։ Ա. Կորն. Բ. 14։

Մեր սրտով եւս չեմք կարող մեք ընդունիլ հաւատոյ ճշմարտութիւններն, որոյմէ կախուած է արդէն մեր փրկութիւնը, եթէ Հոգին Սուրբ չ՚օգնէ. վասն զի մարդ շատ չար է և նորա սիրտն շատ ապականուած է չարութեամբ. ուրեմն՝ չ՚է կարող ինքնին սիրել և հնազանդիլ յայտնուած ճշմարտութեանց. « Խորհուրդ մարմնոյ թշնամութիւն է յԱստուած, զի՝ օրինացն Աստուծոյ ոչ հնազանդի. նա և կարէ իսկ ոչ »։ Հռով. Ը. 7։ « Զի շնորհօք նորա էք փրկեալ ՚ի ձեռն հաւատոյն։ Եւ այս՝ ոչ ՚ի ձէնջ, այլ Աստու-

ծոյ պարգեւ է »։ Եփես. Բ. 8։ Այս պատ-
ճառաւ ահա Հոգին Սուրբ կ'անուանի
Աստուածաշնչի մէջ Հոգի Հաւատոյ։ « Արդ՝
ունիմք զնոյն Հոգի Հաւատոյ »։ Բ. Կորն. Դ. 13։
Եւ ամենայն ճշմարիտ հաւատացեալները
կը խոստովանին, որ նոյա հաւատն է
Ներգործութիւն Հոգւոյն Սրբոյ։

Հոգին Սուրբ կը ներգործէ մարդոյ վե-
րայ, որ մարդոյ մէջ ծնանի հաւատ՝ արտա-
քին միջոցներով, Աստուածաշունչ Գրքի
ընթերցանութեամբ, աղօթքով եւ եկե-
ղեցական խորհուրդներով։ Այս արտա-
քին ներգործութիւնը միշտ և հանապազ
կապուած պէտք է լինի ներքին ներգոր-
ծութեան հետ։ Մարդն եւս պէտք է աշ-
խատի իւր կողմէն, որ արժանանայ աստ-
ուածային ողորմութեան։ Ուստի՝ պէտք
է ունենայ հետեւողութիւն գործ դնել
այն արտաքին օգնութիւններին, զոր Հոգին
Սուրբ կը տայ և ամեն ժամանակ պէտք
է մտաց մէջ պահէ՝ ոչ թէ իբրեւ լոկ ճա-
նաչողութիւն կամ գիտութիւն, այլ ունե-
նայ հեզ, ճշմարիտ և խոնարհ սիրտ, որ
երբէք չ'ընդդիմանայ Հոգւոյն Սրբոյ, այլ
միշտ գտնէ ճշմարտութիւն, որոյ համար
կ'ասէ Քրիստոս. « Եթէ ոք կամի զկամն

Նորա առնել, գիտասցէ վասն վարդապետութեանս, յԱստուծոյ իցէ՞ արդեօք՝ եթէ ես ինչ յանձնէ իմմէ խօսիմ»։ Յովհ. Է. 17։ Բայց այս գիտութիւնը պէտք չ'է հպարտացնէ մարդոյ սիրտը, որպէս զի հպարտութեամբ չը կորուսանէ իւր վերայ եղած Աստուծոյ ներգործութիւնն։ «Գիտութիւն հպարտացուցանէ, այլ սէր շինէ»։ Ա. Կորն. Ը. 1։

Մարդ ջերմեռանդն աղօթքով պէտք է խնդրէ Աստուծմէ հաւատ, որ Աստուծոյ ամենէն գերազանց շնորհքն է. վասն զի հաւատը միայն կը տայ ճաշակումն ամենայն ճշմարտութեանց և զօրութիւն պատրաստ լինելու Աստուծոյ պատուիրանաց համար եւ ամէն ժամանակ Աստուծոյ սիրոյ համար ընծայել իւր ամեն սիրած բաներն։

Թէպէտ Հոգին Սուրբ սովորաբար միշտ գործ կը դնէ արտաքին միջոցներ, որ ծնանի մեր մէջ հաւատ, բայց Նորա ներքին ներգործութիւնն այնպէս չէ կապուած արտաքին միջոցներու հետ, որ առանց նոցա եւս երբեմն չը ներգործէ մարդոյ հոգւոյ վերայ, մանաւանդ այն ժամանակ, երբ մարդ չ'է կարող ունենալ

արտաքին միջոցներ, ինչպէս կը տեսնեմք Քրիստոսի մօտ խաչուած աւազակի եւ այլոց վերայ ։

ՀԱՆԳԱՆԱԿ ՀԱՒԱՏՈՑ

ԽՈՐՀՈՒՐԴՔ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Այն ճշմարտութիւններն, որոնք պէտք է լինին Քրիստոնէական հաւատոյ հիմն, հաւաքուած են միասին եւ կ'անուանին ՀԱՆԳԱՆԱԿ ՀԱՒԱՏՈՑ (1), այսինքն ժողովածոյ հաւատոյ ճշմարտութեանց, որ է այս. —

«Հաւատամք 'ի մի Աստուած 'ի Հայրն ամենակալ՝ յԱրարիչն երկնի եւ երկրի՝ երեւելեաց և աներեւութից ։

(1) Հանգանակ բառն՝ ուրիշ լեզուաց մէջ կ'ըսուի Սիմբօլոն, որ է մի նշան, որ հին ժամանակները կը տային ճաշի հրաւիրուած մարդկանց, կամ այնպիսի նշան, որ հետոյ եղած բարեկամները կարողանային այս նշանով զիրար ճանաչել. Այս անունը տուին Քրիստոնէից հաւատոյ ճշմարտութեանց, որ ասով կարողանան զիրար Քրիստոնեայ ճանաչել, որոնք ճշմարտութեամբ և ջերմեռանդութեամբ կը հաւատային նորա մէջ եղած ճշմարտութեանց ։

Եւ 'ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, յՈրդին Աստուծոյ, ծընեալն յԱստուծոյ Հօրէ՝ Միածին, այսինքն յէութենէ Հօր. Աստուած յԱստուծոյ, լոյս 'ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ, յԱստուծոյ ճշմարտէ. ծնունդ և ոչ արարած. նոյն ինքն 'ի բընութենէ Հօր, որով ամենայն ինչ եղեւ յերկինս եւ 'ի վերայ երկրի, երեւելիք եւ աներեւոյթք։ Որ յաղագս մեր մարդկան և վասն մերոյ փրկութեան իջեալ 'ի յերկնից՝ մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարելապէս 'ի Մարիամայ սրբոյ կուսէն Հոգւովն Սրբով, որով էառ զմարմին՝ զհոգի եւ զմիտ, և զամենայն որ ինչ է 'ի մարդ, ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք. չարչարեալ՝ խաչեալ՝ թաղեալ՝

յերրորդ աւուր յարուցեալ՝
ելեալ 'ի յերկինս նովին մարմ-
նովն նստաւ ընդ աջմէ Հօր .
գալոց է նովին մարմնովն եւ
փառօք Հօր 'ի դատել զկենդա-
նիս և զմեռեալս , որոյ թագա-
ւորութեանն ոչ գոյ վախճան ։

Հաւատամք և 'ի Սուրբ Հո-
գին յանեղն և 'ի կատարեալն ,
որ խօսեցաւ յօրէնս և 'ի մար-
գարէս եւ յԱւետարանս . որ
էջն 'ի Յորդանան , քարոզեաց
զԱռաքեալն՝ եւ բնակեցաւ 'ի
Սուրբսն .

Հաւատամք եւ 'ի մի միայն
ընդհանրական եւ յառաքելա-
կան Եկեղեցի , 'ի մի մկրտու-
թիւն , յապաշխարութիւն , 'ի
քաւութիւն և 'ի թողութիւն
մեղաց , 'ի յարութիւնն մեռե-
լոց , 'ի դատաստանն յաւիտե-

նից Հոգւոյ և մարմնոյ․ յարքայութիւնն երկնից և՚ ի կեանսըն յաւիտենականս»։

Ի սկզբան Քրիստոնէութեան այս Հանգանակը կարճ էր այս խօսքերով․ «Յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ»․ զոր Առաքեալք կ՚ասէին Քրիստոսի հրամանաւ։ Բայց երբ քրիստոնէութեան դէմ ելան զանազան միտքեր, այն ժամանակ ըսկըսան աւելանալ Հանգանակի մասունքները և այս Հանգանակը գրուեցաւ Նիկիոյ ժողովոյն մէջ, Քրիստոսի 325 թուականին, 318 Հայրապետաց համաձայնութեամբ, Մեծն Աթանասի ձեռքովը, որ մինչեւ ցայսօր եւս Հայաստանեայց Եկեղեցին ունի անփոփոխ, բայց աւելցընելով մեր Գրիգոր Լուսաւորչի պարզ եւ ճշմարիտ խոստովանութիւնը։

«Իսկ մեք փառաւորեսցուք, որ յառաջ քան զյաւիտեանս երկիր պագանելով Սրբոյ Երրորդութեանն եւ միոյ աստ-

ուածութեանն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից ամէն ”:

Հաւատոյ Հանգանակի գլխաւոր մասունքներն են չորս. Ա. Հաւատալ ՚ի Հայր Աստուած. Բ. յՈրդին նորա ՚ի Յէսուս Քրիստոս. Գ. ՚ի Սուրբ Հոգին, և Դ. յԵկեղեցի և ՚ի խոստացեալ ողորմութեանն հաւատացելոց:

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻ

“Հաւատամք ՚ի մի Աստուած, ՚ի Հայրն ամենակալ յԱրարիչն Երկնի և Երկրի՝ Երևելեաց և աներևութից ”:

Հաւատալ ՚ի մի Աստուած՝ ոչ թէ միայն կը նշանակէ, որ Աստուած կայ և յայտնուած է մարդոյն. այս հաւատը դեւերըն եւս ունին. “Դու հաւատաս զի մի է Աստուած, բարւոք առնես, և դեւք հաւատան և սարսին ”: Յակ. Բ. 19: Վասըն զի հաւատալ որ կայ Աստուած եւ

այս ճանաչողութիւնը գործ չը դնել՝ աւելի վատ է, քան թէ չը հաւատալ խօսքով՝ նորա գոյութեանը։ Այս ճշմարիտ հաւատը պէտք է զԱստուած երեւցնէ մեզ, ինչպէս կ'ասէ Հանգանակը թէ՝ կայ մի Աստուած, որ ունի ամեն կատարելութիւններ եւ որ ստեղծած է աշխարհքը, կը կառավարէ եւ կը նախախնամէ, նմա պէտք է ընծայեմք մեր ամեն գործքերը եւ պատրաստ լինիմք նորա ամեն հրամանները կատարելու։

Ասելով՝ Հաւատամք 'ի մի Աստուած, պէտք է Աստուծոյ գոյութեան հետ իմանամք միանգամայն եւ նորա բնութիւնն ու կատարելութիւնները, իմանամք թէ ինչ է ըրած մարդոյ համար եւ ինչ է յայտնած իւր վերայ, որ կարողանամք ճանաչել զնա, հաճոյ լինիլ նմա եւ գտանել ողորմութիւն 'ի նմանէ։ Բայց մեք չ'եմք կարող կատարելապէս ճանաչել Աստուծոյ կատարելութիւնները, վասն զի բոլոր մեծի մասին խորհուրդ են մեզ համար եւ այնքան կը ճանաչեմք, որքան Աւետարանը մեզ յայտնած է. « Ամենայն ինչ տուաւ ինձ 'ի Հօրէ իմմէ եւ ոչ ոք գիտէ՝ թէ ով է Որդի, եթէ ոչ Հայր, եւ ով է Հայր՝ եթէ ոչ

Որդի, և ում կամիցի Որդին յայտնել»։ Ղուկ. Ժ. 22։ Եւ սորա պատճառն այն է, որ Աստուած Հոգի է անսահման և մեք սահմանաւոր. ուրեմն՝ միայն նորա ճանապարհի ափերը կարող եմք տեսնել. «Մեծ է Տէր եւ օրհնեալ է յոյժ և մեծութեան նորա ոչ գոյ չափ»։ Սաղ. ՃԽԴ. 3։

Աստուածային բնութեան վերայ Ս. Գիրքը կ'ուսուցանէ մեզ երկու բան. Առաջին՝ Որ չը կայ ուրիշ Աստուած բաց 'ի նմանէ. «Լսէր, Իսրայէ՛լ, Տէր Աստուած մեր Տէր մի է»։ Բ. Օրէն. Զ. 4։ «Մի է Աստուած և Հայր ամենեցուն, որ 'ի վերայ ամենայնի և ընդ ամենեսին 'ի մեզ»։ Եփես. Դ. 6։ Երկրորդ՝ աստուածային բնութիւնը հասարակ է Հօր, Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ եւ այս երեք անձինքն ունին մի Աստուածութիւն։ Այս է Քրիստոնէից հաւատը, այսպէս կը խօսի Սուրբ Գիրքը աստուածային երեք անձանց վերայ։ «Շնորհք Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, և սէրն Աստուծոյ և հաղորդութիւն Հոգւոյն Սրբոյ, ընդ ձեզ ընդ ամենեսին»։ Բ. Կորն. ԺԳ. 13։ «Ըստ կանուխ գիտութեանն Աստուծոյ Հօր, սրբութեամբ

Հօրմէ՝ ի Հնազանդութիւն և ի Հեղումն արեան Յիսուսի Քրիստոսի: Շնորհք ընդ ձեզ և խաղաղութիւն բազմասցին»: Ա. Պետ. Ա. 2: «Զի երեք են որք վկայեն յերկինս. Հայր, Բանն և Հոգին Սուրբ. Եւ երեքեան մի են»: Ա. Յով. Ե. 7: «Մկրտեցէք զնոսա յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ»: Մատ. ԻԸ. 19:

Առաքեալները կը մկրտէին անուամբ Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, պատճառն որ՝ Մկրտութիւնն ընծայ է Աստուծոյ, և Յիսուս Քրիստոս հրամայեց մկրտել անուամբ Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ: Այս Երրորդութիւնն է հիմն Քրիստոնէական Հաւատոյ և երեք անձինքն ունին մի ներգործութիւն մեր փրկութեան համար, բայց զանազան կերպով:— Հայրը կը կոչէ զմեզ և կը մօտեցնէ իւր Որդւոյն. «Ո՛չ ոք կարէ գալ առ իս՝ եթէ ոչ Հայրն որ զիս առաքեաց՝ ձգեսցէ զնա»: Յով. Զ. 44: Կը կոչէ և կը մօտեցնէ Որդւոյն, զոր ի յաւիտենից ծնաւ և պատրաստեց նորա գալուստն: Որդին եկաւ երկինքէն, միացաւ մարդկային բնութեան հետ, որ զմեզ փրկէ մեր մեղքէն և մեր հոգւոյն տայ կեանք յաւիտենական: «Ո՛չ ոք գայ

առ Հայր՝ եթէ ոչ ինեւ»։ Յովհ. ԺԴ. 6։ Եւ Հոգին Սուրբ մեր նորոգիչն է, որ կըր-կին հաստատեց մեր մէջ Աստուծոյ նմա-նութիւնը եւ ընդունակ կ'առնէ զմեզ Աստուծոյ տուած փրկութեանը։ «Յոր-ժամ եկեսցէ նա՝ Հոգին ճշմարտութեան, առաջնորդեսցէ զձեզ ամենայն ճշմարտու-թեամբ»։ Յովհ. ԺԶ. 13։ «Եւ ո՛չ ոք կարէ ասել Տէր՝ զՅիսուս. եթէ ոչ Հոգւովն Սրբով»։ Ա. Կորն. ԺԲ. 3։

Հայր ունի երկու նշանակութիւն—հա-սարակ և յատուկ։ Հանգանակի մէջ ասելով Հայր՝ պէտք չէ հասկանանք Հօր Աստու-ծոյ հասարակ նշանակութեամբ, որ ամե-նուս համար Հայր է առհասարակ, այլ յատուկ նշանակութեամբ Հօր Աստուծոյ, որ նա է մի անձն Երրորդութեան։

Աստուած ունի ԿԱՏԱՐԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ առ ինքն եւ առ մարդ։ Առ ինքն ու-նեցած կատարելութիւնները սոքա են. —Յաւիտենական, Անմահ, Հոգեւոր, Ամենա-կարող, Անփոփոխ, Ամենագէտ, Ամենուրեք, և այլն։ Իսկ առ մարդ ունեցած կատարե-լութիւններն են. —Բարի, Իմաստուն, Սուրբ, Արդար, Ճշմարիտ, Հաւատարիմ, և այլն։

Թէպէտ Հանգանակի առաջին մասին

մէջ Աստուծոյ կատարելութիւններէն միայն մին կը յիշուի, այսինքն Ամենակարողութիւնն. բայց այս կատարելութիւնը կը բովանդակէ իւր մէջ միւս բոլոր կատարելութիւններն և այս ամենակարող կատարելութիւնը փառաւորապէս յայտնուեցաւ Արարչագործութեամբ ։

Յաւիտենական և անմահ ասելով՝ մեք կը խոստովանիմք, որ Աստուած չ'ունի ո՛չ սկիզբն և ո՛չ վախճան ։ Մեր միտքը խոստովանելով Աստուծոյ գոյութիւնը Յաւիտենական՝ կարող կը լինի մեկնել աշխարհիս սկիզբն եւ Աստուած Յաւիտենական կ'անուանէ զինքն — Եհովայ, այսինքն Ե- եմ, որ էն ։

Ասելով Հոգեւոր՝ կը խոստովանիմք, որ Աստուած չ'ունի ոչ ինչ նիւթական մասն, այլ Հոգի է Նա ։ «Հոգի է Աստուած և երկրպագուաց Նորա՝ հոգւով և ճշմարտութեամբ պարտ է երկիրպագանել» ։ Յով. Դ. 24 ։ Թէպէտ և Աստուածաշունչ Գրոց մէջ կ'ընծայուի Աստուծոյ ականջք, աչք, ձեռք, ձայն, ոտք եւ այլն. «Եղիցին ականջք քո 'ի լսել զձայն աղօթից իմոց» ։ Սաղ. ՃԻԹ. 2 ։ «Աչք Տեառն 'ի վերայ արդարոց» ։ Սաղ. ԼԳ. 16 ։

« Ձեռք քո արարին եւ ստեղծին զիս »: Սաղ. ՃԺԸ. 73: « Ձայն Տեառն 'ի վերայ Ջուրց »: Սաղ. ԺԸ. 3: « Երկիր պատուանդան ոտից Նորա »: Մատ. Ե. 35: Բայց այս խօսքերը գործ կ'ածուին յարաբերելով առ մարդն: Սուրբ Գիրքը խօսելով Աստուծոյ վերայ՝ մարդկեղէն կերպարանքով կը ձեւացնէ եւ այսու կը յայտնէ մեզ Աստուծոյ ներգործութիւնը:

Ասելով Ամենագէտ՝ կը խոստովանիմք, որ անցեալն, ներկայն և ապառնին յայտնի է Աստուծոյ. վասն զի՝ նա է ստեղծող ամենայնի և Հոգի յաւիտենական, ամենայն ինչ ներկայ է Նորա համար: « Այլ ամենայն ինչ մերկապարանոց կայ առաջի աչաց Նորա »: Եբր. Դ. 13: « Ո՞վ է իբրեւ զիս յառաջ գայցէ, ձայն տացէ, պատմեսցէ և պատրաստեսցէ ինձ՝ յորմէ հետէ արարի զմարդն յաւիտեան և որ ինչ գալոցն է, մինչեւ եկեալ իցէ պատմեսցեն ձեզ »: Եսայ. ԽԴ. 7:

Ասելով Ամենակարող՝ կը խոստովանիմք, որ չը կայ ոչ ինչ՝ որ կարողանայ Աստուծոյ արգելք լինիլ, վասն զի՝ ինչ որ կամենայ՝ կարող է առնել և արարածն

այնքան միայն զօրութիւն ունի, որքան տուած է Արարիչն ։ « Ես եմ Աստուած քո, հաճոյ լեր առաջի իմ և անարատ » ։ Ծնն. ժէ. 1 ։ « Հայեցաւ 'ի նոսա Յիսուս և ասէ. առ 'ի մարդկանէ այդ անկար է, այլ առ Աստուծոյ ամենայն ինչ զօրաւոր » ։ Մատ. ժԹ. 26 ։ « Ով ես, Տէր, Տէր, դու արարեր զերկինս և զերկիր զօրութեամբ քով մեծաւ և բազկաւ քո բարձու » ։ Երեմ. ԼԲ. 17 ։

Ասելով Ամենուրեք՝ կը խոստովանիմք, որ չը կայ ոչ մի տեղ, ուր Աստուած չը կարողանայ ներգործել իւր հոգւով ։ Այս կատարելութիւնն կը պարունակէ իւր մէջ Աստուծոյ ամենագիտութիւնն եւ ամենակարողութիւնը ։ « Եթէ թագիցէ մարդ 'ի թաքստեան և ես ոչ տեսից զնա, ասէ Տէր. միթէ զերկինս եւ զերկիր ես ոչ լնում » ։ Երեմ. ԻԳ. 24 ։ « Յո՞ երթայց ես 'ի հոգւոյ քումմէ. եւ կամ յերեսաց քոց ես յո՞ փախեայց ։ Եթէ ելանեմ յերկինս՝ դու անդ ես. եւ եթէ իջանեմ 'ի դժոխս և անդ մօտ ես » ։ Սաղ. ՃԼԸ. 7—8 ։

Ասելով Անփոփոխ՝ կը խոստովանիմք, որ հեռի է Աստուած ամենայն փոփոխու-

թենէ , վասն զի ամենայաւիտեանն պէտք է լինի անփոփոխ , ոչ որ չ'է կարող ո՛չ աւել և ո՛չ խլել կամ՝ յափշտակել յԱստուծոյ և ոչ ինչ ։ Վասն զի նա է Տուիչն ամենայնի ․ նա է միշտ անփոփոխ եւ թէպէտ նորա ներգործութիւնը մարդոյ վերայ կը փոփոխի մարդոյ հոգւոյ դրութեան համեմատ , բայց նա ինքն կը մնայ անփոփոխ ․ ինչպէս աչքով հիւանդը կը կարծէ թէ արեգակի լոյսը փոխուած է , բայց նորա կարծած փոփոխութիւնն իւր աչաց տկարութիւնն է , այսպէս եւս շատ տեղ կ'առնուի Սուրբ Գրոց մէջ ․ Աստուած զղջացաւ , Աստուած բարկացաւ ։ Բայց՝ Աստուած զղջացաւ՝ կը նշանակէ թէ մարդ թիւրեց իւր նպատակը , զոր Աստուած նշանակած էր նորա համար ։ Աստուած բարկացաւ , այսինքն մարդս գործած է այնպիսի բան , որ արժանի է պատժոյ ։ “ Ամենայն տուրք բարիք և ամենայն պարգեւք կատարեալք ՚ի վերուստ են իջեալք առ ՚ի Հօրէն լուսոյ , յորում՝ չիք փոփոխումն և կամ՝ շրջելոյ ստուերս ” ։ Յակ ․ Ա ․ 17 ։ “ Նոքա անցանեն և դու կաս և մնաս յաւիտեան ։ Ամենեքեան որպէս զձորձս մաշեսցին և որպէս զվերարկուս փոխեսցես զնոսա և փոխե-

ցին, բայց դու նոյն իսկ ես եւ ամք քո ոչ անցանեն ». Սաղմ. ՃԱ. 27—28։

Ասելով Բարի՝ կը խոստովանինք Աստուծոյ անփոփոխ կամքը, որ պատրաստ է ամեն ժամանակ բարութիւն ընել արարածոց։ Աստուած իւր բարութեամբ կը ներգործէ մեր վերայ զանազան կերպով մեր հոգւոյ դրութեան համեմատ եւ ամեն ժամանակ այնպէս կը ներգործէ, ինչպէս յարմար է մեր վիճակին։ Աստուած իւր բարութիւնը կը տայ միշտ իւր սիրելեաց. իսկ ինչ ժամանակ նա իւր բարութիւնը կը սփռէ մեղաւորներու վերայ՝ կ'ասուի ողորմութիւն։ Երբ Աստուծոյ բարութիւնը կըսպասէ մեղաւորաց դարձին՝ այն ժամանակ կ'ասուի համբերութիւն։ Երբ Աստուծոյ բարութիւնը կը նուազեցնէ պատժոյ սաստկութիւնը՝ կ'ասուի Քաղցրահոգութիւն։ Երբ Աստուծոյ բարութիւնը կը ներէ մեղաւորաց եւ կը մօտեցնէ առ ինքն՝ կ'ասուի ողորմածութիւն։ Աստուծոյ այս մեծ կատարելութիւնն, այն է ամենաբարութիւնն, կը ծագի անտի, որ Աստուած ունի այն ամենայն, ինչ որ հարկաւոր է բարութիւն ընելու համար, այսինքն ամենագիտութիւն, ամենակարո

ղութիւն, ամենուրեքութիւն, և ոչ ինչ բան կարող չ'է արգելք դառնալ նորա բարութեանը։ Այս կատարելութիւնն կը հաստատուի անթիւ բարութեամբ, զոր Աստուած կը սփռէ մեր վերայ և իւր մօտ տեղ կը պահէ մեզ համար։ Աստուծոյ բարութիւնն երևեցաւ մանաւանդ նորա անհուն սիրոյ մէջ, որով փրկեց զմեզ՝ չը խնայելով իւր Որդւոյ անձն մեզ համար։ "Այսուիկ գիտացաք զսէրն, զի նա զանձն իւր եդ 'ի վերայ մեր և մեք վասն եղբարց մերոց պարտիմք դնել զանձինս"։ Ա. Յովհ. Գ. 16։ "Եւ զի յայտ երևեցաւ սէրն Աստուծոյ 'ի մեզ, զի զՈրդին իւր միածին առաքեաց Աստուած յաշխարհ, զի եղիցուք նովաւ կենդանիք"։ Ա. Յովհ. Դ. 9։

Ասելով Իմաստուն՝ կը խոստովանիմք, որ Աստուած ունի ամենաբարի նպատակ և այն բարի նպատակի համար գործ կը դնէ բարի միջոցք կամ հնարք։ Այս կատարելութիւնն կը պարունակէ իւր մէջ ամենագիտութիւն, որով Աստուած ունի ամենալաւ ճանաչողութիւն։ Կը պարունակէ ամենաբարութիւն, որով միշտ կը ցանկայ բարի առնել։ Կը պարունակէ ամենակարողութիւն, որուն ոչ ոք կարող է արգելք

դառնալ։ Այս ամենիմաստութիւնն Աստուծոյ կը տեսնեմք այսու, որ Աստուած մինչև կը նախախնամէ եւ կ'ողորմի արարածոց և Սուրբ Գիրքը կ'անուանէ զԱստուած միայն իմաստուն։ «Մեծ են գործք քո Տէր, զամենայն ինչ իմաստութեամբ արարեր, և լցաւ երկիր ստեղծուածովք քովք»։ Սաղ. ՃԳ. 24։ «Աստուած իմաստութեամբ հիմնես էարկ երկրի, պատրաստեաց զերկինս խորհրդով։ Եւ հանճարով իւրով զանդունդս պատառեաց»։ Առակ. Գ. 19—20։ «Մեծդ խորհրդովք և զօրաւոր գործովք։ Ամենակալ մեծանուանդդ Տէր, աչք քո բաց են յամենայն ճանապարհս որդւոց մարդկան, տալ իւրաքանչիւր ըստ ճանապարհի իւրում, ըստ պտղոց գնացից իւրեանց»։ Երեմ. ԼԲ. 19։

Սուրբ բառը Ս. Գրոց մէջ մի քանի տեղ կը նշանակէ Փառքն Աստուծոյ. բայց առհասարակ Սուրբ ասելով՝ մեք կը հասկանամք, որ Աստուած կ'ատէ ամենայն մեղք և կը սիրէ ամենայն առաքինութիւն։ Գեղեցիկ վկայ է Աստուծոյ սրբութեան մեր խղճմտանքը, որոյ վերայ Աստուած 'ի սկզբանէ գրեց սրբութեան օրէնքը, ինչպէս Մովսէսի քարեղէն տախ-

տակի վերայ իւր սիրոյ օրէնքն ։ Սուրբ Գիրքը շատ տեղ կը փառաւորէ Աստուծոյ այս կատարելութիւնը ․ «Երգէին զերգս Մովսիսի առաջի Աստուծոյ, և զերգս Գառինն՝ ասելով սուրբ, սուրբ, սուրբ, Տէր զօրութեանց »։ Յայտ. ժե. 3 ։ Աստուծոյ աչքը սուրբ է, որ չը տեսանէ չարութիւն ։ Սրբութիւնը տուած է մեզ՝ ինչպէս մէկ նշարք կամ՝ պայման Աստուծոյ ճանաչելու ։ «Այլ ըստ Սրբոյն, որ կոչեաց զձեզ, և դուք սուրբք յամենայն գնացս ձեր լինիջիք »։ Ա. Պետ. Ա. 15 ։ «Զխաղաղութեան զհետ երթայք ընդ ամենեսին՝ եւ զսրբութեան, առանց որոյ ոչ ոք տեսանիցէ զՏէր »։ Եբր. ժԲ. 14 ։

Ասելով Արդար՝ կը խոստովանինք Աստուծոյ անփոփոխ կամքը, որ Նա կը տայ վարձ սիրելեաց և պատիժ մեղաւորաց ։ Այս կատարելութիւնը կը պարունակէ իւր մէջ ամենիմաստութիւն եւ ամենաբարութիւն ։ «Քանզի հաստատեաց օր՝ յորում՝ պարտ է դատել զաշխարհս արդարութեամբ 'ի ձեռն առնն, որով սահմանեաց տալ հաւատս ամենեցուն՝ յարուցեալ զնա 'ի մեռելոց »։ Գործ. ժէ. 31 ։

Ասելով Ճշմարիտ և Հաւատարիմ՝ կը խոս-

տովանիմք, որ Աստուծոյ ամէն մի խօսքերն կամ պատուիրանքը համաձայն է բնութեան իրաց, և ոչ ինչ չը խոստանար Աստուած, որ իսկապէս չը կատարուի: Այս պատճառաւ Սուրբ Գիրքն կ'անուանէ զնա Աստուած ճշմարտութեան, Աստուած կենդանի և ճշմարիտ: «Եւ որպէս դարձայք առ Աստուած՝ ի կռոց անտի՝ ծառայել Աստուծոյ կենդանւոյ և ճշմարտի»: Ա. Թեսաղ. Ա. 9: «Հաւատարիմ եղեւ յաշխարհի և վերացաւ փառօք»: Ա. Տիմ. Գ. 16: «Հաւատարիմ եղեն պատգամքն Աստուծոյ»: Հռով. Գ. 2:

Աստուծոյ այս ամէն կատարելութիւններն իրարու հետ համաձայն են, ուստի և մարդս պէտք է զգոյշ լինի, երբ կը խօսի աստուածային կատարելութեանց վրայ, որ մի գուցէ՝ մի կատարելութեան վրայ խօսելով՝ միւսներն ուրանայ. ինչպէս կան մարդիկ, որ աստուածային արդարութեան վրայ խօսելու ժամանակ կ'ուրանան Նորա բարութիւնը և կը կարծեն թէ՝ Աստուած ամենակարող լինելով՝ կ'առնէ այնպիսի բան, որ հակառակ է Նորա արդարութեան:

Աստուած ունենալով այս ամէն կա-

տարելութիւններն՝ Սուրբ Գրոց մէջ կ'անուանի Երանելի ։ «Որ ըստ Աւետարանի փառաց Երանելւոյն Աստուծոյ՛ է, որում եղէ ես հաւատարիմ» ։ Ա. Տիմ. Ա. 11 ։ Աստուած ունի այնպիսի փառք, որ չը պատկանիր ոչ ոքին և այս փառքը կը պարունակուի նորա կատարելութեանց մէջ, զոր միշտ կը տեսնէ եւ նոքօք կը փառաւորուի, և Աստուած արժան կը համարի դնել իւր փառքն իւր կատարելութեանց և այն փառաւորութեան մէջ, որով մեք պէտք է փառաւորեմք զնա ։ Այս վերջին նշանակութեամբ կ'ասուի՝ Փառաւորել զԱստուած ։ «Քանզի գնոց գնեցայք. փառաւոր արարէք զԱստուած 'ի մարմինս ձեր և 'ի հոգիս ձեր, որ է յԱստուծոյ» ։ Ա. Կորն. Զ. 20 ։

Այս ամեն կատարելութիւնները մեզ պէտք է խոնարհեցնեն Աստուծոյ առջեւ, որ միշտ մտածեմք նորա կատարելութեանց վերայ ։ Ոչ ինչ բան կարող չ'է այնքան մեծութիւն տալ մեր հոգւոյն, ինչպէս մտածելն Աստուծոյ կատարելութեանց վերայ և փառաւորելն զնա ։ Պէտք է ուրեմն սիրեմք զԱստուած և երկիւղ ունենամք 'ի նմանէ, ցանկամք նորա ողորմութեանը

եւ աշխատիմք դառնալ նմանող Նմա ։
«Արդ՝ եղերո՛ւք դուք կատարեալք, որ-
պէս Հայրն ձեր երկնաւոր կատարեալ
է » ։ Մատ. Ե. 48 ։

Աստուած յայտնեց իւր կատարելու-
թիւններն իւր Գործքով 'ի սկզբանէ եր-
կնքի և երկրի ԱՐԱՐՉԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՄԲ, այ-
սինքն ամենայն ինչաւոր և անշունչ, երե-
ւելի և աներեւոյթ արարածոց, որք կը
բովանդակին նորա մէջ ։ Աստուած է պատ-
ճառ և Տէր բոլոր աշխարհի եւ մի այլ
պատճառ չը կայ ։ Սուրբ Գիրքը յայտնի
կ'ուսուցանէ մեզ, որ Աստուած է ամե-
նուն ստեղծողն և արարիչը. «Աստուած՝
որ արար զաշխարհս եւ զամենայն որ 'ի
նմա, նա երկնից և երկրի է Տէր » ։ Գործ.
ԺԷ. 24 ։ Մովսէս մարգարէն մանրամասն
կը պատմէ մեզ Աստուծոյ արարչագոր-
ծութիւնը՝ իւր Գրքի մէջ (Աստուածա-
շնչի մէջ) ասելով թէ՝ աշխարհքը ստեղ-
ծուած է Աստուծոյ խօսքով. «Ի սկզբա-
նէ արար Աստուած զերկինս և զերկիր »
և այլն ։ Ծննդ. Ա. 1 ։ «Նա ասաց և ե-
ղեն, հրամայեաց եւ հաստատեցան » ։
Սաղմ. ԼԲ. 9 ։ «Հաւատովք իմանամք
հաստատեալ զյաւիտեանս բանիւն Ա-

տուծոյ ; անհրեւութից զերեւելիս ե-
ղեալ »։ Եբր. ԺԱ. 3։

Սուրբ Գիրքը մեզ կ'ուսուցանէ պարզ, թէ այն խօսքը, որով ստեղծեց Աստուած զաշխարհ՝ է նորա Միածին Որդին։ « Ի սկզբանէ էր Բանն և Բանն էր առ Աստուած և Աստուած էր բանն։ Նա էր 'ի սկզբանէ առ Աստուած։ Ամենայն ինչ նովաւ եղեւ և առանց նորա եղեւ և ոչ ինչ, որ ինչ եղեւն »։ Յովհ. Ա. 1—3։ « Զի նովաւ հաստատեցաւ ամենայն, որ ինչ յերկինս և որ ինչ յերկրի, որ երեւելին՝ եւ որ ոչն երեւելին, եթէ աթոռք, եթէ տէրութիւնք, եթէ պետութիւնք, եթէ իշխանութիւնք, ամենայն նովաւ եղեւ և 'ի նոյն հաստատեցաւ։ Եւ նա է յառաջ քան զամենայն և ամենայն ինչ նովաւ եկաց բովանդակ »։ Կող. Ա. 16—17։

Բովանդակ արարածոց մէջ՝ ամենէն երեւելի են հրեշտակներն եւ մարդիկ։ Հրեշտակները մարդիկներէն գերազանց հոգի են, որք Աստուծոյ սպասաւորներն են, և այս պատճառաւ է, որ նոցա անունն կ'առնուի Հրեշտակ, այսինքն Առաքեալ։ Հրեշտակները կը բաժնուին երկու — բարի եւ չար։ Բարի հրեշտակները

Նոքա են, որք մնացին իրենց սրբութեան և հնազանդութեան մէջ և բազմաթիւ են։ « Եւ տեսի և լուայ զձայն հրեշտակաց բազմաց, որք կային շուրջ զաթոռովն և զչորիւք կենդանեօք և էր թիւ նոցա բիւրք բիւրուց և հազարք հազարաց »։ Յայտ. Ե. 11։ « Թէ համարիցի՞ս թէ ոչ կարեմ աղաչել զհայր իմ՝ և հասուցանիցէ ինձ այժմ այսր աւելի քան զերկոտասան գունդս հրեշտակաց »։ Մատ. ԻԶ. 53։ Հրեշտակները կ'անուանին Սերովբէք, Քերովբէք և այլն, և նոցա պարտաւորութիւնն է փառաւորել զԱստուած և կատարել նորա հրամանն։ « Եւ Սերովբէք կային շուրջ զնովաւ, վեց թեւք միոյ և վեց թեւք միոյ, երկուքն ծածկէին զերեսս իւրեանց և երկուքն ծածկէին զոտս իւրեանց եւ երկուքն թռուցեալ աղաղակէին մի առ մի և ասէին. սուրբ, սուրբ, սուրբ, Տէր զօրութեանց, լի են ամենայն երկիր փառօք նորա »։ Եսայ. Զ. 2—3։ « Ասեմ ձեզ՝ զի հրեշտակք նոցա յերկինս՝ հանապազ տեսանեն զերեսս Հօր իմոյ, որ յերկինս է »։ Մատ. ԺԸ. 10։ « Ո՞չ ապաքէն ամենեքեան հոգիք են հարկաւորք, որք առաքին 'ի սպասաւորութիւն այնո-

ցին՝ որ ժառանգելոյն են զփրկութիւն ։։ Եբր. Ա. 14։ Հրեշտակները սիրով եւ ուրախութեամբ կը հնազանդին Աստուծոյ եւ նոցա հնազանդութիւնն է, զոր Փրկիչն մեզ օրինակ կու տայ Տէրունական աղօթից մէջ ասելով. «Եղիցին կամք քո, որպէս յերկինս և յերկրի ։։ Մատ. Զ. 14։ Իսկ չար հրեշտակները նոքա են, որք հըպարտութեամբ ընդդիմացան Աստուծոյ և հեռանալով բնակեցան անդնդոց մէջ։ «Զի եթէ 'ի հրեշտակսն յանցուցելոց Աստուած ոչ խնայեաց, այլ խաւարային կապանօք արկեալ 'ի տարտարոսն՝ ետ պահել 'ի դատաստան ։։ Ա. Պետ. Բ. 4։ Քրիստոսի մարդեղութենէն առաջ՝ այս չար հոգիքն ունէին զօրութիւն կամ իշխանութիւն մարդոց վերայ, որք կը ծնանէին մարդոց մէջ զանազան հիւանդութիւններ։ Այս հիւանդութիւններէն էր, որ Քրիստոս փառաւորապէս կ'ազատէր մարդոց հոգին և մարմինը։ Այս ազատութենէն յետոյ՝ մեք այլ եւս պատճառ չունիմք վախնալու սատանայի իշխանութենէն, այլ միայն պէտք է զգոյշ լինիմք, որ չը փորձէն զմեզ չարութեան ճանապարհաւ։ «Զի ոչ է մեզ պատերազմ ընդ մարմնոյ

և արեան, այլ ընդ իշխանութիւնս և ընդ պետութիւնս և ընդ աշխարհակալս խաւարիս այսորիկ, ընդ այսս չարութեան, որ են ՚ի ներքոյ երկնից»: Եփես. Զ. 12: «Արթուն լերուք և հսկեցէք, զի ոսոխն ձեր սատանայ իբրեւ առիւծ գոչէ, շրջի և խնդրէ թէ զո՞ կլանիցէ»: Ա. Պետ. Ե. 8:

Մարդ՝ ստեղծուած է Աստուծմէ՝ հոգւով և մարմնով: Հոգին է մարդոյ մասըն, որ կը զանազանուի մարմնէն, բայց միացած է նորա հետ և այս միութեամբ մարդ կը մտածէ, կը դատէ, ունի շարժմունք, զգայութիւն և կեանք: Հոգւոյ մէջն է մարդկային արժանաւորութիւնք, զօրութիւնք և ճշմարիտ կեանքը: Հոգւոյն տուած է, որ տիրէ մարմնոյ վերայ և մարմինը ծառայեցնի հոգւոյն: Բայց մարդ չ'է, ինչպէս կ'ասեն, բանական կենդանի, այլ Հոգի է նա մարմին հագած, որ մի գործի կամ միջոց է հոգւոյ համար աշխարհիս հետ կապակցելու և նորա վերայ ներգործելու: Նմանութիւնք և պատկերը, զոր Աստուած տուաւ մարդոյն, կը նշանակէ, որ նա ստեղծեց զմարդ հոգեւոր, այսինքն ընդունակ դատելու, նկատելու և ճանաչելու: Ստեղծեց ազատ, այսինքն ընդու-

նախ ընտրելու և կամենալու ։ Ստեղծեց ազատ, այսինքն ընդունակ բարի խնդրելու, Աստուծոյ լուսովը լուսաւորուելու և նորա սիրոյ մէջ բնակելու ։ Ստեղծեց անմահ, այսինքն ընդունակ յաւիտենական լինելու ։ Հոգին է ուրեմն՝ որ կ'առաջնորդէ մարդոյն և իշխող կը լինէ աշխարհի վերայ ։ « Փոքր ինչ խոնարհ արարեր զնա քան զհրեշտակս, փառօք եւ պատուօք պսակեցեր զնա և կացուցեր զնա 'ի վերայ ձեռակերտաց քոց » ։ Սաղ. Ը. 6—7 ։

Աստուած երբ ստեղծեց ամէն արարածները, յայտնեց որ ամէնը բարի էին, այսինքն բարութենէ են ստեղծուած, բարի են ստեղծուած եւ բարի լինելու համար են ստեղծուած ։

Արարչագործութիւնը պէտք է ծնանի մեր մէջ հնազանդութիւն, աստուածպաշտութիւն, սէր եւ շնորհակալութիւն առ Աստուած, որ նա ստեղծած է զմեզ և հաղորդակից կ'առնէ իւր Երջանկութեանը ։ Պէտք է նոյնպէս ծնանի մեր մէջ կատարեալ հաւատարմութիւն, որ Աստուած ինչպէս որ տուած է կեանք, նոյնպէս կը տայ և կեանքի ամէն հարկաւորութիւնները ։ « Մի հոգայք վասն ոգւոց ձերոց թէ՝

զի՞նչ ուտիցէք կամ զի՞նչ ըմպիցէք, և մի՛ վասն մարմնոյ ձերոյ՝ թէ զի՞նչ ագանիցէք, ո՞չ ապաքէն ոգի առաւել է քան զկերակուր և մարմին քան զհանդերձ»։ Մատ. Զ. 25։ Պէտք է հաւատամք հաստատ, որ Արարիչը միշտ կը նախախնամէ իւր արարածներին։

ՆԱԽԱԽՆԱՄՈՒԹԻՒՆՆ է Աստուծոյ այն ներգործութիւնը կամ կարող զօրութիւնը, որով նա կը հոգայ իւր արարածոց համար, նոցա կարօտութեանց համար, և կը խառնուի նոցա կեանց մէջ, ինչպէս արժան է իրեն։ Նախախնամութիւնը կը բաժանուի երկու — Հասարակ և Յատուկ։

Աստուծոյ Հասարակ Նախախնամութիւնը կ'երևի աշխարհի տուած օրէնքներու մէջ, ինչպէս — արեգակի լուսաւորութեան, տարերաց, եղանակի և ժամանակի փոփոխութեան մէջ։ Աստուած այս Նախախնամութիւնը ունի ընդհանուր արարածոց վերայ, ինչպէս կ'ասէ Քրիստոս. «Զի արեգակն իւր ծագէ 'ի վերայ չարաց և բարեաց, և ածէ անձրև 'ի վերայ արդարոց և մեղաւորաց»։ Մատ. Ե. 45.

Աստուծոյ յատուկ Նախախնամու-

թիւնը կ'երեւի այն ժամանակ, երբ Աստուած կը խառնուի մարդոց յատուկ գործոց մէջ, ինչպէս կը տեսնեմք Մովսէսի, Յովսէփի պատմութեան մէջ եւ այլն։ Այս Նախախնամութիւնը երբեմն կ'երեւի մեզ արտաքին ձեւով, ինչպէս՝ հրաշքներով, որոց մէջ յայտնի կ'երեւի նորա ձեռքը։ Բայց առհասարակ, Աստուած մեզ կը նախախնամէ մեզմէն ծածկուած միջոցներով, իւր Նախախնամութեանը գործիք շինելով մարդկանց գործքերը կամ անցքերը։

Խոստովանելով՝ որ Աստուած ունի ամենամեծ կատարելութիւններ — ամենակարողութիւն, ամենիմաստութիւն եւ ամենաբարութիւն, կը խոստովանիմք մի եւ նոյն ժամանակ, որ այս կատարելութեանց համեմատ ունի եւ գործ, այսինքն Նախախնամութիւն։ Նա ամենաբարի գոլով՝ կը նախախնամէ իւր արարածները, տալով ամենայն բարութիւն։ Ամենիմաստ գոլով՝ կը տայ այն հնարքները, որով մարդ կարող է բարութեան հասնիլ, եւ ամենակարող գոլով՝ կը տայ ամենուն կեանք եւ միջոց՝ կենաց պահպանութեան։ Ուրեմն՝ ուրանալ Աստուծոյ Նախախնամութիւնը՝

կը նշանակէ ուրանալ նորա ամեն կատա-
րելութիւնները, նաև նորա գոյութիւնը ։
Արարածն ամեն ժամանակ պէտք է կա-
խումն ունենայ Արարչի կամքէն և լինի
նորա աչաց և ձեռաց ներքոյ ։ Թէպէտ
մեք կը տեսնեմք, որ մարդոյ ձեռագործը
մի քանի ժամանակ կը մնայ եւ կը տեւէ
առանց մարդոյ օգնութեան, բայց նորա
մնալու պատճառն եւս այն է, որ Աստ-
ուած բոլոր աշխարհս անդադար նախախ-
նամելով այն ձեռագործն եւս կը նախախ-
նամուի նորա մէջ ։ Արարածներն եւս ի-
րենց բնութեամբ կը յայտնեն, որ Արա-
րիչն է Նախախնամողը, վասն զի՝ արա-
րածն իւր կեանքն ու զօրութիւնն առած
է Արարչէն, և ոչ մի արարած իւր զօրու-
թեամբ չ՚է կարող կենալ առանց Արարչի
և Ստեղծողի պահպանութեան ։ « Ամենե-
քեան քեզ սպասեն և դու տաս կերա-
կուր նոցա 'ի ժամու ։ Դարձուցանես զե-
րեսս քո 'ի նոցանէ եւ խռովին, հանես
զոգի 'ի նոցանէ՝ պակասին եւ 'ի հող
դառնան » ։ Սաղ. ՃԳ. 27—29 ։

Եթէ Հանգամանքի առաջին մասին
մէջ Աստուծոյ մի կատարելութիւն մի-
այն կը յիշուի, այն է նորա ամենակարո-

դութիւնը, պատճառն այն է որ Նախախ-
նամութիւնը անշուշտ արարչագործու-
թեան հետեւանքն է, ինչպէս կ'ասեն
թէ՝ Նախախնամութիւնը՝ ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ
շարունակ Արարչագործութեան:

Աշխարհիս իմաստուն եւ համաձայն
կարգն ու կանոնաւորութիւնը այնքան կը
զարմացնէ զմեզ իւր ամեն մի մասով,
մանաւանդ աստեղաց կանոնաւոր շարժ-
մունքով, ցերեկուան եւ գիշերուան եւ ե-
ղանակաց փոփոխութեամբ, բուսոց, կեն-
դանեաց եւ մարդկային ցեղի պահպանու-
թեամբ, աճմամբ եւ տարածմամբ, որք
յայտնի կը վկայեն՝ թէ այնպիսի իմաս-
տուն, գեղեցիկ եւ ներդաշնակ ընդհանուր
կարգն արարածի գործ չէ, այլ ամենա-
կարող Արարչի, որ 'ի սկզբանէ կարգադրաւ
հաստատեց այսպիսի իմաստուն կարգ.
«Արարեր զլուսին վասն ժամանակի, ա-
րեգակն ծանեաւ զմտանելոյ իւրոյ»:
Սաղ. ՃԳ. 19: Սուրբ Գիրքն աւելի պարզ
ցոյց կը տայ մեզ Աստուծոյ Նախախնա-
մութիւնը Եբրայեցւոց ազգի վերայ, թէ
ինչպէս Աստուած կը նախախնամէ ազ-
գերը եւ իւր ընտրած մարդիկը, ջրհեղե-
ղի ժամանակ, Սոդոմի եւ Գոմորի կործան-

մանն ժամանակ, Կարմիր ծովն անցնելու ժամանակ և այլն, և այլն։

Վերեւ տեսանք, որ աշխարհս բոլոր տեղծուած է Աստուծոյ բարութենէն, ստեղծուած է բարի եւ ստեղծուած է բարութեան մէջ մնալու համար։ Բայց մարդս լինելով անձնիշխան՝ շատ անգամ անհնազանդ կը գտնուի Աստուծոյ կամքին և իւր ազատութիւնը գործ կը դնէ ՚ի չարն։ Այս պատճառաւ է, որ աշխարհի մէջ կը տեսնեմք զանազան չարութիւններ, թէպէտ եւ գիտեմք միանգամայն, որ Աստուած կը նախախնամէ ամէն արարածները։ Լինելու չէր աշխարհի մէջ չարութիւն, եթէ մեք միացած լինէինք մեր առաջին անմեղութեան մէջ։ Ուրեմն՝ բոլոր չարիքը յառաջ կը գան մեր անձնիշխանութիւնը բարութեանը գործ չը դնելէն, այն անձնիշխանութիւնը, որ իբրեւ պատկեր և նմանութիւն Աստուծոյ տրուած է մեզ. որ նման Աստուծոյ գործակից լինիմք աշխարհի մէջ։ Զարաչար գործ դնելով մեր անձնիշխանութիւնը՝ մեք կը տեսնեմք, որ կը հետեւին մեզ համար չար հետեւանքներ եւ վնասներ։ Այս վնասներն եւս մեր պէտք է համե-

ըսեմք իբրեւ գործիք, որով ամենաբարի Նախախնամութիւնը կամի մեզ հասկըցընել մեր մոլորութիւնը, հանել չար ճանապարհէ եւ դարձնել առ ինքն, ուղղել, ինչպէս կ'ասէ մարգարէն. «Միթէ կամելով կամիցի՞մ զմահ մեղաւորի, ասէ Տէր, որպէս զդառնալ նորա 'ի չար ճանապարհէ եւ կեալ»: Եզեկ. ԺԸ. 23:

Թէպէտ շատ անգամ կը տեսնեմք մեք չար մարդիկը բարեբաղդութեան մէջ, բայց նոյա բարեբաղդութիւնը արտաքուստ կ'երեւի մեզ. վասն զի չը կայ ճըշմարիտ երջանկութիւն եւ խաղաղութիւն առանց խղճի հաւանութեան եւ առանց Աստուծոյ հետ հաշտուելու Յիսուսի Քըրիստոսի միջնորդութեամբ: Շատ անգամ Աստուած կը համբերէ մարդկանց չարութեանը, որ տայ ժամանակ զղջալու, եւ եթէ նոքա յետ չը դառնան իւրեանց չար գործքերէն, չ'են կարող փախչիլ ապագայ պատժէն, եւ շատ անգամ Աստուած այս պատիժը կըսկսի այս աշխարհէն, առաւել մեծ նեղութիւն այն մարդկանց, որք 'ի չարն գործ կը դնեն Աստուծոյ համբերութիւնը: «Տէ՛ր, մի՛ սրտմտութեամբ քով յանդիմաներ զիս, եւ մի՛ բարկութեամբ

-քով խրատեր զիս ։ Զի նետք քո հարեան յիս եւ յիս հաստատեցաւ ձեռն քո » ։ Սաղ. Լէ. 1—4 ։

Աստուծոյ հաւատքով Նախախնամութիւնը կայ ամէն արարածոց վերայ՝ առանց բացառութեան, թէ՛ փոքրին եւ թէ՛ մեծին, մինչեւ չնչին արարածոց վերայ անգամ ։ « Ո՞չ ապաքէն երկու ճնճղուկք դանկի միոջ վաճառին և մի՛ ՚ի նոցանէ յերկիր ոչ անկցի առանց Հօր ձերոյ ։ Այլ ձեր ամենայն խել հեր գլխոյ թուեալ է » ։ Մատ. Ժ. 29—30 ։ Իսկ Աստուծոյ յատուկ Նախախնամութիւնն է իւր պաշտօնեայ վերայ ։ Բայց սակայն Աստուծոյ Նախախնամութեան ճանապարհն մեզ համար անյայտ խորհուրդ է ։ Նա կը գերազանցէ մեր մտքէն. և մեր ամեն իմացուածըն այս է միայն, որ Աստուած կը նախախնամէ և կը կառավարէ աշխարհքը, կը խառնուի մեր գործոց իւր կամքով առանց դժուարութեան, ինչպէս արժան է ։ Յիմար պէտք է ըլլի ուրեմն այն մարդը, որ կ'ուրանայ Աստուծոյ Նախախնամութիւնը, չը կարողանալով իւր սահմանաւոր և տկար մտքով իմանալ նորա Նախախնամութեան ճանապարհն ։ « Աստ-

անզգամն 'ի սրտի իւրում՝ թէ ոչ գոյ Աստուած »։ Սաղ. ԺԴ. 1։ Վասն զի Աստուծոյ գոյութեան և կատարելութեանց հետ անշուշտ կապուած է և Աստուծոյ Նախախնամութիւնը։ Ուրանալ Աստուծոյ Նախախնամութիւնը՝ կը նշանակէ ուրանալ նորա գոյութիւնն ու կատարելութիւնները։

Աստուծոյ նախախնամութիւնը յայտնար է իւրաքանչիւր արարածոց բնութեանը։ Անշունչ արարածները կը կառավարին նորա ամենակարողութեամբ եւ ընդհանուր օրէնքներով։ Անասուններն ոչ թէ միայն այս օրէնքներով կը կառավարին, այլ և բնածին ազդեցութեամբ. որով իսկ նոքա կը զանազանեն անշունչներէն և կ'որոշեն թէ ինչ է յարմար կամ ընդդէմ իրենց բնութեանը։ Բայց հոգեւոր արարածները կը կառավարէ Աստուած իւր ամենակարողութեամբ և իւր տուած օրէնքներով, որ ուղղէ նոցա ընդունակութիւնը, միտքը և կամքը, և իւր հոգւով կը խօսի մարդոյ հոգւոյ հետ։ Աստուած ամեն բանի վերայ ունի ներգործութիւն. նա կը շարժէ մեր հոգին դէպ 'ի բարութիւն, կը տայ մեզ օգնու-

թիւն փորձութեան ժամանակ, կը տայ մեզ դիպուած, կարողութիւն և հնարք բարութիւն ընելու, և այս բարութեան վարձն Աստուած երբեմն կըսկսի տալ այս աշխարհէն, այնպէս որ՝ կարող եմք ասել թէ՝ աւելի Աստուած է պատճառ մեր բարութեան, քան թէ մեք։

Մեր չարութեան դէմ Աստուած կը վարուի ինչպէս արժանի է։ — Մեր անձնիշխան լինելուն համար՝ թոյլ կը տայ մեր չարութիւնը, թոյլ կը տայ մեղաւորին իւր կամքին հետեւելու, յետ կ՚առնու մեղաւորէն իւր սուրբ հոգին, երբ՚նա կը տըխրեցնէ, կը սրտմեցնէ եւ կը հեռացնէ զայն. կը շփոթէ մեղաւորի խորհուրդներն և դատողութիւնները և կը շինէ իբրեւ հնարք իւր ողորմութեան, ինչպէս կը տեսնեմք Յովսեփի եղբարց չար գործոց մէջ։ «Դուք խորհեցայք զինէն ՚ի չարութիւն և Աստուած խորհեցաւ վասն իմ ՚ի բարութիւն »։ Ծննդ. Ծ. 20։ «Զմէ խռովեցան հեթանոսք եւ ժողովուրդք խորհեցան ՚ի սնոտիս »։ Գործ. Դ. 25։ Մեծ մեղք է ասել՝ թէ Աստուած է պատճառ մարդոյ չար գործոց, վասն զի՝ Աստուած տալով մեզ կարողութիւն եւ ազատու-

թիւն՝ կը հեռացնէ զմեզ չար գործքերէ՝ խղճմտանքի ձայնով, իւր պատուիրաններով, իւր հոգւով, իւր խրատմունքներով, երբեմն եւս մեծ պատժով: «Մի՛ ոք որ 'ի փորձութեան իցէ, ասասցէ՝ թէ յԱստուծոյ փորձիմ՝ զի Աստուած անփորձ է չարաց. փորձէ նա և ոչ զոք: Իւրաքանչիւր ոք փորձի առ յիւրոցն ցանկութեանց ձգեալ եւպատրեալ»: Յակ. Ա. 13—14:

Աստուծոյ Նախախնամութիւնը ամեն բարի գործոց աճումն կը տայ. «Ես տնկեցի, Ապողոս ջուր ետ, այլ Աստուած աճեցոյց»: Ա. Կոր. Գ: 6: Աստուծոյ Նախախնամութիւնը չը հեռացներ զմեզ բընական լուսոյ բարի օրենքները մոռանալէն, զորս կարող եմք գործ դնել զմեզ պահպանելու համար եւ որք կը համարուին Աստուծոյ Նախախնամութեան միջոցներ: Բայց պէտք չէ մոռանալ, որ Աստուծոյ նախախնամական ներգործութիւնը աւելի մեծ է քան մերը և մարդկային հնարքները գործ դնելու ժամանակ դարձեալ պէտք է խնդրեմք Աստուծոյ հովանաւորութիւնը:

Աստուծոյ Նախախնամութիւնը պէտք

է ծնանք մեր մէջ. — Ա. Ճշմարտութիւնն այն ամեն բարութեանց համար, զոր կը վայելեմք և որոց առաջին պատճառն է Աստուած. «Գոհացայց զքէն, Տէր, բոլորով սրտիւ իմով պատմեցից զամենայն սքանչելիս քո»: Սաղ. Թ. 1: «Յամենայնի գոհացարուք, զի այս են կամք Աստուծոյ Քրիստոսիւ Յիսուսիւ ՚ի ձեզ»: Թէսաղ. Ե. 18: — Բ. Համբերութիւն և հնազանդութիւն այն նեղութեանց մէջ, զոր Աստուած կը տայ մեզ մեր բարութեան համար. «Լուռ եղէ եւ ոչ բացի զբերան իմ, զի դու արարեր»: Սաղ. ԼԸ. 10: — Գ. Հաստատամտութիւն եւ խոնարհեալ հընազանդութիւն մեր կենաց ամեն պատահմանց մէջ. վասն զի Աստուած է, որ նոյն պատահմանց կը տայ ընթացք և կը դարձնէ ամենայն ինչ ՚ի բարին, եթէ կը սիրեմք զԱստուած. «Բայց գիտեմք՝ եթէ որոց սիրեն զԱստուած, յամենայնի գործակից լինի ՚ի բարիս, որք հրաւիրանաւն. կոչեցան»: Հռով. Ը. 28: — Դ. Բարի ակնկալութիւն՝ որ ամեն մեզ պատահած խռովութեանց մէջ՝ միշտ տեսնեմք Աստուծոյ ներգործութիւնը, ինչպէս կ՚ասէ Յովսէփ իւր եղբարց. «Եւ արդ՝ ոչ ե-

թէ դուք առաքեցիք զիս այսր, այլ Աստուած »: Ծնն. ԽԵ. 8: — Ե. Մեծ եւ հասարակ ուղղութիւն միշտ Աստուծոյ ճանապարհի վերայ գնալու եւ գործելու ինչ որ հաճոյ է Նորա կամաց, վասն զի մեք միշտ և հանապազ Աստուծոյ աչաց առաջին եմք և ամէն գործոց մէջ Աստուծմէ կախումն ունիմք:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻ

« Հաւատամք եւ ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս » եւ այլն.

Ասելով Տէր՝ Հանգանակի մէջ ոչ թէ միայն պէտք է հասկանանք Արարիչ եւ Նախախնամող, այլ նաեւ պէտք է հասկանանք ինչպէս մեզ Փրկիչ: « Արդ՝ ճշմարտիւ գիտասցէ ամենայն տունդ Իսրայէլի, զի և Տէր զնա և օծեալ Աստուած արար, զայն Յիսուս զոր դուք խաչեցիք »: Գործ. Բ. 36: « Զամենայն ինչ հնազանդ արար ՚ի ներքոյ ոտից նորա »: Եփես. Ա. 22:

Բայց Յիսուս անունը տրուած է, ոչ թէ մարդկանց կամքով, այլ Աստուծոյ,

որ Նա պէտք է փրկէր մարդկային ազգը մեղքէ, ինչպէս հրեշտակն ասաց Յովսէփին. «Ծնցի որդի և կոչեսցես զանուն Նորա Յիսուս. զի Նա փրկեսցէ զժողովուրդ իւր ՚ի մեղաց իւրեանց»: Մատ. Ա. 21: Ո՛չ թէ միայն ազատեց զմեզ Յիսուս իւր մահով դատապարտութենէ, որուն մեր մեղքն արժանացուցած էր, այլ կը լուսաւորէ զմեզ իւր վարդապետութեամբ, կը քաջալերէ զմեզ իւր օրինակով և մանաւանդ կը նորոգէ զմեզ իւր Հոգւով. որ կրկին չ՚ընկնինք մեղաց մէջ, և ինչպէս որ ազատեց մեր մեղքէն, նոյնպէս եւս ազատեց Նորա ամէն հետեւանքներէն:

Մեր երկնաւոր Հայրն առաքեց իւր միածին Որդին, որ Նա լինի մեզ համար իմաստութիւն, արդարութիւն, փրկութիւն եւ սրբութիւն: «Որ եղեւ մեզ իմաստութիւն յԱստուծոյ, արդարութիւն եւ սրբութիւն և փրկութիւն»: Ա. Կոր. Ա. 50: Նա է մեր իմաստութիւնը, որ ցոյց տուաւ մեզ փրկութեան ճանապարհը: Նա է մեր արդարութիւնը, որ զմեզ փրկեց մեր մեղքէն և արժանացուց իւր արդարութեանը: Նա է մեր սրբութիւնը, որ սրբեց մեր սիրտը և մեր կեանքը: Նա է մեր

Քրիստոսը, որ ազատեց զմեզ մեր մեղքէն եւ այս մոլորութիւնը, որ կրակուէր այս աշխարհիս մէջ հաստատուած և կենաց նորոգութեամբ, պէտք է լուանմ ստանայ միւս կենաց մէջ երջանկութեամբ, յորմէ մեղքն անդարձ հեռացուցած էր զմեզ։ Նա է Ճշմարիտ Փրկիչ, Խաչեալ Փրկիչ, Միայնակ Փրկիչ։ « Եւ չէք այլով իւիք փրկութիւն զի և ոչ անուն այլ գոյ ՚ի ներքոյ երկնից տուեալ ՚ի մարդիկ, որով արժան իցէ կեալ մեզ »։ Գործ. Դ. 12։

Այսպէս ուրեմն՝ մեր հաւատն առ Փրկիչն կը լինի Ճշմարիտ։ Նախ՝ երբ մեք բաց ՚ի նմանէ՝ մի այլ փրկութեան աղբիւր չորոնեմք։ « Խափանեցայք ՚ի Քրիստոսէ, որք օրինօքն արդարանայք և անկեալ էք ՚ի շնորհաց անտի »։ Գաղ. Ե. 4։ Երկրորդ՝ երբ կը Ճանաչեմք և կը փառաւորեմք նորա շնորհաց գինը՝ ասելով Յովհաննէս Աւետարանչի հետ միասին։ « Զի ՚ի լրութենէ անտի նորա մեք ամենեքին առաք զշնորհս փոխանակ շնորհաց »։ Երրորդ՝ երբ կ՚զգամք կարօտութիւն նորա ողորմութեան, անդադար կը գնամք առ Քրիստոս և անդադար կը խնդրեմք ՚ի նմանէ և կը ստանամք։ Չորրորդ՝ երբ գործ

կը գտնեմք նորա ողորմութիւնները մեր սրբութեան եւ փրկութեան համար ։ «Մեք զիա՞րդ ապրեսցուք հեղգացեալ յայնպիսի փրկութենէ, որ սկիզբն առ խօսելոյ 'ի Տեառնէ » ։ Եբր. Բ ։ 3 ։

Քրիստոս բառը կը նշանակէ Օծեալ կամ Մեսիայ ։ Եբրայեցւոց մէջ այս անունը կը տային Թագաւորաց, մարգարէից և քահանայից, վասն զի՝ ինչ ժամանակ պաշտօնութիւն կը յանձնէին նոցա կ՚օծէին սուրբ իւղով ։ Այս էր շնորհաց նիւթական նշան, զոր Աստուած կը տար, որ նոքա ունենան կարողութիւն կատարել իրենց պաշտօնին արժանապէս և միանգամայն այն պարտաւորութիւնները, որոց համար ընտրուած էին ։ Եբրայեցիք տուին այս Քրիստոս կամ Մեսիայ անունը Մեծ-Առաքելոյն, զոր Աստուած խոստացած էր նոցա, որ պէտք էր ըլլէր փրկիչ մարդկային ազգի և որուն մարդկային ազգը անհամբերութեամբ կը սպասէր, ինչպէս մխիթարութեանն Իսրայելի. «Եւ էր այր մի յԵրուսաղէմ, որոյ անունն էր Սիմէօն և էր այրն այն արդար և երկիւղած յԱստուծոյ և ակն ունէր մխիթարութեանն Իսրայելի և Հոգին Սուրբ էր 'ի

նմա »: Ղուկ. Բ. 25: Այսպէս էր անուանուած Դանիէլի մարգարէութեան Թ. գըլխոյն մէջ: Սամարացի կինն ասաց Քրիստոսին. «Գիտեմ՝ զի Մեսիայ գայ՝ անուանեալն Քրիստոս, յորժամ՝ եկեսցէ, նա պատմեսցէ մեզ զամենայն »: Յովհ. Դ. 25:

Յիսուս անուանեցաւ Քրիստոս, որովհետեւ նա էր ճշմարիտ խոստացուած Մեսիայն և նորա վերայ կային այն ամէն նշանները, որով մարգարէքն նշանակած էին զՄեսիայն և յատուկ տրուած էր նըմա այս անունը. վասն զի նա կատարեց երեք պաշտօն — Մարգարէի, Թագաւորի, Քահանայի, որ պէտք էր կատարէր Մեսիայն մեր փրկութեան համար:

Թէպէտ չըստացաւ այս նիւթական օծումն, որոյ համար մեք կը խօսիմք, բայց ստացաւ ճշմարիտ հոգեւոր օծումն: «Ըզ Յիսուս, որ 'ի Նազարեթէ, զոր օծ Աստուած Հոգւով Սրբով եւ զօրութեամբ, որ շրջեցաւ բարի առնել և բժշկել զամենայն ըմբռնեալսն 'ի սատանայէ, զի Աստուած էր ընդ նմա »: Գործ. Ժ. 38: «Հոգի Տեառն 'ի վերայ իմ, վասն որոյ և օծ իսկ զիս, յաւետարանել աղքատաց առաքեաց զիս »: Ղուկ. Դ. 18:

Իբրեւ Մարգարէ կատարեց Քրիստոս մարգարէի ամէն պաշտօն, այսինքն կ'ուսուցանէր ժողովրդոց, կը ճանաչեցնէր Աստուծոյ կամքը և փրկութեան ճանապարհը, կը յայտնէր նոցա՝ Աստուծոյ դատաստանը և կը հաստատէր իւր աստուածութիւնը քարոզութեամբ եւ հրաշքով։ «Զ Յիսուսէ Նազովրեցւոյ, որ եղեւ այր մարգարէ, հզօր արդեամբք եւ բանիւք Առաջի Աստուծոյ և ամենայն ժողովրդեան»։ Ղուկ. ԻԴ. 19։ Ամէն բանով նա կը գերազանցէր բոլոր մարգարէներէն։ «Յորում ամենայն գանձք իմաստութեան և գիտութեան ծածկեալ կան»։ Կող. Բ. 3։ Նորա վերայ մարգարէացաւ Մովսէս։ «Մարգարէ յեղբարց քոց իբրեւ զիս յարուսցէ քեզ Տէր Աստուած քո, նմա լուիջիք»։ Բ. Օրէ. ԺԸ. 15։ Եւ այս խոստմունքը չը յարմարիր և չը վերաբերիր ոչ մի մարգարէի, որք կային մինչեւ ի Քրիստոս, բայց միայն Փրկչին։ Ինչպէս Մովսէս ազատեց Եբրայեցիները Եգիպտոսի ծառայութենէն, այնպէս եւս Քրիստոս ազատեց մարդկային ազգը մեղաց ծառայութենէ։ Ինչպէս Մովսէս միջնորդ էր հին ուխտին, Յիսուս Քրիստոս եւս

միջնորդ է նոր ուխտին։ Մովսէս օրէնք տուող էր միայն Եբրայեցւոց ազգին, բայց Քրիստոս բոլոր մարդկութեան։ Յիսուս այնքան մեծ է Մովսէսէն, ինչքան որդին մեծ է ծառայէն. Յիսուսի տուած ազատութիւնն աւելի կատարեալ և մեծագին է քան Մովսէսինը, որ ոչ այլ ինչ էր, եթէ ոչ պատրաստութիւն աւետարանական լուսոյ։ «Մովսէս հաւատարիմ է ամենայն տան նորա, իբրև ծառայ, առ ՚ի վկայութիւն բանիցն ասացելոց. այլ Քրիստոս իբրև որդի ՚ի վերայ տան իւրոյ, որոյ տունն մեք եմք»։ Եբր. Գ. 5—6։

Քրիստոս է Ճշմարիտ Քահանայ։ Հին քահանայապետը պատարագ կը բերէր սեղանի վրայ մեղաց թողութեան համար, բարեխօս կը լինէր ժողովրդի համար և կ'օրհնէր։ Այս էր քահանայապետի իրաւունքը, որ տարին մի անգամ, զղջման օրը, կը մտնէր սուրբ խորանը, այն տեղ զոհ կը մատուցանէր և արիւնը մշտկաւ կը ցանէր քաւութեան սեղանի վրայ և ժողովրդի համար կը բարեխօսէր Աստուծոյ, որ ընդունի նոցա զոհը և թողութիւն տայ նոցա մեղաց։ Պատարագէն յետոյ

կ՚ընէր խորանէն և Աստուծոյ անուամբ կ՚օրհնէր ժողովուրդը։ Այսպէս և Յիսուս Քրիստոս իւր անձն զոհեց մեր մեղաց թողութեան համար։ «Եւ գնացէք սիրով, որպէս և Քրիստոս սիրեաց զմեզ և մատնեաց զանձն իւր վասն մեր, պատարագ. և զենումն Աստուծոյ ՚ի հոտ անուշից»։ Եփես. Ե. Զ։ Նա է մեր համար երկնքի մէջ Բարեխօս իւր Հօր մօտ։ «Եւ եթէ մեղիցէ ոք՝ ունիմք բարեխօս առ Աստուած զՅիսուս Քրիստոս զարդարն և զանարատն»։ Ա. Յով. Բ. 1։ «Զի ոչ եթէ ՚ի ձեռագործ սրբութիւնս եմուտ Քրիստոս յօրինակս ճշմարտութեանն, այլ ՚ի բուն իսկ յերկինս, յանդիման լինել երեսացն Աստուծոյ վասն մեր»։ Եբր. Թ. 24։

Քրիստոսի զոհը մեծ է հին քահանայից զոհէն։ Նոքա մահկանացու էին, մեղաւոր և ինքեանք ևս կարօտութիւն ունէին զոհի՝ իրենց մեղաց համար և նոցա զոհն անկատար էր և պէտք էր ամեն ժամանակ նորոգուէր. «Օրէնքն զմարդիկ կացուցանեն քահանայապետս զգածեալս տկարութեամբ, իսկ բանն երդման յետ օրինացն՝ զորդի որ յաւիտեան կատարեալ է»։ Եբր. Է. 28։ Եւ Պօղոս Առաքեալն

մանրամասն կը խօսի Քրիստոսի քահանայութեան վերայ ։ « Ձի դեռ եւս յերանս հօր իւրոյ էր, յորժամ ընդ առաջ եղեւ նմա Մելքիսեդեկ » ։ Եբր. Է. 10. Կը տեսնեմք ուրեմն՝ թէ ինչքան մեծ եւ գերազանց է Քրիստոսի քահանայութիւնըն Ղեւտացւոց քահանայութենէն ։

Յիսուս Քրիստոս մեր Թագաւորն է, ինչպէս կը յիշուի Աստուածաշնչի մէջ. « Մեծ է իշխանութիւն նորա և խաղաղութեան նորա չիք սահման ։ Յաթոռն Դաւթի նստցի և զարքայութիւն նորա յաջողեսցէ » ։ Եսայ. Թ. 7 ։ « Նա եղիցի մեծ և Որդի բարձրելոյ կոչեսցի ։ Եւ տացէ նմա Տէր Աստուած զաթոռն Դաւթի հօրն նորա և թագաւորեսցէ ՚ի վերայ տանն Յակոբայ ՚ի յաւիտեանս » ։ Ղուկ. Ա. 32 ։

Փրկիչն ինքն խոստովանեցաւ Պիղատոսի առաջ, որ ինքն է Թագաւոր. բայց Եբրայեցւոց թիւր դատողութիւնը ուղղելու համար, որք կը կարծէին թէ նա պէտք է թագաւորէ այս աշխարհիս մէջ, Քրիստոս աւելացուց այս խօսքերը. « Իմ արքայութիւն չէ՛ յայսմ աշխարհէ » ։ Յովհ. ԺԸ. 36.

Յիսուսի թագաւորութիւնը Հոգեւոր է եւ Երկնաւոր, որ միայն կարող է մեզ

օգնել մեր ամեն կարօտութեան ժամա-
նակ ։ Նորա իսկ թագաւորութիւնն է իւր
Եկեղեցւոյ և հպատակաց վերայ, որք կը
հաւատան և կը կատարեն նորա խօսքերը ։
Կը թագաւորէ նա նոցա վերայ եւ նոցա
սրտերուն վերայ իւր Խօսքով և Հոգւով. կ'օգ-
նէ նոցա և կը պահէ մինչեւ իւր փառա-
ւոր գալստեան օրը ։ Ուրեմն՝ պարտաւոր
եմք խոստովանիլ զՔրիստոս Ճշմարիտ Մար-
գարէ, Ճշմարիտ Քահանայապետ և Ճշմարիտ Թա-
գաւոր, որովհետեւ նա կատարեց այս ե-
րեք պաշտօնը, ինչպէս կը վկայէ Ս. Գիր-
քը ։ Մեք պէտք է ընդունիմք զնա կեն-
դանի հաւատով օգտուելու զան մեզ հա-
մար և նորա արդիւնքէն սպասեմք փրկու-
թիւն ։ Պէտք է առնեմք նմա պատիւ
ինչպէս Թագաւորի՝ հնազանդելով և ըն-
ծայելով նմա մեր սիրտը, որ նա մեր վե-
րայ թագաւորէ յաւիտեան ։

Ասելով Միածին Որդի, ինչպէս և Հան-
գանակի մէջ, այս Միածին խօսքով կը զա-
նազանեմք նորա որդիութիւնը մեր որ-
դեգրութենէն ։ Նա որդի է իւր բնու-
թեամբ. նա է միայն այս կերպով Որդի
Աստուծոյ և սորա մէջն է նորա Միածնու-
թիւնը ։ Իսկ մեր որդիութիւնն Աստուծոյ՝

նման է ; այսինքն նորա աստուածութեամբ և շնորհքով. «Իսկ որք ընկալան զնա՝ ետ նոցա իշխանութիւն որդիս Աստուծոյ լինել, որոց հաւատացին յանուն նորա»: Յով. Ա: 12:

Աւելորդ Թէ՝ նա է իւր բնութեամբ որդի Աստուծոյ՝ մեք կը խոստովանիմք, որ նա այն բնութենէն է, զոր ունի Աստուած՝ նորա Հայրն. ուստի՝ նա է ուրեմն ճշմարիտ Աստուած, հաւասար Հօր և Հոգւոյն Սրբոյ: Որովհետեւ աստուածային բնութիւնը մի է, այս պատճառաւ կ'անուանի նա Որդի Աստուծոյ, որ ծընուած է 'ի յաւիտենից 'ի Հօրէ. և Սուրբ Գրոց մէջ կ'անուանի Աղբիւր կենաց և կը յայտնուի նորա աստուածային բնութիւնըն: «Զի որպէս Հայր ունի կեանս յանձին իւրում, նոյնպէս և ետ Որդւոյ ունել զկեանս յանձին իւրում»: Յով. Ե. 26:

Ինչպէս լոյսը կը ծագի լուսէն, այնպէս որ լուսոյ ճառագայթը հեռանալով իւր աղբիւրէն չը զանազանուիր և չը բաժանուիր լուսէն, այնպէս եւս Աստուծոյ Որդին ծնաւ 'ի Հօրէ և եկաւ յաշխարհ և էր անբաժան 'ի Նմանէ, այսինքն նորա աստուածային բնութենէն: Թէպէտ եւ

Նորա ծնունդն չ'է կարող ունենալ իսկա-
պէս նմանութիւն աշխարհի ոչ մի բանին, ոչ արեգակի լուսին, ոչ կրակին և այլն: Այս մեծ ճշմարտութիւնը, որ կը գերազանցուի մեր միտքէն՝ յայտնի կ'ուսուցանէ մեզ Սուրբ Գիրքը: Նախ՝ որ Յիսուս Քրիստոս է Աստուած: «Ի սկզբանէ էր բանն և բանն էր առ Աստուած և Աստուած էր Բանն. Նա էր 'ի սկզբանէ առ Աստուած»: Յովհ. Ա. 1—2: «Որոյ հարքըն, յորոց և Քրիստոս ըստ մարմնոյն, որ է 'ի վերայ ամենեցուն Աստուած օրհնեալ յաւիտեանս ամէն»: Հռով. Թ. 5: «Եւ ակն կալցուք երանելի յուսոյն և յայտնութեան փառաց Մեծին Աստուծոյ և Փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի»: Տիտ. Բ. 13: «Զի ծանիցուք զճշմարիտն եւ եմք 'ի ճշմարտին որդւոյ Նորա Յիսուսի Քրիստոսի: Զի նա է ճշմարիտ Աստուած՝ և կեանք յաւիտենական»: Ա. Յովհ. Ե. 20:

Երկրորդ՝ աստուածային կատարելութիւնները տրուած են Յիսուս Քրիստոսին, ինչպէս են՝ յաւիտենականութիւն, անփոփոխութիւն և այլն:

Յաւիտենականութիւն.—«Ես եմ այբ և ես եմ քէ, ասէ տէր Աստուած, որ էն և որ

է և որ Գալոցն է ամենակալ »: Յայտ. Ա. 8: « Ասէ ցնոսա Յիսուս. ամէն ամէն ասեմ ձեզ յառաջ քան զլինելն Աբրահամու եմ ես »: Յով. Ը. 58:

Անփոփոխութիւն. — « Ի սկզբանէ, Տէր, զհիմունս երկրի հաստատեցեր և գործք ձեռաց քոց երկինք են: Նոքա անցանեն և դու կաս և մնաս յաւիտեան »: Սաղ. ՃԱ. 26—27: « Յիսուս Քրիստոս երէկ և այսօր նոյն և յաւիտեան »: Եբր. ԺԳ. 8:

Ամենակարողութիւն. — « Ամէն ամէն ասեմ ձեզ. ոչ կարէ Որդի մարդոյ առնել յանձնէ եւ ոչ ինչ, եթէ ոչ տեսանիցէ զՀայրն զի առնէ, զի զոր Հայր առնէ զնոյն և Որդի նմանանմին գործէ »: Յով. Ե. 19:

Ամենագիտութիւն. — « Եւ զի ոչ էր պիտոյ՝ եթէ ոք վկայեսցէ վասն մարդոյն. զի ինքնին իսկ գիտէր զինչ կրէր 'ի մարդըն »: Յով. Բ. 25: « Եւ ասէ Պետրոս, դու գիտես, զի սիրեմ զքեզ »: Յով. ԻԱ. 16: « Եւ ծանիցեն ամենայն եկեղեցիք, թէ ես եմ որ յանդիմանեմ զերիկամունս և զսիրտս և տամ ձեզ իւրաքանչիւր ըստ գործոց իւրեանց »: Յայտ. Բ. 23:

Ամենուրեքութիւն. — « Զի ուր իցեն երկու կամ երեք ժողովեալ յանուն իմ՝

անդ եմ՛ ես 'ի մէջ նոցա »: Մատ. ԺԸ. 20: « Եւ ահաւասիկ ես ընդ ձեզ եմ՛ զամենայն աւուրս մինչեւ 'ի կատարած աշխարհի »: Մատ. ԻԸ. 20:

Արարչագործութիւն. — « Ամենայն ինչ նովաւ եղեւ և առանց նորա եղեւ և ոչ ինչ որ ինչ եղեւն »: Յովհ. Ա. 3: « Զի նովաւ հաստատեցաւ ամենայն, որ ինչ յերկինս և որ ինչ յերկրի, որ երեւելին և որ ոչն երեւելին: Եթէ աթոռք, եթէ տէրութիւնք, եթէ պետութիւնք, եթէ իշխանութիւնք, ամենայն ինչ նովաւ՝ և 'ի նոյն հաստատեցաւ »: Կող. Ա. 16:

Նախախնամութիւն. — « Եւ նա է յառաջ քան զամենայն եւ ամենայն ինչ նովաւ եկաց բովանդակ »: Կող. Ա. 17: « Հայրն իմ՛ մինչեւ ցայժմ գործէ և ես գործեմ՛ »: Յովհ. Ե. 17: « Որ է լոյս փառաց եւ նկարագիր էութեան նորա, որ կրէ զամենայն բանիւ զօրութեան իւրոյ »: Եբր. Ա. 3:

Թողութիւն Մեղաց. — « Իշխանութիւն ունի Որդի մարդոյ 'ի վերայ երկրի թողուլ զմեղս »: Մարկ. Բ. 10:

Յարութիւն Մեռելոց. — « Զի որպէս Հայր յարուցանէ զմեռեալս և կենդանի առ-

նէ, նոյնպէս և Որդին զորս կամի կենդանի առնէ »: Յովհ. Ե. 21: « Որ նորոգեսցէ ըզ-մարմին խոնարհութեան մերոյ կերպարանակից լինել մարմնոյ փառաց նորա ըստ զօրութեանն առ 'ի կարող լինելոյ հնազանդեցուցանել ընդ իւրեւ զամենայն »: Փիլ. Գ. 21:

Երրորդ՝ Սուրբ Գիրքը կը պատուիրէ մեզ աստուածային անուն տալ մի միայն Հօր, Որդւոյն և Հոգւոյն Սրբոյ: Կը պատուիրէ Աստուծմէ միայն երկնչիլ, զնա միայն սիրել, նմա միայն նուիրել մեր կեանքը և նորա պատուիրանքները ջանալ սրբութեամբ կատարել և այս պաշտօնը մեզ համար անհնամեծ պատիւ համարել աշխարհքիս մէջ:

Եւ չորրորդ՝ Քրիստոս չ'արգիլեց այն մարդիկն, որք Որդի Աստուծոյ կ'անուանէին զնա, ինչպէս առաքեալներն Պետրոս եւ Նաթանայէլ, կամ՝ որք Աստուած կ'անուանէին զնա, ինչպէս Թովմաս. « Պատասխանի ետ նմա Սիմոն Պետրոս և ասէ. « Դու ես Քրիստոս Որդի Աստուծոյ կենդանւոյ »: Մատթ. ԺԶ. 16: « Պատասխանի ետ նմա Նաթանայէլ և ասէ. Ռաբբի, դու ես Որդի Աստուծոյ »: Յովհ. Ա. 49: « Պա-

պատասխանի ետ Թովմաս՝ և ասէ ցնա Տէր իմ և Աստուած իմ »։ Յովհ. Ի. 28։

Միածին Որդին, որ է ճշմարիտ Աստուած և յաւիտենական Բան, մարդացաւ, այսինքն առաւ ճշմարիտ բնութիւն մարդկային, բաղկացեալ 'ի հոգւոյ և 'ի մարմնոյ, ծնանելով սուրբ Կուսէն Հոգւոյն Սրբոյ զօրութեամբ։ « Հոգին Սուրբ եկեսցէ 'ի քեզ և զօրութիւն Բարձրելոյն հովանի լիցի 'ի վերայ քո »։ Ղուկ. Ա. 35։ Այս պատճառաւ նա կ'անուանի Մարդ, Որդի մարդոյ։ որով կատարուեցաւ Եսայեայ մարգարէութիւնն. « Ահա կոյս յղասցի և ծնցի որդի և կոչեսցեն զանուն նորա Էմմանուէլ, որ թարգմանի ընդ մեզ Աստուած »։ Եսայ. Է. 14։ Կատարուեցան այն մարգարէութիւններն, որ Մեսիայն պիտոյ ծնանէր Յուդայի ցեղէն Դաւթի ազգէն։ « Մի՛ պակասեսցի իշխան 'ի Յուդայ և մի պետ յերանաց նորա, մինչև եկեսցէ նա՝ որոյ իւրն է հանդերձեալքն և նա է ակնկալութիւն հեթանոսաց »։ Ծննդ. ԽԹ. 10։ Ըստ որում Սուրբ կոյսն Մարիամ էր Յուդայի ցեղէն եւ Դաւթի ազգէն։ Այս մարգարէութիւնները Հանգանակի մէջ կը յիշուին այս

խօսքերով, «Ծնաւ 'ի Մարիամայ սրբոյ Կուսէն Հոգւովն Սրբով»։ Այս ծնունդը պէտք է լինէր հրաշալի, հեռացած ամէն մարդկային մեղքերէ, վասն զի՝ նա պէտք է լինէր սուրբ եւ անմեղ քահանայ։ «Զի այսպիսի իսկ վայել էր մեզ քահանայապետ, սուրբ, անմեղ, անարատ, զատեալ 'ի մեղաւորաց և բարձրագոյն քան զերկինս»։ Եբր. Է. 26։

Քրիստոսի Մարդեղութեան խորհուրդը մեզ համար անիմանալի է և անճառելի, ինչպէս մեր հոգւոյ և մարմնոյ միութիւնը։ Աստուածային բնութիւնը, որ անսահման է և ամէնուրեք՝ կարող էր միանալ մարդկային բնութեան հետ, ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք։ Այս ճշմարտութիւնն է, որ Ս. Գիրքը մեզ կ'ուսուցանէ։ «Եւ բանն մարմին եղեւ, և բնակեցաւ 'ի մեզ»։ Յով. Ա. 14։

Այս սիրոյ խորհուրդը մեծ խորհուրդ է աշխարհի. «Եւ յայտնի իսկ մեծ է խորհուրդն աստուածպաշտութեան, որ երեւեցաւ մարմնով, արդարացաւ հոգւով, յայտնեցաւ հրեշտակաց, քարոզեցաւ 'ի հեթանոսս, հաւատարիմ եղեւ աշխարհի եւ վերացաւ փառօք»։ Ա. Տիմ. Գ. 16։

«Վասն որդւոյ իւրոյ եղելոյ ՚ի զաւակէ Դաւթի ըստ մարմնոյ»։ Հռով. Ա. 3։ «Որոց հարքն, յորոց եւ Քրիստոս ըստ մարմնոյն, որ է ՚ի վերայ ամենեցուն Աստուած օրհնեալ յաւիտեանս ամէն»։ Հռով. Թ. 5։

Քրիստոսի մէջ պէտք է խոստովանիլ երկու բնութիւն — աստուածային և մարդկային անշփոթ և անբաժանելի միաւորութեամբ։ Առանց այս խոստովանութեան կարող չ՚եմք մեկնել և իմանալ Աւետարանի զանազան խօսքերն։ Օրինակի համար՝ Քրիստոս կ՚ասէ. «Հայր իմ՝ մեծ է քան զիս»։ Յովհ. ԺԴ. 28։ Պէտք է հասկանամք, որ այս խօսքն կ՚ասէ իւր մարդկային բնութեան համար։ Իսկ երբ կ՚ասէ. «Ես ՚ի Հայր և Հայր յիս է»։ Յովհ. ԺԴ. 10։ Այս պէտք է հասկանամք Նորա աստուածային բնութեան համար, և շատ այսպիսի խօսքեր։ Ինչպէս և կ՚ասէ Ներսէս Շնորհալին Ընդհանրականի մէջ. «Թէպէտ յղացաւ որպէս զմարդ, այլ ՚ի Հոգւոյն Սրբոյ որպէս զաստուած. Քաղցեաւ որպէս զմարդ և զմեռեալս յարուցանէր՝ աստուածային զօրութեամբ, որպէս զԱստուած»։

Հաւատոյ Հանգանակը Քրիստոսի ծընընդենէն յետոյ կը յիշէ նորա Չարչարանքը, Խաչելութիւնը, Թաղումն եւ այլն։ Այսու կ'ուսուցանէ մեզ, որ Աստուծոյ Որդւոյ մարդեղութիւնն ունէր նպատակ ազատելու զմեզ մեր մեղքէն իւր չարչարանքով և մահով։ Թէպէտ Քրիստոսի բոլոր կեանքը չարչարանք էր, թէ՛ թշնամեաց կողմէն և թէ՛ ուրիշ մարդիկներէն։ Բայց նա չարչարուեցաւ առաւել իւր վերջին կենաց մէջ և այս վերջին չարչարանքն է, որ կը յիշուի Հանգանակի մէջ այս խօսքերով. «Չարչարեալ». պատճառն որ՝ այս վերջին չարչարանքով Քրիստոս ցոյց տըւաւ զինքն որպէս Զոհ պատրաստուած մահուան համար, եւ ցոյց տուաւ իւր վերայ բոլոր մարգարէութեանց կատարումն, զոր մեք կը կարդամք մարգարէից գրոց մէջ Մեսիայի վերայ և մանաւանդ Եսայեայ մարգարէութեան մէջ։

Քրիստոսի Չարչարանքը եւ Մահը թէպէտ կատարուեցաւ թշնամութեամբ Երբայեցւոց գլխաւոր քահանայից և Պիղատոսի թոյլութեամբ, բայց Ս. Գիրքը մեզ կ'ուսուցանէ, որ այս զոհը զմեզ մեր մեղաց դատապարտութենէն փրկելու

համար էր ։ Կարծ առնենք՝ Քրիստոս զոհ եղաւ , որ զմեզ արդարացնէ և յաւիտենականն կեանք տայ ։ Յովհաննէս Մկրտիչն կը նմանեցնէ զՅիսուս Գառին , զոր կը մորթէին Եբրայեցիք պասէքի ժամանակ , ասելով ․ " Ահաւասիկ Գառն Աստուծոյ , որ բառնայ զմեղս աշխարհի " ։ Յովհ ․ Ա ։ 29 ։ " Նա է քաւութիւն մեղաց մերոց ․ և ոչ թէ մերոցն միայն , այլ ամենայն աշխարհի " ։ Ա ․ Յովհ ․ Բ ․ 2 ։ " Զի այն՝ որ ոչն գիտէր զմեղս , վասն մեր մեղս արար , զի մեք եղիցուք նովաւ արդարութիւն Աստուծոյ " ։ Բ ․ Կորն ․ Ե ․ 21 ։ Հաղորդութեան խորհուրդն հաստատելով՝ Քրիստոս ինքն ևս կ'ասէ ․ " Առէք կերայք՝ այս է մարմին իմ ․ ․ ․ ։ Արբէք 'ի դմանէ ամենեքին ։ Զի այդ է արիւն իմ նորոյ ուխտի , որ 'ի վերայ բազմաց հեղու 'ի թողութիւն " ։ Մատ ․ ԻԶ ․ 26—28 ։ Մարգարէքն ևս կը յիշեն այս Զոհն , որ է Քրիստոս ։ " Իբրև զոչխար 'ի սպանդ վարեցաւ , իբրև որոջ առաջի կտրչի անմռունչ կայ , այնպէս ոչ բանայ զբերան իւր " ։ Եսայ ․ ԾԳ ․ 7 ։ Քրիստոս ինքն կը յայտնէ իւր կամաւոր զոհ լինելն ․ " Ոչ ոք հանէ զնա յինէն (զանձն իմ) այլ ես դնեմ զնա անձամբ

խմով ։ Իշխանութիւն ունիմ՝ դնել զնա․ և իշխանութիւն ունիմ՝ միւսանգամ առնուլ զնա․ զայս պատուէր առի ի Հօրէ իմմէ»։ Յովհ․ Ժ․ 18։

Հանգամանքը յիշելով Քրիստոսի խաչելութիւնը մեր միտք կը բերէ՝ թէ ինչ պիտի ցաւ և անպատիւ տանջանաց պատժով մեռաւ Քրիստոս։ Խաչով պատժըւիլն Եբրայեցւոց մէջ համարուած էր անիծեալ։ Քրիստոս՝ ինչպէս փարատող ամենայն մեղաց և անիծից, որ մարդոյ վերայ էր, յանձնառու այս անիծեալ տանջանաց պատիժն և այսպիսի մահով է ահա, որ նա կը մօտեցնէ զմեզ Աստուծոյ։ «Քրիստոս գնեաց զմեզ յանիծից օրինացըն, եղեալ վասն մեր անէծք, զի գրեալ է․ թէ անիծեալ է ամենայն (մարդ) որ կախեալ կայցէ զփայտէ»։ Գաղ․ Գ․ 13։ «Որ յիւր Որդին ոչ խնայեաց, այլ վասն մեր ամենեցուն մատնեաց զնա, զիա՞րդ ոչ նովաւ հանդերձ զամենայն շնորհեսցէ մեզ»։ Հռով․ Ը․ 32։

Քրիստոսի խաչով մեք կարող եմք ստանալ ամեն օգնութիւն, որ մեզ հարկաւոր է կեալ և չարչարուիլ ինչպէս Քրիստոնեայ։ Քրիստոսի խաչը կարող է

մեզ տալ ողորմութիւն, զօրութիւն եւ մխիթարութիւն։ Քրիստոսի խաչն է միայն Քրիստոնէից փառքն ու պարծանքը, ինչպէս կ՚ասէ Պօղոս․ «Այլ ինձ քաւ լիցի պարծիլ, բայց միայն ՚ի խաչ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որով ինձ աշխարհ ՚ի խաչ ելեալ է և ես աշխարհի»։ Գաղ. Զ. 14։

Մահէն յետոյ Հանգամանքի մէջ կը յիշուի Քրիստոսի Թաղումն; վասն զի՝ Թաղումն իւր բոլոր հանգամանքներով կը հաստատէ Նորա ճշմարիտ մահն, և Նորա Թաղմամբ կատարուեցաւ այս մարգարէութիւնն, որ Նա պիտի ունենայ պատուական գերեզման։ «Եւ տայց զչարս փոխանակ գերեզմանի Նորա և զմեծամեծս փոխանակ մահու Նորա»։ Եսայ. ԾԳ. 9։

Թաղումէն յետոյ կը յիշուի Քրիստոսի Յարութիւնն յերրորդ աւուր, որով կատարուեցաւ Նորա առաջուց ասած խօսքն իւր Յարութեան վերայ․ «Եւ յերիր աւուր յառնել»։ Մատ. ԺԶ. 21։ Պատճառն այս է, որ երեքօրեայ Թաղումն բաւական էր ճշմարտելու Նորա մահն։ Բայց Նորա մարմինն պիտի չը տեսնէր ապականութիւն։ «Զի ոչ թողցես զանձն իմ ՚ի

դժոխս և ոչ տացես սրբոյ քում տեսանել զապականութիւն »: Սաղ. ԺԵ. 10:

Յարութենէն յետոյ կը յիշուի Քրիստոսի Համբարձումն, որոյ համար ասած էր աշակերտաց: «Իսկ արդ՝ եթէ տեսանիցէք զՈրդի մարդոյ՝ զի ելանիցէ՝ ուր էր զառաջինն »: Յով. Զ. 63: Ճշմարիտ որ՝ նա պէտք է համբառնար, պէտք է բառնէր իւր անձն, զոր Թողուց մեր փրկութեան համար, պէտք է նստէր այն տեղ, որպէս Որդի մարդոյ, իբրեւ հատուցումն իւր կատարեալ հնազանդութեան և անսահման սիրոյ առ Հայրն իւր, որ մեզ ցոյց տուաւ իւր չարչարանքով և մահով: «Որ ի կերպարանս Աստուծոյ է, ոչ ինչ յափշտակութիւն համարեցաւ զլինելն հաւասար Աստուծոյ, այլ զանձն ունայնացոյց, զկերպարանս ծառայի առեալ, ի նմանութիւն մարդկան եղեալ և կերպարանօք գտեալ իբրեւ զմարդ »: Փիլ. Բ. 6: Քրիստոսի այս փառքը Հանգանակի մէջ կը յիշուի այսպէս: «Նստաւ ընդ աջմէ Հօր »:

Աստուած Հոգւոյ լինելով՝ այս խօսքերը պէտք է իմանանք այնպէս, ինչպէս յարմար է նորա հոգեւոր բնութեանը: Հանգանակի մէջ Աջ ասելով՝ ինչպէս կ'ասէ

և Դաւիթ մարգարէն. «Ասաց Տէր ցՏէր իմ. Նիստ ընդ աջմէ իմմէ, մինչև եդից զթշնամիս քո պատուանդան ոտից քոց»։ Սաղ. ՃԹ. 1. կը նշանակէ Յաղթանակին աս-տուածային փառաց։

Այս առաւելութիւնն ունէին Հայրապետական Թագաւորներն, որ իրենց ալ կողքը կը նստեցնէին, և շատ անգամ իրենց աթոռի վերայ, այն մարդիկն զորս կը պատուէին և մեծ կը համարէին։ Սողոմոնն ևս իւր մայրը իւր աջ կողմն նստեցուց։ Յովհաննու և Յակոբի մայրն խնդրեց Քրիստոսէն իր աջ կողմն նստեցնել իւր որդւոց մինն։ «Յայնժամ մատեաւ առ նա մայր որդւոյն Զեբեդեայ որդւովք իւրովք հանդերձ, երկիրպագանէր՝ և խնդրէր ինչ ՚ի նմանէ։ Եւ նա ասէ ցնա. զի՞նչ կամիս։ Ասէ ցնա, ասա զի նստցին սոքա երկու որդիքս իմ, մի ընդ աջմէ քումմէ՝ և մի ընդ ահեկէ յարքայութեան քում»։ Մատ. Ի. 20—21։

Հանգամանքի մէջ յիշած խօսքերու միտքն այս՝ է, որ Քրիստոս բարձրացաւ երկնային հոգիներէն աւելի բարձր, կը հրամայէ զմեզ, կը թագաւորէ մեր վերայ, կ՚օգնէ իւր Եկեղեցւոյն, ինչպէս

Պօղոս Առաքեալն կ՚ասէ . « Զոր յաջողեաց ՚ի Քրիստոս , զի յարոյց զնա ՚ի մեռելոց՝ և նստոյց ընդ աջմէ իւրմէ յերկինս ՚ի վերայ ամենայն իշխանութեան , և պետութեան և զօրութեան , և տէրութեան և ամենայն անուան անուանելոյ , ոչ միայն յաշխարհիս յայսմիկ , այլ և ՚ի հանդերձելումն » : Եփե . Ա . 20—21 :

Փրկիչն մեր երկինքն համբառնալով՝ խոստացաւ բարեխօս լինել մեզ համար առ Հայր , որով և շարունակեց իւր քահանայութեան պաշտաւորութիւնը : Ինչպէս Հին Ուխտի քահանայապետը կը մըտնէր Սրբութեան Խորանը զոհի արիւնով և կը բարեխօսէր առ Աստուած ժողովրդի համար , այնպէս ևս Քրիստոս , Նոր Ուխտի գլխաւոր քահանայապետը , մտաւ բարեխօսելու՝ ոչ թէ ձեռքով շինած տաճարն , այլ անձեռագործն . « Զի ոչ եթէ ՚ի ձեռագործ Սրբութիւնս եմուտ Քրիստոս՝ յօրինակս ճշմարտութեանն , այլ ՚ի բուն իսկ յերկինս , յանդիման լինել երեսացն Աստուծոյ վասն մեր » . Եբր . Թ . 24 . և կը բարեխօսէ մեզ համար : « Եւ եթէ մեղիցէ ոք , ունիմք բարեխօս առ Աստուած զՅիսուս Քրիստոս՝ զարդարն և զա-

նարատն »։ Ա. Յովհ. Բ. 1։ Երկինքն համբառնալով՝ բացաւ մեզ համար Քրիստոս երկնային դուռն, պատրաստեց մեզ համար տեղի երկնային ժառանգութեան, շնորհեց մեզ աստուածային որդւութիւնը, լինելով մեր գլուխն՝ զմեզ իրեն անդամ՝ չինեց։ «Ընդ նմին յարոյց և ընդ նմին նստոյց յերկնաւորս 'ի Քրիստոս Յիսուս »։ Եփես. Բ. 6։ Երկինքը համբառնալով՝ խոստացաւ իւր աշակերտաց՝ ուղարկել Հոգին Սուրբ և Նորքը՝ բոլոր աշխարհին։ «Լաւ է ձեզ, եթէ ես երթամ, զի եթէ ես ոչ երթայց՝ մխիթարիչն ոչ եկեսցէ առ ձեզ. ապա եթէ երթամ՝ առաքեցից զնա առ ձեզ »։ Յովհ. ԺԶ. 7։

Ինչպէս Որդին Աստուծոյ մարդկային սիրոյ համար առաւ մարդկային բնութիւն, նոյնպէս եւս կամի, որ մեք եւս մասնակից լինիմք նորա Աստուածութեանը։ Սորա համար կը տայ մեզ իւր Հոգին, որ պատրաստէ զմեզ և մեք ունենամք հաղորդութիւն նորա Աստուածութեան հետ։

Համբառնալն մեր միտն կը բերէ, որ Յիսուս Քրիստոս պէտք է գայ իւր փառքով կենդանիներն եւ մեռեալները դատելու համար։ Այս Վերջին Գալստեան Քը-

րիստոսի, որ կը յիշուի Սուրբ Գրոց մէջ, պէտք է լինի ՚ի կատարածի աշխարհի, ինչ ժամանակ նորա թագաւորութիւնք կը հաստատուի բոլոր աշխարհի մէջ։

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻ

«Հաւատամք եւ ՚ի Հոգին Սուրբ» եւ այլն։

Հաւատալ ՚ի Հոգին Սուրբ կը նշանակէ հաւատալ այն ամենայն բանին, ինչ որ կ՚ուսուցանէ մեզ Սուրբ Գիրքը Հոգւոյն Սրբոյ վերայ, զգալ նորա օգնութեան եւ ողորմութեան կարօտութիւնը եւ հարկաւորութիւնը, խնդրել ջերմեռանդութեամբ՝ շնորհք, ողորմութիւն եւ զօրութիւն՝ նորա տուած շնորհքներին գործ դնելու համար։

Սուրբ Գիրքն կ՚ուսուցանէ մեզ՝ թէ ինչ է Հոգին Սուրբ ինքն ըստ ինքեան եւ ինչ է՝ վերաբերելով առ մեզ։ Կ՚ուսուցանէ թէ՝ ինքն ըստ ինքեան Հոգին Սուրբն է Երրորդութեան մի անձն, նոյնպէս անսահման, յաւիտենական եւ ճշմարիտ Աստուած ընդ Հօր եւ ընդ Որդւոյ։ «Զի երեք են որք վկայեն յերկինս. Հայր,

Բանն և Հոգին Սուրբ»: Ա. Յով. Ե. 7—8: Սուրբ Գիրքն կը խոստովանի զնա Աստուած. «Ասէ Պետրոս. Անանիա, ընդէ՞ր ելից Սատանայ զսիրտ քո՝ ստել քեզ Հոգւոյն Սրբոյ. ոչ ստեցեր մարդկան, այլ Աստուծոյ»: Գործ. Ե. 3—4: «Ո՞չ գիտէք, եթէ տաճար էք Աստուծոյ, և Հոգի Աստուծոյ բնակեալ է 'ի ձեզ»: Ա. Կորն. Գ. 16:

Սուրբ Գիրքը կը տայ Հոգւոյն Սրբոյ աստուածային կատարելութիւններ. —

Ամենուրեքութիւն. — «Յո՞ երթայց ես յոգւոյ քումմէ և կամ յերեսաց քոց ես յո՞ փախեայց: Թէ ելանեմ յերկինս՝ դու անդ ես. և եթէ իջանեմ 'ի դժոխս եւ անդր մօտ ես»: Սաղ. ՃԼԸ. 7—8:

Ամենագիտութիւն. — «Այլ յայտնեաց մեզ Աստուած Հոգւոյն իւրով, զի Հոգին զամենայն քննէ եւ զխորս Աստուծոյ»: Ա. Կորն. Բ. 10:

Արարչագործութիւն. — «Եւ երկիր էր աներեւոյթ և անպատրաստ և խաւար 'ի վերայ անդնդոց. և Հոգի Աստուծոյ շրջէր 'ի վերայ ջուրց»: Ծննդ. Ա. 2:

Յայտնութիւն. — «Զանզի ոչ եթէ ըստ կամաց մարդկան տուաւ մարգարէու-

թիւն երբեք, այլ ՚ի Հոգւոյն Սրբոյ կըրեալք խօսեցան մարդիկ յԱստուծոյ»: Բ. Պետ. Ա. 21:

Աստուածային պաշտօն. — «Գնացէ՛ք այսուհետեւ՝ աշակերտեցէ՛ք զամենայն հեթանոսս, մկրտեցէ՛ք զնոսա յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ»: Մատ. ԻԸ. 19: «Շնորհք Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի և սէրն Աստուծոյ, եւ հաղորդութիւն Հոգւոյն Սրբոյ, ընդ ձեզ ամենեսին»: Բ. Կորն. ԺԳ. 13:

Մեք պէտք է որոշեմք Հոգին Սուրբն իւր տուած շնորհքներէն: Սուրբ Գիրքն որոշելով Հոգին Սուրբն իւր տուած շնորհքներէն, ցոյց կը տայ մեզ, որ խոստովանինք զնա՝ ո՛չ թէ լոկ հասարակ զօրութիւն Աստուծոյ, այլ որպէս մի անձն Սուրբ Երրորդութեան: «Թէպէտ և բաժանմունք շնորհաց են, այլ Հոգի նոյն է»: Ա. Կորն. ԺԲ. 4: «Եւ մի տրտմեցուցանէք զՀոգին Սուրբ Աստուծոյ, որով կնքեցայք յաւուրն փրկութեան»: Եփես. Դ. 30:

Հոգին Սուրբն է Ճանաչող. — «Եւ զԱստուծոյն ո՛չ ոք գիտէ, եթէ ո՛չ Հոգին Աստուծոյ»: Ա. Կորն. Բ. 11:

Նա է Մխիթար. — «Այլ զայս ամենայն

յաղթողէ մի եւ նոյն Հոգի, բաժանէ իւրաքանչիւր որպէս եւ կամի»: Ա. Կոր. ԺԲ. 11:

Նա է Ուսուցիչ.— «Այլ մեք՝ ոչ եթէ զհոգի աշխարհիս այսորիկ առաք, այլ զՀոգին որ յԱստուծոյ, զի ծանիցուք զայն, որ յԱստուծոյն շնորհեցաւ մեզ»: Ա. Կոր. Բ. 12: «Եւ զոր խօսիմքս՝ ոչ եթէ մարդկեղէն ուսմամբ ճարտարութեամբ բանից, այլ վարդապետութեամբ Հոգւոյն ընդ հոգեւորս զհոգեւորսն համեմատեմք»: Ա. Կոր. Բ. 13:

Նա է Վկայ և Բարեխօս.— «Նոյն ինքն Հոգին վկայ է հոգւոյս մերում, եթէ եմք որդիք Աստուծոյ»: Հռովմ. Ը. 16: «Այլ ինքն Հոգին բարեխօս լինի ՚ի հեծութիւնս անմռունչս: Զի ըստ Աստուծոյ բարեխօս է վասն սրբոց»: Հռովմ. Ը. 27:

Վերաբերելով առ մեզ՝ Հոգին Սուրբն է Աղբիւր Շնորհաց Աստուծոյ ընդ մարդկան: Նա է յատուկ և անդադար ներգործող մեր փրկութեան համար: Նա է միացնող զմեզ ճշմարիտ հաւատով Քրիստոսի հետ: Նա է արժանացնող Քրիստոսի սրբութեանը՝ նորոգելով զմեզ և սրբելով: «Եւ դուք այնպիսիք ոմանք էիք.

այլ լուացարուք, այլ սրբեցարուք, այլ արդարացարուք յանուն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ 'ի Հոգին Աստուծոյ մերոյ»: Ա. Կոր. Զ. 11:

Հոգին Սուրբն է մեր Առաջնորդութիւնն եւ Խաղաղութիւնը. «Զի ոչ է արքայութիւնն Աստուծոյ կերակուր եւ ըմպելի, այլ արդարութիւն եւ խաղաղութիւն եւ խնդութիւն 'ի Հոգին Սուրբ»: Հռովմ. ԺԴ. 17:

Նա է Նշան, որով Քրիստոս զմեզ կը ճանաչէ. «Եւ մի՛ տրտմեցուցանէք զՀոգին Սուրբ Աստուծոյ, որով կնքեցայք յաւուրն փրկութեան»: Եփես. Դ. 30:

Նա մեզ կը տայ զօրութիւն եւ կարողութիւն զԱստուած անուանելու Հայր: «Եւ զի էք դուք որդիք, առաքեաց Աստուած զՀոգի Որդւոյ իւրոյ 'ի սիրտս մեր, որ աղաղակէ աբբա՛, հա՛յր»: Գաղ. Դ. 6:

Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքներն կը բաժանին երկու.— Հրաշալի եւ Հասարակ: Հրաշալի շնորհքներն տուաւ Աստուած առաքելոց եւ մարգարէից. իսկ հասարակներն ամենայն մարդկան: Հրաշալի շնորհքները ստացան առաքեալներն եւ մարգարէները, որով կատարեալ իմացան Աւետարանին ճանաչողութիւնն եւ կարողացան

խօսքիլ զանազան լեզուներով, մարգարէ-
անալ եւ հրաշագործել: Առաքեալներն
առաջան այս շնորհքները, որով կարողա-
ցան քարոզել Աւետարանը բոլոր աշխար-
հին եւ ցոյց տալ, որ իւրեանց առաքե-
լութիւնն երկնային է և ուսումն՝ աստ-
ուածային: « Եւ բանն իմ եւ քարոզու-
թիւն, ոչ պատիր բանիւք իմաստութեան,
այլ արդեամբ Հոգւոյն և զօրութեամբ »:
Ա. Կորն. Բ. Դ: « Զի Աւետարանն մեր
ոչ եղեւ առ ձեզ միայն բանիւ, այլ և զօ-
րութեամբ և Հոգւով Սրբով »: Ա. Թէս.
Ա. Ե: Գործք Առաքելոյը մեզ կ'իմացնէ,
որ մինչդեռ Առաքեալներն, նոյնպէս և ա-
մեն ճշմարիտ հաւատացեալներն՝ Քրիս-
տոնէական Եկեղեցւոյ նոր հաստատու-
թեան ժամանակ կը գործէին հրաշքներ:
Բայց երբ Եկեղեցին բաւական հաստա-
տուեցաւ, որ հասարակ քահանայքն ան-
գամ՝ կարող կը լինէին քարոզել Աւետա-
րանն և կառավարել իւրեանց եկեղեցին՝
կարօտութիւն չը մնաց այս արտաքին հը-
րաշագործութեանց: Մեք պէտք է ուրա-
խանամք, որ մեզ տրուած են հասարակ
շնորհքներ, որք կարող են նորոգել, այսինքն
տալ մեզ հաւատ, աղօթելու և մխիթարու-

թիւն։ Պէտք է ուրախանանք, որ Հոգւոյն Սրբոյ այս շնորհքներով տակաւին այս աշխարհիս մէջ կարող ենք ճաշակել յաւիտենական երջանկութիւն և ընդունակ լինել փրկութեան։ Առաքեալն խօսելով հրաշալի շնորհաց վերայ՝ կը յորդորէ որ աւելի օգտակար շնորհքներ որոնենք. «Բայց՝ նախանձաւորք լերուք շնորհացն, որք լաւքն են»։ Ա. Կոր. ԺԲ. 31. և կը գովէ Սէրն առ Աստուած և առ ընկերն։

Հոգւոյն Սրբոյ տուած հասարակ շնորհքները բազմաթիւ են և զանազան։ Այս կարգին մէջ կարելի է դնել ամենէն առաջ այն ճանաչողութիւնը, զոր մեք կըտանանք՝ կարդալով եւ քաղելով Աստուծոյ խօսքը։ Սա եւս Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքն է, վասն զի նորա զօրութեամբ գրեցին Սուրբ Գիրքն Մարգարէներն եւ Առաքեալներն։ Աստուած կը տայ մեզ հասարակ շնորհքները բարի գործքով, բարի անձով, բարի օրինակով և կը տայ այն ողորմութիւններն այս կենաց մէջ արտաքին միջոցներով։

Այս պատճառաւ ահա Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքն պէտք է զանազանել մոլեկրօնութենէ։

Ա. Մոլեկրօնութիւնն կ'արհամարհէ Շը-
նորհաց արտաքին միջոցներու օգնութե-
նըն. իսկ ընդհակառակն՝ Շնորհքն այս օգ-
նութիւնը կը չինէ իւր համար հիմն եւ
գործ կ'ածէ իւր նպատակի համար ։

Բ. Մոլեկրօնութիւնն կամի որ Աստու-
ծոյ ներգործութիւնը լինի միշտ զգալի
կերպիւ, ինչպէս կը տեսնեմք Առաքելոց
վերայ. իսկ ընդհակառակն՝ Շնորհքն կը
ներգործէ ծածուկ և անզգալի ։ « Չի հող-
մըն ուր կամի շնչէ և զձայն նորա լսես,
այլ ո՛չ գիտես ուստի՞ գայ կամ յո՞ երթայ,
այնպէս և ամենայն ծնեալն 'ի Հոգւոյն » ։
Յով. Գ. 8 ։

Գ. Մոլեկրօնութիւնն կը հեռացնէ ամե-
նայն քննութիւն և դատողութիւն և կը
հետեւի իւր վստահուած երեւակայութեա-
նը. իսկ ընդհակառակն՝ Շնորհքն կը տայ
մեր մտաց զօրութիւն և չ'արգելուր մը-
տաց քննութիւնն կամ դատողութիւնն ։

Դ. Մոլեկրօնութիւնն կը ջանայ աւելի
առաջ գնալ Աւետարանի ուսմունքէն,
իսկ ընդհակառակն՝ Շնորհքն չ'որոներ նոր
յայտնութիւն ։

Ե. Մոլեկրօնութիւնն թոյլ կը տայ որ
մտան իւր մէջ չարութիւններ, այսինքն

չնութիւն, արժանաւորութիւն և այլն, և ոչ հասարակ ազատութիւն չը տար ուրիշ դաւանութեանց, այլ կը հալածէ և կը ներէ. իսկ ընդհակառակն՝ Շնորհին ունի իր նշանն — այն է Մարդասիրութիւն և Սիրութիւն:

Մեր միտքը կը հաստատէ, որ Հոգին Աստուծոյ ունի ներգործութիւն մեր հոգւոյ վերայ: Մեր տկարութիւնը կը հասկադրէ զմեզ զգալ և խոստովանիլ մեր հարկաւորութիւնը եւ կարօտութիւնը Աստուծոյ շնորհաց և կը յուսադրէ որ ամենեցուն Արարիչ Հայրն չը խնայեր երբէք, այլ կը տայ իր օգնութեան և մխիթարութեան Հոգին:

Սուրբ Գիրքն կ'ուսուցանէ, որ մեք բնաւ պէտք չ'է երկմիտ լինիմք, երբ կը խնդրեմք Աստուծմէ օգնութիւն նորա պատուիրանները կատարելու համար: Ս. Գիրքն կ'ասէ՝ Աստուած է որ կը շարժէ մեր հոգին իր բարերարութեամբ եւ կ'ուղղէ իր պատուիրանքը կատարելու: "Զի Աստուած է, որ յաջողէ 'ի մեզ ըզկամելն և զառնելն վասն հաճութեան": Փիլ. Բ. 13: Նմանապէս կ'ուսուցանէ, որ Հոգին Սուրբ կը բնակի իր ճշմարիտ

պաշտօզացյ մէջ և այս պատճառաւ նորա կ՚անուանին Տաճար Աստուծոյ ։ « Ո՛չ գիտէք, եթէ տաճար էք Աստուծոյ և Հոգի Աստուծոյ բնակեալ է ՚ի ձեզ »։ Ա. Կորն. Գ. 16։ Սուրբ Գիրքն կ՚ուսուցանէ, որ Հոգին Սուրբ է, որ կը ծնանի մեր մէջ Քրիստոնէական առաքինութիւն. « Իսկ պտուղ Հոգւոյն այս է. սէր, խնդութիւն, խաղաղութիւն, երկայնմտութիւն, քաղցրութիւն, բարութիւն, հաւատք, հեզութիւն, ժուժկալութիւն »։ Գաղ. Ե. 22-23։ Կ՚ուսուցանէ նոյնպէս թէ՝ Աստուած է որ կը բանայ մեր սիրտն իւր խօսքի համար և կու տայ հասկացողութիւն և մեք առանց Հոգւոյն Սրբոյ օգնութեան՝ ոչ այլ ինչ եմք, եթէ ոչ շնչաւոր կենդանիք, որ կարող չ՚է հասկանալ Աստուծոյ բանը։ « Քանզի շնչաւոր մարդ ո՛չ ընդունի զՀոգւոյն Աստուծոյ, զի յիմարութիւն է նմա և ո՛չ կարէ գիտել, եթէ հոգեպէս քննիցի »։ Ա. Կորն. Բ. 14։

Հոգւոյն Սրբոյ ամէն շնորհքները մեք կարող եմք ստանալ։

Ա. Ընդունելամբ որոյ, զգալով նորա շնորհաց հարկաւորութիւնը. « Զքաղցեալս լցոյց բարութեամբ և զմեծատու-

նս արձակեաց ունայնս »: Ղուկ. Ա. 53:

Բ. Աղօթող — « Ապա թէ ոք 'ի ձէնջ իցէ նուազեալ յիմաստութենէ, խնդրեսցէ յԱստուծոյ՝ որ տայն ամենայնի առատապէս՝ և ոչ նախատէ և տացի նմա »: Յակ. Ա. 5: Ուրեմն՝ մարդ կը կառավարուի Աստուծոյ շնորհքով և ազատութեամբ, ծառայ է նա 'իւր բնական տկարութեամբ, ազատ է աղօթքով; իրմէն է կախուած խնդրել և ստանալ զօրութիւն. որովհետեւ ինքն ըստ ինքեան չ'ունի զօրութիւն:

Գ. Գործ ընելով Աստուծմէ ստացած շնորհքն: Մոլորութիւն է. սպասել՝ թէ մեք միայն մեր կարողութեամբ կարող եմք ամէն բան ընել: Մոլորութիւն է նոյնպէս ասել՝ թէ առանց մեզ՝ կ'ընէ. Աստուած մեզ համար ամեն բան. այլ ընդհակառակն՝ մեք եւս մեր կողմէն պէտք է գործ դնեմք այն ամեն հնարքներն, զոր Աստուած կը տայ մեզ, այն է կարդալ նորա խօսքն, մտածել նորա օրինաց վերայ, արթուն կենալ և հետեւիլ այն բարի խորհրդին, զոր կը ծնանի մեր մէջ աստուածային խօսքը: Այս պայմանով կարող է մարդ ստանալ աստուածային շնորհքն և

բազմացնել կամ շահեցնել. վասն զի՝ այն մարդը որ ունեցած շնորհքին գործ չըդներ, Աստուած կ'առնէ և կը տայ նմա, որ յաժար է գործ դնելու։ «Զի որ գուցէ տացի նմա և յաւելցի և որ ոչն գուցէ և զոր ունիցին՝ բարձցի 'ի նմանէ»։ Մատ. ԺԳ. 12։ Իսկ ընդհակառակն՝ եթէ մեք առ ոչ ինչ համարեմք այս աստուածային շնորհքներն և գործ չը դնեմք, կամ գործ դնեմք չարութեամբ, այս կը նշանակէ մեղանչել, զոր Սուրբ Գիրքն կ'անուանէ տրտմեցնել և շիջուցանել Հոգին Սուրբ մեր մէջ։ «Եւ մի տրտմեցուցանէք զՀոգին Սուրբ Աստուծոյ ; որով կնքեցայք յաւուրն փրկութեան»։ Եփես. Դ. 30։ «ԶՀոգին մի շիջուցանէք»։ Ա. Թեսաղ. Ե. 19։

Կը տեսնեմք ահա, որ պէտք է հաւատալ 'ի Հոգին Սուրբ, որ գործակից է ընդ Հօր և ընդ Որդւոյ մեր փրկութեան համար։ Եթէ մեք չը հաւատամք թէ ինչ է Հոգին Սուրբ, ինչ է արած մեզ՝ համար և կամ ինչ կամի առնել մեր մէջ՝ կը նշանակէ որ մեք չեմք կամիր հաղորդութիւն ունենալ նորա շնորհաց։ Մեք չեմք կարող ստանալ նորա շնորհքներն, մինչ կը մնամք մեղաց մէջ և չ'եմք լինիր Քրիստո-

նեայ։ «Բայց դուք ոչ էք մարմնով, այլ հոգւով. եթէ իսկ Հոգին Աստուծոյ 'ի ձեզ բնակեալ, ապա եթէ ոք զՀոգի Քրիստոսի ոչ ունի, նա չ'է նորա»։ Հռովմ. Ը. 9։

ՉՈՐՐՈՐԴ ՄԱՍՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻ

«Հաւատամք 'ի մի միայն ընդհանրական և առաքելական Սուրբ Եկեղեցի» և այլն։

Եկեղեցին է հաւաքումն այն մարդկանց, որք կը հաւատան Յիսուս Քրիստոսին։ Այն մարդիկը, որք կը հաւատային Առաքելոց քարոզութեանը և կ'ընդունէին Աւետարանը՝ բնական էր, որ որոշէին Հեթանոսներէն և Եբրայեցիներէն՝ զԱստուած պաշտելու համար հոգւով և ճշմարտութեամբ. ինչպէս առաջին անգամ այսպէս հիմնուեցաւ յԵրուսաղէմ Եկեղեցին։ Այս հաւատացեալները հիմնեցին միաբանութիւններ, զոր կ'անուանէին Յունաց լեզուով Էկլէզիա, Եկեղեցի, այսինքն ժողով։ Թէ՛ այս հաւատացելոց ժողովներն և թէ՛ սոցա հաւաքուող միւս

ժողովներն և թէ՛ Հին Ուխտի Ճշմարիտ աստուածպաշտներն մի և նոյն հաւատով և յուսով միանալով իրար հետ՝ կը կազմեն ընդհանուր միաբանութիւն Քրիստոնէից, զոր կ'անուանեմք Սուրբ, Ընդհանուր Եկեղեցի։

Հաւատացելոց այս ժողովներն՝ ինչպէս որ կը յայտնեն իւրեանց արտաքին երեւելի միութիւնն 'ի Քրիստոս, նոյնպէս պէտք է ունենան և ներքին հոգեւոր միութիւն 'ի Քրիստոս, և այս աներեւոյթ միութիւնն յայտնի է միայն հաւատացողին, թէ ունի՞ արդեօք սրբութիւն, թէ ոչ, եւ յայտնի է Աստուծոյ, որ սրտագէտն է ամենայնի, սորա համար է որ Քրիստոս կ'ասէ. «Բազումք են կոչեցեալք և սակաւք են ընտրեալք»։ Մատ. ԻԲ. 14։ Կամ կը նմանեցնէ ուռկանի. «Նման է արքայութիւն Աստուծոյ ուռկանի արկելոյ»։ Մատ. ԺԳ. 48։ Այս հոգեւոր եկեղեցւոյ համար կ'ասէ Սարգիս Շնորհալին. «Յամենայն ազգաց և լեզուաց, որք աշակերտեցան Աւետարանին եւ 'ի վէմն Քրիստոս հաւատովք մերձեցան՝ յամենեցունց մի տաճար հոգեւոր և մի եկեղեցի շինեցաւ»։ Այս հոգեւոր Եկեղեցին

էր, զոր փառաւորէին մեր նահատակնե-րըն. — «Եկեղեցիք ոչ են պարգեւք թա-գաւորաց եւ ոչ արուեստ ճարտարու-թեանց, և ոչ գիւտք իմաստնոց և ոչ ա-ւար քաջութեան զինուորաց և ոչ պատիր խաբէութիւնք դիւաց.... Այլ շնորհք են մեծին Աստուծոյ. ոչ միում ումեք 'ի մարդկանէ տուեալ, այլ ամենայն բա-նաւոր ազգաց, որք վիճակեալք են 'ի բնակութիւն 'ի ներքոյ արեգական». Եղիշէ։

Եկեղեցին կ'անուանի Ընդհանրական, վասն զի նա չըսահմանուիր մի ազգով, ինչպէս Եբրայեցւոց Հին Ուխտի եկեղե-ցին, այլ հաւաքումն է ամեն ժամանակի և ամեն երկրի հաւատացելոց. Ադամէն սկսած մինչև 'ի կատարած աշխարհի։ «Մի Եկեղեցի անուանեմք ամենայն Քրիստո-նեայքս». կ'ասէ Ներսէս Լամբրոնացին։ Ամենայն Նահապետք և Մարգարէք, որք փրկութեան յոյսը դրած էին Մեսիայի վերայ՝ են անդամք Եկեղեցւոյ, ինչպէս և մեք Քրիստոնեայքս՝ Աւետարանով։ «Նը-ման ամենայն մարգարէքն վկայեն զթողու-թիւն մեղաց առնուլ անուամբ Նորա ա-մենայն հաւատացելոց»։ Գործ. Ժ. 43։

Սուրբ Գիրքը կը նմանեցնէ Եկեղեցին շի-նուածի, որոյ գաղափարն Աստուած իւր յաւիտենական իմաստութեան մէջ ծրագրեց և դրաւ նորա Հիմն, որ է Քրիստոս, ինչպէս կ՚ասէ Պօղոս Առաքեալն. « Զի զհիմն այլ ոչ ոք կարէ դնել, քան զեդեալըն՝ որ է Յիսուս Քրիստոս »: Ա. Կորն. Գ. 11: Նա է Վէմն, որ կը պահէ և կը պաշտպանէ բոլոր շինուածն և Եկեղեցւոյ անդամներն են նիւթ այս շինուածոյն. « Դուք իբրև զվէմս կենդանիս շինեք տաճար հոգևոր յանարատ քահանայութիւն մատուցանել զհոգևորն պատարագ՝ հաճոյս Աստուծոյ ՚ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի: Դուք ազգ էք ընտիր, թագաւորութիւն, քահանայութիւն, ազգ սուրբ, ժողովուրդ սեպհական, որպէս զի զձեր առաքինութիւնս նուիրեսջիք յայն՝ որ զձեզ ՚ի խաւարէն կոչեաց յիւր սքանչելի լոյսն »: Ա. Պետ. Բ. 5—9: Սուրբ Գիրքն երբեմն կը նմանեցնէ եկեղեցին Մարմնոյ, որոյ անդամներն կապուած են ամուր կապով և լի են կենդանութեամբ որոյ գլուխն է Քրիստոս. « Այլ ճշմարտեալք սիրով՝ աճեսցուք ՚ի նա զամենայն, որ է Գլուխ Քրիստոս. ուստի ամե-

նոյն մարմինն յօդեալ և պատշաճեալ ամեն այն խաղաղեօք տարբերութեան. ըստ ազդեցութեան՝ չափով իւրաքանչիւր մասին՝ զաճումն մարմնոյ գործէ՝ 'ի շինուած անձին իւրոյ սիրով»։ Եփես. Դ. 16։

Եկեղեցւոյ կոչումն լինելով մի հօտ հաւատացելոց Հրէից և Հեթանոսաց և ունենալով մի Հովիւ, մի Փրկիչ և մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, այս պատճառաւ՝ Հանգանակի մէջ աւելով Ընդհանրական՝ կ'աւելի և Մի, ինչպէս կ'ասէ Պօղոս Առաքեալն. «Որք միանգամ 'ի Քրիստոս մկրտեցայք, զՔրիստոս զգեցեալ էք, չիք խտիր, ոչ Հրէի, և ոչ Հեթանոսի, ոչ ծառայի և ոչ ազատի. ոչ արուի և ոչ իգի, զի ամենեքեան դուք մի էք 'ի Քրիստոս Յիսուս»։ Գաղ. Դ. 27։

Հաւատալ յԸնդհանրական Եկեղեցի կը նշանակէ նախ՝ հաւատալ որ ըստ խոստման Յիսուսի Քրիստոսի է և պիտի լինի Եկեղեցի աշխարհիս երեսին ընդարձակուած կամ կոչուած 'ի փրկութիւն աստուածային հոգւով։ Երկրորդ՝ հաւատալ, որ մեք կենդանի անդամ եմք Եկեղեցւոյ։ Ընդհանուր Եկեղեցին կը բովանդակէ իւր մէջ յատուկ եկեղեցիներ, որք ունին զա-

Նաղան անուններ ըստ ազգի և ըստ տեղ-ւոյ». վոր օրինակ Կորնթացւոյ, Հռովմա-յեցւոց, Եբրայեցւոց, Հայաստանեայց և այլն: Հայաստանեայց Եկեղեցին որ է. Սուրբ, ընդհանրական և առաքելական Եկեղեցի, հիմնուեցաւ Թադէոս և Բար-դուղիմէոս Առաքելոց քարոզութեամբ(1):

Եկեղեցին կ'անուանի Սուրբ, վասն զի նա կ'որոշուի աշխարհէն, կը նուիրուի Աստուծոյ ծառայութեանն և նորա ան-դամներն կ'ուխտեն կենալ սրբութեան մէջ եւ կը գտնեն եկեղեցւոյ մէջ ամեն տեսակ օգնութիւններ, որոց կարօտ են: «Որպէս և սիրեաց Քրիստոս զԵկեղեցի և զանձն իւր մատնեաց վասն նորա. զի նա սրբեսցէ զնա աւազանին բանիւ, զի կա-ցուսցէ ինքն իւր յանդիման փառաւոր զԵկեղեցի, զի մի ունիցի ինչ արատ, կամ աղտեղութիւն՝ կամ՝ այլ ինչ յայսպի-սեաց, այլ զի իցէ սուրբ անարատ»:

---

(1) Այսքան դարեր կը յարատեւէ նոյն հիման վե-րայ. ունի իւր արած պատերազմներն ընդդէմ՝ հաւատքի. ունի իւր կրած հալածանքներն, իւր Մարտիրոսներն. Հանհատականներն եւ Հայրապետներն. միայն բանիւ ունի իւր պատմական կեանքը. որ կարօտութիւն ունի առան-ձին ուսման:

Եփե. Ե. 25—26 ։ Այս Սուրբ անունը կը տամք Եկեղեցւոյն դարձեալ այն պատճառաւ՝ որ նա կը հեռացնէ և հեռի է ամենայն ծուռ և Թիւր վարդապետուԹիւններէ եւ ունի ՍՈՒՐԲ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ինչպէս են Մկրտութիւն, Դրոշմ, Ապաշխարութիւն և այլն ։

ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆՆ է սուրբ Խորհուրդ՝ որով կ'ընդունուիմք Եկեղեցւոյ մէջ, կը լուացուիմք սկզբնական մեղքէ և կը կնքուիմք անդամք լինիլ Եկեղեցւոյ ։

Մկրտութիւն բառը կը նշանակէ լուանալ ։ Այսօր եւս այս խորհուրդը կը կատարէ Հայաստանեայց Եկեղեցին մի եւ նոյն ձեւով անփոփոխ, ընկղմելով զերեխայն երեք անգամ ջրոյ մէջ և ասելով. «Յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ» ։

ՄկրտուԹիւնը հին է. Եբրայեցիք ունէին սովորուԹիւն մկրտելու հեԹանոսներն, որք կամէին նուիրուիլ ճշմարիտ Աստուծոյ՝ կրօնական մկրտուԹիւնն, որպէս նշան քաւուԹեան եւ կը լուային հեԹանոսուԹեան աղտն ջրով ։ Յովհաննէս Մկրտիչը կը մկրտէր ամենքը, որք կը գային նորա մօտ՝ ստանալու քաւուԹեան մկրտուԹիւնն, որ նշան էր հեռանալու

ամէն ատեն ճշմարտութիւնն է : Բայց նորա միութիւնը խորհրդոց չէր, վասն զի չունէր իւր մէջ փոխութիւն :

Յիսուս Քրիստոս աւանդեց միութեան խորհուրդն իւր աշակերտաց համար բանաւոր ժամանակին՝ ասելով. « Գնացէ՛ք աշակերտեցէ՛ք զամենայն հեթանոսս, մկրտեցէ՛ք զնոսա յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ »: Մատ. ԻԸ. 19: « Որ հաւատայ և մկրտեսցի՝ կեցցէ, և որ ոչն հաւատայ՝ դատապարտեսցի »: Մարկ. ԺԶ. 16: Այս հրամանաւ եւ այս խոստմունքներով Առաքեալներն և նոցա աշակերտներն կը մկրտէին ամէնքը, որք կը հաւատային Աւետարանին և կամէին աշակերտիլ այնմ: Այս աւանդութիւնը կը կատարեն ամենայն Քրիստոնէական եկեղեցիներն :

Մկրտութիւնն անուամբ Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ կը նշանակէ Ա. Որ նա կը կատարուի Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ հրամանաւ կամ զօրութեամբ, Բ. Ամէնքը, որք մկրտուած են՝ պէտք է ընդունին մի միայն ճշմարիտ Աստուած. — Հայր ասելով՝ որ զմեզ որդի կ՚առնէ իւրեն. Որդի ասելով՝ որ զմեզ կը փրկէ. Հոգին Սուրբ

տեսլով՝ որ մեր մէջ կը նորոգէ Աստու-
ծոյ պատկերն և նմանութիւնը վերստին
ծննդեամբ աւազանին ։

Մկրտութեան ժամանակ Ջուր գոր-
ծածելը մեր միայն կը բերէ մեր աղտեղի
բնութեան վիճակն և այն կարօտութիւ-
նը, որ մեր հոգին կըզգայ սրբութեան և
նորոգութեան համար. ցոյց կը տայ մեզ
այն հոգեւոր շնորհքները զոր մեք կը
գտնեմք Աւետարանի մէջ ։ «Եւ դուք այն-
պիսիք ոմանք էիք, այլ լուացարուք, այլ
սրբեցարուք, այլ արդարացարուք յա-
նուն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի և
ի Հոգին Աստուծոյ մերոյ» ։ Ա. Կորն. Զ. 11 ։

Ուրեմն՝ նոյն օրէնքով մեք կըստանամք
մեղաց թողութիւն Քրիստոսի արիւնով,
զոր թափեց մեզ համար Խաչի վերայ, և
Հոգւոյն Սրբոյ օգնութեամբ որ կ'արժա-
նացնէ զմեզ Քրիստոսի Եկեղեցւոյն ան-
դամ դառնալու ։ Մկրտութիւնը կը ներ-
կայացնէ մեզ սկզբնական մեղքը, մեր
սեպհական աղտը և սրբութիւնն, զոր մեք
կըստանամք Աստուծոյ որդեգիր լինելով
Յիսուսի Քրիստոսի միջնորդութեամբ ։
Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքը Սուրբ Գիրքը շատ
տեղ կը նմանեցնէ Ջրոյ. վասն զի՝ ինչպէս

ջուրն ոչ թէ միայն լուանալու համար է, այլ և նորոգելու. նոյնպէս և Սուրբ Հոգին կը սրբէ, կը նորոգէ և կեանք կը տայ հոգւոյն։ «Պատասխանի ետ նմա Յիսուս՝ և ասէ։ Եթէ գիտէիր դու զպարգեւսն Աստուծոյ, և ո՞վ է, որ ասէդ ցքեզ՝ թէ տուր ինձ ըմպել, դու արդեօք խնդրէիր ՚ի նմանէ, և տայր քեզ ջուր կենդանի»։ Յով. Դ. 10։ «Զի ես տաց ջուր ՚ի ծարաւս՝ որոց գնան յանջրդւոջ, եդից զոգի իմ՝ ՚ի վերայ զաւակի քո և զօրհնութիւնս իմ՝ ՚ի վերայ որդւոց քոց»։ Եսայ. ԽԴ. 3։

Քրիստոսի անունով մկրտուածները պարտական են ոչ միայն խոստովանիլ հրապարակաւ Քրիստոնէութիւնը, ճանաչել զՔրիստոս Փրկիչ, նմա ակնունիլ ամեն ժամանակ, այլ նոյնպէս պարտական են բոլորովին ընծայել իրենց անձն Քրիստոսի հաւատով և սիրով, ցոյց տալ որ իրենք նոր արարած են և պահել այն սրբութիւնը, զոր ստացած են։ «Որ և ըզձեզ ըստ նմին օրինակի կեցուցանէ մկրտութիւնն, ոչ զմարմնոյ աղտն ՚ի բաց ընկենլով, այլ զբարւոք մտացն հանդէս առ Աստուած, ՚ի ձեռն յարութեան Յիսուսի Քրիստոսի»։ Ա. Պետ. Գ. 21։

Այս պատճառաւ՝ Եկեղեցին 'ի ըսկիզբն Քրիստոնէութեան կը պահանջէր մկրտուողներէն քրիստոնէական հաւատոյ կարճ խոստովանութիւն և հրապարակական ուխտ սրբութեան մէջ կենալու և աշխարհի համար իրենց անձը մեռած համարելու ։

Ընկղմելու ձևուն, զոր գործ կ'ածէ մեր Հայաստանեայց Եկեղեցին, կը նշանակէ Քրիստոսի Մահն, Թաղումն եւ Յարութիւնն ։ Կը թաղուի հին մարդը, որ ծնանի Նոր մարդ ։ Այս բանը մեր միան կը բերէ Պօղոս Առաքելոյն ասածն . « Թաղեցաք ընդ նմին մկրտութեամբ 'ի մահ, զի որպէս Քրիստոս յարեաւ 'ի մեռելոց փառօք Հօր, նոյնպէս և մեք 'ի նորոգումն կենաց շրջեսցուք » ։ Հռովմ. Զ. 4 ։

Մեր Եկեղեցին ընդունած է երախայից մկրտութիւնը զանազան պատճառաւ . Նախ՝ որ Քրիստոնէից երախայքն ընդունուած են Նոր ուխտով, այսինքն Աւետարանաւ ։ « Զի ձեզ են աւետիքս և որդւոց ձերոց » ։ Գործ . Բ . 39 ։ Եթէ աւետիքը խոստացուած է Քրիստոնեայ ծնողաց և իրենց որդւոց, ապա ուրեմն կարող են մկրտուիլ եւ նոցա որդիքն կամ

երախայքն: Երկրորդ՝ Եկեղեցւոյ երա-
խայքն կ'ընդունէին Թլփատութեամբ
այն ուխտին մէջ, որ տուած է Աստուծ-
մէ Նոցա հայրերուն, Թէպէտ և Նոքա ըն-
դունակ չէին ուխտ դնել և ճանաչել ի-
րենց պարտաւորութիւնը, ինչպէս և Քր-
իստոնէից երախայքն: Ինչ ժամանակ Քր-
իստոս հրամայեց իւր աշակերտաց մկր-
տել, Թոյլ տուաւ Նոցա ազատութեամբ
հետեւիլ այս Նախնի սովորութեանը, և
երբ աշակերտները կ'արգիլուէին երա-
խայքն Նորա մօտ գալու՝ Յիսուս Նախա-
տեց աշակերտներն ասելով. «Թոյլ տուք
մանկտւոյդ գալ առ իս»: Բաց 'ի սմանէ,
կարծիք չը կայ որ Առաքեալներն ինչ ժա-
մանակ ամբողջ գերդաստան կը մկրտէին՝
Նոցա մէջ չը լինէր երախայ: Երրորդ՝ երա-
խայից մկրտութիւնը մի բարի օրինակ է
Եկեղեցւոյ մէջ, որ ծնողքները կ'ընծայեն
իրենց որդիքն Աստուծոյ ծառայութեան
եւ ինքեանք եւս կը մխիթարուին, որ ի-
րենց որդիքը մասնակից կը լինին Փրկչի
ողորմութեանը: Այն խոստմունքը՝ զոր
երախայքը պէտք է տան մկրտութեան
ժամանակ՝ կը տան Նոցա Կնքահայրերը և
կ'ուխտեն Քրիստոնէական ուսումն տալ.

նոյն, երբ կատարեալ ընդունակութիւն ունենան ։

Մկրտութեան վերայ Հանգանակն կ'աւելցնէ Մի բառն, պատճառն որ՝ մարդն մկրտութեամբ մի անգամ կըստանայ Յիսուսի Քրիստոսի շնորհքն ։ Ուրեմն՝ այս խորհուրդն երբէք պէտք չ'է կրկնուի . « Մի Տէր, մի հաւատ, մի Մկրտութիւն »։ Եփես . Դ . 5 ։ « Քանզի անհնար է միանգամ մկրտելոյն, որ ճաշակեցին յերկնաւոր պարգեւայն եւ հաղորդք եղեն Հոգւոյն Սրբոյ, եւ զգեղեցիկ բանին Աստուծոյ ճաշակին ճաշակեցին եւ զօրութիւնսն հանդերձելոյ աշխարհին, եւ կործանեցին . միւսանգամ նորոգել յապաշխարութիւնս եւ վերստին 'ի խաչ հանել անձանց զՈրդին Աստուծոյ եւ դարձեալ խայտառակել »։ Եբր . Զ . 4—6 ։

Երկրորդ խորհուրդ Եկեղեցւոյ է ԴՐՈՇՄՆ, որով մկրտեալն կ'ընդունի զգալի օծութեան միջնորդութեամբ՝ Հոգւոյն Սրբոյ ներքին օծութիւնը, շնորհքը եւ զօրութիւնը եւ կը պատրաստուի պատերազմի մտնել աշխարհի հետ եւ աշխարհի մոլութեանց հետ, ինչպէս կ'ասէ Յովհաննէս Առաքեալն . « Եւ դուք օծութիւն ու-

նիք առ 'ի Սրբոյն և գիտէք ամենեքին ։
. . . Զայս գրեցի ձեզ՝ զի մի՛ ոք զձեզ մոլորեցուցանիցէ և դուք օծութիւնն՝ զոր ընկալարուք 'ի նմանէ, բնակեսցէ 'ի ձեզ, և չէ ինչ պիտոյ եթէ ոք զձեզ ուսուսցէ, այլ որպէս զի նորա օծութիւնն ուսուցանիցէ զձեզ վասն ամենայնի և ճշմարիտ է և չէ սուտ և որպէս ուսոյց զձեզ կայք 'ի նմա » ։ Ա. Յովհ. Բ. 20—27 ։

Այս խորհրդով Հոգին Սուրբ կը զօրացնէ մեր սիրտը, մեր միտքը եւ մեր կամքը, ինչպէս կ'ասէ Ներսէս Լամբրոնացին. « Սա—Հոգին Սուրբ—օծանէ զմիտս մեր ըստ Յովհաննու և առնէ Քրիստոնեայս և Քրիստոսընկալս և յայսմ օծութենէ զօրանամք գիտել զամենայն ։ Սա լուսաւոր առնէ զաչս սրտից մերոց և ըզյոյս կոչման մերոյ և զմեծութիւն փառաց ժառանգութեան և զլայնութիւն և զերկայնութիւն սիրոյն Քրիստոսի » ։

Այս խորհուրդը կատարուեցաւ Յիսուսի Քրիստոսի վերայ Նորա մկրտութեան ժամանակ ։ « Եւ իբրեւ մկրտեցաւ Յիսուս՝ ել վաղվաղակի 'ի ջրոյ անտի և ահա բացան նմա երկինք և ետես զՀոգին Աստուծոյ զի իջանէր իբրեւ զա-

ղանի և դայր 'ի վերայ նորա ». Մատ. Գ. 16: Եւ հաստատեցաւ Հոգւոյն Սրբոյ գալստեամբն 'ի դասս Առաքելոց, որք կը կատարէին յետոյ այս խորհուրդը ձեռքը դնելով մկրտուածներու վերայ և Հոգին Սուրբ զգալի նշանաւ կամ զօրութեամբ կ'իջանէր նոցա վերայ: "Եւ իբրեւ լուան մկրտեցան յանուն Տեառն Յիսուսի, և 'ի դնել 'ի վերայ նոցա Պաւղոսի զձեռն, եկն Հոգին Սուրբ 'ի վերայ նոցա ». Գործ. ԺԹ. 5—6:

Մեր Եկեղեցին կը կատարէ այս խորհուրդն այսպէս. "Լնու քահանայն ըզսուրբ իւղն (միւռոն) 'ի յափն իւր . . . և կնքէ սուրբ իւղովն զճակատ մկրտելոյն, զաչսն . . . . զքամակն . . . . զոտսն ». ('ի մեծ Մաշտոցի): Եւ այսպէս ուրեմն այս խորհուրդն ընդունողը պէտք է կենդանի վկայ լինի Քրիստոսի համար, պահող ու պաշտպանող նորա ճշմարտութեանց և անմեղ կատարող նորա պատուիրանաց, մանաւանդ նորա մեծ պատուիրանին — Սիրոյ առ Աստուած և առ մարդ: "Այլ առնջիք զօրութիւն 'ի հասանել Հոգւոյն Սրբոյ 'ի վերայ ձեր, և եղիջիք վկայք ինձ յԵրուսաղէմ, և յամենայն Հրէաստանի

և 'ի Սամարիա և մինչև 'ի ծագս երկրի »: Գործ. Ա. 8:

Երրորդ խորհուրդ Եկեղեցւոյ, որ կը յիշատակուի Հանգանակի մէջ, է ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԻՒՆՆ, որով մեղաւոր և զղջացեալ Քրիստոնեայն կը խոստովանի Աստուծոյ՝ առաջի 'նորա քահանային իւր մեղքն և կրօնաւոր քահանայի աղօթքով և Քրիստոսի խօսքով և չարչարանաց արդիւնքով մեղաց թողութիւն: Աստուծոյ քահանայից այս իշխանութիւնը հիմնուած է Քրիստոսի այս խօսքի վերայ. «Փչեաց 'ի նոսա և ասէ. առէք Հոգի Սուրբ. եթէ ումեք թողուցուք զմեղս, թողեալ լիցի նոցա, և եթէ զուրուք ունիցիք՝ կալեալ լիցի »: Յով. Ի. 22: Եւ այս խօսքի համար է, որ քահանայն կ'ասէ. «Եւ ես բանիւն Աստուծոյ » և այլն:

Ապաշխարութեան խորհուրդը մեծ պարտք կը դնէ ապաշխարողի վերայ, որ նա ջերմեռանդութեամբ եւ ճշմարիտ զղջմամբ խոստովանի իւր բոլոր մեղքերը, թողու իւր պարտապանաց՝ իրենց մեղքը, որովհետեւ առանց հաշտուելու մարդկանց հետ և թողնելու 'նոցա մեղքն, չ'է կարող ինքն ևս հաշտուիլ Աստուծոյ հետ

և թողութիւն ստանալ։ “Թողցէ՛ ամբա-
րիշտն զճանապարհս իւր և այր անօրէն
զխորհուրդս իւր, եւ դարձցի առ Տէր,
գտցէ զողորմութիւն. և առ Աստուած
մեր, զի բազմապատիկ թողցէ զմեղս և
զանօրէնութիւնս ձեր ”։ Եսայ. ԾԵ. 7։
“Այսպէս ասէ Տէր ամենակալ, դարձա-
րո՛ւք առ իս՝ ասէ Տէր զօրութեանց եւ
դարձայց առ ձեզ ”։ Զաք. Ա. 3։ “Արա-
րէ՛ք այսուհետեւ պտուղ արժանի ապաշ-
խարութեան ”։ Մատ. Գ. 8։ “Ո՛չ եկի
կոչել զարդարս, այլ զմեղաւորս յապաշ-
խարութիւն ”։ Ղուկ. Ե. 32։

Ուրեմն՝ մեծ պարտք կայ քահանայի
վերայ, որոյ առաջ կը խոստովանուին մեղ-
քերը, որ լաւ իմանայ՝ թէ ի՛նչ է Աստու-
ծոյ ճշմարտութիւններն և ի՛նչ է Աստու-
ծոյ կամքն, որ նոցա համաձայն վարուի,
խորհուրդ պահէ խոստովանութիւնն, իբ-
րեւ Աստուծոյ հաւատացած, իւր աստ-
ուածատուր իշխանութեան մէջ, և պէտք
է իմանայ յանդիմանել և խրատել, իմա-
նայ սփոփել և մխիթարել, ինչպէս կ՚ասէ
Պօղոս Առաքեալն. “Մի՛ անփոյթ առներ
զշնորհացդ որ ՚ի քեզ են, որ տուաւ քեզ
մարգարէութեամբ ՚ի ձեռնադրութենէ

և 'ի Սամարիա և մինչև 'ի ծագս երկրի »: Գործ. Ա. 8:

Երրորդ խորհուրդ Եկեղեցւոյ, որ կը յիշատակուի Հանգանակին մէջ, է ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԻՒՆՆ, որով մեղաւոր և զղջացեալ Քրիստոնեայն կը խոստովանի Աստուծոյ՝ առաջի 'նորա քահանային իւր մեղքն և կըստանայ քահանայի աղօթքով և Քրիստոսի խօսքով և չարչարանաց արդիւնքով մեղաց թողութիւն: Աստուծոյ քահանայից այս իշխանութիւնը հիմնուած է Քրիստոսի այս խօսքի վերայ. « Փչեաց 'ի նոսա և ասէ. առէք Հոգի Սուրբ. եթէ ումեք թողուցուք զմեղս, թողեալ լիցի նոցա, և եթէ զուրուք ունիցիք՝ կալեալ լիցի »: Յովհ. Ի. 22: Եւ այս խօսքի համար է, որ քահանայն կ'ասէ. « Եւ ես բանիւն Աստուծոյ » և այլն:

Ապաշխարութեան խորհուրդը մեծ պարտք կը դնէ ապաշխարողին վերայ, որ նա ջերմեռանդութեամբ եւ ճշմարիտ զղջմամբ խոստովանի իւր բոլոր մեղքերը, թողու իւր պարտապանաց՝ իրենց մեղքը, որովհետեւ առանց հաշտուելու մարդկանց հետ և թողնելու նոցա մեղքն, չ'է կարող ինքն ևս հաշտուիլ Աստուծոյ հետ

և թողութիւն ստանալ. «Թողցէ ամբարիշտն զճանապարհս իւր և այր անօրէն զխորհուրդս իւր, եւ դարձցի առ Տէր, գտցէ ողորմութիւն. և առ Աստուած մեր, զի բազմապատիկ թողցէ զմեղս և զանօրէնութիւնս ձեր»։ Եսայ. ԾԵ. 7։ «Այսպէս ասէ Տէր ամենակալ, դարձարուք առ իս՝ ասէ Տէր զօրութեանց եւ դարձայց առ ձեզ»։ Զաք. Ա. 3։ «Արարէք այսուհետեւ պտուղ արժանի ապաշխարութեան»։ Մատ. Գ. 8։ «Ո՛չ եկի կոչել զարդարս, այլ զմեղաւորս յապաշխարութիւն»։ Ղուկ. Ե. 32։

Ուրեմն՝ մեծ պարտք կայ քահանայի վերայ, որոյ առաջ կը խոստովանուին մեղքերը, որ լաւ իմանայ՝ թէ ի՛նչ է Աստուծոյ ճշմարտութիւնները և ի՛նչ է Աստուծոյ կամքն, որ նոցա համաձայն վարուի, խորհուրդ պահէ խոստովանութիւնն, իբրեւ Աստուծոյ հաւատացած, իւր աստուածատուր իշխանութեան մէջ, և պէտք է իմանայ յանդիմանել և խրատել, իմանայ սփոփել և մխիթարել, ինչպէս կ'ասէ Պօղոս Առաքեալն. «Մի՛ անփոյթ առներ զշնորհացդ որ 'ի քեզ են, որ տուաւ քեզ մարգարէութեամբ 'ի ձեռնադրութենէ

երիցութեան »: Ա. Տիմ. Դ. 14:

Մեղաւորն ապաշխարելով կ'ստանայ թողութիւն իւր մեղաց և այս պատճառաւ Հանգանակի մէջ կ'ասեմք. « Հաւատամք ի քաւութիւն և ի թողութիւն մեղաց »: Հաւատալ մեղաց թողութեան կը նշանակէ հաւատալ Աստուծոյ այն ողորմութեանն, զոր արար մեղաւորաց՝ ներելով նոցա մեղքն: Կ'ասուի Թողութիւն, այն պատճառաւ, որ կարելի է մեր մեղքն համարիլ իբրև մէկ պարտք, զոր Աստուած կը թողու մեզ: Թողութիւնն իւր մէջ կը բովանդակէ երկու ողորմութիւն.— Առաջին՝ Աստուած ազատեց զմեզ այն պատժէն, որոյ մեք արժանացած էինք մեր մեղքով. իսկ Երկրորդ՝ Աստուած յետ տուաւ մեզ իւր սէրն և մեր իրաւունքը յաւիտենական ժառանգութիւն վայելելու:

Մեղաց թողութեան Սուրբ Գիրքը կը տայ զանազան անուններ. ինչպէս, Արդարութիւն, զոր պէտք չ'է համեմատեմք մարդկային արդարութեան հետ, որով մեղադրուածն կ'արդարանայ իւր անմեղութեամբ: Վասն զի, երբ մեք կ'ասեմք թէ արդարացանք Աստուծոյ առաջ, կը նշանակէ որ Աստուած կամի մեզ հետ

վարուիլ ինչպէս արդարոց հետ, առ ոչ ինչ համարելով մեր մեղքը։ «Եւ քանզի Աստուած էր Քրիստոսիւ զաշխարհս հաշտեցուցանել ընդ իւր և չըհամարել՝ նոցա զմեղս իւրեանց և ետ ՚ի մեզ զբանն հաշտութեան »։ Բ. Կոր. Ե. 19։ Կ՚ասուի մեղաց Թողութիւնն Ողորմութիւն Աստուծոյ, որ Յիսուսի Քրիստոսի հեղութեան և անսակելի զոհ լինելուն համար Աստուած ՚ներեց մեր մեղքը. «Արդարանան ձրի՝ նորին շնորհօք ՚ի ձեռն փրկութեան. որ ՚ի Քրիստոս Յիսուս »։ Հռով. Գ. 24։ Այս ողորմութեանը կարող ենք արժանանալ հաւատով. որ կը սրբէ մեր սիրտը և կը ծնանի մեր մէջ ջերմեռանդն ապաշխարութիւն։ Կենդանի, հեզ և գործնական հաւատը կը միացնէ զմեզ Քրիստոսի հետ, կը շինէ ՚նորա անդամ՝ և կը հասկացնէ. որ Աստուած կը տեսնէ մեր մէջ զՔրիստոս և ոչ թէ զմեզ, և ՚նորա արդիւնքն և դիտաւորութիւնը մերն կը համարի։ «Եւ գտայց ՚ի նմա լեալ. ոչ եթէ զիմ ինչ արդարութիւն, որ յօրինաց անտի է՝ ունիցիմ, այլ զհաւատոյն Քրիստոսի, որ յԱստուծոյ արդարութիւնն է »։ Փիլ. Գ. 9։

Այն մարդիկը, որք ճշմարիտ հաւա-

տով միացած են Յիսուս Քրիստոսի հետ և լուացուած են իրենց մեղքէն Նորա արիւնով և սրբուած են Նորա հոգւով՝ նոքա միայն կարող են ասել — Հաւատամք ի Բողոքական Եկեղեց․ : “ Զոր յառաջն եառ Աստուած ի քաւութիւն ի ձեռն հաւատոյն արեամբ Նորա, ի հանդէս արդարութեան Նորա, վասն թողութեան յառաջագոյն մեղացն գործելոցն ”: Հռով. Գ. 25: Այսու Ճշմարիտ խոստովանութեամբ կարող են արժանանալ աստուածային խոստման :

Բայց ոչ մեր հաւատը, ոչ մեր բարի գործը, ոչ մեր ապաշխարութիւնը և ոչ մեր քաւութիւնը միայն չ'են կարող տալ մեզ փրկութիւն. վասն զի՝ մեր հաւատն ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ միջոց, որով կ'ընդունիմք Աստուծոյ ողորմութիւնը 'ի ձեռն Քրիստոսի: “Ոչ 'ի գործոց արդարութեան, զոր արարաք մեք, այլ ըստ իւրում ողորմութեանն ապրեցոյց զմեզ 'ի ձեռն աւազանին միւսանգամ ծննդեանն և նորոգութեան Հոգւոյն Սրբոյ: Զոր եհեղ 'ի մեզ առատութեամբ 'ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի Փրկչին մերոյ ”: Տիտ. Գ. 5: Մեր հաւատը, մեր բարի գործը, մեր ապաշ-

խաւարութիւնք միայն նշան են շնորհակա-
լութեան մեր փրկութեան և թողութեան
համար ։ Մեր փրկութիւնը չ'ունի մի այլ
պատճառ, բայց միայն Աստուծոյ ողոր-
մութիւնը ։ Պահենք ուրեմն այս մեծ ճըշ-
մարտութիւնը, որ Աստուծոյ ողորմու-
թիւնն է որ զմեզ կը փրկէ և ասենք Սուրբ
Գրոց հետ միասին. « Զերդումն զոր եր-
դուաւ Աբրահամու Հօր մերում, տալ
մեզ առանց երկիւղի 'ի ձեռաց թշնամեաց.
փրկեալս » ։ Ղուկ. Ա. 73—74 ։

Զորրորդ խորհուրդ Եկեղեցւոյ է ՀԱ-
ՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ, որ սահմանուած է Քրիս-
տոսէն ։ Ընդ տեսակաւ հացի և գինւոյ՝
իսկապէս կը ճաշակեմք Քրիստոսի մար-
մինն և կ'ըմպեմք նորա արիւնն մեր մեղաց
թողութեան և յաւիտենական կեանք ժա-
ռանգելու համար ։

Քրիստոս հաստատեց այս սուրբ խոր-
հուրդը, Պասքի ընթրեաց ժամանակ,
այս խօսքերով. — « Առէք, կերայք այս է
մարմին իմ ։ Եւ առեալ բաժակ գոհացաւ
ետ նոցա և ասէ. Արբէք 'ի դմանէ ամե-
նեքին ։ Զի այդ է արիւն իմ նորոյ ուխտի,
որ 'ի վերայ բազմաց հեղանի 'ի թողու-
թիւն մեղաց » ։ Մատթ. ԻԶ. 26—29 ։

Պօղոս Առաքեալը մանրամասն կը խօսի այս խորհրդոյ վերայ ։ « Տէր Յիսուս 'ի գիշերին, յորում մատնէր, առ հաց, գոհացաւ, եբեկ և ասէ. Առէք և կերայք, այս է մարմին իմ, որ վասն ձեր բաշխի. զայս արարէք առ իմոյ յիշատակի ։ Նոյնպէս և զբաժակն յետ ընթրեացն՝ առ և ասէ. այս բաժակ նորոյ ուխտի է իմով արեամբ. զայս արարէք քանիցս անգամ եթէ ըմպիցէք առ իմոյ յիշատակի ։ Քանիցս անգամ եթէ ուտիցէք զհացս և զբաժակս ըմպիցէք, զմահ Տեառն պատմեցէք, մինչեւ եկեսցէ նա » ։ Ա. Կորն. ԺԱ. 23—25 ։

Այս սուրբ խորհրդով միանալով Քրիստոսի հետ միշտ պէտք է սպասեմք նորա գալստեանը եւ միշտ յիշեմք նորա մահն. Քրիստոս ասելով այս խօսքերն. « Զայս արարէք առ իմոյ յիշատակի » . և Պօղոս Առաքեալն աւելցնելով այս խօսքերը, « Քանիցս անգամ եթէ ուտիցէք ըզհացս զայս և զբաժակս ըմպիցէք, զմահ Տեառն պատմեցէք մինչեւ եկեսցէ նա » ։ կը յիշեցնէ այս խօսքերով Քրիստոսի մահը, որ այս մահն է միակ հիմն փրկութեան ։ Այս մահն է, որ կ'ազատէ զմեզ

դատապարտութենէ ։ Այս մահն է, որ կ՚արժանացնէ զմեզ Աստուծոյ ողորմութեանն և Նորա հետ հաշտութեանն ։ Այս մահն է, որ կըստիպէ զմեզ, որ մեք ևս տամք մեր անձը Նմա, որ այնքան սիրեց զմեզ, որ իւր անձն զոհեց մեզ համար ։

Հաղորդութեան սուրբ խորհրդով մեք կը միանամք Քրիստոսի հետ, մեք պէտք է մասնակից լինիմք ուրեմն ոչ թէ միայն Նորա մահուանը, այլ և Նորա կենաց, որ արժանի լինիմք յաւիտենական կենաց և բնակիմք Յիսուսի Քրիստոսի մէջ և Նա մեր մէջ ։ Մեր կեանքով Նորա կենաց մասնակից լինելու համար կ՚ասէ Քրիստոս․ « Եթէ ոչ կերիջիք զմարմին Որդւոյ մարդոյ և արբջիք զարիւն Նորա, ոչ ունիք կեանս յանձինս ։ Որ ուտէ զմարմին իմ և ըմպէ զարիւն իմ, ունի զկեանս յաւիտենականս և ես յարուցից զնա յաւուրն յետնում ։ Որ ուտէ զմարմին իմ և ըմպէ զարիւն իմ, նա յիս բնակեսցի և ես ՚ի նմա » ։ Յովհ․ Զ․ 54—57 ։

Այս սուրբ խորհրդոյն արժանապէս հաղորդուելու համար՝ Քրիստոնեայն պէտք է ունենալ ճշմարիտ զղջումն, ճշմարիտ հաւատք ։ Ջերմեռանդն ցանկութիւն դառնալ դէպ ՚ի բա-

Պօղոս Առաքեալը մանրամասն կը խօսի այս խորհրդոյ վերայ. «Տէր Յիսուս ՚ի գիշերին, յորում մատնէր, առ հաց, գոհացաւ, եբեկ և ասէ. Առէք և կերայք, այս է մարմին իմ, որ վասն ձեր բաշխի. զայս արարէք առ իմոյ յիշատակի: Նոյնպէս և զբաժակն յետ ընթրեացն՝ առ և ասէ. այս բաժակ նորոյ ուխտի է իմով արեամբ. զայս արարէք քանիցս անգամ թէ ըմպիցէք առ իմոյ յիշատակի: Քանզի քանիցս անգամ թէ ուտիցէք զհացս և զբաժակս ըմպիցէք, զմահ Տեառն պատմեցէք, մինչև եկեսցէ նա»: Ա. Կորն. ԺԱ. 23-25:

Այս սուրբ խորհրդով միանալով Քրիստոսի հետ միշտ պէտք է պատուենք Նորա չարչարանքը եւ միշտ յիշենք Նորա մահն. Քրիստոս ասելով այս խօսքերն. «Զայս արարէք առ իմոյ յիշատակի»: և Պօղոս Առաքեալն աւելցնելով այս խօսքերը, «Քանիցս անգամ թէ ուտիցէք զհացս զայս և զբաժակս ըմպիցէք, զմահ Տեառն պատմեսջիք մինչև եկեսցէ նա»: կը յիշեցնեն այս խօսքերով Քրիստոսի մահը, որ այս մահն է միակ հիմն փրկութեան: Այս մահն է, որ կ՚ազատէ զմեզ

դատապարտութիւնէ ։ Այս մահն է, որ կ'արժանացնէ զմեզ Աստուծոյ ողորմութեանն և նորա հետ հաշտութեանն ։ Այս մահն է, որ կըստիպէ զմեզ, որ մեք ևս տամք մեր անձը նմա, որ այնքան սիրեց զմեզ, որ իւր անձն զոհեց մեզ համար ։

Հաղորդութեան սուրբ խորհրդով մեք կը միանամք Քրիստոսի հետ, մեք պէտք է մասնակից լինիմք ուրեմն ոչ թէ միայն նորա մահուանը, այլ և նորա կենաց, որ արժանի լինիմք յաւիտենական կենաց և բնակիմք Յիսուսի Քրիստոսի մէջ և նա մեր մէջ ։ Մեր կեանքով նորա կենաց մասնակից լինելու համար կ'ասէ Քրիստոս . « Եթէ ոչ կերիջիք զմարմին Որդւոյ մարդոյ և արբջիք զարիւն նորա, ոչ ունիք կեանս յանձինս ։ Որ ուտէ զմարմին իմ և ըմպէ զարիւն իմ, ունի զկեանս յաւիտենականս և ես յարուցից զնա յաւուրն յետնում ։ Որ ուտէ զմարմին իմ և ըմպէ զարիւն իմ, նա յիս բնակեսցի և ես ՚ի նմա » ։ Յով. Զ. 54—57 ։

Այս սուրբ խորհրդոյն արժանապէս հաղորդուելու համար՝ Քրիստոնեայն պէտք է ունենայ ճշմարիտ զղջումն, ճշմարիտ հաւատ, ջերմեռանդն յանձնառութիւն դառնալ դէպ ՚ի բա-

րութիւն, սրբութիւն, որք կը պարունակեն իրենց մէջ Աստուածորդին ։ Մի խօսքով Հաղորդութիւնը պէտք է լրովին գթոյ և զղջոյ, որ Նա իւր մեղքերով անպատուած է զԱստուած և պէտք է հաւատայ, որ Նորա այս մեղքերն Թողութիւն կըստանան Աստուծմէ. Քրիստոսի խաչով և արդիւնքով ։ Նա պէտք է ջանայ, որ աւելի և աւելի յառաջանայ հաւատոյ մէջ, սրբութեան և մարդասիրութեան մէջ ։

Այս ըզգացողութիւններն անշուշտ հարկաւոր են արժանապէս Քրիստոսի մարմինն և արիւնն Ճաշակողաց. վասն զի նոցա է փրկութիւն խոստացած, և նոցա՝ որք կը զղջան իրենց մեղքն, նոցա՝ որք կը հաւատան, նոցա՝ որք կ՚աշխատին իրենց սրբութեան համար, նոցա՝ որք կը ներեն այլոց իրենց մեղքն, ինչպէս Աստուած ներեց մեզ, և նոցա՝ որք կը ցանկան լինիլ Նորա համար զոհ, ինչպէս Նա ինքն զոհուեցաւ մեզ համար ։

Հաղորդութիւնն է հրապարակական խոստովանութիւն, որ մէք կը զղջամք մեր մեղքը, որ կապուիմք մեր Փրկչի հետ կենդանի հաւատով և կամիմք լինիլ Ճըշ-

մարմին հաւատացող և հնազանդող ։ Ուրեմն՝ հաղորդուիլ առանց արժանաւորութեան՝ այսինքն հրապարակաւ խոստովանել, որ ունի վերեւ յիշած զգացողութիւնները, և ընդհակառակն՝ ինքնին զգալ որ մի և նոյն ժամանակ զուրկ է այն զգացողութիւններէն, այս կը նշանակէ անպատուել զԱստուած, լինիլ ամբարիշտ և կեղծաւոր վերին աստիճանի ։ Հաղորդուիլ կը նշանակէ ներքին հոգեւոր միութիւն Քրիստոսի և մեր բոլոր եղբարց հետ, որ մեք ամենքս մի մարմին եմք 'ի Քրիստոս, որ է Գլուխ ։ Ուրեմն՝ որք չ'ունին արժանաւոր զգացողութիւններ, չ'են զղջար իրենց մեղքը և կը մօտենան կեղծաւորութեամբ Քրիստոսի մարմնոյ և արեան, նոցա համար Պօղոս Առաքեալն կ'ասէ. « Այսուհետեւ որ ուտիցէ զհացս կամ՝ ըմպիցէ զբաժակս Տեառն անարժանութեամբ՝ պարտական եղիցի մարմնոյ և՝ արեան Տեառն ։ Փորձեսցէ մարդ զանձըն իւր և ապա 'ի հացէ անտի կերիցէ և 'ի բաժակէն արբցէ ։ Զի որ ուտէ եւ ըմպէ անարժանութեամբ՝ դատաստան անձին իւրում՝ ուտէ և ըմպէ. զի ոչ խորարէ զմարմին Տեառն » ։ Ա. Կորն. ԺԱ. 28—30։

Նորա կ'անպատուեն սուրբ խորհուրդը չը զանազանելով հասարակ հացէն ։ Եւ որովհետեւ վերեւ յիշած սուրբ և բարի զգացողութիւնները անշուշտ հարկաւոր են ճաշակողի համար, ուրեմն՝ ամեն ճաշակող պէտք է փորձէ իւր անձն, թէ ունի՞ արդեօք այն զգացողութիւնները, և եթէ ունի՝ աւելի պէտք է հաստատուի նոցա մէջ. եթէ նուազ են այն զգացողութիւնները, պէտք է զօրացնէ, և եթէ չ'ունի այն զգայողութիւնքն՝ անդադար պէտք է աշխատի ճարելու ։ Եթէ չը կամի աշխատիլ եւ ունենալ՝ նա պէտք է հեռանայ այն սուրբ խորհրդէն՝ երկընչելով որ աւելի չ'անպատուէ այն սուրբ խորհուրդն եւ աւելի չը ծանրացնէ իւր թշուառութիւնն ընկնելով մեղաց թըմրութեան մէջ ։ Ճաշակողը պէտք է անէ այս անձնափորձութիւնը այն դիտաւորութեամբ, որ իւր կեանքն յարմարեցնէ իւր ճանաչողութեան, ինքն իւր անձին դէմ չը կեղծէ, նուազեցնելով կամ ներբելով իւր յանցանքները ։ Նա պէտք է միտը պահէ, որ Աստուած կը նայի մեր սրտին և կ'ատէ կեղծաւորութիւնն ։ Նա պէտք է մանրամասն քննէ թէ փրկութեան ճա-

նապարհի վերայ է, թէ ոչ. պէտք է քննէ իւր ամէն զգացողութիւններն, ամէն խօսակցութիւններն, կենաց ամէն գործքերը, մտածէ ընդհանուր և յատուկ պարտաւորութեանց վերայ, մանաւանդ այս մեծ պարտաւորութեան վերայ, որ է հիմն եւ սիւնքն հոգեկան կենաց, այսինքն Հաւատ, Յոյս, Սէր առ Աստուած եւ Սէր առ մարդ։ Այս քննութիւնը պէտք է կապակցեալ լինի ջերմեռանդ աղօթից հետ, որովհետեւ մեք կարօտութիւն ունիմք Աստուծոյ լուսոյ և օգնութեան հոգւոյն, որ կարողանամք ճիշդ քննել մեր սիրտն և ցըրել մեր անձնասիրութեան ցնորքները։ Այս քննութեամբ միայն մեր անձն ճանաչելն օգտաւէտ կը լինի մեզ համար։ Այս քննութիւնը պէտք է գործնական լինի, այսինքն իսկոյն պէտք է ուղղեմք զմեզ, հեռանամք այն առարկաներէն և այն տեղերէն, որք մեզ համար վտանգաւոր կը ճանաչեմք։ Մի խօսքով՝ պէտք է գործ դնեմք ամէն հնարք և միջոցք, որք կը թուին մեզ օգտաւէտ մեր Փրկչին հաւատարիմ՝ լինելու համար։ Այս խոր քըննութեան համար կ՚ասէ Պօղոս Առաքեալըն. « Փորձեսցէ մարդ զանձն իւր և ա-

այս 'ի հացէ անտի կերիցէ և 'ի բաժակէն արբցէ »։ Ա. Կորն. ԺԱ. 28։

Հինգերորդ խորհուրդ Եկեղեցւոյ է ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆ, զոր 'ի սկզբան հաստատեց Աստուած այս խօսքերով. « Եւ օրհնեաց զնոսա Աստուած և ասէ. Աճեցէ՛ք և բազմացարո՛ւք և լցէ՛ք զերկիր »։ Ծն. Ա. 28։ Քանի՛, որ մարդն հնազանդութեամբ կը պահէր Աստուծոյ պատուիրանքը՝ կը պահէր և այս խորհուրդը իւր սուրբ նշանակութեամբ, բայց պատուիրանազանցութեամբ հեռանալով Աստուծմէ՝ հեռացաւ ամուսնութեան սուրբ նպատակէն, փոխեց զայն լոկ զուգակցութեան և յառաջ բերաւ բազմակնութիւն։ Այս մոլար մտքերը փարատելու համար էր, որ Քրիստոս կ'ասէր Փարիսեցւոց. « Չիցէ՞ ընթերցեալ ձեր՝ թէ որ հաստատեացն 'ի սկզբանէ արու և էգ արար զնոսա՝ և ասէ. վասն այսորիկ թողցէ այր՝ զհայր և զմայր՝ և երթիցէ զհետ կնոջ իւրոյ և եղիցին երկոքեան 'ի մարմին մի։ Ապա ուրեմն՝ ոչ են երկու՝ այլ մի մարմին։ Արդ՝ զոր Աստուած զուգեաց՝ մարդ մի՛ մեկնեսցէ »։ Մատ. ԺԹ. 4—6։

Քրիստոնէութիւնը տուաւ ամուս-

նութեան այն մեծ նշանակութիւնը, զոր ՚ի սկզբանէ Աստուած սահմանած էր ։ Տուաւ նմա իւր առաջին սրբութիւնը, միութիւնը և յաւիտենական անլուծանելի կապն՝ հիմնուելով Քրիստոսի խօսքի վերայ. « Զոր Աստուած զուգեաց՝ մարդ մի՛ մեկնեսցէ »։ Պօղոս Առաքեալն համարձակ կը նմանեցնէ ամուսնութիւնը Քրիստոսի միութեանն Եկեղեցւոյ հետ ։ Ամուսնութեան կապը կ՚անուանէ Մեծ խորհուրդ՝ ասելով. « Արք, սիրեցէ՛ք ըզկանայս ձեր, որպէս եւ Քրիստոս սիրեաց զԵկեղեցի եւ զանձն իւր մատնեաց վասն նորա .... Նոյնպէս պարտին արք սիրել զիւրեանց կանայս, իբրև զիւրեանց մարմինս .... Որ սիրէ զկին իւր, զանձն իւր սիրէ ։ Զի ո՛չ ոք երբէք ատեաց զանձն իւր, այլ սնուցանէ եւ դարմանէ զնա, որպէս և Քրիստոս զԵկեղեցի .... Վասն այսորիկ թողցէ այր զհայր եւ զմայր իւր, եւ երթիցէ ըզհետ կնոջ իւրոյ եւ եղիցին երկոքին ՚ի մարմին մի ։ Խորհուրդս այս մեծ է, բայց ես ասեմ՝ խօսք ՚ի Քրիստոս եւ յԵկեղեցի »։ Եփես. Ե. 25—32 ։

Որովհետեւ Քրիստոս կը յայտնէ մեզ՝

որ Աստուած է, որ կը կապէ ամուսնացողներին և կը կապէ յաւիտենական կապով. ուստի ամուսինները պէտք է կապուին ազատութեամբ. վասն զի Աստուծոյ առաջ կը կապուին և Աստուծոյ սահմանած նպատակի համար, որ նոքա մարդկային ազգը աճեցնելով և բազմացնելով՝ աճեցնեն և բազմացնեն աստուածային գերդաստանը. պէտք է կապուին բարոյական ազատութեամբ, սիրով և հաւանութեամբ եւ ոչ թէ յակամայից կամ՝ նիւթական շահէ եւ կամ ինչ և իցէ պատճառներէ ստիպուած, որ արտաքոյ են բարոյական կապակցութեան։ «Մի՛ ոք, կ'ասէ Ն. Շէրոհալլին, 'ի քահանայից 'ի բռնութենէ բռնաւորաց առանց կամաց առն և կնոջ պսակ դիցէ»։

Վեցերորդ խորհուրդ Եկեղեցւոյ է ԿԱՐԳՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ կամ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆ, որոյ արժանաւոր անձն Եպիսկոպոսի ձեռնադրութեամբ եւ աղօթքով կ'առնու հոգեւոր զօրութիւն Եկեղեցւոյ մէջ պաշտօն կատարելու և խորհուրդներ մատակարարելու։ Այս խորհուրդը Քրիստոս հաստատեց իւր համբարձման ժամանակ՝ տանելով աշակերտներին Զի-

թենեաց լերան վերայ, ինչպէս կ՚ասէ Ղուկաս Աւետարանիչն. « Եւ ամբարձեալ զձեռս իւր օրհնեաց զնոսա եւ եղեւ յօրհնելն նորա զնոսա, մեկնեցաւ ՚ի նոցանէ եւ վերանայր յերկինս »: Ղուկ. ԻԴ. 51:

Այս խորհրդն ընդունողներու պարտականութիւնն է քարոզել և ուսուցանել աստուածային ճշմարտութիւններն և զայնս կատարել: Ուսուցանել ոչ միայն խօսքով, այլ և գործքով և բարի օրինակով լինել արժանաւոր սպասաւոր Եկեղեցւոյ՝ սուրբ խորհուրդները մատակարարելու համար և լինել հաշտարար մեղաւորաց ընդ Աստուծոյ: « Զի ոչ առաքեաց զիս Քրիստոս մկրտել, այլ Աւետարանել. . . : Զի եթէ Աւետարանեմ ոչ ինչ են ինձ պարծանք, քանզի հարկ ՚ի վերայ կայ. բայց վայ է ինձ, եթէ ոչ աւետարանեմ »: Ա. Կոր. Ա. 17: — Թ. 16:

Եօթներորդ խորհուրդ Եկեղեցւոյ է ՕԾՈՒՄՆ ՀԻՒԱՆԴԱՑ, *որով հիւանդը կը զօրանայ յուսով՝ գտնելով իւր մարմնոյ հիւանդութենէն ազատութիւն, բժշկութիւն և թողութիւն մեղաց: « Հիւանդանայցէ ոք ՚ի ձէնջ, կ՚ասէ Յակոբոս Առա-*

որ Աստուած է, որ կը կապէ ամուսնացողներին և կը կապէ յաւիտենական կապով. ուստի ամուսինները պէտք է կապուին ազատութեամբ. վասն զի Աստուածոյ առաջ կը կապուին և Աստուծոյ սահմանած նպատակի համար, որ նոքա մարդկային ազգը աճեցնելով և բազմացնելով՝ աճեցնեն և բազմացնեն աստուածային գերդաստանը. պէտք է կապուին բարոյական ազատութեամբ, սիրով և հաւանութեամբ եւ ոչ թէ յակամայից կամ նիւթական շահէ եւ կամ ինչ և իցէ պատճառներէ ստիպուած, որ արտաքոյ են բարոյական կապակցութեան: «Մի ոք, կ՚ասէ Ն. Շնորհալին, 'ի քահանայից 'ի բռնութենէ բռնաւորաց առանց կամաց առն և կնոջ պսակ դիցէ»:

Վեցերորդ խորհուրդ Եկեղեցւոյ է ԿԱՐԳՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ կամ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆ, որոյ արժանաւոր անձն Եպիսկոպոսի ձեռնադրութեամբ եւ աղօթքով կ՚առնու հոգեւոր զօրութիւն Եկեղեցւոյ մէջ պաշտօն կատարելու և խորհուրդներ մատակարարելու: Այս խորհուրդը Քրիստոս հաստատեց իւր համբարձման ժամանակ՝ ասելով աշակերտները Զի-

թենեաց լերան վերայ , ինչպէս կ՚ասէ Ղուկաս Աւետարանիչն . « Եւ ամբարձեալ զձեռս իւր օրհնեաց զնոսա եւ եղեւ յօրհնելն նորա զնոսա , մեկնեցաւ ՚ի նոցանէ եւ վերանայր յերկինս » : Ղուկ . ԻԴ . 51 :

Այս խորհուրդն ընդունողներու պարտականութիւնն է քարոզել և ուսուցանել աստուածային ճշմարտութիւնները և զայնս կատարել : Ուսուցանել ոչ միայն խօսքով , այլ և գործքով և բարի օրինակով լինել արժանաւոր սպասաւոր Եկեղեցւոյ՝ սուրբ խորհուրդները մատակարարելու համար և լինել հաշտարար մեղաւորաց ընդ Աստուծոյ : « Զի ոչ առաքեաց զիս Քրիստոս մկրտել , այլ Աւետարանել . . . : Զի եթէ Աւետարանեմ ոչ ինչ են ինձ պարծանք , քանզի հարկ ՚ի վերայ կայ . բայց վայ է ինձ , եթէ ոչ աւետարանեմ » : Ա . Կորն . Ա . 17 : — Թ . 16 :

Եօթներորդ խորհուրդ Եկեղեցւոյ է ՕԾՈՒՄՆ ՀԻՒԱՆԴԱՑ , որով հիւանդը կը զօրանայ յուսով՝ գտնելով իւր մարմնոյ հիւանդութենէն ազատութիւն , բժշկութիւն և թողութիւն մեղաց : « Հիւանդանայցէ ոք ՚ի ձէնջ , կ՚ասէ Յակոբոս Առա-

որ Աստուած է, որ կը կապէ անուանա-
ցողներին և կը կապէ յաւիտենական կա-
պով. ուստի անուանեալները պէտք է կա-
պուին ազատութեամբ. վասն զի Աստու-
ծոյ առաջ կը կապուին և Աստուծոյ սահ-
մանած նպատակի համար, որ նոքա մարդ-
կային ազգը աճեցնելով և բազմացնելով՝
աճեցնեն և բազմացնեն աստուածային
գերդաստանը. պէտք է կապուին բարո-
յական ազատութեամբ, սիրով և հաւա-
նութեամբ եւ ոչ թէ յակամայից կամ
նիւթական շահէ եւ կամ ինչ և լոկ
պատճառներէ ստիպուած, որ արտաքոյ
են բարոյական կապակցութեան: «Մի՛
ոք, կ'ասէ Ն. Շնորհալին, 'ի քահանա-
յից 'ի բռնութենէ բռնաւորաց առանց
կամաց առն և կնոջ պսակ դիցէ»:

Վեցերորդ խորհուրդ Եկեղեցւոյ է
ԿԱՐԳՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ կամ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒ-
ԹԻՒՆՆ, որոյ արժանաւոր անձն Եպիսկո-
պոսի ձեռնադրութեամբ եւ աղօթքով
կ'առնու հոգեւոր զօրութիւն Եկեղեցւոյ
մէջ պաշտօն կատարելու և խորհուրդ-
ներ մատակարարելու: Այս խորհուրդը
Քրիստոս հաստատեց իւր համբարձման
ժամանակ՝ տաներով աշակերտները Ձի-

թենեաց լերան վերայ , ինչպէս կ'ասէ Ղուկաս Աւետարանիչն . « Եւ ամբարձեալ զձեռս իւր օրհնեաց զնոսա եւ եղեւ յօրհնելն նորա զնոսա , մեկնեցաւ 'ի նոցանէ եւ վերանայր յերկինս » : Ղուկ . ԻԴ . 51 :

Այս խորհուրդն ընդունողներու պարտականութիւնն է քարոզել և ուսուցանել աստուածային ճշմարտութիւններն և զայնս կատարել : Ուսուցանել ոչ միայն խօսքով , այլ և գործքով և բարի օրինակով լինել արժանաւոր սպասաւոր Եկեղեցւոյ՝ սուրբ խորհուրդները մատակարարելու համար և լինել հաւատարիմ մեղաւորաց ընդ Աստուծոյ : « Զի ոչ առաքեաց զիս Քրիստոս մկրտել , այլ Աւետարանել . . . : Զի եթէ Աւետարանեմ ոչ ինչ են ինձ պարծանք , քանզի հարկ 'ի վերայ կայ . բայց վայ է ինձ, եթէ ոչ աւետարանեմ » : Ա . Կորն . Ա . 17 : — Թ . 16 :

Եօթներորդ խորհուրդ Եկեղեցւոյ է ՕԾՈՒՄՆ ՀԻՒԱՆԴԱՑ , որով հիւանդը կը զօրանայ յուսով՝ գտնելով իւր մարմնոյ հիւանդութենէն ազատութիւն , բժշկութիւն և թողութիւն մեղաց : « Հիւանդանայցէ ոք 'ի ձէնջ , կ'ասէ Յակոբոս Առա-

քեալն, կոչեսցեն զերիցունս եկեղեցւոյ և արասցեն ՚ի վերայ նորա աղօթս, օծցեն իւղով յանուն Տեառն և աղօթքն հաւատովք փրկեսցէ զաշխատեալն և յարուսցէ զնա Տէր և եթէ մեղս ինչ իցէ գործեալ՝ թողցին նմա »: Յակ. Ե. 14—15:

Մեր Հայաստանեայց Եկեղեցին կը կատարէ այս խորհուրդը կամ խորհրդաւոր արարողութիւնը հիւանդաց վերայ այսպէս. — Քահանայն Խաչիւ և Աւետարանաւ կը կարդայ այն սաղմոսները, ընթերցուածները, աւետարանները, աղօթքները և շարականները, որ ՚ի հնուց սահմանած են Մաշտոցի մէջ. որովհետեւ աղօթից մէջ կը բովանդակի խորհրդաւոր զօրութիւնն, ինչպէս կ՚ասէ Յակոբոս Առաքեալն. « Աղօթք ընդ հաւատոյ լծորդեալ առողջութիւն տայցէ հիւանդին և Տէրն կազդուրեսցէ զնա »: Եւ ինչպէս կ՚ասէ Սարգիս Շնորհալին. « Ոչ իւղն տայ առողջութիւն հիւանդին, այլ անուն Տեառն:

Հաւատալ ՚ի յարութիւն մարմնոյ, որ կը յիշուի Հանգանակի մէջ, կը նշանակէ, որ մեք կը հաւատամք, թէ երբ մեր հոգին հեռանայ մարմնէն և մարմինը մեռնի

և զառնայ հող, կը կանչուի մի օր դէպ 'ի կեանք և կը միանայ հոգւոյ հետ, զոր նա ունէր յառաջ։

Յարութիւնն ունի իւր մէջ երկու ճշմարտութիւն — **Անմահութիւն հոգւոյ** եւ **Յարութիւն մարմնոյ**։ Մեր կրօնը կը խոստավանի այս երկու ճշմարտութիւնը։ Հին Կտակարանը՝ Ենովքի եւ Եղիայի համբառնալովը՝ կը հասկացնէ թէ՝ կայ մի այլ աշխարհ, որ տեղ պատրաստուած է հատուցումն բարի եւ չար մարդկանց։ « Նա՝ աւանիկ ազնուականի իմն ցանկացեալ են, այսինքն է երկնաւորին. վասն որոյ ոչ ամօթ համարի Աստուած կոչել նոցա Աստուած. քանզի պատրաստեաց նոցա քաղաք »։ Եբր. ԺԱ. 16։

Ինչ ժամանակ կ'ասէ, **Ես եմ Աբրահամու Աստուած, Իսահակայ եւ Յակոբայ Աստուած**, սովաւ պարզ ցոյց կը տայ մեզ, որ սուրբ մարդիկը կը բնակին Նորա մօտ և Նորա ողորմութեամբ կ'ուրախանան, ինչպէս կ'ասէ Քրիստոս. « Այլ զի յառնեն մեռեալք և Մովսէս գուշակեաց 'ի մորենւոջն, որպէս ասէ զՏէառնէ Աստուծոյ Աբրահամու, և զԱստուծոյ Իսահակայ եւ զԱստուծոյ Յակոբայ։ Եւ

Աստուած չ՚է մեռելոց, այլ կենդանեաց. զի ամենեքին նմա կենդանի են »: Ղուկ. Ի. 37—38: Մովսիսէն յետոյ եկած մարգարէներն ալ կը հաստատեն այս ճշմարտութիւնը. « Եւ դարձցի հողն յերկիր, որպէս և էր, և հոգին դարձցի առ Աստուած, որ ետ զնա »: Ժող. ԺԲ. 7: Բայց միայն Յիսուս Քրիստոս տուաւ կատարեալ յայտնութիւն այս ճշմարտութեան. « Բայց յայտնեցաւ այժմիկ՝ յերեւիլ Փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որ խափանեաց զմահ եւ լուսաւոր արար զկեանս և զանեղծութիւն ՚ի ձեռն աւետարանին »: Բ. Տիմ. Ա. 10:

Այս ճշմարտութիւնները պարզ կը յայտնէ Նոր Կտակարանը. « Եւ մի երկնչիք յայնցանէ, որք սպանանեն զմարմին և զհոգի ոչ կարեն սպանանել: Այլ երկերուք դուք առաւել յայնմանէ, որ կարող է զհոգի և զմարմին կորուսանել ՚ի գեհենի »: Մատ. Ժ. 28: « Եւ ասէ ցնա Յիսուս. Ամէն ասեմ քեզ. այսօր ընդ իս իցես ՚ի դրախտին »: Ղուկ. ԻԳ. 43: « Նեղեալ եմ՝ յերկոցունց՝ զցանկկալն ելանել և ընդ Քրիստոսի լինել առաւել լաւ համարիմ »: Փիլ. Ա. 23:

Եւ մեք ջերմեռանդութեամբ կը հաւատամք Անմահութեան, երբ կը պահեմք մեր կեանքը և զգայութիւնը սրբութեամբ և չ՚եմք որոներ աշխարհիս վայելքները, այլ աստուածահաճոյ առաքինութիւններ: «Զգեցարուք այսուհետեւ իբրեւ ընտրեալք Աստուծոյ, սուրբք և սիրեցեալք, զգութ, զողորմութիւն, զքաղցրութիւն, զխոնարհութիւն, զհեզութիւն, զերկայնմտութիւն, ներել միմեանց, շնորհել իրերաց, եթէ ուրուք զումեքէ տրտունջ ինչ իցէ. որպէս Աստուած Քրիստոսիւ շնորհեաց ձեզ, նոյնպէս և դուք»: Կող. Գ. 12:

Եւ վերջապէս կ՚աշխատիմք օր ըստ օրէ հարստացնել մեր հոգին բարի զգացողութեամբ, որ կարողանամք արժանանալ երկնային հայրենեաց եւ ճաշակել հոգւոյ երջանկութիւնը:

Յարութենէն յետոյ պէտք է լինի ընդհանուր դատաստան ՚ի կատարածի աշխարհի եւ այս դատաստանի համար կ՚առնուի Հանգանակի մէջ. — Գալոց է. նովին մարմնովն եւ փառօք Հօր ՚ի դատել զկենդանիս եւ զմեռեալս:

Որովհետեւ Աստուած ամենատեսն է,

ամենիմաստ, բարի, ամենակարող և կա-
ռավարիչ աշխարհի, ուրեմն՝ նա պէտք է
թէ չուտ թէ ուշ բաժանէ բարին չարէն։
Եւ մեք եւս կը տեսնեմք, որ այս աշխար-
հի մէջ առաքինութիւնը չստանար իւր
հատուցումն, ոչ եւս չարութիւնն՝ իւր
պատիժն, այլ ընդհակառակն՝ մեղաւոր-
ները կը վայելեն ուրախութիւն և արդար-
ները՝ չարչարանք։ Պէտք է լինի ուրեմն՝ նը-
շանակուած մի օր՝ որ ամենը կարգի դրուի,
առաքինութիւնը ստանայ իւր հատուցու-
մըն և չարութիւնը՝ իւր պատիժն։ Մեր
խղճմտանքն եւս նոյնպէս կը վկայէ, որ
կայ մի Տէր, յորմէ մեք կախուած եմք և
պէտք է ունենամք երկիւղ, որովհետեւ
նա վկայ է մեր գործոց, որ կը դատի մի
օր, բարիները վարձատրելով յաւիտենա-
կան երջանկութեամբ և չարերը պատժե-
լով յաւիտենական տանջանօք և Քրիստոս
այս ժամանակի համար է որ կ'ասէ. «Եւ
յորժամ՝ եկեսցէ Որդի մարդոյ փառօք իւ-
րովք եւ ամենայն հրեշտակք ընդ նմա,
յայնժամ նստցի յաթոռ փառաց իւրոց։
Եւ ժողովեսցին առաջի նորա ամենայն
ազգք և մեկնեսցէ զնոսա ՚ի միմեանց, որ-
պէս հովիւ զի մեկնեսցէ զոչխս յայծեաց

և կացուսցէ զօդիսն ընդ աջմէ իւրմէ, և զայծիսն 'ի ձախմէ ": Մատ. ԻԵ. 31–33:

Բարի մարդիկ կը դատուին իրենց հաւատքով եւ իրենց գործքով: Որովհետեւ ինչպէս միտքը և հոգին պէտք է հնազանդին հաւատով՝ յայտնուած ճշմարտութեանց, նոյնպէս եւս սիրտը և կամքը սիրով և հնազանդութեամբ: Ուրեմն՝ մեզ եւս պէտք է հաւատամք ամէն բանի, ինչ որ նա կը պատուիրէ մեզ, վասն զի անհաւատութիւնը կը դառնայ մեզ համար դատապարտութիւն: "Որ հաւատայ 'ի նա ոչ դատապարտեսցի և որ ոչն հաւատայ 'ի նա, արդէն իսկ դատապարտեալ է, զի ոչ հաւատաց յանուն Միածնի Որդւոյն Աստուծոյ": Յով. Գ. 18:

Դատաստան պիտի լինի ոչ թէ միայն կատարուած գործոց վերայ, այլ և ամէն մեր մտածմանց և բանից վերայ, զոր ունեցած եմք: "Այսուհետեւ մի յառաջ քան զժամանակն դատիք. մինչեւ եկեսցէ Տէր, որ լուսաւոր արասցէ զգաղտնիս խաւարի և յայտնեսցէ զխորհուրդս սրտից և ապա իւրաքանչիւրոյ գովութիւն եղիցի յԱստուծոյ": Ա. Կորն. Դ. 5: "Զի 'ի բանից քոց արդարասցիս և 'ի բանից քոց դա-

տապարտեսցիս »: Մատ. ԺԲ. 37: Բայց այս դատաստանի օրն խորհուրդ է մեզ համար, ո՛չ ոք գիտէ, նա խորհուրդ է որ պատրաստ պահէ զմեզ ամեն օր և չը լինինք յիմար կոյսերու նման, որք քնով անցուցին իրենց ժամանակը փեսայի առաջ դուրս գալու ժամին. « Արթուն կացէք, զի ոչ գիտէք զօրն և զժամ »: Մատ. ԻԵ. 13: Այս վերջին դատաստանէն յետոյ պէտք է կատարուի Աստուծոյ հրամանը, այսինքն արդարներուն յաւիտենական կեանք, իսկ մեղաւորներուն յաւիտենական տանջանք: « Եւ երթիցեն նոքա մեղաւորքն 'ի տանջանս յաւիտենականս, եւ արդարքն 'ի կեանս յաւիտենականս »:

ԱՂՕԹՔԻ ՎԵՐԱՅ

ԱՌՀԱՍԱՐԱԿ

ԱՂՕԹՔՆ ունի երկու նշանակութիւն — Ընդհանուր եւ Յատուկ: Ընդհանուր նշանակութեամբ աղօթքն է կապակցութիւն մարդոյ ընդ Աստուծոյ: Աղօթքով մեք կը ցանկամք մօտենալ Աստուծոյ և

խօսիլ Նորա հետ ։ Այս նշանակութեամբ Աղօթքը կը բովանդակէ իւր մէջ աստուածպաշտութեան ամէն տեսակ գործքեր ։ Յատուկ նշանակութեամբ Աղօթքն է կաջումն առ Աստուած և խնդրուածք ըստ կարօտութեան մեր վիճակի ։ Այս խնդրուածոց հետ պէտք է կապակցեալ լինին այն զգացողութիւններն, զոր պարտիմք ունենալ առ Աստուած և մեր սիրտը պէտք է լինի կենդանի շնորհակալութեամբ լցուած Նորա շնորհաց համար, զոր ստացած եմք ։ «Մի՛ ինչ հոգայք, այլ ամենայն աղօթիւք և խնդրուածովք գոհութեամբ խնդրուածք ձեր յայտնի լիցին առ Աստուած» ։ Փիլ. Դ. 6 ։

Աղօթքը մեծ բան է մարդոյ համար ։ Նա է միայնակ էական պարտաւորութիւն մարդոյ առ Աստուած ։ Նա է միայնակ ճանապարհ աստուածային հարկաւոր և թանկագին շնորհքներն ստանալու համար ։ Նա է փառաւոր իրաւունք ; որով կը ստանամք սրբութիւն և մխիթարութիւն ։ Նա է էական պարտաւորութիւն, այսինքն գլխաւոր մասն շնորհակալութեան, զոր Աստուած կը պահանջէ մեզմէն մեր փրկութեան համար ։ Երբ կը խնդրեմք Աստուած-

մէ այն ամենայն՝ ինչ որ մեզ հարկաւոր է, այսու մեք կը խոստովանիմք, որ նա է մեր Աստուածն, մեր Բարերարն և մեր Հայրն ։ Ի նմանէ ունիմք մեր կախումն . ՚ի նմանէ ստացած եմք ամենայն բան. զնա կը սիրեմք իբրեւ Աղբիւր Բարութեան . նորա վերայ է մեր վստահութիւնը . նորա կատարելութիւնները կը փառաւորեմք աղօթքով և մանաւանդ նորա ամենաբարութիւնը ։

Աղօթքն է ճանապարհ աստուածային շնորհքներն ստանալու ։ Մարդս ունի անթիւ կարօտութիւններ, ինչպէս մարմնական, նոյնպէս և հոգեկան, այնպիսի կարօտութիւններ, զոր մեք ինքնին չեմք կարող բաւականացնել ։ Սուրբ Գիրքը կ՚ուսուցանէ մեզ, որ միայն Աստուծոյ հոգին կարող է փոխել մեր սիրտը և զգացնել մեզ մեր մեղքը և շարժել զմեզ դէպ ՚ի թողութիւն եւ փրկութիւն ։ Նա միայն կարող է տալ մեզ զօրութիւն ընդդիմանալ ամենայն փորձութեանց ։ Նա միայն կը տայ մեզ զօրութիւն Աստուծոյ խօսքը հասկանալ և գործ դնել ։ Նորա նախախնամութիւնն է, որ աճումն կը տայ մեր օգտաւէտ գործոց և կը հեռացնէ զմեզ

ամէն կորստական ճանապարհէ ։ Նա է որ կ'ուղղէ մեր ձեռաց գործքերը և կը յաջողէ մեր հոգացողութիւնները մեր կեանքը պահպանելու համար ։ Աստուած միշտ պատրաստ է տալ այս ողորմութիւններն և կը խոստանայ տալ ամենուն, որք կըզգան այս ողորմութեան կարօտութիւնը և կը խնդրեն 'ի նմանէ ։ « Կարդացես առ իս յաւուր նեղութեան քո . ես փրկեցից զքեզ և դու փառաւորեսցես զիս » ։ Սաղ . ԽԹ . 15 ։ « Խնդրեցէք և տացի ձեզ, հայցեցէք և գտջիք . բաղխեցէք և բացցի ձեզ » ։ Մատ . Է . 7 ։

Ուրեմն չը կամենալ աղօթել՝ կը նշանակէ չը կամենալ այն ամեն աստուածային ողորմութիւնները, որք տուած են մեզ 'ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի ։ Կը նշանակէ մոռանալ, որ հարկաւոր են նորա ինչպէս մարդոյ հոգւոյն, նոյնպէս և մարմնոյն ։ Առանց աղօթելու եւս մարդ կարող է մասնակից լինել այն ժամանակաւոր ողորմութեան, զոր Աստուած կը սփռէ առհասարակ բարիներու և չարերու վերայ, բայց կը զրկուի ամենէն երեւելի եւ թանկագին ողորմութիւններէն, այսինքն հոգեւորէն ։

Աստուած սահմանեց աղօթքն ինչպէս Պայման իրմէն ողորմութիւն ստանալու ։ Ոչ թէ այն պատճառաւ, որ նա չը գիտէ մեր հարկաւորութիւններն եւ կարօտ է մեր խնդրուածոյ, ո՛չ, այլ այն պատճառաւ սահմանեց, որ մեք յինքնին զգանք մեր պիտոյքը ։ Ոչ թէ մեր խնդիրքով Աստուած կը փոխէ իւր միտքը աշխարհս կառավարելու համար. ոչ թէ մեր աղօթքով Աստուած նոր ընդունակ կը լինի մեզ բարութիւն անելու և կամ կ՚աւելացնէ իւր բարութիւնը, ո՛չ, այլ այն պատճառաւ սահմանեց աղօթքն ինչպէս պայման, որ մեք լաւ զգանք նորա ողորմութեան կարեւորութիւնն եւ գործադրութիւնը ։ Եթէ Աստուած միայն խնդրողաց կը տայ իւր հոգեւոր ողորմութիւններն, այս չը նշանակեր թէ պակաս է նորա բարութիւնը, կարողութիւնը եւ ճանաչողութիւնը, ո՛չ, այլ պատճառն այն է, որ խնդրողները միայն կը զգան Աստուծոյ ողորմութեան հարկաւորութիւնը, կը ճանաչեն նորա շնորհաց գինը և ջերմեռանդութեամբ կը ցանկան ստանալ և գործ դնել ։

Աղօթքն է մեզ համար Փառաւոր իրա-

—տուն ։ Աղօթքով մեք խրատունք կը ստանամք մօտենալ Թագաւորին Թագաւորաց, Արարչին ամենայն աշխարհի, խօսիլ նորա հետ, ինչպէս մեր Հօր և Բարերարի հետ ։ Աղօթքն է մեզ համար Սրբութեան Ճանապարհ, որ կը հեռացնէ աշխարհայիններէն և կը տանի դէպ 'ի հոգեւորներն ։ Աղօթքով մեք կը ներկայանամք Աստուծոյ, կը տեսնեմք նորա կատարելութիւններն, և կըստանամք հեզութիւն, որ ամենայն առաքինութեանց Հիմն է ։ Աղօթքով մեք կըզգամք մեր ոչնչութիւնը Աստուծոյ առաջ եւ կ'իմանամք մեր տկարութիւնը և անզօրութիւնը ։ Աղօթքն է մեզ համար հնարք մխիթարութեան տանջանաց և չարչարանաց մէջ ։ Նա է մեզ համար հանգստութիւն, ինչպէս կ'ասէ Քրիստոս, “Եկայք առ իս ամենայն վաստակեալք և բեռնաւորք և ես հանգուցից զձեզ ” ։ Մատ․ ԺԱ․ 28 ։ Մի խօսքով՝ աղօթքն է միմիայն Ճանապարհ, որով մարդ տակաւին աշխարհիս մէջ կարող է մօտենալ Աստուծոյ ։ Նա է Կրօնի Նպատակն եւ տուող գլխաւոր բարութեան ։ Եթէ մարդոյ աղօթքն անպտուղ կը մնայ պատճառն այն է, որ մարդ չ'աղօթէր այն-

պէս, ինչպէս հարկն է ։ « Խնդրեք և ոչ առնուք, վասն զի չարաչար խնդրեք » ։ Յակ. Դ. 3 ։

Ուրեմն՝ մեր աղօթքն արժանաւոր լինելու համար պէտք է ունենայ այն զգացողութիւններն և պայմաններն, որք հարկաւոր են աղօթքին ։

Աղօթքը պէտք է տրուի առ Հայր, առ Որդին և առ Հոգին Սուրբ, այն պատճառաւ, որ Աստուած ունի ամեն հարկաւոր կատարելութիւններ եւ կարող է մեզ լսել ։ Նա է յաւիտենական անսահման Հոգի, որ կարող է լինիլ ամեն ժամանակ, ամեն մարդոյ մօտ, ճանաչել ամեն հարկաւորութիւն և լսել ամենայն աղօթք ։ Նա է ամենաբարի, որ կարող է ունենալ գթութիւն բոլոր մարդկանց վերայ ։ Նա է ամենակարող, որ կարող է լցնել բաւականացնել մեր կարօտութիւնը թէ՛ հոգեւոր՝ և թէ՛ մարմնաւոր ։ Վերջապէս նա է ամենիմաստ, որ կը ճանաչէ՝ թէ ինչ է հարկաւոր ամեն մարդոյ, գիտէ ժամանակը և օգնութեան ձեւը ։ Ուստի՝ Սուրբ Գիրքը կը հրամայէ ճանաչել մի Աստուած, Արարիչ երկնի և երկրի և ծառայել նմա ։ « Տեառն Աստուծոյ քում երկիրպագցես

և զնա միայն պաշտեսցես »: Մատ. Դ. 10:

Աղօթքը պէտք է լինի առ Քրիստոս, վասն զի նա մի է ընդ Հօր Աստուծոյ և շատ օրինակ կը տեսնեմք Աւետարանի մէջ, որ աղօթքը կ'առնէր առ Քրիստոս: « Եւ քարկոծ առնէին զՍտեփաննոս, որ կարդայր և ասէր, Տէր Յիսուս, ընկալ զհոգի իմ »: Գործ. Է. 58: « Զի ամենեքեան պատուեսցեն զՈրդի, որպէս պատուեն զՀայրն »: Յով. Ե. 23:

Մեր աղօթքն առ Հայր պէտք է լինի Քրիստոսի անուամբ, այսինքն նորա արժանաւորութեամբ և միջնորդութեամբ, վասն զի նովաւ ստացանք Աստուծոյ առատ ողորմութիւնը: « Զի նովաւ ունիմք զնուաճումն երկոքին միով հոգւով առ Հայր »: Եփես. Բ. 18: « Ասէ ցնա Յիսուս, Ես եմ ճանապարհ, ճշմարտութիւն և կեանք, ոչ ոք գայ առ Հայր, եթէ ոչ ինեւ »: Յով. ԺԴ. 6: « Ամէն, ամէն ասեմ ձեզ, զի զոր ինչ խնդրիցէք ՚ի Հօրէ իմմէ յանուն իմ տացէ ձեզ »: Յով. ԺԶ. 23. Աղօթքով մեք կը յայտնեմք մեր հաւատոյ մեծ գործքը և Քրիստոսին կը տամք իւր արժանի պաշտօնը և ցոյց կը տամք մեր հեզութիւնը, որով եւ կը

յայտնեմք թէ մեք անարժան եմք Աստուծոյ մօտենալու և ինքնին ստանալու այն ամենայն, ինչ որ կը խնդրեմք Աստուծմէ։ Ուրեմն՝ այս աղօթքը Քրիստոսի անուամբ է առաջին միջոց, որով Աստուած կը լսէ մեզ։

Աղօթքը պէտք է լինի բարի սրտով, յորմէ և կախուած են բոլոր զգացողութիւններն և պէտք է լինի ոչ թէ հարկադրութեամբ և ձանձրութեամբ, այլ ազատութեամբ և ուրախութեամբ, որովհետև մեք կը կատարեմք մի մխիթարական պարտաւորութիւն։ Աղօթքը պէտք է լինի փութով, որովհետև մեք կը մօտենամք Հօր Աստուծոյ, որ կը սիրէ զմեզ և մեք ևս պատրաստական եմք սիրել զնա ամենէն բանէ առաւել։ Աղօթքը պէտք է լինի Ջերմեռանդութեամբ և ճշմարիտ յանձնութեամբ, որ ստանամք Աստուծմէ մեր խնդրուածքն։ Այս տեսակ աղօթքը ընդդէմ է մարդկանց կեղծաւորութեան և սուտ բարեպաշտութեան, որք միայն շրթունքով կը պաշտեն զԱստուած և ոչ ունին ջերմեռանդութիւն առ Աստուած։ Երբ կ'աղօթեմք, պէտք է մեր կողմէն ևս աշխատիմք գործ դնել այն միջոցներն, զոր Աստուած մեզ կը

տայ, որպէս զի մեր գործքը և կեանքը համաձայն լինին մեր աղօթքին ։

Աղօթքը պէտք է լինի մեծ ուշադրութեամբ, վասն զի մեք Աստուծոյ հետ կը խօսիմք ։ Աղօթքը պէտք է լինի հնազանդութեամբ և խոնարհութեամբ, ինչ վիճակի մէջ որ գտնուի մարդ ։ « Հայր իմ, եթէ հնար է՝ անցցէ բաժակս այս յինէն, բայց ոչ որպէս ես կամիմ, այլ որպէս դու »։ Մատ. ԻԶ. 39 ։ Աղօթքը պէտք է լինի պատուով, և հեզութեամբ, ինչպէս կ'ասէ Դաւիթ մարգարէն. « Օրհնեցէք և սաղմոս ասացէք նմա, պատմեցէք զամենայն սքանչելիս նորա »։ Սաղ. ՃԴ. 2 ։ Աղօթքը պէտք է լինի հաւատարմութեամբ, այսինքն անկասկած հաւատալով, որ Աստուած չընայելով մեր անարժանութեան անպատճառ կը լսէ մեզ Քրիստոսի սիրոյ համար, ինչպէս ինքն խոստացաւ Սուրբ Գրոց մէջ ։ « Ապա թէ ոք 'ի ձէնջ իցէ նուազեալ յիմաստութենէ, խնդրեսցէ յԱստուծոյ, որ տայն ամենայնի առատապէս և ոչ նախատէ և տացի նմա ։ Բայց խնդրեսցէ հաւատովք և մի երկմտեսցէ »։ Յակ. Ա. 5—6 ։ Այս վստահութիւնը ընդդէմ չ'է հեզութեան և խոնարհութեան, վասն զի հիմնուած չ'է մեր

վերայ և մեր արժանաւորութեան վերայ, այլ Աստուծոյ բարութեան վերայ և Նորա Որդւոյ արժանաւորութեան վերայ ։

Վերջապէս աղօթելու ժամանակ պէտք է շարժուած լինինք ճշմարիտ սիրով առ Աստուած և առ մարդ և ցանկամք իմաստութեան ։ Առանց այս պայմաններուն մեք կարող չ'եմք այնպիսի բան խնդրել, որ փառք լինի Աստուծոյ, բարի ընկերին և համաձայն մեր փրկութեան ։ « Յիսուս ամբարձ զաչս իւր 'ի վեր և ասէ. Հայր, գոհանամ՝ զքէ՛ն զի լուար ինձ »: Յով. ԺԱ. 41 ։

Աղօթքի նիւթը մարդուս կամքէ՛ն կախուած չ'է, վասն զի մարդ կարող է մոլորուիլ զանազան ցանկութեանց մէջ, և խնդրել այնպիսի բան, որ անպատուութի՛ւն լինի Աստուածութեան և վնաս մարդկայի՛ն կողման ։ Աստուծոյ կամքը պէտք է ուղղիչ լինի մեր խնդիրներուն և ոչ մի բան պէտք չ'է խնդրեմք հակառակ նորա կամաց ։ « Եւ այն է համարձակութի՛ւնն զոր ունիմք մեք առ նա, զի զոր ինչ հայցեսցուք ըստ կամաց նորա, լուէ մեզ »: Ա. Յով. Ե. 14 ։

Որովհետեւ մեք այս աշխարհի մէջ

ճանապարհորդ եմք, և կը բնակիմք առ-
ժամանակ մի և ոչ թէ յաւիտեան, և պէտք
է մահուվ անցնիմք այս աշխարհէն միւս
աշխարհն, ուր կը սպասէ մեզ՝ երջանիկ
կամ ապերջանիկ վիճակ մեր այս տեղ ա-
րած գործոց համեմատ։ Ուստի մեր խըն-
դրուածոց առաջինն պէտք է լինի այն ո-
ղորմութիւնն և շնորհքը, յորմէ կախ-
ուած է մեր փրկութիւնն և երջանկու-
թիւնն ապառնի կենաց մէջ, ինչպէս կ՚ու-
սուցանէ մեզ Քրիստոս. «Խնդրեցէք նախ
զարքայութիւնն Աստուծոյ և զարդարու-
թիւն նորա եւ այդ ամենայն յաւելցի
ձեզ»։ Մատ. Զ. 33։ Իսկ միւս ողոր-
մութիւններն, որք ներկայ կենաց կը
պատկանին, պէտք է մեր խնդրուածոց
մէջ երկրորդական լինին և այն ևս չա-
փաւորութեամբ։ Պէտք է խնդրել Աս-
տուծոյ հաւանութիւնը մեր կենաց
համար, վասն զի շատ անգամ մեք չըգի-
տեմք՝ թէ ի՞նչ է ամենէն լաւը մեզ հա-
մար։ Մեր հաւատը կը լուսաւորէ մեր
միտքը և կը բարձրացնէ մեր հոգին դէպ
՚ի անմահական բարութիւններն։ Աւե-
տարանը կը պատուիրէ, որ մեք ճանա-
պարհորդ ճանաչեմք զմեզ այս աշխարհի

մէջ։ Աստուծոյ խոստումներն, որք միշտ հոգեւոր են և հոգեւոր բարութեան կը վերաբերին, պարզ կը յայտնեն մեզ՝ թէ ի՛նչ կամի Աստուած, որ մեք խնդրեմք իրմէն։ Մեր Փրկչի տուած աղօթքը գեղեցիկ օրինակ է մեզ համար՝ թէ ի՛նչ և ի՛նչպէս պէտք է լինի մեր աղօթքը։

Մարդ պէտք է կրկնէ իւր աղօթքը, երբ Աստուած չը կատարեր նորա առաջին խնդրուածքը, մանաւանդ այն ժամանակ, երբ նորա խնդրուածներն հոգեւոր են։ « Յուսով խնդրեցէք, նեղութեան համբերեցէք, աղօթից տոկեցէք »։ Հռովմ. ԺԲ. 12։ Քրիստոս անիրաւ դատաւորի և բարեկամի առակներով երկու օրինակ տուաւ մեզ աղօթքը կրկնելու համար։ Ղուկ. ԺԱ. 5—11։ —ԺԸ. 2—9։

Որովհետեւ աղօթքն է մեծ պարտաւորութիւն եւ կրթութիւն մեզ համար, այս պատճառաւ պէտք է լինի նա ամեն ժամանակ, ամեն պատահմանց մէջ։ Անդադար մարդ պէտք է բարձրացնէ իւր սիրտն առ Աստուած, ինչպէս կ'ասէ Պօղոս Առաքեալն. « Անդադար աղօթս արարէք »։ Ա. Թես. Ե. 17։ « Ամենայն աղօթիւք և խնդրուածովք աղօթս առնել

յամենայն ժամանակի հոգւով և 'ի նոյն տքնեցէք ամենայն ժուժկալութեամբ և խնդրուածովք »։ Եփես. Զ. 18։ Անդադար աղօթելը կարող չէ լինիլ ձայնով, պատճառն որ՝ անդադար աղօթքն ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ շարժումն հոգւոյ առ Աստուած։ Անդադար աղօթելով՝ մարդ ցոյց կը տայ իւր շնորհակալութիւնն Աստուծոյ և կ'ընծայէ նմա իւր կեանքն և կը լինի Աստուծոյ աչաց առջեւ։ Աս է իսկ և ճշմարիտ աղօթքն առ Աստուած։

Մարդասիրութիւնը կը պահանջէ մեզմէն աղօթել, ինչպէս մեզ համար, նոյնպէս և մեր ընկերներու համար։ Սուրբ Գիրքը նոյնը կ'ուսուցանէ մեզ։ Քրիստոս Տէրունական աղօթքի մէջ կը պատուիրէ մեզ միմեանց համար աղօթել, նաև թըշնամեաց համար։ « Սիրեցէք զթշնամիս ձեր, օրհնեցէք զանիծիչս ձեր, բարի արարէք ատելեաց ձերոց և աղօթս արարէք 'ի վերայ այնոցիկ, որք լլկեն զձեզ և հալածեն »։ Մատ. Ե. 44։ « Եւ արդ՝ աղաչեմ նախ քան զամենայն, առնել աղօթս, խնդրուածս, պաղատանս, գոհութիւնս վասն ամենայն մարդկան »։ Ա. Տիմ. Բ. 1։

ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ

Հին ժամանակի իմաստուններն սովորութիւն ունէին իրենց աշակերտաց տալ մի քանի համառօտ խօսքեր, որոց մէջ կը պարունակուէին այն ամենակարեւոր բաներն, զոր մարդ պէտք է գիտնէր այս աշխարհիս մէջ։ Այսպէս եւս Քրիստոսի աշակերտներն խնդրեցին իրմէն ուսուցանել աղօթք, ինչպէս Յովհաննէսն ուսուցած էր իւր աշակերտաց։ Քրիստոս տըւաւ նոցա այս կարճառօտ աղօթքն, որ կ'անուանի ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ։

« Հայր մեր որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի անուն քո. եկեսցէ արքայութիւն քո. եղիցին կամք քո՝ որպէս յերկինս եւ յերկրի. զհաց մեր հանապազորդ՝ տուր մեզ այսօր. և թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց. և մի տանիր զմեզ 'ի փորձութիւն. այլ փրկեա՛ ըզ-

մեզ 'ի չարէն. զի քո է արքայութիւն եւ զօրութիւն եւ փառք յաւիտեանս. ամէն:

Բաց 'ի Տէրունական աղօթքէն մարդ կարող է ունենալ և այլ աղօթքներ, իւր զանազան դրութեան համեմատ, ինչպէս կը տեսնեմք Սուրբ Գրոց մէջ: Բայց ամէն աղօթք պէտք է Տէրունական աղօթքի համաձայն լինի, նորա պէս կարճառօտ և պարզ: Տէրունական աղօթքը գերազանց է ամէն աղօթքներէ, որովհետեւ զայն տուած է մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսն, և ոչ մի աղօթք կարող չ'եմք այնպէս վստահութեամբ ասել:

Տէրունական աղօթքը կը բաժանի երեք մասն — Յառաջաբան, Խնդրուածք եւ Վերջաբան: Խնդրուածքները կը բաժանին վեց: Առաջին երեքը հոգեւոր են, որք կը վերաբերին Աստուծոյ փառաց, մարդոյ գլխաւոր բարութեանն և հոգեւոր կեանքին. իսկ վերջին երեքն այն բաներուն կը վերաբերին, որք յատուկ մեզ հարկաւոր են մեր գլխաւոր բարութեանը հասնելու՝ այսինքն չափաւորութիւն աշխարհի վայելչութեանց մէջ, ներողութիւն ընկե-

րին եւ ազատութիւն 'ի մեղաց ։

Նպատակն ՅԱՌԱՋԱԲԱՆԻ, որ կըսկսուի — Հայր Մեր որ յերկինս ես, — է ծնանիլ մեր մէջ այն զգացողութիւնները, որով մեր աղօթքը հաճոյ լինի Աստուծոյ եւ մեք կարողանամք կատարեալ ջերմեռանդու-թեամբ մատուցանել Աստուծոյ մեր վեց խնդրուածքը ։

Յիսուս Քրիստոս հրաւունք տուաւ մեզ Հայր անուանել զԱստուած, որ այս քաղ-ցըր անուամբ 'ի սկիզբն մեր աղօթքի ծը-նուի մեր մէջ որդիական պատիւ առ Հայր ։ Որպէս զի մեք ինչպէս որդիք սի-րեմք այն ամենայն, ինչ որ փառք է մեր երկնաւոր Հօր համար, հնազանդիմք նո-րա կամաց եւ վստահութեամբ սպասէ-նիմք միայն նորա օգնութեանը ։

Այս որդիութիւնը մեք կըստանամք հաւատով 'ի Յիսուս Քրիստոս ։ Որովհե-տեւ առանց Քրիստոսի մեք համարձա-կութիւն չ'ունիմք զԱստուած Հայր ան-ուանել․ վասն զի մեր մեղքով արժանա-ցած եմք նորա բարկութեանը եւ արդար պատժոյն ։ Հայր բառին վերայ աւելցնելով Մեր՝ Քրիստոս կը պատուիրէ մեզ աղօթել ինչպէս մեզ համար, նոյնպէս եւ ամեն

մարդոյ համար ։ Կամի ծնանել մեր մէջ մարդասիրութեան և բարութեան զգացմունք, որ այլոց օգտի համար եւս այնպէս փութացած լինիմք, ինչպէս մեր օգտի համար և մեր բաղդաւորութիւնք չը հիմնեմք այլոց ապաբաղդութեան վերայ ։

Քրիստոս՝ Հայր Մեր ասելէն յետոյ․ կ'աւելցընէ որ յերկինս ես, ոչ թէ այն պատճառաւ որ Աստուած միայն երկինքն է, ոչ, վասն զի Աստուած ամենուրեք է․ այլ այն պատճառաւ, որ աշխարհէս խլէ և բարձրացընէ մեր հոգին դէպ 'ի մեր երկնաւոր Հօր մեծութիւնը, փառքը և ամենակարողութիւնը, լցուցանէ մեր հոգին այնքան մեծ և բարձր պատուով, ինչքան մեծ և բարձր է երկինքը երկրէս ։ Երկնից երեսը կը տեսնեմք Աստուծոյ մեծութեան և փառաց երեւելի նշանները․ ինչպէս են երկնային լուսաւոր մարմինները, արեգակն, լուսին եւ աստեղք ։ Երկնքի մէջ կը տեսնեմք հրեշտակներն եւ Աստուծոյ ճշմարիտ պաշտօնեաները փառաւորուած և պսակուած նորա սիրով ։ Այս մտածութիւնն է, որ կը խլէ մեր սէրը և մեր միտքը աշխարհի կապակցութիւներէն և կը վառէ մեր հոգին այն երկ-

նային փառաւոր և անանց երջանկութեան ետանդամ. զոր պատրաստած է մեզ Համար մեր երկնաւոր Հայրն. ուստի և կ՚ասեմք. — Հայր մեր, որ յերկինս ես:

ԱՌԱՋԻՆ ԽՆԴՐՈՒԱԾՔՆ է — Սուրբ եղիցի անուն քո: Անուն բառը երբեմն կը նշանակէ զօրութիւն, պատուիրանք, հեղինակութիւն եւ աստուածպաշտութիւն: Այս նշանակութեամբ գործ կ՚ածուի մկրտութեան ժամանակ: Երբեմն կը նշանակէ հաւատարմութիւն առ Աստուած: Այս նշանակութեամբ կ՚ասէ Դաւիթ Գողիաթին. «Դու գաս ՚ի վերայ իմ՝ սրով և գեղարդեամբ և ասպարաւ և ես գամ՝ ՚ի վերայ քո անուամբ Տեառն զօրութեանց Ճակատուց Իսրայէլի»: Ա. Թագ. ժէ. 45: Բայց ըստ մեծի մասին անուն բառն կը նշանակէ Աստուած եւ նորա կատարելութիւնները: Այս մտքով գործ կ՚ածուի շատ տեղ Սուրբ Գրոց մէջ — Կոչել զանուն Տեառն: Այս վերջին նշանակութեամբ գործ կ՚ածուի և Տէրունական աղօթքի մէջ:

Սուրբ բառն երբեմն կը նշանակէ սուրբ անել, ինչպէս կ՚ասէ. «Հոգին սրբէ ընմարդ»: Երբեմն կը նշանակէ սուրբ պահել: Այս մտքով կ՚ասուի. — «Արբեմ զոր շա-

բաւթուն »։ Երբեմն կը նշանակէ ճանչել և պատուել ինչպէս սուրբ։ Խնդրել Աստուծմէ, որ նորա անունը սուրբ լինի, կը նշանակէ խնդրել իրմէն շնորհք ճանաչել զինքն, ունենալ ճշմարիտ դատողութիւն նորա կատարելութեանց վերայ, փառաւորել և ծառայել նմա ինչպէս արժան է, նորոգել մեր մէջ նորա պատկերը և նմանութիւնը և ընծայել նմա մեր հոգւոյ բոլոր զօրութիւնները։ Այնպէս որ նորա անունը անպատիւ չը լինի մեր պատճառաւ, այլ գովուի եւ փառաւորուի մեզմով և մեր կեանքով։ Այս խնդրուածքը պէտք է առնեմք մեք ինչպէս նորա փառաց և սիրոյ համար, նոյնպէս և մեր բոլոր ընկերներու փրկութեան համար։ Եթէ մեք այս խնդրուածքը կ՚առնեմք ջերմեռանդութեամբ՝ պէտք է մեր կողմէն եւս գործ ածեմք զԱստուած ճանաչելու համար մեզ տուած բոլոր հնարքները, հնազանդ լինիմք նորա խօսքին և նորա Սուրբ Հոգւոյ ազդեցութեանը, աշխատիմք հաղորդել մարդկանց մեր լոյսը և մեր զգացողութիւնները. ոչ թէ միայն խօսքով, այլ և մեր բոլոր կեանքով։ Եթէ մեք սուրբ չը պահեմք Աստուծոյ անունը,

նա ինքն Սուրբ կը պահէ իւր անունը զար-հուրելի և ահալի ձեւով, այն է անհնազանդներն և խռովարարները պատժելով, ինչպէս պատժեց զՓարաւոն. « Եւ վասն այնորիկ պահեցայր, զի 'ի քեզ ցուցից զզօրութիւն իմ և զի պատմեսցի անուն իմ ընդ ամենայն երկիր »: Ելից. Թ. 16:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՆԴՐՈՒԱԾՔՆ է — Եկեսցէ արքայութիւն քո: Ասելով՝ Եկեսցէ արքայութիւն քո, պէտք չէ իմանալ Աստուծոյ արքայութիւնը կամ թագաւորութիւնը աշխարհի վերայ, որ կը կառավարուի նորա նախախնամութեամբ: Այս նախախնամութեան թագաւորութեան համար կարելի չէ ասել — Եկեսցէ արքայութիւն քո. վասն զի, Արարչի թագաւորութիւնն իւր արարածոց վերայ միշտ կայ և կատարեալ է՝ թէ՛ ճանաչեն և հնազանդին նմա իրենց ազատութեամբ և թէ՛ չը ճանաչեն: Այլ ասելով՝ Եկեսցէ արքայութիւն քո, պէտք է հասկանալ նորա Բարոյական թագաւորութիւնը, նորա շնորհաց արքայութիւնը, զոր Աստուած ունի իւր ճշմարիտ պաշտողաց վերայ Յիսուսի Քրիստոսի և որ Աւետարանի մէջ կ'անուանէ Արքայութիւն Աստուծոյ, Արքայութիւն Երկնից:

Այս առաքինութիւնը սկսաւ Քրիստոնէական կրօնի հաստատութեամբ, երբ մարդիկ լուսաւորուեցան Աւետարանաւ եւ հնազանդեցան Քրիստոսի, նոքա եկան դէպ 'ի ճանաչողութիւն և ծառայութիւն ճշմարիտ Աստուծոյ։ Այս առաքինութիւնը կը պահանջէ խոնարհ հնազանդութիւն, բարեհաճ սիրտ, և սէր հպատակներէն։ Բայց երկու արգելք կան, որք կը դժուարացնեն այս առաքինութեան գալուստը և տարածումն։ Այս արգելքներն են. ագիտութիւն մարդկան և չարութիւն։ Ուստի՝ ասելով Եկեղեցին աղօթութիւն, մեք կը խնդրեմք Աստուծմէ, որ հեռացնէ այս արգելքները և աւելի մօտեցնէ զմեզ Աւետարանի պարզ ճանաչողութեան և տայ մեզ շնորհք հնազանդելու նմա, որ թագաւորէ մեր սրտի վերայ սիրով, այնպէս որ՝ մեք դառնալով նորա հաւատարիմ՝ կարողանամք հասնիլ փառաւոր անմահութեան, ուր կը կոչէ զմեզ իւր Որդւով։

Եթէ մեք ջերմեռանդութեամբ կ'անեմք այս խնդրուածքը՝ պէտք է աշխատիմք հեռանալ ամէն բանէ, ինչ որ կարող է դժուարացնել և ուշացնել Աստու-

ծոյ Թագաւորութեան գալուստն թէ՛ մեր մէջ և թէ՛ այլոց։ Եթէ ջերմեռանդ է մեր խնդրուածքը՝ մեք կը ջանանք գործ դնել ամեն հնարք, որ կարող է առաջացնել այս Թագաւորութիւնը և կը պատուեմք ամեն բանով մեր Փրկչի Աւետարանն և նորա կամքն ասելով — Եղիցին կամք քո։

Ասելով այս ԵՐՐՈՐԴ ԽՆԴՐՈՒԱԾՔԸ — Եղիցին կամք քո՝ որպէս յերկինս և յերկրի՝ — մեք կը խնդրեմք Աստուծմէ, որ տայ մեզ շնորհք ամեն բանով հնազանդիլ նորա կամաց, թէ՛ չարչարանօք և թէ՛ համբերութեամբ։ Կը խնդրեմք Աստուծմէ, որ տայ մեզ շնորհք հնազանդիլ նմա, պահել նորա պատուիրանքներն եւ ընծայել նմա մեր կեանքը ամեն պատահմանց մէջ։ Այս խոնարհութիւնն, որ երրորդ խնդրուածքի նիւթն է, պէտք է լինի ջերմեռանդ սրտով, ընդհանուր, հաստատ, լի ուրախութեամբ եւ ջերմեռանդութեամբ, ինչպէս ունին հրեշտակներն Աստուծոյ համար երկնքի մէջ, զորս օրինակ կը տայ մեզ Քրիստոս Տէրունական աղօթից մէջ ասելով — որպէս յերկինս։

Հրեշտակաց հնազանդութիւնը տըւած է մեզ օրինակ, որ մեք հնազանդու-

թեանք աշխատինք նմանիլ նորա կատարեալ հնազանդութեանն, որով կը հաստատուի մարդկութեան մէջ կարգ, հաւատարմութիւն, երջանկութիւն և այնու կ'առնումք այն մեծ երջանկութեան ճաշակը, զոր Աստուած պատրաստած է իւր կամքը կատարողաց համար։ Այն ժամանակ մեք կարող եմք կատարել Աստուծոյ կամքը, երբ հեռանամք մեր կամքէն և միայն նորա կամքը ճանաչեմք արդար, բարի, կատարեալ, այն բարի կամքը, որ կը տայ մեզ երջանկութիւն և սորա համար կը խնդրեմք Աստուծմէ լուսաւորել զմեզ իւր գեղեցիկ պատուիրաններով, որ մեք կարողանամք կատարելապէս իրեն հնազանդիլ։

Քրիստոս՝ բարձրացնելով մեր միտքը և մեր հոգին դէպ 'ի մարդոյ գլխաւոր երջանկութիւնն, որ է Աստուած, կը պատուիրէ մեզ խնդրել այն ամենայն, ինչ որ հարկաւոր է այս գլխաւոր երջանկութեանը հասնելու համար։ Եւ որովհետեւ՝ ոչ ինչ այնքան արգելք չ'է, ինչքան աշխարհիս անչափաւոր հոգսերն և հոգին հարստութեան և վայելչութեան աշխարհի, այս պատճառաւ Քրիստոս այս արգելք-

ները հեռացնելու համար կը պատուիրէ խնդրել Աստուծմէ ամէնօրեայ հաց՝ ասելով — Զհաց մեր հանապազորդ՝ տուր մեզ այսօր — որ է ՉՈՐՐՈՐԴ ԽՆԴՐՈՒԱԾՔ։

Այս խնդրուած հացը կը բովանդակէ իւր մէջ այն ամենայն, ինչ որ հարկաւոր է մեր կեանքին ամեն դրութեան մէջ։ Քրիստոս այսու կ՚ուսուցանէ մեզ, որ մեք պէտք չէ ցանկամք եւ խնդրեմք մեր պիտոյքէն աւելի հարստութիւն։ «Այլ ունիմք կերակուր եւ հանդերձ՝ այնու շատասցուք»։ Ա. Տիմ. Զ. 8։ Աստուած կը տայ մեզ օրինաւոր ճանապարհաւ հարստութիւն, բայց մարդ պէտք չէ իւրն իւր հոգին մաշէ հարստութեան ցանկութեամբ։

Ասելով — Տո՛ւր մեզ — Քրիստոս մեր միտքը կը բերէ, որ ամեն բարութեանց տուիչին պատճառն Աստուած է։ Նա կը տայ մեզ ամեն բարութիւն, ինչ որ մեք իւրքնին չեմք կարող ստանալ, ո՛չ մեր հոգւով, ո՛չ մեր աշխատանքով, առանց նորա, ինչ որ հարկաւոր է մեզ այս աշխարհի մէջ կենալու կամ՝ ապրելու համար։ «Եթէ ոչ Տէր շինէ զտուն, ՚ի նանիր վաստակին շինողք նորա։ Եթէ ոչ Տէր պահէ

զքաղաք՝ ընդունայն տքնին պահապանք նորա » ։ Սաղ . ՃԻԶ . 1–2 ։ « Ես տնկեցի , Ապօղոս ջուր ետ , այլ Աստուած աճեցոյց ։ Այսուհետեւ ոչ այն որ ինչ է , որ տընկեացն , եւ ոչ այն՝ որ ջուրն ետ , այլ որ աճեցուցն Աստուած » ։ Ա . Կորն . Գ . 6–7 ։

Այս հացը ոչ թէ միայն աղքատներն եւ չքաւորները պէտք է խնդրեն , այլ եւ հարուստները , վասն զի Աստուծոյ Նախախնամութիւնն է , որ կը տայ հարըստութիւն եւ երբ կամենայ կը խլէ ։ Նա կը տայ կեանք , առողջութիւն , որ ուրախունամք այս տուած կեանքով . իմաստութիւն , որ բարութեամբ անցնեմք մեր կեանքը ։ « Եւ աստ ցնոսա , տեսէք եւ զգոյշ լերուք յամենայն ագահութենէ , զի ոչ եթէ ՚ի մթերից ընչից ուրուք իցեն կեանք նորա » ։ Ղուկ . ԺԲ . 15 ։

Որովհետեւ մարդոյ կեանքը իւր կամքէն չ'է կախուած , ուրեմն՝ պէտք է որ Աստուած տայ առողջութիւն , հանգըստութիւն եւ չափաւորութիւն , որ մեք կարողանամք ուրախ անցնել մեր կեանքը ։ Մեք որ կը խնդրեմք մեր հացն Աստուծմէ , չ'եմք խնդրեր , որ այս հացը մեզ տայ անընդմիջապէս հրաշքով կամ սքանչելի

ձեւով, այլ կը խնդրեմք, որ օրհնէ՛ նա իւր Նախախնամութեամբ ամեն մեր ընտանիքն և օրինաւոր ձեռնապարհներն, որով կամիմք պահել մեր կեանքը, ինչպէս են աղքատաց, կուրի, հաշմի ողորմութիւն եւ այլոց ։ Քրիստոս կ'ասէ մեզ. «Տուք եւ տացի ձեզ. չափ բարւոք, թաթաղուն, շարժուն, զեղուն՝ տացեն 'ի գոգս ձեր, նովին չափով, որով չափէք, չափեսցի ձեզ»։ Ղուկ. Զ. 38։

Ասելով զհաց մեր՝ կամի Քրիստոս մեզ պարզ ուսուցանել, որ այս հացը պէտք է լինի մեր, այսինքն մեր օրինաւոր աշխատանքով, մեր ջանքով և մեր արդարութեամբ ճարած, առանց վնասելու և զրկելու զայլս. ինչպէս կ'ասէ Պօղոս Առաքեալն. «Քանզի մինչ առ ձեզ էաք՝ զայս պատուիրէաք ձեզ, թէ որ ո՛չն կամի գործել և կերիցէ մի՛։ Արդ՝ լսեմք զոմանց 'ի ձէնջ, թէ ստահակութեամբ գնան, գործ ինչ ո՛չ գործեն, այլ յուլացեալ հետաքրքիր շրջին, այնպիսեացն պատուէր տամք և աղաչեմք 'ի Տէր Յիսուս Քրիստոս, զի հանդարտութեամբ գործեսցեն և իւրեանց հաց կերիցեն»։ Բ. Թես. Գ. 10—12։

Աւելով հայ հանապազորդ՝ Քրիստոս մեզ կը յայտնէ, որ ինչպէս օրական մշակ կը իւր աշխատանքով կըստանայ իւր օրական վարձը, նոյնպէս և ամէն մարդ պէտք է խնդրէ Աստուծմէ ամենօրեայ հաց և կըստանայ, քանի որ Աստուծոյ ծառայութեան մէջ է։ Ինչպէս Երբայեցիք անապատի մէջ կըստանային ամէն օր մանանայ, որքան հարկաւոր էր ամէն տան կերակրուելու, այն չափաւորութեամբ պէտք է լինի մեր խնդրած հացն։ Միայն շաբաթ օրն Երբայեցիք չէին հաւաքեր մանանայ։ Մեր Փրկիչը պատուիրելով՝ որ ամենօրեայ հաց խնդրեմք, կը պատուիրէ միանգամայն, որ այս խնդրուածքով իմանամք որ ամէն օր կախումն ունիմք Աստուծմէ ; ամէն օր պարտական եմք շնորհակալ լինիլ նորա տուած ողորմութիւններէն և շնորհքներէն. Կամի մեր միտքը բերել մեր կենաց անստուգութիւնը, որ ոչ մի մարդ կարող չէ հաստատ յուսալ թէ կ՚ապրի՞ արդեօք վաղուան օրն՝ թէ ոչ։ Կամի հեռացնել զմեզ մեր այս կենաց ապագայ անչափաւոր հոգերէն, որք ՚ի զուր կը մաշեն մարդոյ հոգին։ Արդարեւ՝ կան այլ և այլ հարկա-

ւոր և օրինաւոր հոգսեր, որք հետեւանք են մարդոյ նախահոգութեանց, օրինակի համար. երկրագործը կը ցանէ, վաճառականը ապրանք կը պատրաստէ։ Այսպիսի հոգսերը օրինաւոր են, եթէ ունենան իրենց մէջ չափաւորութիւն և համաձայն ըլլին Աստուծոյ կամաց։ Այն հոգսերէն Քրիստոս զմեզ կըզգուշացնէ, որք կը վերաբերին հեռու ժամանակներու և ծընունդ են ագահութեան և աշխարհային վայելչասիրութեան և որոց հասնելու համար գործ կը դրուին չար հնարքներ։ « Մի՛ այսուհետեւ հոգայցէք վասն վաղուին, զի վաղուեան վասն իւր հոգասցի, շատ է աւուրն չար իւր »։ Մատ. Զ. 34.

Մեր Փրկիչն ուսուցանելով մեզ այս խնդրուածքով ; որ խնդրեմք մեր կենաց ամենահարկաւոր պիտոյքը՝ կ'ուսուցանէ միանգամայն չափաւորութիւն և հեռանալ աշխարհային վայելչասիրութենէ։ Եւ երբ մարդ կը հասնի այն երջանիկ դրութեան, որ ամէն բան Աստուծմէ կըսպասէ և բաւական կը համարի, ինչ որ Աստուած օրուան մէջ կը տայ, այն ժամանակ ազատութեամբ կը բարձրացնէ իւր սիրտն առ Աստուած և կ'ընծայէ նմա

ասելով՝ — Թո՛ղ մեզ զպարտիս մեր ։

Ասելով՝ — Թո՛ղ մեզ զպարտիս մեր, որ-պէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց — որ է ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԽՆԴՐՈՒԱԾՔ, մեք կը խնդրեմք Աստուծմէ, որ զմեզ չը պատժէ մեր մեղաց համեմատ ։ Կը խոստովանիմք մի և նոյն ժամանակ, որ մեք չ'եմք կարող մահանալիքից փրկիլ նորա ողորմութեան, եթէ չը թողումք մեր պարտապանաց պարտքերը, որք զմեզ վշտացուցած և նեղած են ։ Ամէն մարդ պէտք է խնդրէ այս թողութիւնը Աստուծմէ, որովհետև ամենքս մեղաւոր եմք Աստուծոյ առաջ ։ Նա և Աստուծոյ ընտրեալներն, թէպէտ և հաստատուած են և արդարացած Քրիստոսիւ, բայց նոքա եւս պէտք է նմանապէս խնդրեն թողութիւն, ոչ թէ միայն իրենց մեղքը միտք բերելու, հեզութեան մէջ մնալու և ճանաչելու համար, որ փրկուած են Աստուծոյ ողորմութեամբ, այլ և այն պատճառաւ, որ նոքա եւս այլոց պէս կարող են շատ անգամ մեղաց մէջ ընկնիլ ։ Այս թողութիւնը ստանալու համար պէտք է խնդրեմք Աստուծոյ ողորմութիւնը Քրիստոսի անունով, ճշմարիտ հաւատով և ջերմեռանդն աղաչաւորութեամբ ։

Փրկիչն յատուկ մեզ կ'ուսուցանէ այս աղօթքով, որ ինչպէս մեք կամիմք, որ Աստուած մեզ թողութիւն տայ. նոյնպէս և մեք պէտք է թողութիւն տամք այլոց։ Այս պատուիրանքը արդար է, խորհրդաւոր է և համաձայն է արդարութեան և սիրոյ։ Մեք ուրեմն պարտաւոր եմք միմեանց յանցանքն թողուլ քան թէ Աստուած՝ մերը, որովհետև մեր անհնազանդութիւնք անթիւ է և աւելի մեծ Աստուծոյ առաջ, քան այլ մարդկան ցը մեր առաջ և մանաւանդ որ շատ անգամ մեք ինքնին պատճառ եմք այլոց յանցաւորութեան։ Մեծ կուրութիւն է խնդրել Աստուծմէ ողորմութիւն և թողութիւն մեր մեղաց համար և մի և նոյն ժամանակ անողորմ եւ խստասիրտ լինել մեր եղբարց դէմ. և չը թողուլ նոցա յանցանքն։ Քրիստոս այս գեղեցիկ առակով օրինակ կը տայ մեզ. «Վասն այսորիկ նմանեցաւ արքայութիւն երկնից առն թագաւորի, որ կամեցաւ համար առնուլ 'ի մէջ ծառայից իւրոց։ Եւ իբրև սկսաւ առնուլ՝ մատուցաւ առ նա պարտապան մի բիւր քանքարոց։ Իբրև ոչ ունէր հատուցանել, հրամայեաց զնա վաճառել տէր նորա ըզ-

կին նորա և զորդիս նորա և զամենայն որ ինչ և ունիցի՝ և հատուցանել ։ Եւ անկեալ ծառայն երկիրպագանէր նմա՝ և ասէր ․ Երկայնամիտ լեր առ իս և զամենայն հատուցից քեզ ։ Գթացեալ տէր ծառային այնորիկ՝ եւ արձակեաց զնա ։ Եւ ելեալ ծառայն և եգիտ զմի ՚ի ծառայակցաց իւրոց, որ պարտէր նմա հարիւր դահեկան ․ և կալեալ զնա խեղդէր զնա և ասէր ․ Հատո ինձ զոր պարտիս ։ Արդ անկեալ ծառայակցին՝ առ ոտս նորա աղաչէր զնա և ասէր ․ Երկայնամիտ լեր առ իս եւ հատուցից քեզ ։ Եւ նա ոչ կամէր, այլ չոգաւ արկ զնա ՚ի բանտ, մինչեւ հատուսցէ զպարտսն ։ Իբրեւ տեսին ծառայակիցքն նորա որ ինչ եղեւն տրտմեցան յոյժ եւ եկեալ ցուցին տեառն իւրեանց զամենայն որ ինչ եղեւն ։ Յայնժամ կոչեաց զնա տէրն իւր և ասէ՝ Ծառայ չար, զամենայն զպարտսն թողի քեզ վասն զի աղաչեցեր զիս ։ Իսկ արդ՝ ո՞չ էր պարտ և քեզ՝ ողորմիլ ծառայակցին քում, որպէս և ես քեզ ողորմեցայ ։ Եւ բարկացեալ տէրն նորա մատնեաց զնա դահճին, մինչև հատուսցէ զամենայն զպարտսն ։ Նոյնպէս և Հայր իմ որ յերկինս է՝ արասցէ ձեզ ․

եթէ ոչ թողուցուք իւրաքանչիւր եղբօր իւրում՝ ի սրտէ ձերմէ զյանցանս նոցա »:
Մատթ. ԺԸ. 23—35:

Այս առակը պարզ մեկնութիւն է հինգերորդ խնդրուածոց, որոյ մէջ ուրիշներու մեղքը մեր առաջին է դրուած իբրեւ պայման: Ով որ այս աղօթքը կ՚առնէ առանց թողնելու այլոց յանցանքը, նա ինքն իրեն հակառակ է: Որովհետեւ ասելով — Թող մեզ, մեք ոչ թէ միայն մեր անձին համար կը խնդրեմք, այլ եւ ամենուն համար, որոց մէջ են ուրեմն եւ մեր պարտապաններն: Աստուած թողութիւն չը տար այն մարդկանց, որք իրենց եղբարց յանցանքը չեն թողուր: Ասելով այս աղօթքը մեք ոչ թէ միայն կը պարտաւորիմք թողութիւն տալ այլոց, այլ եւ կը պարտաւորիմք այնքան անգամ՝ թողութիւն տալ, որքան կամիմք, որ Աստուած թողութիւն տայ մեր յանցանաց: Որովհետեւ մեք կը ցանկամք, որ Աստուած ներէ մեր բոլոր մեղքերը եւ յանցանքները. ուրեմն մեք եւս պէտք է ծածկեմք մեր սիրով այլոց մեղքը եւ յանցանքը: Պէտք է ներեմք մինչեւ ցեօթանասնեկին եօթն անգամ. այսինքն անթիւ, ինչպէս կ՚առնէ Քրիստոս.

« Յայնժամ մատուցեալ առ նա Պետրոս և ասէ. Տէ՛ր, քանիցս անգամ եթէ մեղիցէ ինձ եղբայր իմ եւ թողից նմա, մինչեւ ցեօթն անգամ։ Ասէ ցնա Յիսուս, ոչ ասեմ քեզ թէ մինչեւ ցեօթն անգամ. այլ մինչեւ ցեօթանասնեկին եօթն անգամ»։ Մատթ. ԺԸ. 21—22։

Ինչպէս կամինք, որ Աստուած թողութիւն տայ մեզ կատարելապէս, ոչ թէ միայն պատժէն ազատելով՝ այլ եւ կրկին տալով մեզ իւր ողորմութիւնն և սէրը, նոյնպէս և ամենայն Քրիստոնեայ պէտք է թողու իւր պարտապանի յանցանքը և կրկին սիրէ զնա և այսպէս կատարէ իւր մարդասիրութեան պարտքը։

Վ ԵՑԵՐՈՐԴ ԽՆԴՐՈՒԱԾՔՆ է — Ե– մ՛ թո– [illegible] — ։ Ասելով — Մի՛ [illegible] — պէտք է իմանալ, որ կայ երկու տեսակ փորձութիւն ։ Մի փորձութիւնը կը տայ մեզ Աստուած, որ երեւցնէ մեր սէրը, մեր հաւատը եւ մեր համբերութիւնը այլ մարդկանց ։ Այս փորձութեամբ կը փորձուէին առաքեալք և աստուածապաշտ մարդիկ, որ նոցա հաւատը, սէրը և համբերութիւնը օրինակ դառնար այլոց ։ Այս

ալէս փորձուեցաւ Յովսէփ և օրինակ դարձաւ Ողջախոհութեան ։ Այսպէս փորձուեցաւ Յոբ եւ անուանեցաւ Հայր համբերութեան ։ Իսկ միւս փորձութիւնն է բոլորովին հակառակ Աստուծոյ կամաց և կը տանի դէպ 'ի մեղքը ։ Առաջին փորձութիւնը կը գայ մեզ Աստուծմէ, որ կամի փորձել մեր խոնարհութիւնը, մեր հաւատը, մեր սէրը և մեր համբերութիւնը, երբեմն բաղդաւորութեան մէջ եւ երբեմն ապաբաղդութեան, երբեմն զանազան պատահմանց մէջ եւ երբեմն կոչելով զմեզ, որ մեք մեր անձնազոհութեամբ կատարեմք մեր մեծ պարտաւորութիւնն առ Աստուած եւ առ մարդ ։ Վերջապէս Աստուած տալով մարդոյն անձնիշխանութիւն՝ կը համբերէ և այն փորձութեանց, որ յառաջ կը գան, ոչ թէ Աստուծոյ կամքէն, այլ մեր անձնիշխանութեան չարաչար գործածութենէն եւ մեր փրկութեան թշնամիէն — սատանայէն. ինչպէս կ'ասէ Յակոբոս Առաքեալըն. « Իւրաքանչիւր ոք փորձի առ յիւրոցն ցանկութեանց ձգեալ և պատրեալ »։ Յակ. Ա. 14 ։

Թէպէտ մեք կ'ասեմք — Մի՛ տանիր զմեզ

՚Ի փորձութիւն — բայց այսու պէտք չ՚է հասկնալ, թէ Աստուած է տանող դէպ ՚ի մեղքը կամ փորձութիւնը, “Մի՛ ոք որ ՚ի փորձութեան իցէ, ասիցէ, թէ յԱստուծոյ փորձիմ, զի Աստուած անփորձ է չարաց, փորձէ նա՝ և ոչ զոք”։ Յակ. Ա. 13։ Ընդհակառակն՝ Աստուած միշտ կամի հեռացնել զմեզ փորձութենէ խղճմտանքի ձայնով և իւր սուրբ պատուիրանքներով։ Մի՛ տանիր զմեզ ՚ի փորձութիւն ասելով՝ պէտք է հասկանալ այնպէս, ինչպէս արժան է Աստուծոյ բնութեանն և նորա կամացը, որ միշտ սուրբ է, բարի է և արդար առ մարդն։ Աստուծոյ համբերութիւնը, Աստուծոյ մատնելն զմարդ իւր անձնիշխան կամաց և մարդոյ անձնիշխանութեան չարաչար գործածութիւնը Սուրբ Գրոց մէջ տեղ տեղ կ՚ասուի — Թողացոյց Աստուած, Մատնեաց Աստուած և այլն։ “Եւ խստացոյց Տէր զսիրտն Փարաւոնի և ոչ լուաւ նոցա, որպէս եւ ասաց Տէր ցՄովսէս”։ Ելից. Թ. 12։ “Խօսեցաւ Տէր ընդ Մովսէսի և ասէ, մուտ առ Փարաւոն, զի ես խստացուցի զսիրտ նորա եւ զսիրտ ծառայից նորա, զի կարգաւ եկեսցեն նշանքս իմ ՚ի վերայ նոցա”։ Ելից. Ժ. 1։ Այս

խօսքով պէտք է իմանալ, որ Աստուած կը հաճեցնէ այս աշխարհի մէջ այն խորասութեան ու թշնամութեանը, որ մարդ կ'առնէ ընդդէմ Աստուծոյ։

Ասելով — Մի՛ փանէր զերդ ՚ի երկրէ—ն— չ'եմք խնդրեր, որ փորձանաց մէջ չը լինինք, որովհետեւ ստեղծուած եմք ազատ և անձնիշխան և կոչուած եմք բարին չարէն ընտրելու՝ այս փորձութեամբ ըն աշխարհի մէջ։ Զ'եմք խնդրեր, որ Աստուած հանէ զմեզ փորձութենէ և յաղթող առնէ զմեզ փորձութեանց՝ առանց մեր գործակցութեան և աշխատութեան, վասն զի Աստուած ինքն կամի, որ մեք գործակից լինիմք իրեն. «Զի Աստուծոյ գործակից եմք», կ'ասէ Պօղոս Առաքեալն. Ա. Կոր. Գ. 9։ Այլ կը խնդրեմք Աստուծմէ, որ յաճախ չը տայ մեզ փորձութիւններ և մեր կարողութենէն ՚ի վեր։ Իսկ եթէ կամի տալ այնպիսի փորձանքներ, չը թողու զմեզ մեր տկարութեան յուսով, այլ տայ զօրութիւն եւ շնորհք, որ կարողանամք կրել այն փորձանքներըը եւ այսու փառաւորուի Աստուծոյ անունը և մեք արժանանամք նորա փրկութեանն։ Այս յուսացուած օղոր-

մութիւնը կըստանամք Աստուծմէ, եթէ խնդրեմք բարի եւ հաւատարիմ սրտով. ինչպէս կ՚ասէ Պօղոս Առաքեալն. « Փորձութիւն ՚ի ձեր վերայ ոչ է եկեալ՝ բայց ՚ի մարդկանէ, այլ հաւատարիմ է Աստուած, որ ոչ արկցէ զձեզ ՚ի փորձութիւն առաւել քան զկար ձեր. այլ արասցէ ընդ փորձութեանն եւ զելսն, զի համբերել կարասջիք »: Ա. Կոր. Ժ. 13:

Այսպէս ուրեմն՝ մեր փորձութեան մէջ մեր յոյսն Աստուծոյ վերայ դնելով կը յաւելումք — Այլ փրկեա՛ զմեզ ՚ի չարէն — այսինքն այն չար հոգիէն, որ փորձելով կը տանի զմեզ դէպ ՚ի չարութիւն: Կը խնդրեմք Աստուծմէ, որ հանէ զմեզ մեղաց իշխանութենէն, որ Սուրբ Գրոց մէջ կ՚անուանի զօրութիւն սատանայի. միշտ ազատէ զմեզ մեր փրկութեան թշնամիէն, երբ մեր ապաքաղդութեամբ կ՚ընկնիմք Նորա որոգայթի մէջ: Կը խնդրեմք որ Աստուած տայ մեզ կեանք և զօրութիւն ազատուիլ մեր մեղքէն և դառնալ Նորա հաւատարիմ պաշտօնեայ, ինչպէս պարտական եմք:

Այս խնդրուածքը — Այլ փրկեա՛ զմեզ ՚ի չարէն — առաջին խնդրուածոց հետե-

ւանքն է ։ Եթէ չը խնդրեմք ազատուիլ եւ փրկուիլ այս թշնամու ձեռքէն, կը նշանակէ որ ջերմեռանդութեամբ չ'եմք խնդրած մեղաց թողութիւն, և տակաւին անզեղջ եմք մեր չարութեան մէջ ։ Անպտուղ է թողութիւն խնդրելն՝ եթէ չը հեռանամք չարութենէ և չը մօտենամք առաքինութեան ։

Ուրեմն՝ զգալով մեր տկարութիւնը և թերութիւնը, որով կը փորձուիմք մեր չորս կողմէն պատած թշնամիներէն, աշխարհի որդիներէն, մեք չ'եմք կարող դիմանալ, եթէ Աստուած մեզ հետ չը լինի ․ բայց եթէ Աստուած մեզ հետ է, ո՞վ է մեզ հակառակ ։

Աստուած է, որ ներգործութիւն ունի բոլոր բնութեան վերայ ։ Նա է, որ կը ներգործէ մեր հոգւոյ և սրտի վերայ առանց խլելու մեր ազատութիւնը ։ Երբ կ'աղօթեմք Աստուծոյ՝ պէտք է խոհեմ և արթուն լինիմք փորձութիւնը ճանաչելու և հեռանալու ։ Պէտք է գործ դնեմք Աստուծոյ տուած ամէն օգնութիւններն և հնարքները, և այնպէս շարժուիմք մեր փրկութեան ճանապարհի վերայ, որ ո՛չ թէ միայն Աստուած լինի պատճառ մեր

փրկութեան իւր օգնութեամբ, այլ եւ մեք՝ մեր աշխատութեամբ գործակից լինելով Աստուծոյ։ Այսպէս կը պատուիրէ մեզ մեր Փրկիչն ասելով՝ «Արթուն կացէք եւ աղօթս արարէք, զի մի անկանիցիք 'ի փորձութիւն»։ Մատ. ԻԶ. 41։ Եթէ մեք ջերմեռանդութեամբ կը խնդրեմք Աստուծմէ, որ փրկէ զմեզ և մեր ընկերն 'ի չարէն՝ պէտք է ուրեմն աշխատիմք հեռացնել, ինչպէս մեզմէ, նոյնպէս և մեր ընկերներէն փորձութեան ամեն պատճառներն, որ ոչ մեք ընկնիմք փորձութեան մէջ և ոչ նոցա համար կորստեան պատճառ լինիմք, փորձելով և գայթակղեցնելով մեր չար ցանկութեամբ։

Տէրունական աղօթքը կը վերջանայ այս խօսքերով — Զի քո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն։ Այս ՎԵՐՋԱՒՈՐՆ մեզ կը յայտնէ՝ թէ ինչու համար և ի՞նչ պատճառաւ կ'աղօթեմք Աստուծոյ և ինչու կ'ասեմք այս աղօթքը պատուով, հեզութեամբ, համարձակութեամբ։ Ո՞ւմ կարող է ուղղել մարդ իւր աղօթքն եւ յո՞ւմմէ կարող է սպասել փրկութիւն և երջանկութիւն, եթէ ոչ այն ամենակարող Էակէն, որ բոլոր տիե-

վերայ Թագաւորն է, որ միայն ունի փառք և իշխանութիւն և որոյ Թագաւորութիւնը յաւիտենական է։ Միայն նորա ողորմութիւնը պէտք է որոնեմք աշխարհի մէջ յաւիտեան յաւիտենից։

Այս երկու Յաւիտեանները կը նշանակեն Աստուծոյ ամենակարողութիւնն աշխարհիս վերայ։ Մի Յաւիտեանը կը նշանակէ աշխարհիս ստեղծուելէն առաջ, իսկ միւսն աշխարհի և ժամանակի ստեղծուելէն յետոյ, այսինքն երկրորդ Գալուստն։ Այսպէս ուրեմն՝ աշխարհի մի ծայրէն մինչև միւս ծայրն Աստուծոյ կը պատկանի Արքայութիւն և Զօրութիւն և Փառք։

Իսկ ամէն կը նշանակէ ճշմարիտ կամ իրաւի, երբ կը դրուի նախադասութեան մէջ կամ ՚ի սկիզբն։ Բայց եթէ վերջն դրուի, ինչպէս է Տէրունական աղօթից մէջ, կը նշանակէ կատարեալ Հաւատարմութեան, որ կը լսէ Աստուած մեր խնդրուածքը, կը կատարէ մեր ցանկութիւնը և ամենայն ինչ կը դարձնէ ՚ի փառս իւր։

Այս Տէրունական աղօթքը մեծ է և ճշմարիտ աստուածային աղօթք, որովհետեւ իւր մէջ կը բովանդակէ մի քանի խօսքերով պարզ խնդրուածներ, որք կը

վերաբերին ամենակարեւոր շնորհաց ։ Այս խնդրուածոց կարգը եւ չափը կը տայ մեզ ճշմարիտ ճանաչողութիւն եւ կ'ուսուցանէ՝ որոնել եւ խնդրել առաւել այն՝ ինչ որ կը վերաբերի Աստուծոյ փառաց եւ մեր հոգւոյ փրկութեանն ։ Այս Տէրունական աղօթքը կարճ կը յայտնէ մեզ՝ թէ ի՞նչ պէտք է խնդրել Աստուծմէ եւ ի՞նչ զգացողութիւն պէտք է ունենալ աղօթելու ժամանակ ։

Այս աղօթքի զանազան մասերը մեր աչաց առաջ կը ներկայացնեն հաւատոյ մեծ պատուիրանները եւ կը կնքեն նորա ներգործութիւնը ։ Մեր միտն կը բերեն Քրիստոնէի գլխաւոր պարտաւորութիւնը — Սէր առ Աստուած եւ առ ընկերն — եւ կը տան կենաց գեղեցիկ կանոն ։

Եթէ մեք ջերմեռանդութեամբ կ'ասեմք այս Տէրունական Աղօթքը՝ պէտք է ուրեմն մեր կեանքն ևս վարել համաձայն մեր խնդրուածոց ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԿՐՕՆԻ ՎՐԱՅ ԱՌՀԱՍԱՐԱԿ

ՀԱՒԱՏՈՅ ՎՐԱՅ ԱՌՀԱՍԱՐԱԿ

ԱՂՕԹՔԻ ՎԵՐԱՅ ԱՌՀԱՍԱՐԱԿ

ԵՐԵՍ	ՏՈՂ	ՍԽԱԼ	ՈՒՂԻՂ
20	13	չը մատնեկր	չը մատներ
32	9	Ա. Թագ. Գ. 8։	Ա. Թագ։ Գ. 9։
36	10	Ամբարիշտ	ամբարիշտ
51	1	Յովհ. ԺԳ. 6։	Յովհ. ԺԴ. 6։
53	3	Սաղ. ԺԸ. 3։	Սաղ. ԻԸ. 3։
60	13	Հռովմ. Դ. 2։	Հռովմ. Գ. 2։
64	1	որբութեան	սրբութեան
65	7	Մատթ. Ձ. 14։	Մատթ. Ձ. 10։
65	14	Ա. Պետ. Բ. 4։	Բ. Պետ. Բ. 4։
66	16	աիրէ	տիրէ
81	18	փառաւրեմք	փառաւորեմք
102	11	կոմն	կողմն
102	26	կ'օղնէ	կ'օգնէ
120	15	Քրիսաոսի	Քրիստոսի
128	11	կ'արգիլուէին	կ'արգիլէին
159	26	չ'աղօթէր	չ'աղօթեր

